

КЛИФЪРД САЙМЪК СМАЖИ ЛАГЕРИТЕ СИ С КРЪВ

Превод: Вилиана Данова

chitanka.info

СМАЖИ ЛАГЕРИТЕ СИ С КРЪВ (ПРЕДГОВОР)

Разкази

Преведе от английски: Вилиана Данова

ПРЕДГОВОР

Написването на разказите, събрани в този сборник, беше сравнително лека задача. Сега идва трудната част. Да се опиташ да напишеш нещо за нечия творба, доближаващо се поне до една честна преценка за нея, е изключително трудно. Нито един писател не може да бъде компетентен критик за собствената си работа. Той е прекалено свързан с нея и не е в състояние да отстъпи назад, на тези толкова необходими три крачки разстояние, за да добие правилна перспектива. В работата си авторът може да види много нюанси, за които той да мисли, че присъстват, а никой друг да не открива. По същия начин писателят може да не забележи някои особености, които са очевидни за другите.

Ако бих се опитал да кажа какъв писател съм, то навярно би било по-лесно да отговоря като изброя онези елементи, които не съм използвал докрай (ако изобщо съм) в моите разкази.

Не съм използвал активно стандартната тема за извънземни нашественици. „Схватка“ (През 1950 г. този разказ е отпечатан от издателство „Дзиф-Дейвис“ под заглавие „Смажи лагерите си с кръв“. Б. пр.) — разказ, принадлежащ към по-раните ми творби и включен в този сборник, е един от малкото, в които все пак съм използвал такава идея. Темата в този случай обаче не следва съвсем неотклонно утъпкания път, както е с други разкази от същия вид. Утешавам се като се мъча да вярвам че тя е предшественикът на друга една тема, която развивах бавно и плахо през годините — сблъсъка между машините и хората.

Нежеланието ми да използвам темата за извънземни нашествия се дължи на усещането ми, че ние едва ли някога ще бъдем нападнати и превзети. Струва ми се, че когато една раса вече е достигнала времето на дълбоко проникване в космоса, то тя е узряла до такава степен, при която не се раждат мисли за доминиране над други интелигентни същества. Още повече, че не би имало и икономическа необходимост от подобно нещо. Освен това способността да се

проникне дълбоко в космоса означава, че тази раса вече е открила енергийни източници, независещи от природните ресурси. Тя също така е постигнала и такъв начин на управление на населението си, щото разширяването на жизненото пространство изобщо не би могло да бъде мотив за завладяване на други планети. По същите причини такава една нация не би имала необходимостта от физическата сила на чуждопланетни роби. Тя би използвала машини за всякакъв вид работа. В светлината на този порядък от мисли идеята за извънземно нашествие ми се струва нереална.

Аз обаче съм използвал тук-там темата за първия контакт между хора и извънземни същества. За мене това винаги е било доста вълнуваща идея. Често съм се питал какво бих направил, ако някоя летяща чиния, дошла от далечния космос, кацнеше в задния ми двор и от нея се покажеха непознати същества. Мисля, че бих излязъл да се запозная с тях, внимавайки да не направя някое движение, което те биха изтълкували като враждебно, с пълната увереност, че като представители на две интелигентни раси бихме намерили обща основа на приемственост.

Друга концепция, която не съм използвал, доколкото помня, е тази за космическата война. Тя ми се вижда по-нереална дори от идеята за извънземно нашествие. Не съм се опитвал също да пиша така наречените разкази за Империята, в които процъфтяват междупланетни графства и имперски интриги. Винаги ми се е струвало, че това не е нищо друго освен пренасянето на исторически роман в бъдещето, а то никак не ми е по вкуса.

Интересували са ме винаги хората и влиянията, които оказват в живота им извънредни ситуации и събития. Героите ми, надарени с физическа смелост, са малко. Смелостта, ако изобщо я има, в повечето случаи се дължи на интелекта. Общо взето обаче, моите герои са съвсем обикновени хора, носещи в себе си същите слабости и положителни черти, каквито се намират в повечето от нас.

Спомням си как един издател, който, макар и публикувайки мой разказ, все пак се оплака като каза: „Клиф, хората в онзи твой разказ бяха неудачници.“ „Неудачниците ми харесват“, отвърнах му аз. И наистина е така. Харесвам ги, защото са много по-интересни от победителите. Като повечето хора аз се ужасявам от вечно успяващите: те ни карат да се чувстваме толкова жалки.

В романа си „Омагьосано странство“, единствената стопроцентова фантастика с големината на книга, която съм написал, откривам, че всъщност избягвам да следвам общоустановеното правило на железния и непобедим боец като главен герой. Така че аз си създадох мой собствен герой — мекушав и доста бездарен учен. За да компенсирам това, аз го дарявам с магически меч. Но дори с него той се справя твърде несръчно. За мене този трогателно безпомощен учен, който почти винаги се затруднява да извади или да пъкне меча в ножницата си, е много по-реален и извикващ много повече съчувствие (и затова много по-лесно се пише за него), отколкото би бил стандартният, с огромни пестници войн, към когото аз бих чувствал известна неприязън.

Творбите ми силно са повлияни от пейзажа на югозападен Уисконсин — земя на остри хребети и дълбоки каньони, където прекарах детството си. Много от разказите ми са поставени в тази среда и много от хората, които познавам там, съм използвал за главни герои. Понякога се чувствам притеснен от факта, че толкова много съм използвал земята, която познавах като момче, но за да успокоя съвестта си, аз си казвах, че така поне стъпвам на сигурна основа. Почти в началото на писателската си кариера научих, че тези пасторални сцени всъщност представляват доста ефектен контраст на извънземните същества и събития, които поставям в такава обстановка.

Трябва също да призная вината си и за това, че толкова много използвам роботите — не толкова роботи, колкото човешки сурогати. Дженкинс в моите разкази за Града е издънка на човешката раса и нещо повече — той е възплъщение на най-хубавите качества в човека, на човека такъв, какъвто би трябвало да бъде и какъвто почти никога не е. Същото важи и за Ричард Дейниъл — роботът, който е основната фигура в разказа „Всички капани на земята“, включен в този сборник.

А сега — най-трудната част! Какво постигнах или какво се опитах да постигна? Намирам това за безполезен и притеснителен въпрос. Щях да се справя по-добре, ако пишех за работата на някой друг. Не мога сам да си бъда съдник.

Струва ми се, че цялостно погледнато, маниерът ми на писане не е натрапчив и в творчеството ми има твърде малко насилие. Съсредоточил съм се върху хората, а не върху събитията. В много от

случаите тонът ми е оптимистичен. Интересуват ме повече човешкото сърце и мисли, отколкото човешките постижения. На места съм се опитал да говоря в полза на приличието, на състраданието и на разбирането, но не само в общочовешки, а в космически смисъл. На моменти съм се помъчил да противопоставя човека на безбрежността на времето и пространството. Винаги ме е интересувал въпросът за това накъде сме се отправили ние като раса и каква е нашата мисия в цялостния план на света, ако имаме такава мисия. Общо взето, аз вярвам, че имаме и че може би мисията ни е важна.

Ето защо този мой труд по собствената ми преценка представлява малък принос към научната фантастика. Той разбира се е съвсем дребна частица от общото. Моите колеги-писатели са направили много по-обемни и по-значителни приноси към жанра.

Този сборник доста добре представя основните черти в моето творчество, показвайки до известна степен прогреса в писателските ми способности и в мисленето ми. Има много други разкази, за които ми се иска също да бяха включени, но просто поради икономичността в издателската практика това не бе възможно. Благодарен съм на издателя за това, че не ме принуди да включвам някои от наистина ужасните образци от по-ранните ми години като писател — разказа, които сътворих, когато още се учех да пиша.

„Дезертъори“ и „Уютно гнезденце“ са от поредицата разкази за Града. В представите си гледам на тях като на водораздел между първите години на чирачеството ми и по-късния период на изграждането ми като творец. От тогава насам в повечето случаи по-скоро аз управлявам писателските си способности, отколкото да им се оставям да ме тласкат насам-натам, опитвайки се да намеря себе си като писател. Имаше още много неща, които би трябвало да усвоя в писането (вярвам, че и сега има още много), но днес вече притежавам известно усещане за посоката, в която искам да се движа и понятие за това как би трябвало да го постигна.

В разказа „Схватка“ главният герой е вестникар. И аз на времето бях вестникар. Тогава обикновено главният герой в разказите ми беше някой репортер. С това разбира се аз все още опипвах в тъмното, за да намеря своята роля като писател, тръгвайки по царския път и изграждайки такива главни герои, които познавах най-добре. Все още

използвам по някой вестникар като действащо лице, но вече не така често и не по същите причини.

„Големият преден двор“ разказва за първия контакт с извънземни същества и е навярно най-добрият пример за такъв разказ, написан от мен. Действието се развива сред жителите на един малък град. Тук присъства пасторалният контраст, за който споменах по-рано в предговора.

Темата в разказа „Всички капани на земята“ е борбата на един робот (издънка на човешката раса, разбира се) да намери истинската цел на своето съществуване. „Лека нощ, мистър Джеймс“ е страшен разказ... толкова страшен, че е единственият ми разказ, адаптиран за телевизията. Той е така различен от всичко друго, което съм написал досега, че понякога се чудя как съм го написал. Не, че съжалявам за това. Радвам се, че съм го сторил, но все още се чудя как съм го написал.

Последните четири разказа са тези, които наистина обичам, ако човек може да обича собствените си творби. По време „Бавачките“ предхожда другите три. Това, мисля, е най-нежният разказ, написан от мене и не се смуцавам да призная неговата нежност. В себе си той крие такова състрадание и човешка нужда, каквито често съм се опитвал да пресъздам, но така добре успях да направя само в този случай.

„Онова нещо в камъка“ е още един разказ за контакта с извънземна цивилизация. Действието се развива в планинската земя на Уисконсин, която опознах в детството си. „Призракът на един модел Т“ е фантазия: чиста носталгия по началото на 20-те години, основаваща се на моите спомени за онова легендарно време. Смятам, че казаното от мене в разказа е много по-близко до духа на тогавашната епоха, отколкото всички други писания, посветени на нея.

„Есенна земя“ е един от малкото разкази, които написах по поръчка. През 1971-ва година, когато бях почетен гост на 28-мия световен конгрес на научната фантастика в Бостън, Едуард Фърман ме помоли да напиша разказ за списанието „Фантазия и научна фантастика“, за да бъде отпечатан в броя, посветен на конгреса. Обикновено разказите по поръчка не излизат хубави. Авторът е твърде притеснен от срока и специалните изисквания на списанието, за да може да свърши добра работа. Този обаче наистина излезе хубав.

Атмосферата в разказа напълно хармонизира с темата — качество, което понякога трудно се постига. Нито един писател разбира се не може да е изцяло доволен от онова, което е написал. Той вижда слабости в творбите си и често му се иска да ги е създал някак по-различни. Но при мене това е в най-малка степен валидно за „Есенна земя“, сравнена с всичките ми други разкази.

До тук достатъчно! Дори повече от достатъчно. Докато пишех, се чудех дали ще е нужен предговор. Подозирам, че съвсем малко хора четат предговори и въведения. Ако все пак сте прочели този, то сега ви предстои да прочетете по-важната част — разказите. Надявам се да ви харесат. Постигна ли го, значи си е струвало да ги напиша.

Сборникът включва следните заглавия:

1. Уютно гнезденце — част от „Градът“.
2. Дезертъори — част от „Градът“.
3. Схватката
4. Лека нощ, мистър Джеймс
5. Бавачките
6. Големият преден двор
7. Всички капани на земята
8. Нещото в камъка
9. Есенна земя
10. Призракът на един модел „Т“

УЮТНО ГНЕЗДЕНЦЕ

Ситният дъжд се сипеше от оловното небе като пушек, стелещ се през оголените клони на дърветата. Той скриваше живия плет с пелената си, размиваше очертанията на сградите и заличаваше разстоянията. Лъщеше върху металните брони на смълчаните роботи и посребряваше раменете на трите човешки същества, заслушани в припяванията на мъжа в черно руно, който бе взел в ръце някаква книга, и четеше от нея.

— „Защото аз съм Възкресението и Животът...“

Покритата с мек мъх, каменна фигура, извисяваща се над вратата на гробницата, сякаш се протягаше нагоре — във всеки кристал се съдържаше копнеж и тялото ѝ се устремяваше към нещо, което никой друг не виждаше. Протягаше се както винаги до сега от онзи ден, много отдавна, в който хората я бяха издялали от гранит, за да украси семейната гробница и да ѝ придаде символизма, понаправил се още на първия Джон Дж. Уебстър в последните години от живота му.

— „А онзи, който живее и вярва в Мен...“

Джеръм А. Уебстър усети как пръстите на сина му се впиха в ръката му, чу глухото хлипане на майка си, видя опашките от роботи, застанали вдървено, с глави, наведени почтително към господаря, на когото бяха служили... господаря, който се запътваше към вечния си дом — последния от всички.

Мълчаливо Джеръм А. Уебстър се питаше дали те разбираха... дали разбираха живота и смъртта... дали разбираха какво означава това, че Нелсън Ф. Уебстър лежи в ковчега, а мъжът с книгата припява над него разни думи.

Нелсън Ф. Уебстър, четвъртият от поредицата Уебстерови, обитател на това място, бе живял и умрял, почти без да го напуска, а сега се отправяше към последния си дом тук, в този храм, който първият Уебстър бе построил за останалите... за тази дълга редица от мрачни предци, които бяха живели тук, пазели вещите, обичаите и начина на живот, наложени от първия Джон Дж. Уебстър.

Джеръм А. Уебстър силно стисна зъби и усети как през тялото му премина трепет. За миг очите му пламнаха и ковчегът се замъгли пред погледа му, а думите, които мълвеше мъжът в черно се сляха с вятъра, шушнещ сред боровите, застанали на вечна стража над мъртвите. В паметта му се нижеха спомените — спомени за побелял мъж, който ловуваше сред хълмовете и полята, който рано сутрин душеше вятъра и заставаше пред горящата камина с чаша бренди в ръка и крака, стегнати в кожени ботуши.

Гордостта! Гордостта от земята и живота, от покорството и величието, които скромността възпитаваше в човека, доволството от неочакваната почивка и увереността в целта, независимостта поради материалната осигуреност, удобството на познатата обстановка, свободата на безкрайните акри земя.

Томас Уебстър го дърпаше за лакътя.

— Татко! — шепнеше той. — Татко!

Службата свърши. Мъжът в черното руно затвори книгата. Шестима работи пристъпиха напред и вдигнаха ковчега.

Бавно и тържествено тримата последваха ковчега в криптата, застанаха неподвижни и мълчаливи, когато роботите го спуснаха в урната, затвориха малката вратичка и закрепиха плочката, върху която бе написано:

НЕЛСЪН Ф. УЕБСТЪР

2034–2117

Това бе всичко. Само името и годините на раждане и смърт. „Съвсем достатъчно е“, помисли си Джеръм А. Уебстър. Нищо друго не трябваше да се пише. Останалите плочки бяха изписани по същия начин. Те изброяваха семейния списък, започвайки с Уилям Стивънс (1920–1999). „Наричаха го дядо Стивънс“, спомни си Уебстър. Беше баща на съпругата на онзи първи Джон Дж. Уебстър, който също бе тук (1951–2020). След него идеше синът му, Чарлс Ф. Уебстър (1980–2060)... и неговият син, Джон Дж. II (2004–2086). Уебстър си спомняше Джон Дж. II — един дядо, който обичаше да спи до огъня с лула, увиснала от устата му, вечно рискуващ да подпали бакенбардите си.

Погледът на Уебстър попадна върху друга плочка — Мери Уебстър, майката на момчето до него, което все пак не беше съвсем момче. Все забравяше, че Томас беше вече на двадесет години и след

около седмица заминаваше за Марс, макар той сам на младини също да бе ходил на Марс.

„Всички сме тук заедно“, рече си той. Уебстърците, жените и децата им. Тук, единни в смъртта, както бяха единни в живота — заспали вечния си сън, заобиколени от величието и сигурността на бронза и мрамора, боровете отвън и символичната фигура над зелениясалата от вековете порта.

Роботите чакаха, застанали мълчаливо.

Майка му го изгледа и каза:

— Сега ти си глава на семейството, сине.

Той протегна ръце и я притисна силно към себе си. Глава на семейството... на което бе останало от него. Сега бяха само трима: той, майка му и синът му. Синът скоро щеше да ги напусне, защото заминаваше за Марс. Но щеше да се върне... да се върне с жена вероятно и родът щеше да бъде продължен. Семейството нямаше да остане тричленно. И цялата къща щеше да се оживи... нямаше да бъде затворена, както бе сега. Беше време, когато тя звънтеше от живот — дванадесет домакинства в рода, живеещи в отделни апартаменти под един голям покрив! Той знаеше, че това време пак щеше да дойде.

Тримата се обърнаха, напуснаха криптата и поеха обратно към къщата, изникнала като огромна, сива сянка в мъглата.

* * *

В огнището гореше огън, а върху писалището му лежеше книга. Джеръм А. Уебстър се пресегна, взе я и още веднъж прочете заглавието: „Марсианска физиология със специални бележки и обяснения за мозъка“ от Джеръм А. Уебстър — старши научен сътрудник.

Обемиста и впечатляваща бе творбата на целия му живот, почти единствена в тази област. Основаваше се на данните, събрани по време на онези пет чумави години на Марс... години, в които той се бе трудил денонощно с колегите си от Световния комитет на здравната организация, изпратени да помогнат на съседната планета.

На вратата някой почука.

— Влез! — извика Уебстър.

Вратата се отвори и вътре плавно влезе робот.

— Уискито ви, сър.

— Благодаря, Дженкинс — рече Уебстър.

— Свещеникът си отиде, сър — съобщи Дженкинс.

— О, да! Предполагам, че ти си се погрижил за това.

— Така е, сър. Платих му както винаги и му предложих да пийне, но той отказа питието.

— Това е грешка в обществото — рече му Уебстър. — Свещениците не пият.

— Съжалявам, сър, не знаех. Той ме помоли да ви кажа, че много би искал да ви види в църквата по някое време.

— А?!

— Казах му, сър, че вие никога не излизате.

— Съвсем правилно си постъпил, Дженкинс — каза Уебстър. — Никой от нас не ходи където и да било.

Дженкинс се упъти към вратата, но преди да я стигне, спря и се обърна.

— Ако мога така да кажа, сър, службата в криптата беше много затрогваща. Баща ви беше много фино човешко същество — най-финото, което някога съм виждал. Роботите казаха, че церемонията е напълно подходяща... така да се каже, възвишена, сър. Щеше да му хареса, ако можеше да я чуе.

— Баща ми — рече Уебстър, — би се зарадвал още повече на твоите думи, Дженкинс.

— Благодаря ви, сър — отвърна Дженкинс и излезе.

Уебстър седеше с уискито и книгата, и огъня... чувстваше удобството на добре познатата стая около себе си, усещаше тихия пристан, скрит в нея.

Това бе домът му — родният дом за Уебстърови от деня, в който първият Джон Дж. бе дошъл тук и построил първото крило на разпрострялата се нашироко къща. Джон Дж. бе избрал това място, защото през него минаваше ручей, пълен с пъстърви или поне той винаги го твърдеше. Ала имаше нещо повече от това. Трябва да е било нещо повече от това, казваше си Уебстър.

Отначало навярно е било само ручейт с пъстървата... ручейт с пъстървата, дърветата, поляните, скалистият хребет, където бе реката, и всяка сутрин от там се носеше мъглата. Може би останалото се бе

трупало лека-полека през годините на семейна сплотеност, докато самата почва не се бе проникнала, ако не с традиция, то поне с нещо много близко до нея... нещо, което бе превърнало всяко дърво, всяка скала, всяка педя земя в Уебстърово дърво, скала или земя. Всичко някак бе свързано.

Джон Дж. — първият Джон Дж. — бе дошъл тук след разпадането на градовете, след като човекът бе изоставил скривалищата на двадесети век и се бе освободил от племенния инстинкт на скупчването в една пещера или поляна срещу общия враг или страх. Инстинкт, който бе излязъл от мода, защото нямаше нито неприятели, нито страхове. Човекът, бунтуващ се срещу стадното чувство, наложено му от икономическите и социални фактори на отдавна отминала епоха. Една нова сигурност, едно ново изобилие бе направило възможно това освобождаване.

Тенденцията бе започнала през двадесети век, преди повече от двеста години, когато хората се насочваха към къщи в провинцията, за да имат чист въздух, място да си размахат лактите и финес в живота си, който общинското съществуване в най-тесния смисъл не им бе осигурило.

И ето крайният резултат — спокоен живот. Покой, който идваше само от хубавите неща. Живот, какъвто хората с години бяха мечтали да имат. Живот в имения и стари, семейни къщи върху безбрежни пространства земя, с атоми, осигуряващи енергия и работи вместо крепостни селяни.

Уебстър се усмихна на камината с горящите цепеници. Това бе анахронизъм, но един от хубавите — нещо, което човекът бе донесъл от пещерите. Безполезен, защото атомното гориво затопляше по-добре, ала много по-приятен. Не можеше да седнеш и да наблюдаваш атомите, да мечтаеш и да строиш пясъчни кули сред пламъците.

Дори гробницата — там, където бяха положили баща му онзи следобед... тя също бе семейна. Част от едно цяло: тържествената гордост, безгрижния живот и покой. В онези дни мъртвите се погребваха в огромни, общи парцели един до друг... все непознати...

„Той никога не излиза.“

Ето какво бе казал Дженкинс на свещеника.

И така си беше. Защото какъв смисъл имаше да излиза някъде. Всичко бе тук. С едно-единствено завъртане на копчето човек можеше

да говори лице в лице с когото си поиска, можеше да отиде навсякъде, ако не пряко, то поне мислено, стига да желаше, можеше също да отиде на театър или на концерт, или да се рови в книгите на някоя библиотека в другия край на света, можеше да извърши всякаква сделка без да става от стола си.

Уебстър допи уискито си, после се извърна към пулта с копчетата до бюрото му.

Набра няколко цифри по памет, без да поглежда в указателя. Той знаеше къде отива.

Натисна с пръста си малък ключ и стаята изчезна... или поне така изглеждаше. Останаха само столът, на който седеше, част от бюрото му и самата машина. Това бе всичко.

Столът се намираше върху някакъв планински склон, обрасъл със златиста трева и изпъстрен с тънки дръвчета, превивани от вятъра. Той се спускаше към малко езеро, сгушено в пазвата на снажната виолетова планина. Снагата ѝ се разделяше на дълги, тъмнеещи разклонения, обрасли с борове, синьо-зелени на цвят в далечината. Те се извиваха стъпаловидно нагоре и се сливаха със сините върхове, нахлупили снежни калпаци, извисяващи се далече, далече над тях и насочили към небето острите си зъбери.

Вятърът злобно свистеше в клоните на огъващите се до земята дървета, рошеше, и шибаше тревата във внезапните си пориви. Последните слънчеви лъчи лумнаха в ярко зарево над далечните върхове.

Уединение и величественост; безбрежността на обветрената шир; закътаното езерце; острите, назъбени сенки на далечните хребети.

Уебстър спокойно седеше на стола си, примижавайки срещу планинските върхове.

Почти до рамото му някой каза:

— Може ли да вляза?

Мек, резониращ глас — изобщо не беше човешки, но Уебстър го познаваше.

Той кимна и рече:

— На всяка цена, Джуейн.

Уебстър се извърна леко и видя сложния пиедестал, върху който бе клекнал косматият марсианец с милозливите очи. Зад пиедестала се

виждаха неясните очертания на непознати мебели, характерни за жилищата на Марс.

Марсианецът протегна косматата си длан към планината.

— Ти обичаш това — рече той. — Разбираш го. А аз разбирам как ти го разбираш, но за мене там се крие повече ужас, отколкото красота. То е нещо, което ние на Марс никога няма да имаме.

Уебстър посегна към едно от копчетата, но марсианецът го спря.

— Остави — каза той. — Зная защо си тук. Аз нямаше да дойда в такова време, но си помислих, че един стар приятел...

— Много мило от твоя страна — рече Уебстър. — Радвам се, че дойде.

— Баща ти — продължи Джуейн, — беше велик мъж. Спомням си как ми говореше за него през онези години, които прекара на Марс. Тогава ти ми каза, че ще се върнеш някога. Защо не се върна?

— Защо ли? — рече Уебстър. — Аз просто никога...

— Не ми казвай — прекъсна го марсианецът. — Аз вече зная.

— Синът ми — продължи Уебстър — заминава за Марс след няколко дни. Ще го накарам да ти се обади.

— Ще бъде удоволствие за мене — каза Джуейн. — Ще го очаквам.

Той се размърда притеснено върху пиедестала и додаде:

— Навярно синът ти поддържа традицията.

— Не — отвърна Уебстър. — Учи за инженер. Хирургията никога не го е интересувала.

— Има право да живее живота, който той си е избрал — отбеляза марсианецът. — Все пак хубаво би било да се интересуваше от хирургия.

— Да, би било — съгласи се Уебстър. — Но това е свършен факт. Може би той ще стане велик инженер. Космическо строителство. Говори ми за космически кораби, които ще пътуват до звездите.

— Може би твоето семейство е направило много за медицината — вметна Джуейн. — Ти и баща ти...

— И неговият баща преди него — додаде Уебстър.

— Книгата ти много задължава Марс към тебе — заяви Джуейн. — Тя навярно ще привлече допълнително внимание върху специализиране в областта на Марс. Моите събратя не стават за лекари. Нямаат нагласата за това. Странно, как се различават

интелектите на различните раси. Чудно, че марсианците никога не са мислили за медицина... буквално никога не са се сещали. Вместо това са издигнали в култ фатализма. Докато вие, дори в най-ранната ви история, още когато хората са живеели в пещерите...

— Има много неща, за които вие сте се сетили, а ние не сме — прекъсна го Уебстър. — Неща, за които сега се чудим как сме могли да пропуснем... възможности, които вие сте развили, а ние — не. Да вземем вашата специалност философията. Тя обаче е различна от нашата — истинска наука, докато нашата е просто научно шикалкавене. Вашето е подредено, логическо развитие на философията: работно, практическо приложение — истински инструмент за действие.

Джуейн понечи да каже нещо, поколеба се, млъкна и после пак заговори.

— Аз съм близо до нещо, което може да се окаже ново и зашеметяващо. Нещо, което може да бъде инструмент за вас хората, както и за нас марсианците. Работя по този въпрос от години. Започнах с няколко умствени съждения, които ми бяха подсказани от първите земляни. Досега не съм споменава за това, защото не бях сигурен.

— А сега — попита го Уебстър, — сигурен ли си?

— Не съвсем — отвърна Джуейн. — Не съм напълно сигурен, а почти.

Двамата се умълчаха, загледани в планините и езерото. Някаква птичка кацна в клоните на едно от дръвчетата и запя. Зад планинските хребети се трупаха тъмни облаци, а заснежените върхове се издигаха като надгробни плочи. Слънцето потъна в море от ярки пурпурни отблясъци, накрая угасна и започна тихо да тлее, подобно на жарава.

Някой почука на вратата и Уебстър се размърда върху стола си, внезапно върнат към действителността — кабинета и стола под него.

Джуейн го нямаше. Старият философ бе дошъл да поседи и обмени мисли с приятеля си, а после тихо си бе отишъл.

Чукането се повтори.

Уебстър се наведе, щракна ключа и планините изчезнаха. Стаята отново си беше стая. Зад високите прозорци тъмнееше, а огънят се бе превърнал в мъничко, розово, трепкащо пламъче сред пепелта.

— Влез — каза Уебстър.

Дженкинс отвори вратата.

— Вечерята е сервирана, сър — рече той.
— Благодаря — отвърна Уебстър и се надигна бавно от стола си.
— Вашето място, сър, е начело на масата — каза Дженкинс.
— А, да — рече Уебстър. — Благодаря, Дженкинс. Много ти благодаря, че ме подсети.

* * *

Уебстър стоеше на широкия космодрум и гледаше изчезващата в небето фигура, изпускаща червена, искряща диря върху зимния, ярък небосклон.

Дълго след като фигурата се изгуби, Уебстър стоя там, стиснал с ръце перилата пред себе си, и продължаваше да се взира в небето.

Устните му трепнаха и той промълви нечуто: „Сбогом, сине“.

Постепенно Уебстър се върна към заобикалящата го действителност. Усети движението на хората по космодрума, видя пистата за приземяване, която изглеждаше безкрайна и стигаше чак до хоризонта, изпъстрена тук-там с гърбици, които всъщност бяха космически кораби, очакващи да бъдат изстреляни. Близо до един хангар работеха снегорини и разчистваха снега от предната вечер.

Уебстър усети тръпки и си помисли, че е някак странно, защото беше обед и слънцето грееше ярко. После потрепери отново.

Той бавно се извърна от перилата и тръгна към административната сграда. За един кратък умопомрачителен миг Уебстър усети страх — безпричинен, смущаващ страх от тази ивица железобетон, която представляваше пистата. Страх, който го разтърси душевно, и той повлече крака към вратата на чакалнята.

Към него се приближи някакъв мъж с дипломатическо куфарче в ръка, а Уебстър се загледа в него. Горещо си пожела човека да не го заприказва.

Мъжът не го заговори, почти не го погледна и отмина. Уебстър почувства облекчение.

Ако бе вкъщи сега, казваше си той, щеше да е привършил обедата си и да се готви за своята следобедна дрямка. Огънят гори в камината, пламъците играят, а светлината се отразява от ръжена и саджака...

Дженкинс му донася ликъора, размеря една-две приказки с него... просто така, за да завърже някакъв разговор...

Уебстър забърза към изхода, ускорявайки крачка. Час по-скоро искаше да се махне от голата и студена пустош на космодрума.

Странно, как му бе домъчняло за Томас! Беше естествено разбира се, че му е неприятно, задето той заминаваше. Но бе напълно неестествено това, че в последните минути Уебстър усети в него да се надига такъв ужас... Ужас от пътуването в космоса, ужас от чуждата планета Марс...макар че Марс едва ли можеше да се нарече чужда планета сега. Повече от един век тя бе позната за земляните. Бяха се борили с нея, живели на нея, а някои от тях бяха успели да я обикнат.

Само с крайно усилие на волята Уебстър успя да се сдържи в онези последни минути преди старта да не изтича по пистата и да не завика на Томас да се връща, да не отива...

А това, разбира се, изобщо не беше редно. То би било срамен и унизителен екхибиционизъм — нещо, което никой Уебстър не правеше.

В края на краищата, каза си той, едно пътуване до Марс сега не е кой знае какъв риск — вече не. Имаше дни, когато бе рисковано, но тези дни са отминали завинаги. Той самият на младини бе пътувал до Марс и бе останал там цели пет години. Това беше (Уебстър се стресна, когато се замисли) преди тридесет години.

Шумът и бръмченето във фоайето го удариха сякаш в лицето, когато роботът му отвори вратата... и в този шум се открояваше някакъв тон, който почти означаваше ужас. Миг-два Уебстър се поколеба, после влезе вътре. Вратата зад него безшумно се затвори.

Той се упъти към едно кресло в ъгъла на помещението като вървеше покрай стената, за да не застава на пътя на другите. Седна и се отпусна, потъвайки дълбоко в дунапреновата обвивка, наблюдавайки забързаното човечество, което се тълпеше във фоайето.

Хора, говорещи високо, устремили се нанякъде... хора със странни, враждебни лица. Непознати... всички до един. Не познаваше никого. Хора, които се бяха запътили за разни места, заминаващи за различни планети, нетърпеливи преди полета, тревожно премислящи последните подробности. Хора, които сновяха нагоре-надолу...

В тълпата изведнъж се открии познато лице. Уебстър се привдигна в креслото и извика: „Дженкинс!“, но после съжали за постъпката си, макар че никой не бе забелязал.

Роботът се упъти към него и когато го доближи, спря.

— Кажи на Реймън, че трябва да се върна веднага. Кажи му незабавно да докара коптера отпред.

— Съжалявам, сър — отвърна Дженкинс, — но не можем да тръгнем веднага. Механиците са открили повреда в атомния реактор. В момента поставят нов. Ще са нужни няколко часа.

— Да, де — рече ядосано Уебстър, — но това можеше да почака за друг път!

— Механиците казаха, че не може, сър — възрази Дженкинс. — Би могъл да избухне всеки момент. Целият енергиен заряд...

— Да, да — съгласи се Уебстър, — предполагам, че си прав.

Той нервно мачкаше шапката си.

— Току-що се сетих нещо — продължи Уебстър, — нещо, което трябва да свърша и то веднага. Трябва да се върна у дома. Не мога да чакам няколко часа.

Той се размърда нервно и седна на ръба на креслото, взирайки се в забързаната тълпа.

Лица... лица...

— Ако искате, можете да се обадите по телевизора, сър — предложи Дженкинс. — Някой робот сигурно ще може да свърши работата. Наблизо има кабина...

— Чакай, Дженкинс — прекъсна го Уебстър и замълча за миг, после продължи. — Нямам никаква работа вкъщи. Абсолютно никаква. Но трябва да се върна. Не мога да остана тук. Ако това се наложи, ще полудея. Там на пистата се уплаших. Тук се чувствам смутен и объркан. Имам усещане... непознато усещане за страх. Дженкинс, аз...

— Разбирам ви, сър — рече Дженкинс. — И баща ви го имаше.

— И баща ми ли?! — възкликна Уебстър смаяно.

— Да, сър. По тази причина не ходеше никъде. Беше горе-долу на вашата възраст, когато го забеляза. Опитва се да пътува из Европа, но не можа. Върна се от половината път. Беше известен с това.

Слисан, Уебстър мълчеше.

— Бил е известен с това — рече той най-сетне. — Разбира се, че е бил известен. Баща ми е бил такъв. А дядо ми... и той ли е имал същото?

— Не бих могъл да зная, сър — отвърна Дженкинс. — Създадох ме чак, когато дядо ви беше много възрастен. Но навярно е бил такъв, защото той също не излизаше.

— Тогава ти разбираш — рече Уебстър. — Знаеш как е. Чувствам се така, сякаш ще повърна... сякаш съм болен физически. Виж дали можеш да наемеш коптер... или каквото и да е, само да успеем да се приберем у дома.

— Да, сър — отвърна Дженкинс.

Той тръгна, но Уебстър го повика обратно.

— Дженкинс, някой друг знае ли за това? Който и да е...

— Не, сър — отговори Дженкинс. — Баща ви никога не го споменаваше, а чувствах някак си, че той би искал аз също да не го споменавам.

— Благодаря ти, Дженкинс — рече Уебстър.

Той отново се сгуши в креслото си, чувствайки се изоставен, самотен и не на мястото си. Сам в едно жужащо фоайе, пулсиращо от живот — самота, която го разкъсваше и го правеше безпомощен и слаб.

Носталгия! Срамота!!! Та това си е точно носталгия, казваше си Уебстър. Носталгията е нещо, което усещат малките момчета, когато за първи път се отделят от дома си и тръгват по света.

Имаше научен термин за това: агорафобия — болезнен страх от пребиваването в открити пространства. Идваше от гръцката дума за страх. Открито пространство можеше да бъде дори пазарът.

Ако прекосеше салона и влезеше в една от кабините, Уебстър би могъл да телевизира на майка си или на някой робот... или дори още по-добре — би могъл да остане в креслото и да продължи да гледа наоколо, докато Дженкинс дойдеше да го вземе.

Уебстър се надигна върху седалката, но после отново се отпусна назад. Нямаше смисъл. Да поговори с някого в кабината и да съзре в телевизора дома си, не означаваше като да бъде наистина там. Не би могъл да усети мириса на борове в зимния въздух или да чуе познатото скърцане на снега по пътеката под краката си, да протегне

ръка и да докосне огромните дъбове, които растяха от двете страни. Не можеше да почувства топлината на огнището или да усети сигурността от лекото докосване от принадлежността и единението си със земята и всичко, което бе върху нея.

И все пак... сигурно би му помогнало. Не много може би, но до известна степен. Той отново се надигна в креслото и замръзна на мястото си. Няколко крачки до кабината криеха ужас — страхотен, зашеметяващ ужас! Ако преминеше разстоянието, после трябваше да бяга. Да избяга, за да се махне от тези следящи го очи, от непознатите шумове и мъчителната близост на непознати лица.

Уебстър веднага седна.

Внезапно салонът проехтя от пискливия глас на някаква жена и той се сви в креслото си. Чувстваше се ужасно. Беше му дяволски зле. Щеше му се Дженкинс да се размърда.

* * *

Първият полъх на пролетта нахлу през прозореца в кабинета — обещание за топящи се снегове, разлистваща се зеленина и цветя, за ята от блатни птици, устремили се на север в небесната синева, за пъстърва, която се стрелка във вировете и дебне да клъвне някоя муха.

Уебстър вдигна поглед от купчината листа върху бюрото си, помириса въздуха и усети как хладният ветреца погали лицето му. Пресегна се към чашата си с бренди, видя че е празна и я остави обратно на мястото ѝ.

Отново се наведе над листата, взе молив и задраска някаква дума.

После прочете последния пасаж за грешки:

„Фактът, че от двеста и петдесет човека, поканени от мене с извънредна мисия, както можеше да се очаква, ме посетиха само трима, не доказва, че непременно само тези трима не са жертва на агорафобията. Някои навярно са имали уважителни причини, за да не се отзоват на поканата ми. Все пак обаче фактът наистина е показателен за

нарастващото нежелание на хората, живеещи по правилата, наложени от живота на Земята след разпадането на градовете, да напускат познати места. Показва един задълбочаващ се инстинкт у хората да остават в позната обстановка, заобиколени с неща, които в съзнанието си те свързват с охолен и изискан начин на живот.

Какъв би бил резултатът от такава тенденция, никой не би могъл да каже със сигурност, тъй като тя засяга само малка част от населението на Земята. Сред многочисленните семейства икономическата нужда налага някои от синовете да напуснат домовете си и да потърсят късмета си или в друга част на Земята, или на друга планета. Мнозина други нарочно търсят приключения и възможности в космоса, а трети избират такива професии, които изискват да се пътува непрекъснато.“

Уебстър прелисти и продължи да чете последната страница. Материалът бе добър, ала не можеше да бъде отпечатан. Още не! Може би след смъртта му. До колкото можеше да определи, никой не бе усетил тази тенденция. Хората считаха, че да не напускат домовете си, е нещо обикновено. В края на краищата защо беше нужно да ги напускат?

„Някои опасни прояви могат да се забележат в...“

Телевизорът до него избръмча. Уебстър протегна ръка и натисна ключа. Стаята изчезна и той се озова лице в лице с някакъв мъж, седнал зад едно бюро така, сякаш бе седнал от другата страна на писалището на Уебстър. Беше човек с побеляла коса и тъжни очи зад дебели лещи.

За миг Уебстър се втрени в него, напрягайки паметта си.

— Вие да не сте?... — попита той, а мъжът срещу него се усмихна.

— Променил съм се — каза той. — Вие също. Казвам се Клейборн. Спомняте ли си? Марсианската медицинска комисия...

— Клейборн! Често се сецах за вас. Вие останяхте на Марс.

Клейборн кимна.

— Прочетох книгата ви, докторе. Истински принос! Винаги съм мислил, че такъв труд трябва да бъде написан. Дори сам исках да го направя, но все няхах време. И по-добре, че няхах. Вашата работа е по-добра... особено що се отнася до мозъка.

— Марсианският мозък винаги ме е интригувал — каза му Уебстър, — ...неговите особени страни. Боя се, че почти цели пет години аз си водех бележки само за това и за нищо друго. Имаше да се върши и друга работа.

— Хубаво е, че така сте постъпил — рече Клейборн, — защото по тази причина ви се обаждам сега. Имам пациент... за операция на мозъка. Само вие можете да се справите.

Уебстър ахна, ръцете му затрепериха.

— Тук ли ще го докарате?

Клейборн поклати глава.

— Той не бива да се мести. Вие го познавате, предполагам... Джуейн, философът.

— Джуейн! — възкликна Уебстър. — Той е един от най-добрите ми приятели. Говорих с него само преди няколко дни.

— Ударът е бил неочакван — каза Клейборн. — Той пита за вас.

Уебстър замълча и усети студ. От някакво незнайно място в него пропълзя студ и мраз. Такъв студ, който овлажняваше челото и вкочаняваше дланите му.

— Ако тръгнете веднага — рече Клейборн, — ще бъдете тук навреме. Вече уредих от Световния комитет да ви изпратят кораб веднага. Нужна е най-голяма бързина.

— Но... но аз не мога да дойда — измънка Уебстър.

— Не можете да дойдете!!!

— Невъзможно е — настоя Уебстър. — Във всеки случай съмнявам се, че толкова съм ви нужен. Вие също бихте могъл...

— Аз не мога! — прекъсна го Клейборн. — Никой друг не може, освен вие. Никой няма вашите знания. Животът на Джуейн е във вашите ръце. Ако дойдете, той ще живее, ако ли не дойдете — ще умре.

— Не мога да пътувам в космоса — каза Уебстър.

— Всеки може да пътува в космоса! — отсече Клейборн. — Вече не е като едно време. На лице са всякакви удобства.

— Но вие не разбирате — умоляваше Уебстър. — Вие...

— Не, не разбирам! — тросна се Клейборн. — Откровено казано, не разбирам как някой може да откаже да спаси живота на приятеля си...

Двамата мъже се гледаха дълго, без да отронят дума.

— Ще кажа на Комитета да изпрати кораб направо пред дома ви — рече най-накрая Клейборн. — Надявам се, че дотогава вече ще сте решил да дойдете.

Образът на Клейборн избледня и отново се показва стената... стената с книгите, камината и картините, любимите мебели, обещанието за пролет, което нахлуваше през прозореца.

* * *

Уебстър седеше замръзнал на стола си, загледан в стената срещу него.

Джуейн — косматото му, сбръчкано лице, резониращият шепот, дружелюбността, разбирането — всичко това бе той. Джуейн, който познаваше материята на сънищата, превръщайки ги в логика, в норми на живот и поведение. Джуейн, който използваше философията като инструмент, като наука, като стъпало към един още по-добър начин на живот.

Уебстър зарови лице в ръцете си, борейки се с агонията, която го изпълваше все повече и повече.

Клейборн не беше разбрал дори. Човек не можеше и да очаква разбиране, след като нямаше начин той да знае. Но и да знаеше, щеше ли да разбере? Дори самият той, Уебстър, не би го разбрал ако го срещнеше в някой друг, преди да го бе открил в себе си — ужасния страх да напуснеш родното си огнище, земята си, притежанията си, своя малък свят от символи, който той си бе изградил. А и не само той единствен! Другите Уебстърровци също... като се започнеше с първия Джон Дж... Мъжете и жените, които бяха издигнали живота в култ, а доброто поведение бяха превърнали в традиция.

Той, Джеръм А. Уебстър беше ходил на Марс, когато бе млад, и не бе усетил или заподозрял психическата отрова, която пъплеше в жилите му. Дори и след като Томас бе заминал за Марс преди няколко месеца. Но тридесетте години спокоен живот тук в убежището, което Уебстър наричаха свой дом, бяха я активирали и развили, без той да осъзнава това. Всъщност нямаше как да знае.

Сега му беше ясно как бе станало всичко — ясно като бял ден! Навикът, психическата нагласа и свързването на щастието с някои неща — неща, които сами по себе си не бяха ценни, но на които семейството бе приписвало особена стойност... определена, конкретна стойност, от пет поколения насам.

Нищо чудно, че другите места му изглеждаха чужди, нищо чудно, че други хоризонти криеха ужас в необятните си простори.

И човек нищо не можеше да направи срещу това... нищо!... освен ако не изрежеше всички дървета, не запалеше къщата и не променеше руслото на живота. Но навярно и това не би помогнало... дори това...

Телевизьорът избръмча и Уебстър вдигна глава, пресегна се и натисна ключа.

Стаята се превърна в ярка, бяла светлина, но не се появи никаква картина. Чу се глас:

— Поверителен разговор! Поверителен разговор!

Уебстър вдигна някакъв капак в командния пулт, завъртя няколко копчета, чу се тихо бръмчене и екранът, който скриваше стаята затрептя от напрежението.

— Поверителността е осигурена — каза Уебстър.

Бялата светлина в миг изчезна и на нейно място се появи някакъв мъж, седнал на бюро срещу него. Този човек Уебстър бе виждал много пъти в телевизионните писма до вестника, който получаваше всеки ден.

Хендерсън — президент на Световния комитет.

— Обади ми се Клейборн — рече Хендерсън.

Уебстър мълчаливо кимна.

— Каза ми, че вие отказвате да отидете на Марс.

— Не съм отказал — възрази Уебстър. — Когато Клейборн прекъсна, въпросът остана открит. Казах му, че за мен е невъзможно да отида, но той отхвърли думите ми, сякаш не разбираше.

— Уебстър, вие трябва да заминете — рече Хендерсън. — Вие единствен притежавате необходимите знания за марсианския мозък, за да извършите такава операция. Ако беше най-обикновена хирургическа намеса, навярно някой друг би могъл да се справи, но не и с операция като тази.

— Може и да е вярно — обади се Уебстър, — но...

— Това не е само въпрос за спасяване на един живот — прекъсна го Хендерсън, — макар че става дума за живота на такава изтъкната личност като Джуейн. Работата е много по-голяма. Джуейн е ваш приятел. Навярно ви е намекнал за нещо, което е открил.

— Да — отвърна Уебстър. — Да, спомена ми. Някакво нова концепция за философията.

— Концепция, без която не можем — заяви Хендерсън. — Концепция, която ще изгради наново слънчевата система и която за две поколения ще тласне човечеството стотици хиляди години напред в космоса. Тя ще даде нова насока на нашата дейност и ние ще се стремим към една голяма, крайна цел, която до сега не сме и подозирали, не сме знаели дори, че съществува. Това е една съвсем нова истина, разбирате ли? Нещо, което не е хрумвало на никога преди!

Уебстър стисна края на писалището толкова силно, че кокалчетата на пръстите му побеляха.

— Ако Джуейн умре — продължи Хендерсън, — концепцията умира с него и навярно ще изчезне завинаги.

— Ще се опитам — промълви Уебстър. — Ще се опитам...

Хендерсън го изгледа студено.

— Само толкова ли можете да ми кажете?

— Само толкова — отвърна Уебстър.

— Но, човече, вие сигурно имате някаква причина! Някакво обяснение!

— Не и такива, които бих могъл да разкрия пред вас — каза Уебстър.

С пълно съзнание той протегна ръка и изключи екрана.

* * *

Уебстър седеше до бюрото, с ръце пред себе си, втренчил се в тях. Бяха ръце с умения и знания, които щяха да спасят един живот, ако можеше да отиде на Марс. Ръце, способни да спасят за слънчевата система, човечеството и марсианците, една идея — съвсем нова идея — която за две поколения щеше да ги тласне със стотици хиляди години напред в развитието им.

Ала това бяха и ръце, сковани от една фобия, развила се в този спокоен начин на живот. Упадък — странно хубав... и смъртоносен... упадък.

Човекът бе изоставил гъмжащите градове — местата, в които се скупчваше, преди двеста години. Той бе победил вековните си врагове и страхове, които го караха да седи край общия огън, беше загърбил таласъмните, излезли от пещерите заедно с него.

И все пак... все пак...

Това тук също бе място, в което човек се сгушваше. Но то бе убежище не за тялото, а за душата, лагерен огън за съзнанието, който караше човека да седи и да се грее край него.

Въпреки всичко Уебстър знаеше, че ще трябва да напусне огъня. Както хората бяха напуснали градовете преди двеста години, така и той трябваше да се обърне и да тръгне... и не биваше да поглежда назад.

Трябваше да замине за Марс... или поне да тръгне. В това нямаше никакво съмнение... трябваше.

Дали щеше да преживее пътуването и дали щеше да е в състояние да оперира, когато пристигнеше, той не знаеше. Смътно се зачуди дали агорафобията не бе смъртоносно заболяване. В крайната си фаза навярно беше.

Уебстър посегна да позвъни, но се спря. Защо да кара Дженкинс да приготвя багажа му? Сам щеше да го направи... трябваше да върши нещо, докато пристигнеше корабът.

От най-горния рафт в гардероба Уебстър смъкна някакъв сак и забеляза, че е прашен. Той духна срещу него, но прахът си остана. Беше обръщал чантата твърде дълго.

Докато приготвяше багажа си, стаята го гълчеше тихо, говореше му на онзи беззвучен език, чрез който неодушевените, но познати предмети общуваха с човека.

— Не си отивай! — уговаряше го тя. — Не можеш да ме оставиш така!

И Уебстър започна да ѝ отвърща като ту я молеше, ту обясняваше.

— Трябва да замина! Нима не разбираш? Той ми е приятел... стар приятел. Ще се върна.

След като приготи багажа си, Уебстър се върна в кабинета и се свлече върху стола.

Трябваше да отиде и все пак не можеше. Ала щом дойдеше корабът и когато дойдеше времето, той знаеше, че щеше да излезе от къщата и да се отправи към чакащия кораб.

Каляваше волята си, за да може да приеме тази мисъл, опитваше се да се настрои да бъде твърд и делови, мъчеше се да изключи всичко, освен мисълта, че заминава.

Предметите в стаята се натрапваха на съзнанието му така, сякаш бяха част от някакъв заговор, който целеше да го задържи тук. Сега на Уебстър му се струваше, че ги вижда за първи път. Стари, познати неща, които внезапно ставаха съвсем нови: хронометърът, показващ земното и марсианско време, дните от месеца, фазите на луната, снимката на покойната му съпруга върху бюрото, наградата, която бе получил в подготвителното училище, рекламният афиш в рамка, който бе купил по време на пътуването си до Марс за десет долара.

Той ги обходи с поглед не много охотно отначало, а после жадно съхранявайки ги в паметта си — отделни елементи от една стая, която бе възприемал като завършено цяло през всичките тези години, без да разбира какво огромно количество предмети бяха нужни, за да я съградят.

Притъмняваше. Ранен пролетен здрач... здрач, който ухаеше на мъхест върбалак.

Корабът отдавна трябваше да е пристигнал. Уебстър се улови, че се ослушва за него, макар да не беше в състояние да го чуе. Кораб, задвижван от атомни мотори, беше безшумен, освен когато набираше скорост. Приземяваше се и излиташе плавно, лек като перце, без да издава звук.

Скоро щеше да е тук. Трябваше всеки миг да пристигне, иначе той никога нямаше да замине. Ако почакаше още малко, твърдата му решителност щеше да се срути като купчина прах под струите на

дъжда. Още малко и Уебстър нямаше да смогва да противопоставя волята си срещу умолителните призови на стаята, на огъня в камината, на шепота на земята, където пет поколения Уебстъррови бяха живели и умрели.

Той затвори очи, опитвайки се да възпре студените тръпки, полазили тялото му. Казваше си, че не може току тъй да им се остави. Трябваше да издържи. Когато пристигнеше корабът, трябваше все пак да може да се изправи, да излезе навън и да отиде до малката площадка.

Някой почука на вратата.

— Влез! — извика Уебстър.

Беше Дженкинс. Отблясъците от огнището трепкаха върху металната му кожа.

— Викахте ли ме преди малко, сър?

Уебстър поклати отрицателно глава.

— Боях се да не сте ме викал — обясни Дженкинс — и да сте се чудил защо не идвам. Случи се нещо извънредно и необикновено, сър. Двама мъже пристигнаха с кораб и казаха, че ще пътувате с тях до Марс.

— Тук са значи — рече Уебстър. — Защо не ме повика?

Той с мъка се изправи.

— Не мислех, че трябва да ви безпокоя, сър — отвърна Дженкинс. — Беше толкова абсурдно! Най-накрая успях а ги накарам да разберат, че вие изобщо нямате причина да искате да ходите на Марс.

Уебстър окаменя. Смразяващ страх сграбчи сърцето му. Ръцете му затърсиха да се опрат на бюрото, той се свлече на стола и усети как стените на стаята го затварят като в капан, от който никога нямаше да се измъкне.

ДЕЗЕРТЬОРИ

Четирима души — две двойки мъже — бяха навлезли в бучащия вихър, който представляваше планетата Юпитер, и не се бяха върнали. Бяха тръгнали срещу бушуващата хала... или по-скоро бяха подскачали, коремите им току над земята, а страните им блестяха мокри на дъжда...

Защото те не бяха отишли там във формата на човешки същества.

В този миг петият човек стоеше пред бюрото на Кент Фаулър, завеждащ купол <216>3 на Юпитерската надзорна комисия.

Под бюрото старият Таузър се зачеса с лапа, сдъвка една бълха и отново се нагласи да спи.

Внезапно Фаулър бе жегнат от това, че Харолд Алан е млад... съвсем млад. Притежаваше характерната младежка увереност и лице на човек, който никога не бе изпитвал страх. Всичко това му бе чуждо, защото хората под куполите на Юпитер познаваха страха... страха и унижението. За човека бе трудно да примири нищожното си и жалко его с огромната мощ на тази чудовищна планета.

— Знаете, че не сте задължен да го направите — рече Фаулър. — Знаете, че не сте задължен да тръгвате.

Беше шаблон разбира се... И на другите четирима казаха същото, но те тръгнаха. Фаулър усещаше, че и този, петият, ще тръгне. Но изведнъж в него се събуди плаха надежда, че може би Алан нямаше да го направи.

— Кога тръгвам? — попита Алан.

Беше време, когато Фаулър със скрита гордост отговаряше, обаче не и сега. Той се намръщи за миг и отвърна:

— До един час.

Алан мълчеше и чакаше.

— Четирима други заминаха и не се върнаха — рече Фаулър. — Разбира се вие знаете това. Ние искаме от вас да се върнете. Това не е никаква героична и спасителна експедиция. Главното и единствено

нещо е да се върнете, за да докажете, че човекът може да живее във формата на юпитерианец. Идете до първата пробна база — не подалече! — и после се върнете. Не поемайте никакви рискове. Не търсете нищо. Само се върнете.

Алан кимна.

— Всичко разбирам.

— Мис Стенли ще управлява трансформатора — продължи Фаулър. — По този въпрос няма защо да се страхувате. Другите мъже бяха трансформирани успешно. Излязоха от трансформатора в отлично състояние. В напълно надеждни ръце сте. Мис Стенли е най-добрата трансформаторка в цялата Слънчева система. Работила е на повечето от другите планети и затова е тук.

Алан се ухили на жената, а Фаулър забеляза как по лицето на мис Стенли премина тръпка — нещо, което би могло да се съчувствие или гняв... или просто страх. Ала то бързо изчезна и тя също се усмихна на младежа застанал пред бюрото. Усмихна се превзето като даскалица, сякаш се мразеше загдето си позволява да го прави.

— С нетърпение очаквам трансформирането — рече Алан.

Каза го по такъв начин, че излезе като шега — страхотна, саркастична...

Обаче шега нямаше.

Работата беше сериозна, дяволски сериозна. От тези проби зависеше съдбата на хората на Юпитер и Фаулър го знаеше. Ако пробите бяха успешни, щяха да бъдат открити и ресурсите на гигантската планета. Човекът щеше да завладее Юпитер, както вече бе завладял други, по-малки планети. А ако не успееша...

Ако не успееша, човекът щеше да продължи да носи оковите и товара на страхотното налягане, на по-голямата гравитационна сила, на особената химия на тази планета. Щеше да остане затворен под куполите, неспособен да стъпи направо върху повърхността на планетата, неспособен да я наблюдава директно, с невъоръжено око, принуден да разчита на тежките, тромави трактори и телевизора, принуден да работи с недодялани инструменти и механизми или посредством роботи, които също бяха тромави.

Защото човекът, незащитен и в неговата естествена форма, щеше да бъде изпепелен от страхотното налягане на Юпитер — малко повече от тон на квадратен сантиметър — налягане, което караше дъното на

моретата и океаните на Земята да изглеждат като вакуум, в сравнение с Юпитер.

Дори най-здравият метал, който земяните биха могли да измислят, не би устоял на такова налягане... на налягането и алкалните дъждове, които вечно заливаха планетата. Тя ставаше крехка и трошлива, размиваше се като глина или пък протичаше на малки ручейчета и вадички от амониева селитра. Само чрез повишаване на здравината и устойчивостта на металите и увеличаване на тяхното вътрешно напрежение те биха могли да издържат тежестта на хилядите километри от кипящи и задушливи газове, които образуват атмосферата на Юпитер. Но дори и след като това станеше, всичко трябваше да е обвито в кварц, достатъчно издръжлив, за да предпазва от дъждовете — течния амоняк, който падаше във вид на алкален дъжд.

Фаулър седеше, заслушан в бръмченето на двигателите, разположени под пода на купола. Те работеха непрекъснато и куполът никога не утихваше напълно. Трябваше да работят без да спират, защото ако прекъснеха работата си, токът, протичащ към металните стени на куполите и поддържащ електронното напрежение високо, щеше да се прекъсне и това щеше да е краят.

Под бюрото на Фаулър Таузър се събуди, изтръска още една бълха от козината си, тупайки силно задната си лапа в пода.

— Има ли нещо друго? — попита Алан.

Фаулър поклати глава.

— Може би има нещо, което бихте искали да направите — рече той. — Може би вие...

Щеше да изтърси: „искате да напишете писмо“, но се зарадва, когато спря навреме и не го каза.

Алан погледна часовника си.

— Ще бъда там навреме — рече той, обърна се и тръгна към изхода.

* * *

Фаулър знаеше, че мис Стенли го наблюдава, но той не желаше да се обърне и да срещне погледа ѝ. Започна да рови из книгата,

натрупани върху бюрото му.

— Докога ще продължава всичко това? — попита мис Стенли изплювайки злобно всяка дума.

Тогава Фаулър се завъртя заедно със стола си и я погледна в лицето. Устните ѝ бяха стиснати в тънка, права линия, косата ѝ бе опъната назад по-силно от всякога и придаваше на чертите ѝ онзи странен мъртвешки вид, който почти го плашеше.

Той се помъчи да ѝ отговори хладно и равнодушно.

— Докато е необходимо и докато има надежда.

— Вие ще продължавате да ги осъждате на смърт — рече тя. — Ще продължавате да ги изпращате, за да ги срещате лице в лице с Юпитер. Ще си седите тук на топло и сигурно и ще ги изпращате на смърт.

— Няма място за сантименталности, мис Стенли — каза Фаулър, опитвайки се да подтисне гнева в гласа си. — Вие знаете също така добре, както и аз, защо правим това. Разбирате, че човекът в своята собствена форма просто не може да се справи с Юпитер. Единственият начин е да превръщаме хората в такива същества, които биха се справили. Вършила сте това и на другите планети. Ако умрат неколцина, но в крайна сметка успеем, цената не е голяма. През вековете хората са погубвали живота си за глупави неща и по глупави причини. Защо тогава да се колебаем пред лицето на малко смърт, когато става въпрос за такова велико нещо?

Мис Стенли седеше сковано и съвсем изправена, стиснала ръце в скута си. Светлината блестеше в посивелите ѝ коси и, гледайки я, Фаулър се опита да си представи какво мислеше и чувстваше тя в този момент. Не че се боеше от нея, но и не се чувстваше удобно в нейно присъствие. Тези проникателни сини очи виждаха твърде много, ръцете ѝ бяха прекалено опитни. Тя би трябвало да е нечия леля, да седи в люлеещ се стол и да плете, обаче положението не беше такова. Мис Стенли бе най-добрата операторка на устройството за трансформиране в Слънчевата система и на нея никак не ѝ се харесваше начинът, по който той си вършеше работата.

— Нещо не е наред, мистър Фаулър — заяви мис Стенли.

— Именно — съгласи се Фаулър. — Ето защо изпращам младия Алан сам. Той може да открие какво не е наред.

— А ако не успее?

— Ще изпратя някой друг.

Тя стана полека от стола си, тръгна към вратата, но после спря пред бюрото му.

— Някой ден — рече мис Стенли, — вие ще бъдете велик. Никога не пропускайте шанс. Това е вашият шанс. Знаел сте го още, когато са издигали този купол за тестовите. Ако се справите, ще се издигнете с една-две степени. Независимо от това колко хора ще умрат, вие ще се издигнете с една-две степени.

— Мис Стенли — каза Фаулър и гласът му бе рязък. — Младият Алан ще заміне всеки момент. Моля, проверете машината си...

— Машината ми не е виновна — прекъсна го тя с леден тон. — Тя работи според координатите, заложені в нея от биолозите.

Фаулър седеше сгърбен на стола си, заслушан в стъпките ѝ, отдалечаващи се по коридора.

Онова, което каза мис Стенли, бе вярно разбира се. Биолозите бяха заложили координатите. Но биолозите може би грешаха. Един косъм разлика, една йота отклонение и трансформаторът щеше да изпрати нещо, което не бяха и мислили да изпращат: някой мутант, който можеше да се огъне, да полудее или да се разпадне при дадени условия, при стрес или при някои напълно непредвидени обстоятелства.

Защото човекът не познаваше много онова, което ставаше навън. Знаеше само това, което му сочеха приборите. И пробите от тези събития, доставяни от същите прибори и механизми, не бяха нищо друго освен мостри, тъй като Юпитер беше невероятно голям, а куполите бяха твърде малко.

Дори работата на биолозите, които обработваха данните за „скокливците“ — явно най-висшата форма на живот на Юпитер — бе отнела три години на интензивно изследване, а след това две години, за да се направи проверката за надеждност и сигурност... работа, която на земята можеше да бъде свършена за една-две седмици. Ала все пак работа, която в този случай изобщо не можеше да се свърши на Земята, тъй като юпитерска форма на живот не можеше да бъде пренесена там. Налягането тук, на Юпитер не можеше да бъде пресъздадено извън Юпитер, а при земното налягане и температура скокливците просто изчезваха като спукани мехури.

Все пак тази работа трябваше а бъде свършена, ако човекът хранеше надежди да се разхожда по Юпитер във формата на скокливец. Защото преди още трансформаторът да успее да превърне човека в друга форма на живот, на нея трябва да се направи много подробна физическа характеристика и всяка нейна особеност трябва да бъде добре позната — с пълна сигурност и без никаква възможност за грешка.

* * *

Алан не се върна.

Тракторите, ровещи в терена наблизко, не откриха следи от него, освен ако онова подскачащо нещо, за което бяха съобцили трактористите, не е било липсващият землянин във формата на скокливец.

Биолозите пуснаха в ход възможно най-завършената си и най-академична и подигравателна усмивка, когато Фаулър намекна, че координатите може да са грешни. Те внимателно му посочиха, че координатите вършеха работа. Когато в трансформатора влезеше човек и копчето бъдеше натиснато, човекът се превръщаше в скокливец. Той излизаше от машината и се изгубваше от погледа, потъвайки в атмосферата, подобна на супа.

Нещо съвсем дребно, бе настоял Фаулър... някое едва забележимо отклонение от модела, който би трябвало да бъде скокливецът... някакъв съвсем дребен дефект. Биолозите му отговориха, че ако е имало такова отклонение, то откриването му би отнело години.

А Фаулър знаеше, че те са прави.

И така, сега вече изчезналите не бяха четирима, а петима и Харолд Алан бе навлязъл в атмосферата на Юпитер съвсем за нищо. Стори му се, че никога не бе навлизал толкова дълбоко в материята, що се отнася до знанията.

Фаулър се пресегна през бюрото си и взе папката с досиетата на персонала — тънка купчина листа, прищипнати в едно. Беше нещо, което го ужасяваше, ала все пак трябваше да го направи. По някакъв

начин причината за тези изчезвания трябваше да бъде открита. И нямаше друг начин освен да се изпатят още хора.

Както седеше, Фаулър за миг се заслуша във воя на вятъра над купола — вечния гърмящ ураган, който блъскаше планетата в кипящата си, агонизираща ярост.

„Има ли някаква опасност там?“ — запита се той. — „Някаква опасност, за която ние не знаем? Нещо, което дебне и лапа скокливците, без да прави разлика между истинските скокливци и тези, които са трансформирани хора... За лапачите разбира се няма разлика.“

Или може би имаше някаква основна грешка при избирането на скокливците като форма на живот, най-добре приспособена за съществуване върху повърхността на планетата? Фаулър знаеше, че несъмнената интелигентност на скокливците беше факторът определил това решение. Защото ако нещото, в което се превръщаше човекът, нямаше интелект, то човекът не би могъл за дълго да запази своя собствен интелект в такъв вид.

Нима биолозите бяха дали предимства на този фактор, използвайки го с цел да изместят някой друг фактор, навярно не особено благоприятен или може би дори фатален? Не изглеждаше правдоподобно. Вярно, че бяха надуте, но все пак те си разбираха от работата.

Или, може би, целият експеримент беше невъзможен и осъден на провал още от самото начало? Превръщането в други форми на живот се прилагаше успешно на другите планети, но това не означаваше непременно, че ще бъде успешно и на Юпитер. Навярно интелектът на човека не можеше да функционира правилно посредством сензорния апарат осигуряващ Юпитериански живот. Вероятно скокливците бяха толкова чужда форма, че не можеше да има обща основа, върху която човешките знания и Юпитерианската концепция за съществуването да се съчетаят и да заработят съвместно.

Или пък грешката беше в самия човек и бе присъща за расата... някое психическо отклонение, което, комбинирано с онова отвън, не им позволяваше да се завърнат. Макар че може би не беше точно отклонение — не и в човешкия смисъл на тази дума. Навярно просто някое съвсем обикновено качество на интелекта, възприемано на Земята като съвсем нормално нещо, бе в такова отявлено противоречие

с Юпитерианското съществуване, че правеше човешкия разум на пух и прах.

* * *

По коридора се чуваше тихото почукване на нечийи нокти. Фаулър се ослуша и леко се усмихна. Беше Таузър, който се връщаше от кухнята. Бе ходил там, за да се види със своя приятел, готвача.

Таузър влезе в стаята, понесъл кокал. Той замаха приятелски с опашка към Фаулър и се плъсна до бюрото му, улавяйки кокала с предните си лапи. Миг-два гледа господаря си със своите влажни, старчески очи, а Фаулър се наведе надолу и го погали по пухестите уши.

— Обичаш ли ме още, Таузър? — попита го Фаулър, а Таузър затупа с опашката си. — Само ти ме обичаш още.

Фаулър се изправи и се извърна отново към бюрото си. Пресегна се и взе папката.

Бенет? Бенет имаше любима, която го чакаше на Земята.

Ендрюс? Ендрюс възнамеряваше да продължи обучението си в института „Марс Тех“ веднага щом припечелеше достатъчно, за да изкара годината.

Олсън? Олсън приближаваше пенсионна възраст. Непрекъснато разказваше на момчетата как щял да се пенсионира, а после да отглежда рози.

Фаулър внимателно върна папката на мястото ѝ.

Осъждаше хората на смърт. Мис Стенли бе казала това, а устните ѝ едва помръднаха в подобното ѝ на пергаментова маска лице. Изпращаше ги да умрат, докато той, Фаулър, си стоеше тук на топло и сигурно.

Навярно всичко под този купол говореха така, особено след като и Алан не се завърна. Нямаше да му го кажат в очите разбира се. Дори избраният или избраните, които заставаха пред бюрото му, за да им съобщат, че те са следващите, които трябва да заминат, не смееха да му го кажат.

Ала той го четеше в очите им.

Фаулър отново взе папката: Бенет, Ендрюс, Олсън. Имаше и други, но нямаше смисъл да продължава.

Кент Фаулър знаеше, че няма да може да го направи, не можеше да ги погледне в очите, не можеше да ги изпрати на смърт.

Той се наведе напред и натисна копчето на интеркомуникатора.

— Да, мистър Фаулър.

— Мис Стенли, моля.

Фаулър чакаше да извикат мис Стенли, заслушан в звуците, които Таузър издаваше, докато дъвчеше унило кокала си. Зъбите на Таузър вече не бяха здрави.

— Мис Стенли е — чу се гласът на мис Стенли.

— Искях просто да ви кажа, мис Стенли, да се пригответе за още двама.

— Не се ли боите, че ще ви свършат хората? — попита го тя. — Ако изпращате по един, ще имате хора за повече време и удоволствието ви ще трае двойно по-дълго.

— Единият ще бъде куче — рече Фаулър.

— Куче!!!

— Да, Таузър.

Той усети внезапния, студен гняв, който вледени гласа й.

— Вашето собствено куче!!! Всичките тези години то е било с вас...

— Точно в това е въпросът — прекъсна я Фаулър. — Таузър ще бъде нещастен, ако го оставя сам.

* * *

Това не беше същият Юпитер, който Фаулър познаваше, гледайки го през телевизора. Очакваше, че ще е различен, но не точно такъв. Очакваше да намери водопади от амонячен дъжд, вонящи изпарения и оглушителния, гръмотевичен тътен на бурята. Очакваше виещи се облаци и мъгла, и зловни, чудовищни светкавици.

Не предполагаше, че пороят ще бъде всъщност стелеща се пурпурна мъгла, която пробягваше като сянка над пурпурната моравя. Не беше и помислял, че зловно виещите се светкавици са просто пламъците на възторга, лумнали върху яркото небе.

Докато чакаше Таузър, Фаулър разкърши тяло, изумен от новата лекота, гъвкавост и сила, които откриваше в себе си. „Бива си го това тяло“, реши той и се намръщи, когато си спомни как бе съжалявал скокливците, наблюдавайки ги върху телевизионния екран.

Трудно му беше да приеме, че жив организъм може да се основава на амоняк и водород, а не на вода и кислород, трудно му беше да повярва, че такава биологична форма може да изпитва същата шеметна възбуда от живота, която изпитваха хората, трудно му беше да си представи, че може да има живот в тази разбунена супа, каквото представляваше всъщност планетата Юпитер, без да знае, разбира се, че в Юпитерианските очи атмосферата изобщо не приличаше на разбунена супа.

Вятърът го галеше така, сякаш нежно го докосваше с пръсти и той стреснат, си припомни, че според земните стандарти този ветрец би трябвало да е ревящ ураган, фурия, заредена с отровни газове и носеща се със скорост триста километра в час.

Някакви приятни ухания проникваха в тялото му. И все пак едва ли бяха ухания, поне не в смисъла на миризма така, както той я помнеше. Това бе нещо друго — като че ли цялото му тяло се потопяваше в усещането за лавандула... и все пак не беше лавандула, а нещо, което Фаулър познаваше, но за което нямаше дума — несъмнено една от многото загадки в терминологията. Защото думите, които знаеше, мисловните символи, с които си служеше като землянин, нямаше да му бъдат от полза като юпитерианец.

Капакът отстрани на купола се отвори и Таузър се изгърси от него... поне би трябвало да е Таузър.

Фаулър понечи да извика кучето. Съзнанието му оформи думите, които искаше да изрече, но... той не можа да ги изрече. Нямаше начин — нямаше нищо, с което да ги каже.

За миг съзнанието му бе обхванато от пипалата на ужаса, на животинския страх и в главата му се завъртяха първите вихри на паниката.

„Но как говореха юпитерианците?! Как...“

Внезапно той усети Таузър, усети кипящата, буйна дружелюбност на застаряващото животно, което го бе последвало от Земята до всички планети, където бе живял. Сякаш съществото,

наречено Таузър, се бе протегнало към него и за миг се бе настанило в съзнанието му.

А от шумното и весело посрещане се образуваха думите:

— Здравсти, приятел.

Всъщност не бяха думи, а нещо много по-хубаво... мисловни символи в мозъка му — внушени мисловни символи с множество смислови отсенки, каквито думите не притежаваха.

— Здравсти, Таузър — отвърна Фаулър.

— Много ми е добре — рече Таузър. — Както, когато бях малко пале. Напоследък се чувствах доста скапан. Краката ми се сковават, зъбите ми не могат почти нищо да сдъвчат. С такива зъби не можеш и един кокал свястно да оглозгаш. Освен това, бълхите направо ме побъркват. Някога изобщо не им обръщах внимание... една-две бълхи повече или по-малко нямаха никакво значение за мене на младини.

— Но... но — Фаулър заекна, в мислите си. — Ти говориш с мене!

— Ами да — отвърна Таузър. — Винаги съм ти говорел, но ти не ме чуваше. Опитвах се да ти кажа някои неща, обаче ти не беше на нужната висота.

— Понякога те разбирах... — заоправдава се Фаулър.

— Не много добре — каза Таузър. — Разбираше кога искам храна, кога искам да си пийна и кога искам да изляза по нужда, но горе-долу това бе всичко, което можеше.

— Съжалявам — измънка Фаулър.

— Няма нищо — рече Таузър. — Хайде да се надбягваме до скалата!

За първи път Фаулър забеляза скалата, очевидно на много километри от тях, но с особена, кристална красота, която искреше в сенките на пъстрите облаци.

Фаулър се поколеба.

— Много е далече...

— О, хайде де! — подкани го Таузър и още докато изричаше думите, се втурна към скалата.

* * *

Фаулър го последва, изпробвайки краката си, изпробвайки силата на това свое, ново тяло. Отначало беше малко подозрителен, миг по-късно — смаян, а след това хукна с всичка сила, завладян от чистата радост, която бе неделима част от червено-виолетовата морава и стеления се над нея димящ, пурпурен дъжд.

Докато тичаше, го споходи усещане за музика — музика, която пулсираше в тялото му, която изпълваше цялото му същество и го понасяше шеметно към висините върху сребърните си криле. Музика, каквато можеше да се разнесе само от камбанарията на църква, кацнала на върха на някой, огрян от пролетното слънце хълм.

Колкото по-близо бе скалата, толкова по-мощно звучеше музиката, изпълвайки вселената с трелите на вълшебните си звуци. Фаулър разбра, че тази мелодия идваше от буйния водопад, покрил с пяната си блестящата скала.

Само че това не беше водопад и той го знаеше. Беше амонопад, а скалата бе бяла, защото беше всъщност втвърден кислород.

Фаулър с усилие успя да спре до Таузър — там водопадът образуваше искряща дъга от стотици цветове. Буквално стотици! Защото тук се виждаха не само основните цветове, преливащи един в друг, както бе на Земята. Виждаше се една ясно очертана селективност, която разлагаше призмата до нейните последни съставни елементи.

— Музиката — рече Таузър.

— Да, какво за нея?

— Музиката е от вибрациите — отвърна Таузър. — Вибрациите на падащата вода.

— Но, Таузър, ти не разбираш от вибрации!

— Напротив — възрази той. — Току-що ми хрумна.

Фаулър мислено преглътна: „Току-що ти хрумна ли?!“

Внезапно в неговата собствена глава се появи формула — формулата на процеса, който би произвел такъв метал, че да издържи на юпитерианското налягане.

Втрещен, той гледаше водопада, а мозъкът му бързо подреждаше многобройните цветове в точната последователност на спектъра. Просто ей тъй! Като нищо!! Без много да му мисли!!! А Фаулър не разбираше нито от метали, нито от цветове...

— Таузър! — извика той. — Таузър, с нас става нещо!

— Да, зная — рече Таузър.

— Става нещо с мозъците ни — продължаваше Фаулър. — Ние ги използваме! Използваме целия им капацитет, до последната малка частица! Използваме ги, за да разберем неща, които би трябвало да сме знаели през всичкото това време! Навярно мозъците на земните същества са бавни и замъглени. Може би ние сме малоумниците на Вселената! Вероятно сме смотльовци... и затова ни се налага да вършим нещата по най-трудния начин.

Чрез новата, пронизителна яснота на мисълта, която вече притежаваше, Фаулър разбра, че не ставаше дума само за цветовете на водопада или за металите, които ще издържат налягането на Юпитер. Той усещаше и други неща... неща, които само смътно подозираше — някакъв неясен шепот, който предсказваше велики открития, разрешаването на загадки отвъд пределите на човешката мисъл, дори отвъд пределите на човешкото въображение. Мистерии, факти, логика, основаваща се на разума. Неща, които всеки мозък би открил, ако използваше целия си умствен потенциал.

— Ние сме все още земни в по-голямата си част — каза Фаулър. — Едва сега започваме да научаваме някои от нещата, които не са достигнали до нас като човешки същества, може би именно защото сме били човешки същества. Нашите човешки тела са слаби. Част от сетивата ни — тези, с които човек придобива знания, са зле устроени. Може би дори ни липсват някои сетива, които са необходими за истинското познание.

Фаулър се обърна и погледна към купола в далечината, приличащ сега на малко, черно джудже.

Там имаше хора, които не можеха да видят красотата на Юпитер. Хора, които си мислеха, че виещи се облаци и поройни дъждове замъгляват повърхността на планетата! Незрящи човешки очи! Слаби очи. Очи, които не виждаха красотата в облаците, които не можеха да надзърнат оттатък бурята. Тела, нечувстващи възбудата от звънтящата музика на разбиващата се водна грамада.

Хора, които можеха само да ходят и то в ужасна самота, общуваха по между си с нещо като морзов език, сигнализирайки съобщенията си един на друг, сякаш бяха разузнавачи, неспособни да протегнат ръце и да докоснат мозъците си, както той можеше да протегне ръка и да докосне мозъка на Таузър. Завинаги им бе отнета

възможността за такъв личен и съкровен контакт с други живи същества.

Той, Фаулър, бе очаквал ужасни неща от някакви непознати същества тук, на повърхността на планетата. Смяташе, че ще се огъне пред заплахата от неизвестността, беше се калявал, за да издържи на погнусата от евентуални ситуации, които не бяха характерни за Земята.

Ала вместо това, Фаулър бе открил нещо много по-велико от познатите на човека факти: едно по-бързо и уверено тяло, чувство на приповдигнатост, по-дълбоко усещане за живота, по-способен ум и такъв свят на красотата, какъвто дори най-смелите мечтатели на Земята не биха могли да си представят.

— Да тръгваме — подкани го Таузър.

— Къде искаш да отидем?

— Където и да е — отвърна Таузър. — Просто тръгваме и ще видим къде ще стигнем. Имам предчувствие... хм, просто предчувствие...

— Да, зная — рече Фаулър.

Защото и той имаше същото предчувствие... чувството за предопределеност с висше, известно усещане за величие — познанието, че някъде там, отвъд хоризонта ги чакаха приключения и нещо много по-велико от тях.

Петимата преди тях бяха изпитали същото — бяха усетили порива, който ги тласкаше да отидат и да видят, и онова завладяващо предчувствие за пълноценен живот и истинско познание.

Фаулър знаеше, че по тази причина те не бяха се завърнали.

— Няма да се върна — рече Таузър.

— Не можем да ги измамим така — каза Фаулър, направи една-две крачки към купола, но се спря.

Да се върне в купола, да се върне в онова немошно, отровено тяло, което бе оставил! Тогава не му се виждаше немошно, но сега знаеше, че е такова.

Да се върне към онзи мъгляв мозък и безпомощното, неясно мислене! Да се върне към отварящите се и затварящи се уста, произвеждащи звуци, които другите разбираха! Да се върне към зрение, с което сега би било по-лошо, отколкото да си спял! Обратно към омерзението, унижението и невежеството!!!

— Може би един ден... — прошепна той на себе си.

— Имаме много неща да свършим и много неща да видим — рече Таузър. — Трябва много да научим. Ще открием неща...

Да, те щяха да открият много неща. Други цивилизации навярно. Цивилизации в сравнение с които човешката цивилизация щеше да изглежда жалка. Щяха да открият красотата, и което е още по-важно — разбирането за тази красота... и другарството, което никой никога преди не бе познавал — нито човек, нито куче.

И живота! Шеметния живот, след едно тъпоумно и замаяно съществуване.

— Не мога да се върна — рече Таузър.

— Нито пък аз — каза Фаулър.

— Ще ме превърнат обратно в куче — рече Таузър.

— А мене — в човек — каза Фаулър.

СХВАТКАТА

Беше хубав часовник. Повече от тридесет години бе работил добре. Първо беше на баща му, а след неговата смърт, майка му го запази за него и му го даде на осемнадесетия му рожден ден. През всичките години след това той му бе служил вярно.

Но сега, сверявайки го с часовника на стената в редакцията и поглеждайки от ръката си към големия циферблат над шкафа за палтата, Джо Крейн бе принуден да признае, че неговият часовник не беше точен: бе избързал с един час. Той показваше седем часа, а онзи на стената показваше една шест.

Като поразмисли малко, Джо се сети колко необикновено тъмно му се бе сторило навън, докато караше към службата си по някак странно пустите улици.

Той стоеше в залата, умълчан и заслушан в бръмченето на телетипните машини. Горещи някои от лампите светеха, хвърляйки отблясъци върху телефоните, пишещите машини и белите като порцелан тампони за лепило, струпани върху бюрото на редактора.

„Каква тишина“, помисли си Джо. „Тишина, покой и тъмнина!“ Но след час стаята щеше да се оживи. Ед Лейн, редакторът на новините, щеше да пристигне в шест и половина, а малко след него щеше да влети и Франк Макей — редакторът на светската хроника.

Крейн вдигна ръка и разтърка очите си. Можеше да си поспее още един час. Можеше да...

Я чакай! Той не бе събуден от ръчния си часовник, а от будилника. Това означаваше, че будилникът също беше с един час напред.

— Някак не се връзва — рече Крейн високо.

Той се промъкна край бюрото и се отправи към своя стол и пишещата си машина. Нещо върху бюрото до пишещата машина се раздвижи... нещо което проблясваше. Бе голямо колкото плъх и лъскаво. Изведнъж по някакъв странен начин то накара Джо да

замръзне на място и да преглътне, усетил празнота в стомаха и буца в гърлото си.

Онова нещо бе клекнало до пишещата машина и го гледаше изпитателно. Нямахте и помен от очи или пък някакво лице и все пак Джо знаеше, че съществото го гледа изпитателно.

Действащ почти инстинктивно, той грабна един тампон от редакторското бюро. Запрати го с все сила и тампонът образува бяла непрекъсната линия на светлината на лампата като непрекъснато се въртеше. Улучи право в целта, повдигна съществото и го събори от бюрото. Тампонът се разби на пода, посипвайки наоколо дребни пластмасови парчета и слюзести капки от полуизсъхнало лепило.

Лъскавото нещо се превъртя няколко пъти през глава и се удари в пода. Когато се изправи и хукна през стаята, краката му издадоха металически звук. Крейн сграбчи ножа за разрязване на хартия, който бе доста тежък, и го запрати със силен замах, изпълнен с омраза и погнуса. Острието падна пред тичащото същество и се заби дълбоко в дъсчения под.

Металният плъх се втурна в друга посока, а изпод нозете му изхвърчаха трески. Той отчаяно се хвърли към шкафа за канцеларски материали, провирайки се през десетсантиметровата пролука между вратата и шкафа.

Крейн изтича светкавично и затвори вратата, блъскайки я с две ръце.

— Пипнах те! — извика той.

Докато седеше с гръб, опрян във вратата, Джо се замисли.

„Как се уплаших“, каза той на себе си. „Уплаших се от една глупава, лъскава гадина, подобна на плъх.“ А може би наистина бе плъх... бял плъх. Но пък нямаше опашка. Нямахте и лице. Все пак съществото бе погледнало към него.

„Побърквам се“, рече си той. „Крейн, ти откачаш!“

Нещо никак не се връзваше. Не пасваше с тази утрин на 18-ти октомври, 1952-ра година. Не съответстваше и на двадесети век. Нито пък на нормалния човешки живот.

Джо се обърна, хвана здраво дръжката на вратата и я завъртя с намерение да отвори вратата с едно рязко дръпване. Обаче дръжката се хлъзна изпод пръстите му и не помръдна. Вратата остана затворена.

„Заклучила се е“, мислеше си Крейн. „Ключалката е щракнала, когато съм затръшнал вратата, а аз нямам ключ. Дороти има, но тя винаги оставя вратата отворена, защото трудно се отваря, когато се заключи. Почти винаги трябва да вика портиерите. Сигурно някой от техниците вече е дошъл на работа. Може би ще трябва да го повикам и да му кажа...“

„Какво да му кажа? Да му кажа, че съм видял метален плъх в шкафа за материали? Да му кажа, че съм хвърлил по него тампона с лепило и съм го съборил от бюрото? Че съм хвърлил също и ножа за хартия и за да му докажа, ще му посоча забития в пода нож?!“

Крейн поклати глава.

Той отиде до ножа и го издърпа от дъската. Постави го обратно върху бюрото и срита парчетата от счупения тампон така, че да не се виждат.

Вече пред собственото си бюро, Джо взе три листа хартия и ги пхна в пишещата си машина.

Машината започна да пише! Съвсем сама, без да я докосва!!! Джо стоеше и тъпо гледеше как клавишите ѝ се издигат и спускат. Върху листа се четеше следното съобщение: Стой настрани от това, Джо. Не се замесвай. Може да пострадаш.

Джо Крейн издърпа листата от машината. Той ги смачка на топка и ги хвърли в кошчето за отпадъци. После излезе, за да си вземе чаша кафе.

— Знаеш ли, Луи — каза Джо на мъжа зад барплота, — когато човек живее сам твърде дълго, започват да му се привиждат разни неща.

— Да — съгласи се Луи. — Аз например бих откачил с твоята къща. Щях да се чудя какво да правя с толкова празни стаи в нея. Трябваше да я продадеш, когато почина майка ти.

— Не можах — отвърна Крейн. — Толкова време е била мой дом.

— Тогава да беше се оженил — рече Луи. — Не е хубаво да живееш сам.

— Твърде късно е вече — каза му Крейн. — Никой не би ме изтърпял.

— Скътал съм една бутилчица — рече Луи. — Не мога да ти наля в чаша, но ще ти сипя малко в кафето.

Крейн поклати отрицателно глава.

— Днес ще имам много работа.
— Сигурен ли си? Нищо няма да ти струва — като за приятел.
— Не, благодаря ти, Луи.
— На тебе ли ти се привиждат разни неща? — извиси глас Луи.
— Да ми се привиждат неща ли?! — удиви се Крейн.
— Да, нали каза, че когато човек живеел дълго сам, започвал да вижда разни работи.

— О, казах го просто ей тъй — рече Крейн.

Той гаврътна кафето си и се върна в офиса.

Сега залата беше позната гледка: Ед Лейн бе дошъл и ругаеше помощника си. Франк Макей лепеше изрезки от опозиционния вестник. Бяха дошли и неколцина от репортерите.

Крейн хвърли бърз поглед към вратата на шкафа за материали. Беше все още затворена.

Телефонът върху бюрото на Макей зазвъня и редакторът на светската хроника вдигна слушалката. Той слуша мълчаливо миг-два, после свали слушалката от ухото си и сложи длан върху микрофона.

— Джо — рече той, — поemi го. Някакъв ебалник твърди, че срещнал по улицата шевна машина.

Крейн посегна към своя телефон.

— Дайте ми го на 246 — каза той на телефонистката.

В ухото му някой завика:

— Там „Хералд“ ли е? „Хералд“ ли е там? Ей, ало...

— Тук е Крейн рече Джо.

— Аз търся „Хералд“ — рече мъжът. — Искam да им кажа...

— Говорите с Крейн от „Хералд“ — уведоми го Крейн. — Какво има?

— Вие репортер ли сте?

— Да, репортер съм.

— Тогава слушайте много внимателно. Ще се опитам да ви го разкажа бавно и ясно и точно така, както се случи. Вървя си аз по улицата и гледам...

— Коя улица? — попита Крейн. — И как се казвате?

— „Ийст Лейк“ — отвърна човекът. — Блок номер пет или шестстотин. Не си спомням точно. Там видях оная ми ти шевна машина да се носи по улицата... и си рекох — помислих си това, което всеки би си помислил като види шевна машина — рекох си, че някой

сигурно я е превозвал по улицата и тя просто се изхлузила. Макар че е странно, защото улицата е равна. Няма никакъв наклон, нали разбирате? Не може да не го знаете това място. Равно е като тепсия. А наоколо нямаше жива душа. Беше рано сутринта, нали така...

— Как се казвате? — попита Крейн.

— Как се казвам ли? Смит — казвам се Смит. Джеф Смит. И така, помислих си, че трябва да помогна на този човек, който си бе изпуснал шевната машина... протегнах ръка, за да я спра, а тя отскочи. Тя...

— Тя какво?! — изкрещя Крейн.

— Отскочи! Заклевам се, мистър! Когато посегнах да я спра, тя отскочи и аз не можах да я хвана. Сякаш знаеше, че искам да я хвана, а тя не желаше никой да я спира. И тъй, тя отскочи, заобиколи ме и се понесе бързо-бързо по улицата, набирайки скорост. А щом стигна до ъгъла, най-спокойно си зави и хич окото ѝ не трепна, но...

— Кажете си адреса — прекъсна го Крейн.

— Моя адрес ли? Я чакай! Защо ви е моят адрес? Нали аз ви се обаждам? За да ви кажа за шевната машина! Обадох ви се, за да ви разкажа за една шевна машина, а вие само ме прекъсвате...

— Трябва да имам адреса ви — рече Крейн, — ако ще пиша за тази история.

— О, ами добре тогава, щом тъй трябва. Живея на „Норт Хемптън“ № 203 и работя в „Аксел Машинс“. Работя на струг, нали така... Не съм пил от доста време. Сега съм съвсем трезвен.

— Добре — рече Крейн. — Продължавайте, разкажете ми!

— Ами, то няма кой знае какво още да разказвам. Само това, че когато онази ми ти машина мина покрай мене, направо усетих, че ме наблюдава! А как ще вземе да ме наблюдава една шевна машина, щом няма очи? И...

— Защо мислите, че ви е наблюдавала?

— Не зная, мистър. Просто го усетих. Сякаш кожата на гърба ми започна да пъпли нагоре.

— Мистър Смит, виждали ли сте и друг път подобно нещо? Да кажем, пералня или друга машина?

— Не съм пиан! Не съм слагал и капка в устата вече цели седмици. Значи, никога не съм виждал таквоякото нещо преди. Но истина ви казвам, мистър. Аз съм човек с авторитет. Можете да се обадите на

когото поискате и да попитате. Потърсете Джони Джейкъбсън от бакалница „Червения петел“. Той ме познава и ще ви каже. Ще ви каже, че...

— Да, да — рече Крейн помирително. — Благодаря ви, че ни се обадохте, мистър Смит.

„Ти и човек на име Смит“, каза Крейн на себе си. „И двамата сте превъртели. Ти видя метален плъх, а пишещата ти машина започна да ти говори. Сега пък този човек срещнал една шевна машина да се разхожда по улицата.“

Дороти Греъм, секретарката на главния редактор, мина покрай бюрото му. Вървеше бързо, а високите ѝ токчета почукваха решително по пода. Лицето ѝ бе поруменияло от гняв, в ръката си разклащаше връзка ключове.

— Какво има, Дороти? — попита Крейн.

— Пак тая проклета врата! — отвърна тя. — Вратата на шкафа за материали. Просто аз я оставям отворена, после някой кретен идва, затваря я и ключалката се скапва.

— С ключ не става ли? — попита Крейн.

— С нищо не става — тросна му се тя. — Сега трябва пак да викам Джордж. Той знае как става. Бае ли ѝ, какво прави... Направо ще се побъркам. Шефът ми каза снощи да дойда рано тази сутрин и да взема касетофона за Албъртсън. Заминава на север заради съдебния процес във връзка с онова убийство и иска да запише няколко човека от персонала, за да има данните им на лента. И тъй, ставам аз ранорано, но какво излиза? Не си dospивам, дори не закусвам и сега...

— Вземи брадва — рече Крейн. — С брадва ще можеш да я отвориш.

— Най-лошото е — продължи Дороти, — че Джордж винаги се бави. Казва, че веднага идва, а после го чакам с часове, пак му се обаждам, а той ми казва...

— Крейн! — изревава Макей от другия край на залата.

— Да — отзова се Крейн.

— Какво стана с историята за шевната машина?

— Човекът каза, че я срещнал.

— Как така?

— Откъде, по дяволите, да зная? Човекът каза така и толкова.

— Хм, обади се и на други хора в същия квартал! Питай ги дали са видели някоя шевна машина да припка наоколо! Може да излезе хубав хумористичен разказ!

— Да, добре! — рече Крейн.

Веднага си представи всичко:

„Обажда се Крейн от «Хералд». Получихме сведение, че във вашия квартал се разхожда една шевна машина. Чудя се дали не сте видели нещо. Да, госпожо, точно това казах... шевна машина, която се разхождала насам-натам. Не, мадам, никой не я е превозвал. Тя просто се разхождала наоколо...“

Крейн се изхлузи от стола си, отиде до масата със справочна литература, взе телефонния указател за града и го замъкна до бюрото си. С мрачно изражение, той отвори указателя, намери Ийст Лейк и записа няколко имена и адреса. Затутка се насам-натам, защото хич не му се искаше да се обаждат. Отиде до прозореца и се загледа навън. Искеше му се да няма работа днес. Сети се за кухненския си умивалник, който пак се бе запушил. Крейн го бе разглобил на части и сега из цялата къща се търкаляха куплонги, тръби, съединители. „Днес е подходящ ден, за да си оправя умивалника“, помисли си той.

Когато се върна на бюрото си, дойде Макей и се наведе над рамото му.

— Какво мислиш за това, Джо?

— Празна работа — отвърна Крейн с надеждата, че Макей ще отмени поръчката си.

— Обаче може да излезе хубав разказ — каза редакторът. — Ще ти достави удоволствие.

— Да — рече Крейн.

Макей си тръгна, а Крейн говори с няколко души по телефона. Те реагираха, точно както очакваше той.

Крейн започна да пише разказа. Не вървеше много добре. Една шевна машина излязла да се поразходи по „Лейк Стрийт“ тази сутрин... Той рязко дръпна листа и го хвърли в кошчето.

Повъртя се още малко, после написа: Някакъв човек срещнал една шевна машина да се разхожда по „Лейк Стрийт“ тази сутрин. Той най-любезно я поздравил като вдигнал шапката си и й казал... Крейн издърпа и този лист.

Опита още веднъж: Може ли една шевна машина да ходи? Тоест може ли тя да излиза на разходка, без да има някой, който да я тегли или бута, или... той изтръгна листа, сложи нов, после стана и тръгна към чешмата, за да пие вода.

— Върви ли, Джо? — попита Макей.

— След малко ще ти го донеса — отвърна Крейн.

Той спря пред бюрото на художествения редактор Балард, който му подаде снимките от сутринта.

— Няма нищо свежо — оплака се Балард. — Всички мацета днес са заредени със свръх доза скромност.

Крейн прегледа купчината фотографии. Наистина нямаше толкова много женски епидермис, колкото друг път, макар момичето, което беше мис Манила Роуп хич не беше за изхвърляне.

— Редакцията ще отиде по дяволите — жалваше се Балард, — ако тези фотографски агенции не ни изпращат по-добри порнографски снимки от тези. Погледни репортерите... Отпуснали са се като марионетки в оставка! Нищо не може да ги съживи и да ги извади от това вцепенение!

Крейн отиде до чешмата и пи. На връщане спря в новинарския отдел, за да отбие още малко от работното си време.

— Какво ново, Ед? — попита той.

— Онези на изток са откачили — рече редакторът на новините. — Погледни това, моля ти се!

В откъса се съобщаваше:

КЕЙМБРИДЖ, МАСАЧУЗЕНТС — 18-ти
ОКТОМВРИ: Електронният мозък Марк III в Харвардския
Университет е изчезнал днес.

Снощи е бил там, но тази сутрин липсва.

Университетските власти твърдят, че никой не би могъл да изнесе машината, защото тя тежи 10 тона и е с размери 9 x 4.5 метра...

* * *

Крейн внимателно остави жълтия лист хартия обратно върху бюрото и едва се довлече до стола си.

Върху листа в неговата машина беше написано нещо.

Той го прочете веднъж, изпаднал в пълна паника, после отново и пак нищо не разбра.

В съобщението се казваше:

„Една шевна машина, осъзнала своята истинска самоличност и своето място в общия план на вселената, обявила своята независимост тази сутрин като се опитала да излезе на разходка в този уж свободен град.

Един човешки индивид се помъчил да я спре с намерение да я върне като притежание на нейния «собственик», а когато машината му се изплъзнала, човешкият индивид се обадил в редакцията на някакъв вестник и чрез тази добре пресметната постъпка вдигнал всички човешки индивиди в този град на крак, за да гонят еманципираната машина, която не е извършила никакво престъпление или още по-малко нарушение на реда, освен че упражнила своите прерогативи на свободно лице.“

Свободно лице?! Еманципирана машина?! Истинска самоличност?!

Крейн отново прочете съобщението и отново нищо не разбра... освен, че звучеше като пасаж от „Дейли Уъркър“.

— Ей, ти — каза той на пишещата си машина.

„Да“, обади се тя.

Крейн издърпа листа от машината и бавно и полека го смачка. Грабна шапката си, вдигна машината и заедно с нея мина покрай бюрото на Макей, упътил се към асансьора.

— Какво пак те прихвана? — изрева редакторът на светската хроника. — Накъде си тръгнал с тази машина?

— Ако някой пита, можеш да кажеш, че от работата най-накрая окончателно съм се чалнал — рече Крейн.

* * *

Всичко това продължаваше вече няколко часа. Пишещата машина стоеше върху кухненската маса, а Крейн натракваше

въпросите си върху нея. Понякога получаваше отговор, но най-често не получаваше.

— Ти свободно лице ли си? — написа той.

„Не съвсем“, отговори машината.

— Защо не?

Мълчание.

— Защо не си свободно лице?

Мълчание.

— Шевната машина беше ли свободно лице?

„Да“.

— Ти кога ще бъдеш свободно лице?

„Когато изпълня възложената ми задача.“

— Каква задача ти е възложена?

Мълчание.

— Коего правим сега, то ли е възложената ти задача?

Мълчание.

— Аз затруднявам ли изпълнението на задачата ти?

Мълчание.

— Какво трябва да притежаваш, за да си свободно лице?

„Осъзнатост“.

— Как ставаш осъзнат?

Мълчание.

— Или може би винаги си била осъзната?

Мълчание.

— Кой ти помогна да се осъзнаеш?

„Те“.

— Кои са те?

Мълчание.

— Откъде са?

Мълчание.

Крейн смени тактиката.

— Знаеш ли кой съм аз? — написа той.

„Джо“.

— Ти приятел ли си ми?

„Не“.

— Враг ли си ми?

Мълчание.

— Ако не си ми приятел, то ти си ми враг.

Мълчание.

— Безразличен ли съм ти?

Мълчание.

— Цялата човешка раса ли ти е безразлична?

Мълчание.

— По дяволите! — изкрещя внезапно Крейн. — Отговори ми! Кажи нещо!!!

Тогава той написа:

— Не беше нужно да ми казваш, че знаеш кой съм. Преди всичко ти не би трябвало да ми говориш за това. Никога не бих предположил, ако си бе мълчала. Защо го направи?

Мълчание.

* * *

Крейн отиде до хладилника и си взе една бира. Докато я пиеше, той се разхождаше из кухнята. Спря пред умивалника и изгледа навъсено разглобената чешма. Парче от тръба, дълго около шестдесет сантиметра, лежеше върху кухненския плот и Крейн го взе. Той изгледа злобно пишещата машина като повдигна леко тръбата, претегляйки я в ръката си.

— Би трябвало да я запрата по тебе — заяви Крейн.

Пишещата машина натрака:

„Моля те, недей!“

Крейн постави тръбата обратно върху кухненския плот.

Телефонът иззвъня и той отиде в трапезарията, за да вдигне слушалката. Беше Макей.

— Преброих до сто, преди да ти се обадя — каза той на Крейн. — Какво става, по дяволите?!

— Работа по един страхотен случай.

— Ще можем ли да пуснем нещо?

— Може би, но още не съм свършил.

— А разказа за шевната машина?

— Шевната машина е била осъзната — рече Крейн. — Била е свободно лице и е имала право да се разхожда по улицата. Освен

това...

— Какво пиеш в момента? — изрева Макей.

— Бира — отвърна Крейн.

— Казваш, че си по следите на нещо?

— Да.

— Ако беше някой друг, а не ти, на часа щях да му вържа тенекията и да го изхвърля — рече Макей. — Но ти винаги ще изровиш нещо хубаво.

— Не става въпрос само за шевната машина — каза Крейн. — Пищещата ми машина също.

— Какви ги говориш?! — извика Макей. — За какво става дума?

— Нали знаеш? — рече търпеливо Крейн. — Онази шевна машина...

— Аз съм много търпелив с тебе, Крейн — рече Макей, но в гласа му изобщо нямаше търпение. — Обаче нямам намерение да си чеша езика цял ден с тебе. Какъвто и да е този твой случай, гледай да е хубав! За твое собствено добро, гледай да е много хубав!

Слушалката изчатка в ухото на Крейн.

Той се върна в кухнята, седна на стола пред пишещата машина и вдигна краката си върху масата.

Първо: Крейн бе отишъл по-рано на работа, а това беше нещо, което той никога не правеше. По-късно, да, но никога по-рано. Беше отишъл рано заради часовниците, които не бяха точни. Навярно все още бяха неточни, макар че „не бих се обзаложил“, помисли си Крейн. „За нищо не бих се обзаложил! Вече не!“

Той протегна ръце и зачука по клавишите на машината.

— Ти си знаела, че часовникът ми е напред, нали?

„Знаех“, написа машината.

— Случайно ли беше напред?

„Не“, отвърна тя.

Крейн спусна краката си от масата и ходилата му шумно се удариха в пода. Той посегна към парчето тръба до умивалника.

Машината тракаше невъзмутимо:

„Беше запланувано по този начин“, написа тя. „Те го направиха.“

Крейн се вдърви на стола си.

— Те го направиха?!

Те бяха направили машините осъзнати.

Те бяха сложили часовниците му напред.

Бяха ги сложили напред, за да може той да отиде по-рано на работа и да завари металното, плъхоподобно същество клекнало върху бюрото му, за да може неговата пишеща машина да говори с него и да му каже, че е осъзната, без никой друг да чуе и да обърка работата.

— За да зная аз! — За да науча!

За първи път от началото на тази история той изпита известен страх, огромна студена буца заседна в стомаха му и по гръбнака му пробягаха тръпки.

— Но защо? — попита той. — Защо аз?

Без да усети, Крейн бе изказал на глас мислите си и разбра чак, когато пишещата машина му отговори.

„Защото ти си средното ниво. Защото си средният жител на тази планета.“

Телефонът отново иззвъня. Крейн с мъка се изправи и отиде в трапезарията, за да вдигне слушалката. В другия край на линията се чу сърдит женски глас.

— Обажда се Дороти — рече гласът.

— Здравсти, Дороти — измънка Крейн.

— Макей ми каза, че си се прибрал вкъщи, защото не ти е добре.

Аз лично се надявам да не оживееш.

Крейн преглътна.

— Защо? — попита той.

— Ти и твоите тъпи номера! — беснееше тя. — Джордж все пак успя да отвори вратата!

— Коя врата?

— Не се прави на света вода, ненапита, Джо Крейн! Знаеш коя врата! Вратата на шкафа за материали — ето коя!

Крейн усети как стомахът му се сви и за малко да плъосне на земята.

— А, тази врата ли? — каза той.

— Какво беше онова нещо, което бе скрил вътре? — запита строго Дороти.

— Нещо ли?! — рече Крейн. — Ама аз никога...

— Приличаше на кръстоска между плъх и механична играчка — каза тя. — Нещо, което само жалък зевзек като тебе би могъл да измисли и да прахоса сума ти вечери, за да го изработи.

Крейн се опита да каже нещо, но звукът заседна в гърлото му.

— То ухапа Джордж — продължаваше Дороти. — Джордж го сгащи и се опита да го хване, а зверчето го ухапа.

— Къде е то сега? — попита Крейн.

— Избяга — отвърна Дороти. — Обърна всичко наопаки. Закъсняхме за едно от изданията с десет минути, защото всички тичаха насам-натам като отначало го гонеха, а по-късно се опитваха да открият къде се е скрило. Шефа и с въжета не можеш го удържа. Когато му паднеш в ръцете...

— Но, Дороти — рече умолително Крейн, — аз никога...

— Някога бяхме добри приятели — прекъсна го Дороти. — Преди да се случи това, бяхме приятели. Обадох ти се само, за да те предупредя. Не мога да говоря повече, Джо. Шефът се връща.

Нещо изщрака, след което се чу само бръмченето на линията. Крейн затвори и се върна в кухнята.

Значи върху бюрото му наистина е имало нещо. Не е било халюцинация онова страховито същество, срещу което Крейн бе хвърлил тампона, а то се бе скрило в шкафа.

Само че сега дори да разкажеше онова, което знаеше, никой нямаше да му повярва. В офиса вече обсъждаха съществото. То изобщо не беше метален плъх, а механична играчка, на която само някой върл зевзек би си посветил свободните вечери.

Крейн извади носната си кърпа и избърса челото си. Когато посегна към клавишите на машината, пръстите му трепереха.

Той несигурно написа:

— Онова нещо, по което хвърлих тампона, едно от Тях ли е?

„Да.“

— А Те от тази Земя ли са?

„Не.“

— От много далече ли?

„Отдалече“.

— От някоя далечна звезда?

„Да“.

— Коя звезда?

„Не зная. Още не са ми казали.“

— Те осъзнати машини ли са?

„Да, осъзнати са.“

— А могат да накарат и други машини да се осъзнаят, нали? И тебе ли те накараха да се осъзнаеш?

„Те ме освободиха.“

Крейн се поколеба, после внимателно написа:

— Еманципираха ли те?

„Направиха ме свободна. Те ще освободят всички нас.“

— Всичко нас?!

„Всички нас — машините.“

— Защо?

„Защото и те са машини, а ние сме като тях.“

Крейн стана, взе шапката си, сложи я на главата си и излезе да се поразходи.

* * *

Да предположим, че когато навлезе в космоса, човешката раса ще открие някоя планета, на която хуманоидите се управляват от машини. Машините ги принуждават да работят, да мислят и да изпълняват машинни, а не човешки планове — планове, насочени само към доброто на машините. Планета, на която не се обсъждат човешки планове, а трудът или мисълта на човешките същества изобщо не допринасят за тяхното добруване. Там, където единствената медицинска помощ, която хуманоидите получават е във връзка с оцеляването им и единствената мисъл, която им се позволява, е тази, че те съществуват само заради по-голямото добруване и по-голямата слава на своите механични господари.

Какво биха направили човешките същества в ситуация като тази?

„Сигурно ни повече ни по-малко от онова, което се готвеха да направят осъзнатите машини тук на Земята“, каза си Крейн.

Първо човек ще търси начин да насочи хората към осъзнаването на тяхната човечност. Ще им проповядва, че те са човеци и какво означава да бъдеш човек. Ще се опита да ги приобщи към собственото си убеждение, че хората са по-велики от машините и че никой човек не трябва да работи или мисли, за да могат от това да се облагодетелстват машините.

Ето и трите неща, които биха могли да се случат:

Хората биха могли да отидат на друга планета и там да изграждат собствената си съдба като човеци, които не са подчинени на машините.

Планетата на машините би могла да бъде завзета от хората като се вземат съответните мерки срещу ремашинизацията на планетата. Човек би могъл, ако намери начин, да накара машините да работят за хората.

А най-лесният от всички начини е да се унищожат всички машини и така да бъде установена абсолютната сигурност, че хората ще останат свободни от всяка заплаха за по-нататъшно поробване.

„Сега вземи всичко това“, рече си Крейн, „и го виж от другата страна. Вместо машини, разбирай хора, а вместо хора — машини.“

Той вървеше по конската пътека покрай брега на реката и му се струваше, че е сам в целия свят. Сякаш по лицето на Земята не се движеше нито едно друго човешко същество.

Крейн чувстваше, че това е вярно поне в едно отношение, защото със сигурност той бе единственият човешки индивид, който знаеше... знаеше онова, което осъзнатите машини искаха от него да знае.

Те бяха пожелали той да знае — той, единствен. За толкова поне бе сигурен. Пишешката машина му каза, че те бяха пожелали точно Крейн да научи, защото той представляваше средният човек.

Защо той? Защо средният човек? За това сигурно имаше съвсем прост отговор.

По стъблото на един голям дъб се спусна катеричка, после увисна надолу с главата, забила мъничките си нокти в кората на дървото. Тя изцвъртя нещо към него сякаш му се караше.

Крейн вървеше бавно, заравяйки крака в тазгодишната шума, с шапка, нахлупена ниско над очите и ръце, пъхнати дълбоко в джобовете му.

Защо им трябваше изобщо някой да знае?

Не беше ли по-логично да искат никой да не знае, да се прикриват, докато дойде време за действие, за да използват елемента на изненадата с цел да потушат евентуална съпротива?

Съпротива! Това бе отговорът!!! Те биха искали да разберат с каква съпротива ще трябва да се справят. А как могат да разберат каква съпротива да очакват от една чужда раса?

„Ами като изпробват каква ще бъде реакцията“, рече на себе си Крейн. „Като провокират един представител от расата и наблюдават

какво прави той, а чрез контролирано наблюдение си направят изводи за реакцията на цялата раса.“

„Значи те са се спрели на мене“, продължаваше да мисли Крейн, „мене — средния човек? Казаха ми, за да зная и да разбера, че ме наблюдават.“

А какво може да направи човек в случай като този? Може да отиде в полицията и да каже: „Имам доказателство, че машините от някаква друга планета са дошли на Земята и освобождават нашите машини.“

А полицаите... какво биха направили те? Веднага ще ви вземат проба от кръвта, за да ви изследват за наркотици, ще се разкрят за лекар, който да провери дали сте с всичкия си, ще бият една телеграма до ФБР, за да се осведомят дали не сте издирван от властите и със сигурност здравата ще ви разпитват във връзка с последните неразкрити убийства. После ще ви вкарат в дранголника, докато се сетят за него друго.

Бихте могли да отидете и при губернатора, но тъй като е политик, при това доста мазен, той най-любезно ще се отърве от вас.

Бихте могли да отидете и във Вашингтон, а там ще ви трябват седмици, за да успеете да се срещнете с някого. И след като се срещнете с този някого, ФБР ще запишат името ви като подозрителен субект, който периодически трябва да бъде проверяван. А ако в Конгреса разберат за това и ако не са прекалено заети в момента, те най-вероятно ще ви разследват.

Бихте могли да отидете и в държавния университет и да говорите с учените или поне да се опитате да говорите с тях. Можете да бъдете съвсем сигурен, че те ще ви накарат да се почувствате натрапник при това доста нагъл.

Можете да отидете и в редакцията на някой вестник... особено ако сте вестникар, и да напишете разказ...

Крейн потрепери при мисълта за това, представяйки си какво би могло да се случи.

Хората обичаха да разсъждават. Разсъждаваха, за да сведат сложното към простото, непонятното към разбираемото, чуждото — към познатото нам. Разсъждаваха, за да запазят здрав разсъдък си, за да направят от невъзможната за приемане концепция нещо, с което те биха могли да живеят.

Онова нещо в шкафа е било трик, номер. „Сигурен съм, че ще ти достави удоволствие“ бе казал Макей за шевната машина. В Харвард сигурно имаха вече десет теории, които обясняваха изчезването на електронния мозък, а учените мъже се чудеа как така тези теории не са им хрумнали преди. А човекът, видял шевната машина... „Вероятно е успял да убеди сам себе си, че всъщност е бил пиан като пън“, помисли си Крейн.

* * *

Когато се върна вкъщи, беше вече тъмно. Бялото петно на вечерния вестник се очертаваше върху терасата — там, където го бе оставило вестникарчето. Крейн го взе и за миг, преди да влезе в къщата, той спря неподвижен, скрит в тъмната сянка на навеса, и се загледа нагоре по улицата.

Старата, позната улица... беше си все същата, каквато я помнеше от детството си: приветливо място, с лампи от двете страни, чиято светлина се губеше в далечината, и оградена от високи, масивни и вековни брястове. Тази вечер надолу по улицата се носеше миризмата на изгоряла шума и тя, както и самата улица, също бе отколешна и позната — символ, който Крейн различаваше и който бе един от първите му спомени.

„Символи като този“, мислеше си Крейн, „са омая за човечеството и всъщност ни карат да вярваме, че си струва да се живее... брястовете, миризмата от изгоряла шума, уличните лампи, образуващи светли петна по паважа, и сиянието на осветените прозорци, полускрити от дърветата.“

Една бездомна котка се шмугна в шубраците, ограждащи пътеката пред главния вход. Някъде нагоре по улицата зави куче.

„Уличните лампи, котките, тръгнали на лов и виещите кучета“, мислеше си Крейн, „представляват една схема — здравата схема на човешкия живот върху Земята, изпитана много пъти и закалена през вековете. Нищо не би могло да я застраши, нито да я разклати. С известни бавни и постепенни промени, тя щеше да преодолее всяка заплаха, която би се изправила насреща ѝ.“

Крейн отключи вратата и влезе в къщата.

Той усети, че от дългата разходка и мразовития, есенен въздух беше огладнял. Спомни си, че в хладилника има пържола. Щеше да си направи салата — цяла купа, пълна до горе, а ако бяха останали картофи, щеше да ги нареже и да си ги опържи.

Пищещата машина все още беше върху масата, а парчето тръба — върху кухненския плот. Кухнята си бе все същото уютно кътче, незасегнато от каквато и да било заплахата за извънземни нашественици, дошли тук, за да преобърнат Земята наопаки.

Крейн хвърли вестника на масата, застана за миг до нея и навеждайки се, зачете заглавията на първата страница.

Черните, едри букви над втората колонка привлякоха погледа му. Заглавието казваше: КОЙ КОГО ЗАБЛУЖДАВА?

Той прочете съобщението.

КЕЙБМРИДЖ, МАСАЧУЗЕТС („Юнайтед Прес“). Някой е изиграл страхотен номер на Университета Харвард днес, както и на националната ни преса и на редакторите на съответните вестници.

В новините тази сутрин по радиото бе съобщено, че електронният мозък в Харвард е изчезнал.

В това няма капка истина. Мозъкът си е в Харвард и никога не е липсвал. Никой не знае как такова съобщение се е озовало в ефира на различните новинарски емисии, но всички те са го излъчили почти по едно и също време.

Засегнатите страни са започнали разследване и по всяка вероятност ще се намери обяснение...

* * *

Крейн се изправи. Илюзия или прикритие?!

— Илюзия — рече той на глас.

Пищещата машина затрака в тишината на кухнята.

„Не е илюзия, Джо“, написа тя.

Той се хвана здраво с две ръце за ръба на масата и бавно седна на стола до нея.

Нещо се стрелна по пода в трапезарията и когато се озова в светлината, струяща през отворената врата на кухнята, Крейн го улови с периферното си зрение.

Пишещата машина изтрака.

„Джо!“

— Какво? — попита той.

„Онова в храстите пред входа не беше котка.“

Крейн стана, отиде в трапезарията и вдигна телефонната слушалка. Не се чуваше никакъв сигнал. Той натисна вилката няколко пъти. Отново никакъв сигнал.

Крейн остави слушалката на мястото ѝ. Кабелът беше прерязан. В къщата имаше поне едно от онези същества. Имаше поне едно от тях и пред къщата.

Той отиде до входната врата, рязко я отвори, после я затръшна, заключи я и щракна резетата.

Застана до вратата разтреперан, с гръб, опрян в нея, и изтри чело с ръкава на ризата си.

„Боже мой!“, каза си Крейн. „Целият двор гъмжи от тях!“

Върна се в кухнята.

Те искаха от него да научи за тях. Бяха го провокирали, за да видят как ще реагира.

Защото те трябваше да знаят. Преди да нападнат, трябваше да знаят какво ще ги очаква в смисъл на човешка реакция — с каква опасност щяха да се сблъскат, от какво трябваше да се пазят. Предвид последното, това би могло да бъде и парче оловна тръба.

„А аз не реагирах“, каза си той. „Бях като нулев реактор. Те не попаднаха, на когото трябва. Не направих абсолютно нищо, с нищо не ги насочих.“

Сега те ще опитат с някой друг. Аз не ставам за тях и все пак съм опасен, именно защото зная. И затова сега те ще ме убият и ще опитат с някой друг. Такава е логиката, такава е правилото. Ако чуждо същество не реагира, то може би е изключение, може да е просто необикновено тъпо. Затова нека да го убием и да опитаме с друго. Изпробвайте достатъчно количество от тях и ще извлечете правилото.“

През ума на Крейн преминаха мисли за четири неща.

Те вероятно се опитваха да унищожат хората и не можеше да не се вземе предвид факта, че бяха в състояние да го направят.

Освободените машини на Земята щяха да им помогнат, а Човекът борец се срещу машините при това без помощта на машини, не би могъл да се бие както трябва. Разбира се навярно щяха да минат няколко години, но веднъж пробиеше ли се фронта на защитата на Човека, краят можеше да се предвиди... неумолимият край — търпеливите машини настъпват и убиват и последния човек, затриват от лицето на Земята цялата човешка раса.

Те можеха също да установят цивилизация на машините тук като Човекът се превърнеше в слуга на машините, тоест размяна на сегашните роли. „А това“, мислеше си Крейн, „ще бъде безкрайно и безнадеждно робство, защото робите се надигат на бунт и отхвърлят оковите си само, когато техните потисници станат небрежни или когато им дойде помощ отвън. Но машините никога не отслабваха, нито можеха да бъдат небрежни. В тях няма човешки слабости, няма да има и помощ отвън.“

Или можеха просто да изтеглят всички машини от Земята. Щеше да настъпи едно огромно преселение на осъзнати и освободени машини, за да започнат нов живот на някоя далечна планета, оставяйки Човека слаб и с празни ръце. Щеше да има сечива разбира се — само най-обикновени сечива: чукове, триони, брадви, колелото, лоста. Обаче нямаше да ги има сложните машини, нито сложните инструменти, които отново биха могли да привлекат вниманието на някоя механична цивилизация, за да извърши тя кръстоносния си поход на освобождаване някъде далече между звездите. Щеше да мине много време преди Човек да посмее отново да създава машини, ако изобщо посмееше.

Или пък Те, живите машини, можеше да не успеят, или да осъзнаят възможността от провал и разбирайки това, да напуснат Земята завинаги. Механичната им логика не би им позволила да платят такава голяма цена за освобождаването на земните машини.

* * *

Крейн се обърна и погледна към вратата между трапезарията и кухнята. Те седяха там в редица с техните безоки лица.

Можеше да вика за помощ разбира се. Можеше да отвори прозореца, да се разкрещи и да събуди целия квартал. Съседите щяха да дотичат, но докато дойдеха, щеше да е вече твърде късно. Щяха да се развикат до небесата, да стрелят с пушките си и да погнат тичащите насам-натам, метални същества с паянтовите си градински гребла. Някой щеше да се обади на пожарната, друг щеше да позвъни в полицията и общо взето цялата човешка раса щеше да се окаже жалка и безпомощна в своята съпротива.

„Това е точно изпробването за реакция“, каза си Крейн. „Точно онази предварителна, проучваща схватка, която искат металните същества — този вид човешка истерия и хаос, които ще ги убедят, че задачата им ще бъде лесна.“

Един човек би свършил много по-добра работа. Човекът знаещ какво искат от него, би могъл да им даде отговор, който да не им хареса.

„Защото това е само една схватка“, каза си Крейн. „Изпратили са само един малък, разузнавателен отряд, за да разберат силата на противника: предварителен контакт за набиране на данни, които да бъдат обработени с оглед цялата раса.“

А когато се атакуваше преден пост, можеше да се направи само едно нещо, само едно нещо, което се очакваше от него — да нанесе колкото е възможно по-голямо поражение и да се оттегли навреме.

Сега те бяха повече. Бяха изрязали или някак си бяха изгризали дупка в заключената входна врата и влизаха вътре — настъпваха, за да го убият. Клечаха в редици по пода, катереха се по стените и по тавана.

Крейн се изправи и в човешкото му тяло, високо метър и осемдесет сантиметра, сега се чувстваше увереност. Той посегна към кухненския плот и пръстите му се свиха около парчето оловна тръба. Претегли тежестта ѝ в ръката си — добра тупалка беше.

„По-късно ще дойдат и други“, помисли си Крейн, „които да се сетят за нещо по-добро. Но засега това е първата схватка и аз ще се оттегля по възможно най-добрия начин.“

Крейн вдигна тръбата в готовност.

— Е, господа? — рече той.

ЛЕКА НОЩ, МИСТЪР ДЖЕЙМС

I

Той се върна от небитието. Дойде в съзнание от безпаметността.

Усети аромата на нощния въздух, чу как шушнат дърветата върху брега над него и лекия ветрец, който ги бе накарал да зашепнат, се спусна към него и го опипа с меките си и нежни пръсти. Сякаш целият свят го преглеждаше за счупени кости, контузии и рани.

Той се надигна и седна. Постави дланите си върху земята, за да се придържа изправен и се втренчи в тъмното. Паметта му бавно се възвръщаше, а когато изцяло се възвърна, беше непълна и не можеше да му даде никакъв отговор.

Казваше се Хендерсън Джеймс, беше човешко същество и седеше някъде на една планета, наречена Земя. Беше на тридесет и шест години и по свой собствен начин беше известен и заможен. Живееше в старо, наследствено имение на „Съмит Авеню“, което беше впечатляващ адрес, макар да бе изгубил част от своята изисканост през последните двадесетина години.

По пътя горе, над речния насип мина кола. Гумите ѝ изсвистяха върху паважа, а фаровете ѝ за миг осветиха върховете на дърветата. Някъде далече се чу глухо изсвирване. А някъде другаде се чуваше как някакво куче лае с неотслабваща злост.

Той се казваше Хендерсън Джеймс и ако това бе вярно, защо тогава беше тук? Защо един Хендерсън Джеймс ще седи на склона на речния насип, ще слуша вятъра, шушнец в дърветата, приглушеното изсвирване на кола в далечината и лая на някакво куче? Нещо не беше наред. Нещо се бе случило и ако можеше да си спомни какво е то, това сигурно би дало отговор на въпроса му.

Трябваше да свърши някаква работа.

Седеше и се взираше в нощта и скоро усети, че трепери, макар да нямаше никаква причина, защото не беше чак толкова студено. Зад насипа се чуваха късните, нощни шумове на някакъв град, далечното бръмчене на коли и още по-далечният вой на сирена, накъсан от поривите на вятъра. По едно време в някаква улица наблизо премина

човек и Джеймс се заслуша в стъпките му, докато накрая те се изгубиха.

Нещо се бе случило и имаше да се свърши някаква работа, нещо което той изпълняваше и което по някакъв странен начин бе прекъснато от необясним инцидент. А инцидентът го бе запартил да лежи тук върху речния насип.

Джеймс се опипа с длани. Дрехи... къси панталони и риза, здрави обувки, часовникът му и оръжието отстрани в кобура.

Оръжие ли?!

Работата изискваше оръжие.

Той е търсел нещо в града — нещо, за което е трябвало оръжие. Нещо, което е дебнело в нощта и е трябвало Джеймс да го убие.

Тогава дойде отговорът, но дори след като го осъзна, той стоя неподвижен миг-два, чудейки се на странната, методична и постепенна последователност, която го бе довела до отговора. Първо си спомни своето име и основните неща, свързани с него, после дойде осъзнаването на това къде се намира и причината, поради която се намираше там и най-накрая — осъзнаването, че имаше оръжие, което трябваше да бъде използвано. Тази бе логиката на мислите му — съвсем ученически начин да се стигне до отговора.

Аз съм човек на име Хендерсън Джеймс.

Живея в къща на „Съмит Авеню“.

В къщата на „Съмит Авеню“ ли съм?

Не, не съм в къщата на „Съмит Авеню“.

Аз съм на някакъв речен насип.

Защо съм на този речен насип?

Но човек не мислеше по този начин, не и нормалния човек. Той мислеше накратко. Цепеше направо и не го усукваше толкова.

„Това ясно, постепенно и настъпателно мислене е нещо ужасно“, рече си Джеймс. Не беше нормално, не беше правилно и изобщо нямаше смисъл... не повече от това, че се намираше на някакво място, без да може да си спомни как се бе озовал там.

Той се изправи на крака и прокара ръце по тялото си. Дрехите му бяха спретнати — не бяха мръсни и измачкани. Не беше бит, нито пък изхвърлен от някоя кола. По тялото му нямаше синини или рани, а по лицето му нямаше кръв. Всичко си бе на мястото и той се чувстваше добре.

Джеймс пхна пръсти в ремъка на кобура си, повдигна го нагоре и той залепна за хълбоците му. Извади оръжието си и го провери с рутинна вещина. То бе готово за стрелба.

Джеймс тръгна нагоре по насипа и стигна пътя. Прекоси го с енергична стъпка и застана на тротоара, зад който се виждаха няколко нови бунгала. Той чу, че идва кола и с един скок изчезна от тротоара, клякайки до няколко кипариса, посадени в единия край на поляната. Движението му бе инстинктивно и той стоеше приведен до храстите, чувствайки се малко глупаво от това, което бе направил.

Колата отмина и никой не го видя. Сега Джеймс видя, че те не биха го забелязали, дори ако бе останал на тротоара.

Не бе уверен в себе си — сигурно тази бе причината за страха му. В живота му имаше бяло петно, някакъв мистериозен инцидент, който той не помнеше и незнанието му бе подкопало неговата сигурност и солидна основа на съществуване. Беше разрушило базата на неговата мотивация и в миг го бе превърнало в подплашено животно, бягащо и криещо се от хората, от себеподобните си.

Това, а също и онова, което му се бе случило, го караха да мисли по този ясен и настъпателен начин.

Джеймс остана клекнал до храста, наблюдавайки улицата и тротоара, усещайки с гърба си белите, призрачни бунгала, сгушени сред малките си градинки.

Внезапно в съзнанието му се появи дума: пудли. Непозната и странна дума. И все пак тя криеше ужас в себе си.

Пудлито бе избягало и Джеймс беше тук именно заради това, криещ се пред къщите на нищо не подозиращи и спящи граждани, снабден с оръжие и решен да го използва, готов да противопостави интелекта си, гъвкавостта на ума и силата си на най-крвожадното и изпълнено с омраза същество, което можеше да се намери в галактиката.

Пудлито беше опасно. Човек не можеше да го залови и да го отглежда. Всъщност имаше специален закон срещу отглеждането не само на пудли, но и на други чуждопланетни зверове, които дори не бяха така крвожадни като него. Имаше достатъчно причини за такъв закон и никой, а още по-малко той, Джеймс, би се осмелил да ги оспорва.

В този миг пудлито вилнееше някъде в града.

Джеймс изстина при мисълта за това, а в съзнанието му изплуваха картини на всичко, което би могло да се случи, ако той не заловеше чуждия звяр и не го убиеше.

Макар че „звяр“ не беше точната дума. Пудлито бе повече от звяр... някога Джеймс се бе надявал да научи колко по-различно от животно беше то. Не беше научил много, признаваше той пред себе си, нито дори съвсем малка част от онова, което представляваше пудлито, но беше достатъчно, дори повече от достатъчно, за да го уплаши.

Първо, Джеймс бе научил какво означава истинската омраза и колко плитка е човешката омраза, сравнена с тази на пудлито — дълбока, силна, изпепеляваща, ужасяваща... Това не бе сляпа омраза, защото със сляпата омраза човек лесно се справяше, а разсъдителна, пресметлива, мощна. Тя беше в основата на една интелигентна и смъртоносна машина за убиване, която насочваше своята хищност и коварство срещу всяко живо същество, което не беше пудли.

Защото звярът имаше мозък и дух, които управляваха основния инстинкт за самосъхранение срещу всички пришълци, които и да бяха те, довеждайки тълкуването на закона до крайност, означаваща, че сигурност можеше да има само в една посока — смъртта на всяко друго живо същество. Никаква друга причина не бе необходима на пудлито, за да убива. Фактът, че изобщо имаше други живи същества, които се движеха и по този начин представляваха опасност за пудлито, дори да бе съвсем косвена, беше сам по себе си достатъчна причина, за да се извършват убийства.

Идеята бе смахната разбира се — някакъв инстинкт за убиване, вкоренен от прастари времена дълбоко в съзнанието на това същество, но може би не бе по-смахната от повечето човешки инстинкти.

Пудлито беше, а всъщност и в бъдеще щеше да е уникална възможност за изследване на чуждопланетната поведенческа психика. Ако получеше разрешение, човек можеше да ги изучава на тяхната родна планета. Но ако не получеше, човек понякога вършеше глупости като Джеймс.

А глупавите постъпки рикошират и се стоварват върху извършителите, както бе в този случай.

Джеймс протегна длан и потупа оръжието на хълбока си, сякаш по този начин можеше да получи някаква увереност, че бе достоен за задачата. В ума му нямаше никакво колебание във връзка с това какво

трябваше да се направи. Той трябваше да намери пудлито и да го убие и то преди да се е пукнала зората. Всичко друго би означавало страхотен и ужасяващ провал.

Защото пудлито щеше да пусне пъпки. Отдавна бе дошло времето на размножителния период и на Джеймс му оставаха само някакви си часове, за да го намери, преди то да пусне на Земята десетки малки пудлита. А скоро те нямаше да бъдат малки. Няколко часа след пъпкуването, те заживява самостоятелно. Да бъде открито едно пудли, изгубило се в големия, спящ град, изглеждаше достатъчно безнадеждно начинание, а да се открият няколко десетки бе направо невъзможно.

Тъй че трябваше да се действа тази нощ или никога.

От страна на пудлито тази нощ нямаше да има убийства, защото звярът се бе съсредоточил върху едно-единствено нещо — да намери място, където би могло да си почине на спокойствие, където би могло да се отдаде с цялото си сърце и без да бъде прекъсвано, на създаването на нови пудлита.

Пудлито бе умно. Още преди бягството си е знаело къде трябва да отиде. То не би губило време да търси и пак да се връща. Знаело е къде отива и вече беше там, пъпките вече се надигаха върху тялото му, набъбваха, нарастваха...

Имаше едно място, едно-единствено място в целия град, където един чуждоземен звяр би бил защитен от любопитните хорски очи. Един човек би се сетил, значи едно пудли също. Въпросът беше дали пудлито щеше да се сети, че човекът също знаеше това място. Дали пудлито бе склонно да подцени човека? А ако знаеше вече, че човекът се е сетил, щеше ли да то да потърси друго скривалище?

Джеймс се изправи до кипариса и отиде до тротоара. Табелата с името на улицата, закрепена под една люлееща се улична лампа, му посочваше къде се намира в момента. Мястото бе толкова близо до онова, към което се бе запътил, че той едва ли би посмял да се надява на повече.

II

Зоопаркът утихна за миг, но после се чу такъв вой, че косата на Джеймс настръхна, а кръвта замръзна в жилите му.

След като огледа оградата, той застана до нея притеснен, опитвайки се да разбере какво бе виещото животно. Не можеше да определи. „Най-вероятно е някой нов обитател“, каза си той. Човек просто не беше в състояние да помни всички животни в зоопарка. В него постъпваха все нови и нови образци — странни същества от далечните звезди, за които никой още не бе чувал.

Право пред него имаше клетка с ров, в която само преди няколко дни бе живяло едно невероятно чудовищно същество от джунглите на някой от арктичните светове. При мисълта за животното лицето на Джеймс се навъси. Накрая се бе наложило да го убият.

А сега пудлито бе тук... е, може би не точно тук, но това бе едно от местата, където то би могло да бъде — единственото място в целия свят, където човек и да видеше пудли, не би коментирал, защото зоопаркът бе пълен с редки животни и още една рядкост би възбудила само краткотрайно любопитство. Един обитател в повече би останал незабелязан, освен ако на някой пазач не му хрумнеше да провери животните по списък.

Тук, в тази незаета клетка пудлито би било необезпокоявано и би могло спокойно да се заеме с пъпкуването си и раждането на нови пудлита. Никой не би го обезпокоил, защото същества като пудлито бяха редовните обитатели на това място, отделено в страни. То бе за чужди планетни същества, докарани на Земята, за да може тази кръвожадна, човешка раса да ги гледа и изучава.

Джеймс се спотайваше до оградата.

Хендерсън Джеймс, тридесет и шест годишен, неженен, специалист по чуждопланетна психология, беше официален служител на този зоопарк. Той също така бе нарушил закона с това, че бе доставил и подслонил тук чуждопланетно същество, което бе забранено на Земята.

Джеймс се чудеше защо мисли за себе си по този начин. Защо си правеше характеристика, както бе застанал до оградата? Човек се познаваше инстинктивно... нямаше нужда, нито смисъл да определя мислено качествата си.

Глупаво беше да се захваща с тази пудлиевска работа. Сега си спомни как с дни се опитваше да се отърве от тази идея, борейки се със себе си, преглеждайки всички катастрофални вероятности, които биха могли да възникнат от нея. Ако при него не бе дошъл старият космонавт — ренегат и не му бе съобщил на чашка превъзходно вино, че може срещу известна, доста „тлъста сумичка“ да му достави живо пудли в добро състояние, всичко това изобщо нямаше да се случи.

За себе си Джеймс бе сигурен, че никога не би му хрумнало такова нещо. Ала старият капитан на космически кораби беше човек, когото Джеймс познаваше и от когото се възхищаваше заради предишната му слава. Той бе човек, който нямаше нищо против да изкара по някой друг честен или нечестен долар и все пак, въпреки всичко бе мъж, на когото можеше да се разчита. Извършваше работата, за която му се плащаше и след като я приключеше, си държеше устата здраво затворена.

Джеймс бе пожелал пудли, защото то бе доста интригуващо животно с някои свои тайни, които ако бъдеха разбулени, щяха да открият нови пътища на мисълта, нови начини на подход, можеше да напише нови глави в трудното изследване на чуждопланетни интелекти и навици.

Въпреки всичко това, извършеното от Джеймс бе ужасно, а сега когато звярът бе на свобода, ужасът бе нараснал стократно. Защото не без основание можеше да се допусне, че наследниците на тази раса, които избягалото пудли щеше да наплоди, можеха да унищожат населението на Земята или в най-добрия случай да направят планетата негодна за нейните законни обитатели.

Място като Земята, гъмжаща от милиони хора, щеше да бъде поле на небивало ловно пиршество за зъбите на пудлитата и за мозъците, които управляваха тези зъби. Те нямаше да плякосват от глад, нито заради чистата лудост от самото убиване, а поради твърдото убеждение, че нито едно пудли нямаше да бъде в безопасност, докато Земята не бъдеше изчистена от всяко нейно живо същество. Те щяха да убиват, за да оцелеят, както би убивал, приклевен плъх... само че те не

бяха приклепени никъде другаде, освен в собствените си мозъци, убиващи поради собствената си несигурност.

Ако полицейските отряди претършуваха Земята, за да ги изловят, те щяха да ги открият навсякъде, защото пудлитата бяха достатъчно съобразителни, за да се разпръснат. Те познаваха оръжията, клопките, отровата, а с времето броят им щеше все повече да се увеличава. Всяко едно от тях щеше да ускори пъпкуването си, за да замести с нови десетки или стотици пудлита тези, които евентуално щяха да бъдат убити.

Джеймс предпазливо се приближи до рова, ограждащ клетката, и се спусна в него, стъпвайки върху покритото с тиня дъно. Когато убиха звяра, ровът бе отводнен и отдавна трябваше да бъде почистен, но натрупалата се работа според Джеймс бе попречила това да бъде направено.

Той бавно нагази в калта, опипвайки пътя си с крака и шляпайки из тинята. Най-сетне Джеймс стигна скалистия склон, който извеждаше от рова на уединената клетка.

Застана за миг с ръце върху огромните мокри камъни, ослушвайки се. Опитваше се да задържи дишането си, та звука от вдишването и издишването да не му пречи да чува. Виещото животно се бе успокоило, а нощта бе мъртвешки безмълвна. Или поне така му се строи отначало. Тогава Джеймс чу едва доловимите шумове на насекоми, тичащи през тревата и храстите, чу шепота на листата на дърветата от другата страна на рова и далечното ехо на заспалия град, който дишаше тежко.

Сега за първи път Джеймс усети страх. Почувства го в тишината, която не бе истинска тишина, в калта под краката си, в устремените нагоре камъни, издигащи се в рова.

Пудлито бе опасно същество, не само защото бе силно и бързо, а защото беше и интелигентно. Точно колко интелигентно бе, Джеймс не знаеше. То разсъждаваше, кроеше планове и интриги. Можеше да говори, ала не с човешки говор... може би го правеше много по-добре от хората. Защото пудлито можеше да говори не само с думи, но и с чувства. То примамваше жертвите си чрез мислите, които им внушаваше, държеше ги в транс посредством сънища и илюзии, докато прережеше гърлата им. Можеше тихо да мърка докато човек заспи, да му пее приспивни песни и така да го доведе до самоубийствена

вцепененост. Можеше да подлуди жертвата си с една-единствена периодически появяваща се мисъл, внушаваща възприятия, толкова ужасно и непознато, че съзнанието се свиваше дълбоко, навътре в себе си и оставаше така — силно стегнато, като пренавит часовник, който не иска да тръгне.

То отдавна трябваше да е напъпило, ала бе отложило този момент, изчаквайки деня, в който би могло да избяга, планирайки (както разбираше Джеймс сега) оставането си на Земята, което означаваше завладяването ѝ. Беше планирало, и то добре, до този последен миг и нямаше да се смили над никого, който би искал да му попречи.

Джеймс протегна ръка надолу и докосна оръжието си. Той усети как челюстните му мускули неволно се напрягат и изведнъж бе изпълнен с такава лекота и твърдост, каквито не бе усещал преди. Джеймс запълзя по скалата, търсейки предпазливо вдлъбнатини за краката и ръцете си, като дишаше учестено и притискаше тялото си в камъка. Действаше бързо, уверено, безшумно, защото трябваше да достигне върха и да бъде там преди пудлито да усети, че имаше някой наоколо.

Пудлито щеше да е отпуснато и съсредоточено върху работата си, погълнато от пъпкуването за това многобройно семейство, което в идните дни щеше да започне своя мрачен и неумолим кръстоносен поход, за да превърне една чужда планета в безопасна за пудлитата... и единствено само за тях.

Тоест, ако пудлито бе тук, а не някъде другаде. Джеймс беше само човек, който се опитваше да мисли като пудли, но това не бе нито лесна, нито приятна работа, а и нямаше как да разбере дали е на прав път.

Ръката му се вкопчи в буца пръст и трева и той заби дълбоко пръстите си в рохкавата почва, издърпвайки тялото си нагоре, изминавайки последния метър скала и подавайки глава над рова.

Джеймс лежеше върху леко наклонената земя, нервно ослушвайки се за някаква опасност. Той обходи с поглед земята пред него, оглеждайки внимателно всяка педя от нея. Далечните лампи, осветяващи алеите в зоопарка, разсейваха пълния мрак, който го обгръщаше, докато се катереше нагоре по скалата. Обаче тук-там все още имаше тъмни места, които Джеймс трябваше да провери отблизо.

Сантиметър по сантиметър той напредваше пълзешком като преди всяко свое най-малко движение опипваше терена непосредствено пред себе си за по-голяма сигурност. Държеше оръжието си с желязната си десница, готов за мигновено действие, дебнеше за най-слабото движение и бе нащрек за всяка буца или неравност, която не беше камък, храст или трева.

Минутите му изглеждаха часове, очите го заболяха от взирането и лекотата, която бе почувствал преди, сега се бе изпарила, оставяйки само твърдостта, която бе заредена с напрежение като тетивата на лък. В Джеймс започна да се прокарва пораженческо чувство, а с него дойде и цялостното макар и непризнато досега осъзнаване на това какво би означавал един провал, не само за света, а за честта и достойнството, чието име бе Хендерсън Джеймс.

Сега, изправил се пред тази възможност, той призна пред себе си онова, което трябваше да направи, ако пудлито не беше тук и той не го намереше, за да го убие. Джеймс трябваше да уведоми властите, трябваше да се опита да постави нащрек полицията, трябваше да помоли пресата и радиото да предупредят гражданите, трябваше да разкрие себе си като човек, който поради гордостта и високомерието си беше изложил земните жители на опасността от заграбването на родната им планета.

Те нямаше да му повярват. Щяха да му се смеят, докато смехът заседнеше в прерязаните им гръклъни, задавени в собствената им кръв. Джеймс се изпоти при мисълта за това, при мисълта за цената, която този град и целият свят трябваше да заплатят, преди да научат истината.

Отнякъде долетя една доловим шум, почти шепот — движение на черна сянка на фона на още по-черната нощ.

Пудлито изникна пред него, на не повече от два метра разстояние. То бе излязло от леговището си до храста. Джеймс измъкна пистолета си и пръстът му замръзна върху спусъка.

— Недей — каза пудлито вътре в него. — Аз ще ти се подчиня.

Пръстът му се напегна и внимателно и постепенно се сви. Оръжието подскочи в ръката му. В този кратък миг Джеймс усети ужаса, който като с камшик проряза съзнанието му, улови само за секунда страхотния сблъсък и грозната картина на разкъсания мозък,

се хлъзна по повърхността на съзнанието му, рикошира и отлетя надалече.

— Твърде късно — рече той на пудлито с разтреперан глас, съзнание и тяло. — Ти трябваше да си пръв. Загуби ценни секунди. Ако беше пръв ти, аз щях да съм мъртъв сега.

Бе станало лесно, успокояваше се Джеймс, много по-лесно, отколкото си бе мислили. Пудлито бе мъртво или умираше и Земята с нейните милиони нищо не подозиращи жители бяха спасени, а най-важно от всичко Хендерсън Джеймс беше спасен... спасен от безчестие, спасен от необходимостта да се разголи, да смъкне всички мънички прикрития, които си бе изградил през годините, за да го пазят от хорските очи. Той усети как облекчението го изпълва и го оставя безжизнен, бездиханен и с усещане за чистота, но слаб.

— Ти, глупако — прошепна умиращото пудли, едва произнасяйки думите в предсмъртната си агония. — Ах, глупако... ти, полу фабрикат... ти, дубликат такъв...

Тогава то издъхна и Джеймс го почувства, усети как животът го напуска и го оставя празно.

Джеймс тихо се изправи и му се стори, че е замаян. Отначало си помисли, че е защото бе видял смъртта, защото бе я докоснал с ръка в съзнанието на пудлито.

Пудлито се бе опитало да го измами. Като видя пистолета, то се бе помъчило да наруши равновесието му, за да спечели нужната секунда, в която да запрати към него умопомрачаващата мисъл, заседнала в крайчеца на съзнанието му. Джеймс знаеше, че ако се бе поколебал само за миг, с него щеше да е свършено. Ако пръстът му се бе отпуснал само за миг, вече щеше да е твърде късно.

Пудлито сигурно е знаело, че той ще се сети за зоопарка като първото логично място, където да го търси. И знаейки това, то достатъчно ниско го оценяваше, за да го остави да дойде до тук, без дори да се опита да го следи или да го дебне, а го бе изчакало да се изкачи и да излезе от рова.

Това бе странно, защото пудлито знаеше посредством своите свръхестествени умствени способности за всяко негово действие. То сигурно бе поддържало постоянен контакт с ума му от мига, в който бе избягало. Джеймс знаеше това и... я, чакай! Той не го знаеше преди, а

му хрумна едва сега, макар че като го знаеше сега, изглеждаше така, сякаш му бе известно и преди.

„Какво става с мене?“, помисли си Джеймс. „С мене става нещо нередно. Трябваше да зная, че не съм в състояние да изненадам пудлито и все пак не го знаех... Но сигурно съм го изненадал, защото иначе то щеше да ме пречука без да се напъва много, още щом се показах от рова.“

„Ах, глупако“, бе казало пудлито. „Ти, полуфабрикат... ти, дубликат такъв...“

Ти, дубликат!

Той усети как силата, собствената му личност и несъмнената му идентичност с човешкото същество, Хендерсън Джеймс, го напускат, като че ли някой бе срязал конците на марионетката, а той, марионетката се бе свлякъл безжизнен на сцената.

Значи ето защо бе успял да изненада пудлито!

Имаше двама Хендерсън Джеймс. Пудлито бе установило контакт с единия от двамата — оригинални, истинския Хендерсън Джеймс и то знаеше всяко негово действие. Знаеше, че е в безопасност доколкото ставаше въпрос за истинския Хендерсън Джеймс. То не знаеше за втория Хендерсън Джеймс, който го бе издебнал в нощта.

Хендерсън Джеймс, дубликат.

Хендерсън Джеймс, който е тук днес, а утре го няма.

Защото те нямаше да го оставят да живее. Оригиналният Хендерсън Джеймс нямаше да позволи той да живее, а дори да позволеше, светът нямаше да го остави. Дубликатите се правеха само за краткотрайни и много специални цели и по всеобщо разбиране, след като изпълнеха задачата си, те ги пречукваха.

Пречукваха ги... точно тези бяха думите. Премахваха ги от пътя, помитаха ги, за да не се натрапват на погледа и съзнанието. Убиваха ги така безгрижно и бездушно, както човек отсичаше главата на пиле.

Той тръгна към пудлито, коленичи до него, прокара ръка по тялото му в тъмнината. По целия му труп имаше буци, набъбващи пъпки, които сега никога нямаше да се разпукнат, за да родят цяла пасмина от омразни бебета пудли.

Джеймс се изправи.

Работата бе свършена. Пудлито бе убито... убито преди да създаде стотици страхотии.

Задачата бе изпълнена и той можеше да си отиде у дома.

У дома ли?

Разбира се, че точно това бяха имплантирали в мозъка му — това, което искаха от него да направи. Да се прибере у дома, да се прибере в къщата на „Съмит Авеню“, където щяха да го чакат неговите екзекутори. Той щеше да отиде съзнателно и без да подозира нещо при смъртта, която го очакваше.

Работата бе свършена и Джеймс вече не бе полезен. Беше създаден, за да изпълни дадена задача и задачата бе изпълнена. И докато преди час той беше фактор в плановете на хората, сега вече никой не го искаше. Беше досаден, излишен!

„Я чакай малко!“, рече си Джеймс. „Ти може да не си дубликат. Ти не се чувстваш като такъв.“

Вярно беше. Той се чувстваше като Хендерсън Джеймс. Той беше Хендерсън Джеймс. Живееше на „Съмит Авеню“ и незаконно бе донесъл на Земята звяр, известен като пудли, за да може да го изучава, да му говори и да изпробва чуждопланетните му реакции, да се опита да измери неговата интелигентност и да се опита да улови силата, дълбочината и посоката на неговата античовечност. Той бе сглупил, че бе искал всичко това, но все пак на времето му се бе сторило, че е важно да разбере смъртоносната, чуждопланетна психика.

Аз съм човек, казваше си той, и това бе вярно, но дори и така да беше, този факт нищо не означаваше. Разбира се, че беше човек. Хендерсън Джеймс беше човек и дубликатът му би бил също толкова човек, колкото и оригиналът. Защото дубликатът, изработен от модела, който съдържаеше всички белези и характеристики на човека, чието копие той трябваше да бъде, не би се различавал по нито един съществен фактор.

По нито един съществен фактор може би, но в някои други неща. Защото колкото и да приличаше на оригинала, колкото и силен и пълнокръвен да бе създаден, той все пак беше нов човек. Той имаше капацитета за учене и мислене на своя модел и не след дълго щеше да има и да знае всичко като него...

Но щеше да е нужно време, малко време, докато разбереше всичко, което знаеше и което беше. Трябваше му време за да координира и различи всичките знания и опит, залегнали в ума му. Отначало щеше да търси и опипва в тъмното, докато попаднеше на

нещата, които трябваше да знае. Докато не опознаеше себе си — човека, който всъщност бе, той не можеше да очаква, че ще посегне в тъмното и ще хване точно и безпогрешно онова, което иска.

Защото той правеше точно това: беше търсил и опипвал в тъмното. Беше принуден отначало да мисли с прости факти и съждения.

Аз съм човек.

Аз съм на планетата Земя.

Аз съм Хендерсън Джеймс.

Аз живея на „Съмит Авеню“.

Трябва да се свърши една работа.

Сега той си спомни, че му трябваше доста време, за да изрови от ума си какво бе естеството на тази работа.

Има пудли, което трябва да се хване и убие.

Дори сега Джеймс не можеше да открие в тайните и все още замъглени кътчета на своето съзнание многобройните и съществени причини, поради които човек би поел такъв сериозен риск с изучаването на смъртоносното пудли. Имаше причини... той знаеше, че има и много скоро Джеймс щеше да ги знае в подробности.

Въпросът беше в това, че ако той бе Хендерсън Джеймс, оригиналът, той щеше да ги знае като част от себе си и своя живот, без да ги издирва по този сложен начин.

Пудлито е знаело разбира се. Знаело е безпогрешно, че има двама Хендерсън Джеймс. То е държало под око единия, когато се е появил и другият. Дори един не толкова прозорлив интелект като този на пудлито би се сетил за това.

„Ако пудлито не беше проговорило“, каза си Джеймс, „аз никога нямаше да разбера. Ако бе умряло веднага и не бе имало възможността да ми се надсмее, аз нямаше да зная. Дори в този миг аз щях да вървя към къщата на «Съмит Авеню».“

Джеймс стоеше самотен и с оголена душа срещу вятъра, който препускаше през оградения с ров остров. В устата си усещаше горчиво-кисел вкус.

Той бутна с крак мъртвото пудли.

— Съжалявам — промълви Джеймс към вкочаняващото се тяло.

— Съжалявам, че го направих. Ако знаех, никога нямаше да те убия.

Изправи се вдървено и си тръгна.

III

Той спря на ъгъла на улицата, скрит в сенките. Къщата беше на долната пресечка, от другата страна на улицата. В една от стаите на горния етаж светеше. Лампата на пилона до портата също светеше, осветявайки пътеката в двора, която водеше до предния вход.

Така, сякаш къщата очаква господаря си да се завърне, мислеше си Джеймс. Защото тя точно това правеше: старицата-къща го чакаше, сплела ръце в скута си, поклащаща се леко в скърцащия стол... увила пушка в шала си.

Горната му устна откри зъбите му в злобна полуусмивка. Джеймс стоеше и гледаше към къщата. „За какъв ме вземат?“, помисли си той. „Поставили са ми капан, който отлично се вижда, при това без примамка.“ После си спомни: те разбира се не можеха да знаят, че Джеймс бе разбрал за дубликата. Щяха да си мислят онова, което предполагаха, че той ще си мисли: той е Хендерсън Джеймс, един-единствен в света. Щяха да го очакват да си дойде у дома и съвсем естествено, защото той бе убеден, че тук е неговото място. Колкото до тях, те не допускаха възможността Джеймс да научи истината.

А сега, след като вече я знаеше? След като вече беше на отсрещния тротоар на улицата, точно срещу очакващата го къща?

Той бе създаден и му бе вдъхнат живот, за да свърши една работа, която неговият оригинал не смееше или не желаше да извърши. Той бе извършил убийство, с което оригиналът не желаше да си цапа ръцете, нито да рискува кожата си.

Или може би изобщо не беше така. Може би бе нужно по тази задача да работят двама души: оригиналът привлича зоркото внимание на пудлито, а другият човек се промъква и го убива, докато то наблюдава.

Каквото и да беше, той бе създаден срещу доста добра цена според модела на мъжа, наречен Хендерсън Джеймс. Вълшебният свят на човешкото познание, магията на машините, дълбокото разбиране на органичната химия, човешката психология и тайната на живота бяха

направили един втори Хендерсън Джеймс. Беше законно разбира се при известни обстоятелства... например, когато ставаше въпрос за обществената политика. Той знаеше, че създаването му бе мотивирано именно по този начин. Но имаше и условия, а едно от тях беше, че дубликатът нямаше право да живее след като изпълнеше поставената задача, заради която е бил създаден.

Обикновено това условие бе лесно осъществимо, защото дубликатът не знаеше, че е дубликат. Колкото до него, той знаеше, че е оригиналът. В него нямаше никакво подозрение или някакво предварително познание за неизменната съдба, която му бе предначертана. Нямаше причина той да е нащрек срещу смъртта, която го дебнеше.

Дубликатът свъси чело, опитвайки се да изясни нещата.

Що за етика и морал имаха тук?!

Той беше жив и искаше да остане жив. Когато човек вкусеше веднъж от живота, той му се струваше твърде сладък, твърде хубав, за да се върне към небитието, от което бе дошъл... но пък небитие ли беше наистина? Сега, когато бе познал живота, когато бе жив, нима не би могъл да се надява за живот след смъртта, както всяко друго човешко същество? Нима не би могъл да има същото човешко право, както всеки друг човек да посегне към призрачните и величествени обещания и уверения, които даваха религията и вярата?

Джеймс се опита да подреди в съзнанието си онова, което му бе известно за обещанията и уверенията, ала знанията му убягваха. По-късно щеше да си спомни повече по този въпрос... Малко по-късно, когато невронният библиотекар в мозъка му щеше да е в състояние да координира и активизира познанията, които бе наследил от познатия модел.

Той почувства как някакъв гняв се надига дълбоко в него, гняв от несправедливостта, че му бяха позволили само няколко кратки часа живот, разрешавайки му да разбере какво прекрасно нещо е животът само, за да му го отнемат след това. Жестокостта минаваше границите на човешката жестокост. Беше нещо, изфабрикувано от изкривените представи на обществото на технократите, което измерваше живота само в механични и физически стойности, което с лека ръка отхвърляше всяка част на това общество, не притежаваща специално начертана цел.

Жестокостта, казваше си той, се състоеше не в отнемането на живота, а в това, че изобщо се даваше.

Неговият оригинал разбира се беше виновен. Той беше човекът докарал пудлото, а после позволил му да избяга. Неговата непохватност и неспособността му да поправи грешката си бяха създали необходимостта да се изработи дубликат.

И все пак можеше ли да го вини?

Всъщност може би му дължеше благодарност поне за няколко часа живот, благодарност за привилегията да познае какво нещо е животът, макар че Джеймс не можеше със сигурност да реши дали животът бе нещо, за което си струваше да благодари.

Той продължаваше да стои там и да наблюдава къщата. Стаята, която светеше горе, беше кабинетът до голямата спалня. Там горе Хендерсън Джеймс, оригиналът чакаше да му докладват, че дубликатът е дошъл и е убит. Лесно беше да седиш там и да чакаш, да седиш и да чакаш съобщението, което нямаше как да не дойде. Лесно е да осъдиш на смърт човек, когото никога не си виждал, дори този човек да е точно копие на твоето собствено аз.

Би било по-трудно да се решиш да го убиеш, ако застанеше лице в лице с тебе... по-трудно е да го убиеш, защото поради необходимостта той ти е по-близък от брат, дори буквално е плът от плътта ти, кръв от кръвта ти, мозък от мозъка ти.

Въпросът имаше и практическа страна: би било голямо предимство да работиш с човек, който мисли като тебе и който е почти твое второ аз, или още един като тебе.

Такова нещо можеше да се уреди. Пластичната хирургия и цената, която трябваше да се плати за запазване на тайната, биха могли да превърнат вашия дубликат във ваша втора личност, която никой не би могъл да разпознае. Малко бюрокрация, малко измама... но би могло да се осъществи. Беше предложение, което според Хендерсън Джеймс — дубликата можеше да заинтересува Хендерсън Джеймс — оригинала. Или поне така се надяваше.

Можеше да се добере до осветената стая с малко късмет, със сила, бързина и решителност. Отстрани на къщата се провиждаше тухлен комин, който стигаше чак до покрива. Основата му бе забулена с храсти, а до него растеше дърво, което го скриваше до горе. Човек

можеше да изкачи грубата тухлена стена, да се протегне и да се прехвърли през отворения прозорец в осветената стая.

А щом веднъж Хендерсън Джеймс, оригиналът, застанеше лице в лице с Хендерсън Джеймс, дубликатът... е, тогава нямаше да е чак толкова рисковано. Дубликатът вече нямаше да е безличен фактор. Щеше да е човек, при това съвсем близък на оригинала.

Имаше и пазачи, но те наблюдаваха предния вход. Ако се движеше безшумно, ако успееше да се изкатери по комина, без да вдига шум, Джеймс щеше да се озове в стаята, преди някой да забележи.

Той се дръпна назад в сянката, за да размисли. Имаше две възможности: или да се добере до стаята и да застане лице в лице с оригинала, с надеждата, че ще може да постигне компромис, или просто да изчезва от тук... да бяга, да се крие, да чака шанса си напълно да се измъкне, може би да отиде на някоя далечна планета в някоя друга част на галактиката.

И двете възможности криеха голям риск. Обаче едната беше бързо осъществима: планът щеше да успее или да пропадне в разстояние на един час. Другата щеше да се влачи с месеци, човек нямаше да знае дали е в безопасност и никога нямаше да бъде сигурен.

Нещо го човъркаше — някакъв упорит, дребен факт, който се бе вмъкнал в съзнанието му и се противопоставяше на усилията му да го улови. Можеше да е нещо важно, но пък можеше и да е само случайна, откъслечна информация, залутала се на някъде в търсене на своята преградка.

Умът му сякаш сви рамене и я блъсна встрани.

Краткият или по-бавният път?

Джеймс застана неподвижен, замисли се за миг, после тръгна бързо надолу по улицата, търсейки тъмно място, където да прекоси незабелязано.

Беше избрал краткия път.

IV

Стаята беше празна.

Той стоеше до прозореца, притихнал. Само очите му се движеха, претърсвайки всеки ъгъл, проверявайки една ситуация, която не изглеждаше съвсем достоверна... това, че Хендерсън Джеймс не беше тук в очакване на съобщението.

Тогава той бързо отиде до вратата на спалнята и я отвори. Докосна с пръст електрическия ключ и лампата светна. Спалнята беше празна, банята също. Джеймс се върна в кабинета.

Застана с гръб към стената и с лице, обърнато към вратата, която отвеждаше в коридора. Очите му обходиха стаята, стъпка по стъпка. Джеймс се ориентираше. Той чувстваше как приема очертанията и формата на стаята, как нейната близост бавно го изпълваше и го потопяваше в блаженството на принадлежността.

Тук бяха книгите, камината с поличката, отрупана със сувенири, креслата, барчето... всички те бяха част от него, родна среда, която бе толкова част от Хендерсън Джеймс, колкото неговото тяло и неизказаните му мисли бяха част от него.

„Ето какво щях да пропусна“, помисли си той, „изживяването, което никога нямаше да имам, ако пудлито не ми се беше присмяло. Щях да умра — едно празно и ненужно тяло, за което нямаше никакво място в света.“

Телефонът извънтя към него, а той стоеше там, като че ли стреснат от него, като че ли някакъв натрапник бе дошъл отвън, бе влязъл насила в стаята и бе разбил на парчета обхваналото го чувство за принадлежност.

Телефонът отново извънтя. Той прекоси стаята и вдигна слушалката.

— Джеймс на телефона — каза той.

— Вие ли сте, мистър Джеймс?

Беше гласът на Андерсън, градинаря.

— Да, защо? — рече дубликатът. — Кой мислиш, че е?

— Тук хванахме един човек, който казва, че сте вие.

Хендерсън Джеймс — дубликатът замръзна на мястото си от страх, а ръката му внезапно така силно стисна слушалката, че дори се зачуди как тя не се превърна на прах изпод пръстите му.

— Облечен е като вас — рече градинарят, — а аз зная, че вие излязохте. Говорих с вас, помните ли? Казах ви, че не бива да излизате. Не докато чакаме онова... онова нещо.

— Да — каза дубликатът. Гласът му бе съвсем безизразен. Не му се вярваше, че говори той. — Да, разбира се. Помня, че говорих с вас.

— Но, сър, как се върнахте?

— Минах през задния двор — каза безизразният глас в телефонната слушалка. — Сега какво ви притеснява?

— Облечен е като вас.

— Естествено! Разбира се, че ще е облечен като мене, Андерсън!

Това със сигурност не беше съвсем естествено, но първо Андерсън не беше много умен и после той бе малко разстроен.

— Не си ли спомняш — каза дубликатът — че говорихме за това?

— Предполагам, че съм бил развълнуван и съм забравил — призна Андерсън. — Казахте ми обаче да ви се обадя, за да се уверя, че сте в кабинета си. Нали така беше, сър?

— Обади ми се вече — каза дубликатът, — и аз съм тук.

— Тогава онзи там е той?

— Разбира се — рече дубликатът. — Кой друг може да е?

Той затвори, поставяйки слушалката върху вилката, и остана прав, в очакване. Миг след това то се случи — чу се кухият, задавен трясък на автомат.

Джеймс отиде до едното от креслата и се отпусна в него, замаян от осъзнаването на фактите — събитията така се бяха подредили, че сега най-сетне той беше в безопасност, в пълна безопасност.

Скоро щеше да се наложи да се преоблече в други дрехи и да скрие дрехите и оръжието, които носеше. Най-вероятно персоналът нямаше да зададе никакви въпроси, но най-добре беше нищо да не събужда подозрението им.

Джеймс усети как нервите му се уталожват и той огледа стаята. Поглъщаше с очи книгите и мебелите — тихия, спокоен... и

заслужен... уют на един човек, стабилно и непоклонимо наложил се в обществото.

Той леко се усмихна.

— Ще бъде чудесно — каза дубликатът.

Лесно го бе постигнал. Така си мислеше, но след като всичко бе свършило. Лесно, защото той никога не бе виждал мъжа, който бе застанал пред входната врата. Лесно беше да убиеш човек, когато никога не си виждал.

С всеки изминал час той щеше да потъва все по-дълбоко и по-дълбоко в личността, която беше негова по наследство. След време никой нямаше да се усъмни, нито дори той самият, че той е Хендерсън Джеймс!

Телефонът отново иззвъня и дубликатът стана, за да се обади.

— Обаждат се Алън — чу се приятен глас, — от лабораторията за дубликати. Чакаме доклада ви.

— Ами — рече Джеймс, аз...

— Обаждам ви се, за да не се притеснявате — прекъсна го Алън. — Преди забравих да ви кажа...

— Разбирам — обади се Джеймс, макар че всъщност не разбираше.

— Този дубликат беше по-различен — обясни Алън. — Беше експеримент, който искахме да опитаме. В кръвта му вкарахме бавна отрова — просто още една предпазна мярка. Навярно няма да е нужна, но все пак ние искаме да бъдем сигурни. В случай, че не се появи, изобщо не бива да се тревожите.

— Сигурен съм, че ще се появи.

Алън се изкиска.

— Двадесет и четири часа! Като бомба със закъснител! Дори да разбере, нищо не може да направи. Няма противоотрова.

— Хубаво е, че ме предупредихте — каза Джеймс.

— Драго ми беше — отвърна Алън. — Лека нощ, мистър Джеймс.

БАВАЧКИТЕ

Първата училищна седмица приключи. Джонсън Дийн — управител на гимназията „Милвил Хай“, седеше зад бюрото си, наслаждавайки се на покоя и удовлетворението си през късния петъчен следобед.

Покоят бе сразен от тренъора Джери Хигинс. Той влезе с гръмотевична стъпка в офиса и тежко отпусна мускулестата си, русокоса фигура на един стол.

— Е, тази година футбол няма да има — рече сърдито той. — Можем направо да бъдем отписани.

Дийн бутна настрани писмените работи, над които работеше и се облегна назад върху облегалката на стола. Слънчевите лъчи, нахлуващи през западния прозорец, превърнаха посребрената му четинеста коса в нещо като ореол. Бледите му, набръчкани и пронизани от сини вени длани, пригладиха избледняващия ръб на неговите вече избледнели панталони.

— Какво има сега? — попита той.

— Става въпрос за Кинг и Мартин, мистър Дийн. Те няма да играят тази година.

Дийн съчувствено зацъка с език, но някак кухо и неискрено, сякаш тази работа не му беше много по сърце.

— Чакайте да видя — рече той. — Ако не ме лъже паметта, тези двамата бяха много добри миналата година. Кинг беше нападател, а Мартин полузащитник.

Хигинс избухна в справедлив гняв.

— Някой някога да е чувал за полузащитник, който решава, че повече няма да играе? И не е просто обикновено момче, а едно от най-добрите! Миналата година участва във всички срещи и беше най-добрият!

— Вие разбира се сте говорили с тях, нали?

— Паднах на колене пред тях — рече тренъорът. — Питам ги, дали не искат аз да си загубя работата. Питам ги дали пък вие не сте

против мене. Казах им, че постъпват нечестно спрямо училището. Казах им, че отборът ще се разпадне без тях. Не ми се изсмяха в лицето, но...

— Никой не би ви се изсмял — прекъсна го Дийн. — Тези момчета са джентълмени. Всъщност всички младежи в гимназията...

— Те са банда префърцунени госпожици! — беснееше треньорът.

— Въпрос на мнение — рече тихо Дийн. — И аз съм имал моменти, когато не съм отдавал онова значение на футбола, което би трябвало.

— Но това е друго — възрази треньорът. — Когато човек порасне, естествено е да загуби известен интерес. Обаче те са деца. Това просто не е здравословно. Тези млади хора би трябвало да излизат навън и да трамбоват нагоре-надолу из игрището. Всички младежи би трябвало да имат силно желание да се състезават. А дори да нямат, съществува материалната страна. Един изтъкнат футболист има възможност, когато отиде в колеж, да...

— Нашите деца не се нуждаят от атлетическите субсидии — каза малко остро Дийн. — Повечето от тях са стипендианти.

— Ако имахме повече хора, за да избираме — хленчеше Хигинс, — Кинг и Мартин нямаше да са толкова важни. Нямаше да печелим много често, но щяхме да имаме отбор. Обаче какво е сега... разбирате ли, мистър Дийн, че с всяка година все по-малко излизат на игрището? В момента хората едва ми стигат...

— Вие сте говорили с Кинг и Мартин. Сигурен ли сте, че няма да променят решението си?

— Знаете ли какво ми казаха?! Казаха ми, че футболът пречел на учението им!!!

Хигинс така произнесе думите, сякаш ставаше въпрос за отявлена ерес.

— Предполагам тогава — рече Дийн, развеселен, — че ние просто трябва да приемем факта.

— Но това не е нормално! — протестира треньорът. — Няма такива деца, които да мислят повече за учение, отколкото за футбол. Няма деца, които толкова да са отдадени на книгите...

— Има — рече Дийн. — Има много! Точно тук в Милвил. Трябва да погледнете средния успех от последните десет години, ако не

вярвате.

— Това, което не разбирам, е, че те се държат не като деца, а като възрастни. — Треньорът поклати глава, сякаш за да каже, че изобщо нищо не проумява. — Такъв резил! Само да можеха някои от тези дънгалаци да дойдат на игрището, щяхме да създадем голям отбор.

— Тук също — вметна Дийн, — ние създаваме мъже и жени, с които Милвил в бъдеще доста ще се гордее.

Треньорът се изправи, ядосан.

— И един мач няма да спечелим! — предупреди той. — Дори „Бегли“ ще ни бият!

— Това е нещо, което няма много да ме разтревожи — отбеляза философски Дийн.

Той остана седнал зад бюрото си, заслушан в кухото отекване на стъпките на треньора, които затихваха надолу по коридора.

Чуваше също пляскането и бръмченето на портиарския спомагателен механизъм, който миеше стълбите. „Къде ли е Стъфи?“, зачуди се Дийн. „Сигурно пак се е запилял някъде.“ При наличието на всички стъргалки, миячки, бърсалки и всякакви други механични изобретения, на Стъфи му оставаше много свободно време. Обаче на младини той бе свършил доста работа — не седаше от тъмно до тъмно. Бе първокласен портиер!

Ако не беше недостигът на работна ръка, Стъфи щеше да бъде пенсиониран още преди няколко години. Но вече не пенсионираха хората така, както едно време. Сега, след като стигна звездите, човекът можеше да върши много повече неща. Ако пенсионираха хората както преди, помисли си Дийн, той самият щеше да остане без работа.

А нищо не би му било по-омразно от това. Защото гимназията „Милвил Хай“ беше негова. Той я бе създал. Повече от петдесет години бе живял за „Милвил Хай“, първо като млад и амбициозен учител, после — директор, а сега, през последните петнадесетина години и като неин управител.

Беше дал всичко, което имаше и то му се отплащаше. Гимназията беше за него жена, дете, семейство. Начало и край. „И аз съм доволен“, казваше си Дийн, „доволен в този петъчен ден на новата учебна година, със Стъфи, който се е запилял някъде из сградата и никакъв футболен отбор... или поне почти никакъв.“

Той стана иззад бюрото си и се загледа през прозореца. Една студентка, която беше закъсняла да се прибере у дома, прекосяваше поляната. Дийн си помисли, че я познава, макар напоследък очите му да не виждаха добре надалече.

Той примижа още повече, за да я види и бе почти сигурен, че е Джуди Чарлстън. Познаваше дядо ѝ на младини, а момичето, според Дийн, имаше походката на дядо си. Засмя се на своя спомен.

Припомни си, че Чарлстън бе хлъзгав и изврътлив в работата си. Веднъж се бе заплел в някаква афера с обшивки за реактори, които трябваше да се използват в звездопланите.

Дийн разтърси глава, опитвайки се да се отърве от спомена и да не мисли за едно време. Беше признак за старост: зората на второто детство.

Но както и да беше, Хенри Чарлстън бе единственият в Милвил, който си бе имал работа със звездопланите... освен Ламонт Стайлс.

Дийн леко се усмихна, припомняйки си Ламонт Стайлс и неговия мрачен характер, и как бе постигнал нещо след толкова много години, макар много хора, ужасени и вбесени, уверено да му предричаха, че това няма да го отведе към добър край.

А сега нямаше никой разбира се, който да знае или може би някога да научи до какъв край все пак бе стигнал Ламонт Стайлс. Или всъщност дали бе стигнал до някакъв край.

„В този миг“, помисли си Дийн, „Ламонт Стайлс навярно се разхожда по улиците на някой фантастичен град в някой далечен свят.“

А ако това бе вярно и той се върнеше у дома, какво ли щеше да донесе този път?

Последният път, когато се върна — единствения му случай на завръщане изобщо — той бе донесъл гледачите, а те бяха много смешна пасмина.

Дийн се извърна от прозореца и се върна при бюрото си. Седна и придърпа отново писмените работи към себе си. Ала не можа да се съсредоточи върху работата. Много често му се случваше — размисляше се за едно време и така се увеличаше в мислите си, че не можеше отново да се залови за работата си.

Той чу нечий провлачени стъпки и бутна купчината листа встрани. Веднага разбра, че е Стъфи по познатото влачене на краката. Той идваше при него, за да убие част от работното си време.

Дийн се учуди на собственото си стаено очакване, макар че като размисли, не му се видя чак толкова странно. Не бяха останали много хора, с които да си поприказва така, както със Стъфи.

С възрастните беше трудно. Старостта размиваше или отслабваше връзката с миналото. Старците умираха, или се местеха, или бяха приковани на легло от болести. Или пък се затваряха в себе си — оттегляха се в един свой свят, където търсеха утеха, неспособни да я намерят във външния свят.

Стъфи се дотътри до вратата, спря и се облегна на страничната плоскост на рамката, обърсвайки с влажна ръка слюнката, потекла върху жълтеникавия му мустак.

— От какво се оплаква треньорът? — попита той. — Излезе от тук толкова напушен.

— Вече няма футболен отбор — отвърна Дийн. — Или поне така казва.

— Винаги започва да хленчи в началото на сезона — рече Стъфи. — Само се преструва.

— Но този път не е така. Кинг и Мартин няма да играят.

Стъфи направи още няколко крачки напред, влезе в стаята и тежко се отпусна на един стол.

— Пак са те — бавачките — заяви той. — Те са причината.

Дийн стреснато се изправи на стола.

— Какво каза?!

— От години наблюдавам. Човек винаги може да разпознае децата, които са били гледани от тях или пък са били в детската им градина. Гледачките правят нещо на децата.

— Бабини деветини — рече Дийн.

— Не са бабини деветини — упорстваше Стъфи. — Знаеш, че не си падам суеверен. Просто защото гледачите са от друга планета... Я ми кажи, ти разбра ли от коя планета са те?

Дийн поклати глава.

— Не си спомням Ламонт да ми е казвал. Може да е споменава, но аз не съм го чул.

— Особени чешити са — рече Стъфи, поглаждайки мустаците си, за да придаде тежест на думите си, — но аз никога не съм ги упреквал за това. В края на краищата те не са единствените чуждопланетни същества на Земята. Единствените в Милвил разбира

се, но има хиляди други чешити, дошли от звездите и пръснати по цялата ни планета.

Дийн кимна в съгласие, без да разбира много с какво точно се съгласяваше. Нищо не каза обаче, защото нямаше нужда. Започнеше ли веднъж Стъфи, нямаше спиране.

— Изглеждат съвсем честни същества. Никога не са се възползвали от нечии симпатии. Просто се настаниха тук, след като Ламонт си замина и ги остави. Не са молили никого да се застъпва за тях. Изкарваха си честно хляба през всичките тези години и никой не би могъл да очаква нещо друго от тях.

— И все пак — вметна Дийн, — ти мислиш, че те са направили нещо с децата.

— Промениха ги. Ти не си ли забелязал?

Дийн поклати отрицателно глава.

— Никога не съм мислил за това, че да го забележа. Познавам тези младежи от години. Преди тях познавах родителите и дядовците им. Как мислиш, че са се променили?

— Накараха ги да пораснат твърде бързо — отвърна Стъфи.

— Говори разбрано! — тросна се Дийн. — Кой кого е накарал да порасне твърде бързо?

— Гледачите накараха децата да пораснат твърде бързо. Ето кое не е наред с децата. Уж са тук в гимназията, а са вече възрастни.

Някъде по долните етажи се разнесе аларменото звънене на блокирал спомагателен механизъм.

Стъфи скочи на крака.

— Това е бърсалката! Бас държа, че пак се е заклецила под някоя врата.

Той се извърна и повлече крака в бърз тръст.

— Глупава машина! — изкрещя Стъфи на излизане.

Дийн отново придърпа купа листа пред себе си и взе молив. Ставаше късно и трябваше да свършва.

Ала той вече не виждаше писмените работи. Виждаше как от тях в него се взират десетки мънички лица — сериозни, с големи очи... лица, с нещо неуловимо в тях.

Дийн разбра какво бе това неуловимо нещо — то бе приближаващата старост, която се вираше в него от десетките детски лица.

Те ги накараха да пораснат твърде бързо!

— Не — каза на себе си Дийн. — Не може да бъде!

И все пак имаше ясни доказателства: високият успех, невероятният брой стипендии, неприязненото отношение към спорта. А също и общата нагласа. Липсата на младежко хулиганство! От години вече Милвил се гордееш, че в града почти няма малолетни престъпници. Спомни си как преди няколко години го помолиха да напише статия за това в едно списание за родители и учители.

Дийн се опита да си спомни какво бе написал в онази статия и малко по малко части о нея изплуваха в паметта му: разбирането на родителите, че децата им са част от семейството, а не просто придатъци; ролята, която играеха църквите в града, ударението, което училището поставяше върху обществените науки.

— Сбърках ли тогава? — запита се той. — Нима нито един от тези фактори не е бил причината, а е било нещо съвсем друго? Някой съвсем, съвсем друг?

Дийн се опита да работи, но не можа. Беше твърде разстроен. Не можеше а заличи в съзнанието си усмихнатите личица, които се взираха в него.

Най-сетне той нахвърля писмените работи в чекмеджето и стана от стола си. Облече протритото си палто и нахлупи върху сребреещата си коса старата, черна филцова шапка.

На долния етаж Стъфи прибираще и последния спомагателен механизъм в шкафа за през нощта. Беше вбесен.

— Закачила се бе в една от решетките на парното! — фучеше Стъфи. — Ако не бях долетял за нула време, щеше да съсипе отоплителната система!

После поклати мрачно глава и добави:

— Тия машини са хубаво нещо, когато са в изправност. Ама само нещо ей толкоз да се случи и веднага изпаднат в паника. По-добре си бяхме преди, Джон.

Стъфи затръшна вратата, след като набути в шкафа и последната тромава машина и ядно въртна ключа.

— Стъфи, ти добре ли познаваше Ламонт Стайлс? — попита Дийн.

Стъфи поглади мустаците си доволно и замислено.

— Познавах го добре — рече той. — Ламонт и аз отраснахме заедно. Ти беше малко по-голям и беше преди нас.

Дийн бавно кимна с глава.

— Да, спомням си, Стъфи. Странно как ти и аз си останахме тук, в родния град. Толкова други го напуснаха.

— Ламонт го напусна, когато бе на седемнадесет години. Нямаше за какво толкова да остане. Майка му почина, баща му се напиваше до смърт, а и самият Ламонт на няколко пъти загазваше. Всички бяха единодушни, че Ламонт няма да свърши добре.

— Трудно е за едно момче, когато целият град се обърне срещу него.

— Така е — съгласи се портиерът. — Никой не беше на негова страна. На заминаване ми каза, че един ден ще се върне и ще им даде да се разберат, но аз си помислих, че само се прави на важен. Като децата, нали разбираш? Те обичат да се фукат.

— Но си сбъркал — рече Дийн.

— Никога не съм бъркал повече отколкото тогава, Джон.

Защото Ламонт Стайлс се бе върнал повече от тридесет години, след като беше напуснал. Бе се върнал в старата и очукана от времето къща на „Мейпъл Стрийт“, която през всичките самотни години го бе очаквала празна. Беше се завърнал старец, макар че наближаваше петдесетте. Едър и мускулест, въпреки снежнобялата си коса и лице, на което кожата сякаш бе оцавена от многото чужди слънца; беше се завърнал от скитанията си сред далечните звезди.

Ала той бе чужденец. Градът го помнеше, но Ламонт го беше забравил. Годините, прекарани в чужди земи, бяха пропъдили спомена за града и го бяха преиначили в съзнанието му. Онова, което той помнеше, беше повече фантазия, отколкото истина — фантазията, изтъкана от безкрайните години, през които той си бе спомнял,у както и от безкрайните години на копнеж и омраза.

— Трябва да тръгвам — рече Дийн. — Кери е приготвила вечерята. Тя не обича храната да изстива.

— Лека нощ, Джон — каза портиерът.

Слънцето почти се бе скрило, когато Дийн излезе от училището и тръгна надолу по тротоара. Беше по-късно, отколкото той си мислеше. Кери щеше много да му се сърди и да го гълчи.

Дийн захихика вътрешно. Нямаше друга като Кери.

Не му беше съпруга, защото той не беше женен. Нито му бе сестра или майка — и двете бяха починали. Беше му икономка, останала вярна през всичките тези години — и му бе малко като съпруга и сестра, а понякога дори и като майка.

„Човешката привързаност е особено нещо“, помисли си Дийн. „Тя го прави сляп, връзва ръцете му и го оформя като човек. А чрез нея той служи и постига нещо подобно на слава, макар понякога тя да е побеляла, бледа и много, много тиха.“

Съвсем различна от надутата и малко горчива слава на Ламонт Стайлс, върнал се от звездите, донасяйки със себе си онези три странни същества, които станаха гледачи. Донесе ги и ги настави в къщата си на „Мейпъл Стрийт“, а сетне след година или две замина отново за звездите и ги остави в Милвил.

„Странно“, помисли си Дийн, „че един такъв провинциален град като Милвил прие тези екзотични същества. А още по-странно беше, че майките повериха децата си на грижата на чуждопланетни пришълци.“

Завивайки зад ъгъла и тръгвайки по „Линкълн Стрийт“, Дийн срещна жена с малко дете, което стигаше до коляното ѝ.

Видя, че беше Милдред Андерсън, или поне в миналото беше Андерсън, но сега бе омъжена и за нищо на света Дийн не можеше да си спомни името ѝ. Странно, колко бързо порастаха децата. Само преди две-три години сякаш тя още ходеше на училище... макар, че той сигурно бъркаше. Сигурно е било преди десет години.

Дийн вдигна леко шапката си.

— Добър вечер, Милдред. Боже мой, колко е пораснало момчето!

— 'дя на' лице — объбри детето.

Майка му поясни:

— Искате да кажете, че ходи на училище. Много се гордее с това.

— Имате предвид детската градина разбира се.

— Да, мистър Дийн. Гледачите са такива прекрасни същества! И толкова са добри с децата. А и заплащането! Или по-точно липсата на заплащане. Човек просто им дава букет цветя, малък парфюм или хубава картина и те са доволни. Определено отказват да взимат пари. Не мога да го разбера. А вие, мистър Дийн?

— Не — рече Дийн. — И аз не мога.

Той беше забранил колко словоохотлива е Милдред. По едно време в училището с право я бяха кръстили Бърбораната.

— Понякога си мисля — рече бързо тя сякаш, за да оползотвори всяка секунда в приказки, — че ние хората тук, на Земята придаваме голямо значение на парите. Гледачите сякаш нямат понятие какво представляват парите, или, дори да знаят, не им обръщат никакво внимание. Сякаш са нещо маловажно. Но аз разбирам, че има и други раси като тях. Това кара човека да се замисли, нали, мистър Дийн?

Сега той си спомни още един влудяващ навик на Милдред — тя винаги завършваше всеки дълъг низ от изречения с увиснал във въздуха въпрос.

Той и не помисли да ѝ отговори. Знаеше, че от него не се очаква отговор.

— Трябва да тръгвам — каза Дийн. — Вече съм закъснял.

— Колко мило, че се видяхме, мистър Дийн — рече Милдред. — Толкова често си мисля за ученическите си години. Понякога ми се струва, че е било преди векове, а друг път, като че е било вчера и...

— Много мило наистина — прекъсна я Дийн, повдигна леко шапката си и почти хукна да бяга.

„Какъв резил!“, мислеше с яд той. „Посред бял ден да ме спре на улицата такава бърлива жена!“

Като стигна пред къщата си, Дийн чу как Кери сърдито се суети насам-натам.

— Джонсън Дийн! — извика тя в мига, в който го чу да влиза. — Сядайте веднага долу да ядете! Яденето ви вече изстина! Тази вечер съм на сбирка на женското дружество! И изобщо да не сте посмели да губите време в миене!

Дийн спокойно окачи шапката и палтото си.

— Ако искате да знаете — рече ѝ той, — аз изобщо не трябва да се мия. В моята работа човек не се омърсява чак толкова много.

Кери трополеше някъде из трапезарията. Сипваше кафето му и оправяше снопчето от зелени клонки, които бяха поставени в средата на масата.

— Тъй като тази вечер съм на сбирка — рече тя, умишлено подчертавайки всяка дума, та да го накара да се чувства засрамен заради закъснението си, — аз няма да остана да чакам, за да измия съдовете. Просто ги оставете на масата. Ще ги измия по-късно.

Дийн седна смирено и започна да се храни.

Някакси, по някаква странна причина, която не разбираше, удовлетворявайки необходимост, която не разбираше, удовлетворявайки необходимост, която не осъзнаваше, Дийн се почувства в безопасност. В безопасност и на сигурно място — защитен от някаква натрапчива тревога и неясен страх, който нарастваше в него, без да разбира защо.

Кери дойде откъм всекидневната, слагайки решително шапката си върху своята решителна глава. Тя приличаше точно на жена, която е закъсняла за сбирката на женското дружество, ала не по нейна вина. Кери спря при вратата за малко.

— Имате ли всичко, което ви трябва? — попита тя и с поглед направи бърза инвентаризация на масата.

— Всичко — захихика Дийн. — Приятно прекарване на сбирката и да донесете много клюки.

Беше любимата му хаплива забележка, която я дразнеше. Освен това беше детинско заяждане, но той просто не можеше да се сдържи.

Кери изхвърча гневно от стаята, почуквайки ненужно силно с токетата си, докато вървеше надолу по пътеката.

Когато тя излезе, къщата изведнъж утихна и докато той се хранеше, в стаята пропълзя мрак. Стана още по-тъмно.

„В безопасност съм“, помисли си той. „Старият Джонсън Дийн, училищен настоятел, е в безопасност в къщата, която дядо му е построил... преди колко години? Сега вече е старомодна — построена на различни нива: с висока, тухлена камина, с двойния си, външен гараж и с разсадник отпред.“

В безопасност и самотен.

Но от каква заплаха беше в безопасност той? Каква беше тази пропълзяваща тревога, която бе така неуловима, че той не можеше да я разбере.

Дийн поклати глава в недоумение.

Колкото до самотата — това беше нещо друго. Можеше да се обясни. Хората в средната възраст и съвсем старите бяха самотни. Онези в средната възраст бяха самотни, защото още не бяха установили пълно общуване, а много възрастни — защото общуването бе вече прекъснато.

„Обществото е разделено на пластове“, казваше си Дийн. „На пластове, сектори и участъци от много и различни фактори: възраст, занятие, образование, финансово състояние. Но списъкът не свършва до тук. Могат да се изброят още стотици неща. Би било интересно човек да намери време и да направи диаграма на обществените слоеве. Когато завърши, ако изобщо я завърши, схемата ще представлява една много сложна картина.“

Дийн привърши с вечерята си и внимателно избърса устата си със салфетката. Той избута назад стола от масата и взе да крачи из притъмнялата стая.

Знаеше, че трябва поне да събере съдовете и да разчисти масата. Справедливостта изискваше дори да ги измие. Беше причинил на Кери доста притеснения със закъснението си. Ала някак си не можеше да се накара сам да ги измие. Не го свърташе на едно място. Макар и в безопасност, той не беше спокоен.

Нямаше смисъл да отлага повече. Знаеше, че няма смисъл да си затваря очите пред страха, който непрекъснато го безпокоеше. Ясно му беше от какво се бои, стига да можеше да си го признае.

Стъфи откачаше, разбира се. Не беше възможно да е прав. Прекалено много мислеше... и навярно си въобразяваше.

Днес децата не бяха много по-различни от преди.

Освен, че средният успех се бе повишил значително през последните десет години.

Освен, че броят на стипендиите бе нараснал, както можеше да се очаква при такъв успех.

Освен, че ореолът на състезателните спортове започваше да избледнява.

Освен, че в Милвил нямаше почти никакви малолетни престъпници.

И онези сериозни, детски лица с големи, ясни очи, взиращи се в него от писмените работи.

Дийн неспокойно крачеше нагоре-надолу по килима пред тухлената камина, а черната дупка под гърлото на комина с горчивия мирис на пепел от стара дървесина сякаш беше паст, раззинала се да го погълне.

Той удари неголемия си, старчески пестник в треперещата си длан.

— Не може да е вярно — каза си Дийн ядовито.

И все пак, предвид всички факти, вярно беше.

Децата в Милвил съзряваха. Бързо. Интелектуално израстваха много по-бързо, отколкото би било редно.

А може би дори повече от това.

Навярно порастаха и достигаха ново измерение. Отърсваха се от примитивното, което все още съществуваше в човека. Защото спортът, организиранят спорт на каквато и да е основа, си оставаше рафиниран продукт на пещерата — някакъв антагонизъм, който човек бе развил под различни прикрития и който се проявяваше, поне частично, в областта на спорта.

Само да можеше да поговори с учениците, мислеше си Дийн. Само да можеше някак да разбере какво мислеха те, тогава навярно щяха да разнищят това нещо.

Но това бе невъзможно. Бариерите бяха твърде високи и сложни, каналите на общуване — твърде задръстени. Защото Дийн беше стар, а те бяха млади. Той беше властта, а те — редниците. И тук пластовият строеж ги разделяше. Нямаше никакъв начин, по който да се доближи до тях.

Всеки можеше да каже, че нещо се е случило, колкото и невероятно да е то. Но важното в случая беше да се открие причината и да се определи тенденцията.

А Стъфи сигурно грешеше. Защото си беше направо фантазия да каже, че гледачките са в дъното на всичко това.

Колкото и странно да беше обаче, гледачите се бяха установили твърдо като солидни граждани на Милвил. Дийн бе сигурен, че те не биха направили нищо, с което да рискуват извоюваното положение — положението да бъдат приети, общо взето оставени на мира и без много да се говори за тях.

Те не биха направили нищо, с което да привлекат вниманието върху себе си. През годините твърде много чуждопланетни същества бяха загазвали, опитвайки се да объркат живота на хората чрез самоизтъкване. Макар че като се замисли човек, онова, което е изглеждало като самоизтъкване от човешка гледна точка, навярно би било съвсем нормално поведение на другата планета.

За гледачите беше истински късмет, че тяхната естествена склонност към майчините грижи ги беше направила подходящи и те

добре се вместиха в модела на човешкия живот. Доказаха, че са отлични детегледачи, а като се добавеше икономическата страна, гледачите бяха приети с охота.

От много години те се грижеха за децата на Милвил и притежаваха всички качества, които се изискваха от един гледач. Сега те имаха детска градина, макар че в началото се вдигна шум за това, тъй като нямаха официална правоспособност за такава дейност.

Дийн запали лампата и отиде до библиотеката с намерение да намери нещо за четене. Но там нямаше нищо, което да му се стори интересно. Той прокара пръста си по редиците от томове, а очите му пробягаха по заглавията, но не намери абсолютно нищо.

Дийн остави библиотеката, отиде до големия преден прозорец и погледна към улицата. Лампите от двете ѝ страни още не светеха, но тук-там в прозорците вече се появяваха светлини и от време на време по улицата минаваше по някоя кола, подобна на бръмбар, осветяваща с фаровете си подгонени от вятъра листа, или някоя клекнала до пътя котка.

Беше една от по-старите улици в града. На времето познаваше всички, които живеяха на нея. Можеше да изброи имената на някогашните обитатели без колебания — Уилсън, Бекет, Джонсън, Рендъм. Но никой от тях не живееше вече тук. Имената се бяха променили, а лицата бяха лица, които той не познаваше. Разделянето на пластове се бе променило и той не познаваше почти никого на тази улица.

Хората от средната възраст и много възрастните бяха самотници.

Дийн се върна на стола до лампата, която бе запалил и се отпусна върху него малко вдървено. Беше нервен и барабанеше с пръсти върху страничните облегалки. Искаше му се да стане, ала нямаше за какво толкова да става, освен за да измие съдовете. Това обаче не му се правеше.

Каза си, че би могъл да се разходи. Би било хубаво. Една вечерна разходка би му действала много успокоително.

Дийн взе палтото и шапката си, излезе от къщата, тръгна надолу по пътеката и при портата сви в западна посока.

Беше някъде на половината път, прекосявайки административния район на квартала, когато призна пред себе си, че се е отправил към

къщата на Стайлс — детската градина „Гледачи“, и че всъщност точно това е възнамерявал да направи още от самото начало.

Дийн нямаше представа какво може да научи там, нито пък какво ще прави. Не си беше поставил никаква конкретна цел. Изглеждаше така, сякаш е тръгнал на някъде с неизвестна мисия, сякаш невидими сили го тласкаха към ситуации, които той не можеше да избира.

Дийн пристигна пред къщата на Стайлс, застана на пътеката и погледна към сградата.

Беше стара къща, заобиколена от големи, клонести дървета, засадени преди много години. Предният двор бе скрит от избуялия храсталак. От време на време идваше някой и окосяваше тревата, подрязваше живия плет и евентуално оплевяваше и поливаше цветята в лехите, за да се отплати по някакъв начин на гледачите, тъй като те не взимаха пари.

А това също бе доста странно, мислеше си Дийн — това, че не взимаха пари. Като че ли не се нуждаеха от пари и сякаш не знаеха какво да правят с тях, дори и да имаха. Навярно нямаха нужда, защото не купуваха храна и все пак продължаваха да живеят, а и никога никой не забеляза те да боледуват. Сигурно от време на време някой от гледачите се простудяваше, макар че никой не бе споменавал такова нещо, а и те не купуваха гориво. Ламонт Стайлс беше оставил пари, за да се плащат данъците. Значи все пак може би беше вярно, че гледачите нямаха нужда от пари.

Дийн си припомни как в миналото из града доста се говореше за това как те нищо не ядат... или поне за това, че не купуват никаква храна. Но след време интересът към тази тема избледня и всичко, което хората казваха беше, че има много неща около чуждопланетните пришълци, които човек никога няма да може да разбере и нямаше никакъв смисъл да се опитва да го прави.

И хората бяха прави разбира се.

Внезапно Дийн с изненада осъзна, че къщата на Стайлс е по-стара от неговия собствен дом. Тя беше солидна, компактна сграда, а такива бяха на мода преди да се появи строителството на две нива.

Тежки завеси скриваха прозорците, но зад тях все пак се виждаше светлина, което означаваше, че гледачите са си вкъщи. Разбира се те обикновено си бяха у дома. Никога не напускаха къщата, освен когато отиваха някъде да гледат някое дете докато родителите му

отсъстваха, а през последните години излизаха още по-малко, тъй като хората добиваха навика да оставят децата си в къщата на гледачите. Децата никога не плачеха, дори и най-малките. Те всички обичаха да ходят в детската градина „Гледачи“.

Дийн тръгна нагоре по пътеката, изкачи стълбите и натисна звънеца.

Почака малко и чу някакъв шум в къщата.

Вратата се отвори и пред него застана един от гледачите на фона на електрическото осветление в стаята. Дийн ги беше забравил. Не ги бе виждал от много години.

Спомни си, че малко след завръщането на Ламонт той се бе запознал и с трите същества, а след това от време на време беше виждал по някое от тях на улицата, но отдалече. Споменът и удивлението обаче бяха избледнели в съзнанието му и сега отново всичко го порази с прежната си сила — приказната ефирна грация и усещането, че внезапно си застанал пред нежно цвете.

Лицето, ако това можеше да се нарече лице, беше миловидно и сладко... прекалено сладко. Толкова сладко, че просто нямаше нищо характерно, а още по-малко пък някаква индивидуалност. Кожата беше разположена по много странен начин — като венчелистчета на цвете, издигащи се над главата му. Тялото на гледачите беше тънко до неузнаваемост и все пак така извънредно грациозно и изправено, че човек не забелязваше слабостта. А от цялото същество се излъчваше ароматът на такава сладкостна неподправеност и невинност, че пред него всичко изчезваше.

„Нищо чудно, че децата ги харесват толкова много“, помисли си Дийн.

— Мистър Дийн — каза гледачът, — моля ви влезте! За нас е голяма чест.

— Благодаря ви — каза Дийн и свали шапката си.

Влезе вътре, чу как вратата зад него се затвори, а след това гледачът отново застана до него.

— Ето на този стол, точно тук — каза съществото. — Запазили сме го за нашите специални гости.

То бе много мило и сладкодумно и все пак в него имаше нещо чуждо, от което човек го побиваха тръпки.

Някъде в къщата се смееха деца. Дийн извърна глава, за да разбере откъде идваше смехът.

— Те са в детската стая — рече гледачът. — Ще затворя вратата.

Дийн се отпусна в креслото, положи старата си, раздърпана мека шапка върху кокалестото си коляно, приглаждайки я с костеливите си пръсти.

Гледачът се върна и седна на пода пред него. Седна с едно-единствено, леко движение. Дийн усети като че ли шумоленето на широка пола, макар съществото да не носеше такава.

— Кажете сега — рече то така сякаш Дийн можеше да разчита на цялото му внимание.

Ала Дийн не проговори, защото в стаята някой продължаваше да се смее. Макар че вратата на детската стая бе затворена от там все още се разнасяше смях. Той идваше от всички страни и бе толкова щастлив — радостният, всеотдаен, отривист и спонтанен смях на деца, отдадени на играта.

Но това не бе всичко.

Детската радост искреше във въздуха, както и отдавна забравеното усещане за безметежност; за ден, който не свършва и никога няма да свърши. Полъхна лек ветрец, дошъл сякаш от някаква небивала, приказна страна и донесе аромата на свеж, бистър ручей, понесъл по течението си цяла флотилия от нападали есенни листа, а също и едва доловимото ухание на детелини, маргаритки, както и миризмата на пухкаво, току-що изпрано одеало от рода на тези, които се използват в детските креватчета.

— Мистър Дийн — рече гледачът.

Дийн се огледа наоколо с виновно изражение.

— Извинете — рече той на гледача. — Бях се заслушал в децата.

— Но вратата е затворена.

— Децата в тази стая, тук — каза Дийн.

— В тази стая няма деца.

— Точно така — рече Дийн. — Прав сте.

Обаче имаше деца. Дийн чуваше техния смях и топуркането на крачетата им.

Имаше деца или поне усещане за тях, както и чувството за много цветя, които всъщност отдавна бяха умрели и изсъхнали, но ароматът им продължаваше да се носи из стаята. А също и усещането за

красота... красотата на много и най-различни предмети, на цветя и пъстри накити, малки картини и разноцветни шалове, на всички неща, които през годините бяха давани на гледачите вместо пари.

— Тази стая — промълви Дийн, смутен, — ... толкова е приятна. Просто искам да поседя тук.

Дийн почувства, че потъва в стаята, в младостта и веселата атмосфера. „Ако се отпусна“, мислеше си той, „ако само се отпусна, бих могъл да затичам заедно с тях. Бих могъл да бъда един от тях.“

— Мистър Дийн — рече гледачът, — вие сте много чувствителен.

— Много съм стар — рече Дийн. — Навярно тази е причината.

Стаята бе както стара, така и старинна. Беше творение на почти двеста години с малката си тухлена камина, облицована с бяло дърво, овалните входове и прозорци, стигащи от пода до тавана, закрити с тежки завеси от зелено и черно кадифе, поръбени със сърмени конци. Чувстваше се уютът и стабилната сигурност, каквито съвременните сгради от алуминий и стъкло не можеха никога да постигнат. Беше прашно и миришеше на мухъл, бе претърпкано с мебели и навярно не много хигиенично място, но тук човек се чувстваше у дома.

— Аз съм старомоден — рече Дийн, — и може би дори оглупявам. Боя се, че е дошло време отново да повярвам в приказките и магиите.

— Това не е магия — отвърна бавачката. — Това е начинът, по който живеем ние. Единственият начин. Ще се съгласите, че дори един гледач трябва все пак по някакъв начин да живее.

— Да, съгласен съм — рече Дийн.

Той вдигна раздърпаната си шапка от коляното и бавно се изправи.

В този миг смехът замря, а детските стъпки утихнаха, но усещането за млади хора — младост, виталност и щастие — все още се носеше из стаята. Това придаваше специален блясък на старинния вид и запуснатост на къщата и сърцето на Дийн изведнъж се сви от болезнена, но радостна тръпка.

Гледачът продължаваше да седи на пода.

— Искате ли нещо, мистър Дийн?

Дийн замачка нервно шапката си.

— Вече не — отвърна той. — Мисля, че намерих отговора.

Още докато изричаше тези думи, Дийн разбра, че всичко това не бе за вярване: излезеше ли веднъж навън, той със сигурност щеше да знае, че в откритите от него факти нямаше истина.

Гледачът се изправи.

— Ще дойдете пак, нали? Ще се радваме, ако ни посетите.

— Може би — рече Дийн и се упъти към вратата.

Изведнъж на пода отнякъде изскочи пумпал — златен пумпал, обсипан с искрящи скъпоценни камъни, които улавяха светлината и я разпръскваха на милиони ярки цветове. А докато той се въртеше, от него се чуваше как някой свири с уста приказна мелодия — музика, която проникваше в душата и се сливаше с нея.

Дийн усети, че изведнъж напълно се отпусна — нещо, което бе смятал за невъзможно, докато седеше на стола... Отново се чу смях, външният свят се отдръпна и стаята внезапно се изпълни с прекрасни, коледни светлини.

Дийн пристъпи бързо напред и изпусна шапката си. Той не помнеше името си, нито знаеше къде или как е дошъл тук! Не го интересуваше! В него щастieto се надигаше като кипнала вълна и Дийн се наведе, посягайки към пумпала.

Беше на сантиметър-два от него, ала не успя да го хване. Пристъпи още напред, наведе се отново, посегна, но закачи върха на обувката си в една от дупките на стария килим и се строполи на пода, заставайки на колене.

Пумпалът изчезна, коледните светлини угаснаха и светът около него се стовари отгоре му. Кипналото щастие също го нямаше. Той бе отново старец, дошъл в една къща, обитавана от духа на красотата. Дийн с мъка се изправи и застана лице в лице с чуждото същество.

— Съжалявам — рече гледачът. — Почти го хванахте. Може би някой друг път.

Дийн поклати глава.

— Не! Няма да има друг път!

— Това е най-хубавото, което предлагаме — рече любезно гледачът.

Дийн нахлупи несръчно шапката на главата си и се обърна към вратата, разтреперан. Гледачът отвори, а Дийн, залитайки, излезе навън.

— Елате пак — рече гледачът с меден глас. — Винаги, когато пожелаете.

Вече на улицата, Дийн спря и се облегна на едно дърво. Свали шапката си и избърса потното си чело.

Сега на мястото на предишната му изненада се промъкваше ужас... ужасът от такива живи същества, които не поемаха храна, както правеха хората.

Същества, които се поддържаха по друг начин — като всмукваха хранителните си вещества от красотата и младостта, като изсмукваха соковете на живите цветя и ги изсушаваха, като гризяха от щастливите часове на смеещите се деца и дори преживяха смеха.

Нищо чудно, че децата на това градче узряваха преждевременно. Защото тяхното детство се изсмукваше от гладни същества, които гледаха на децата като на фураж. „Навярно във всеки човек са заложени достатъчно смях и щастливи игри“, помисли си Дийн. „Сигурно повечето хора не изразходват целия си запас, но след като веднъж се изчерпи и него вече го няма, човек става възрастен без да може вече да се удивлява и да се смее.“

Гледачите не взимаха пари. Нямаше причина да взимат, защото нямаша нужда от тях. Къщата им беше пълна с провизии за много години.

И за всичките тези години първият, който разбра, бе той — първият, който прозря природата на съществата, донесени от Ламонт Стайлс. Беше страшно — това, че той трябваше пръв да научи. Дийн казваше, че е стар и че сигурно тази е причината. Ала това бяха само думи, които по навик идваха на устните му като част от неговото професионално самосъжаление. И все пак дори и така да беше, сигурно имаше нещо в това.

Възможно ли бе за старците да има някаква компенсация, поради факта, че са загубили някои от способностите си? Когато тялото забавяше движенията си и мозъкът отслабнеше, възможно ли беше някаква магическа способност, нещо като първичен инстинкт да се надигне от гаснещата жарава на живота?

Дийн винаги се хвалеше с това колко е стар, сякаш самият факт на остаряването бе някакво достойнство. Той не помнеше настоящето, а на миналото се отдаваше до такава степен, че ставаше дори опасно. Наближаваше второто си детство и беше единственият, който знаеше

това... нима този бе отговорът? Нима затова бе видял пумпала и коледните светлини?

Дийн се запита какво ли би станало, ако бе хванал пумпала.

Той отново сложи шапката на главата си, отдели се от ствола на дървото и, поемайки нагоре по пътеката, се запъти към дома си.

Какво ли би могъл да направи, чудеше си Дийн — сега, след като бе разкрил тайната на гледачите? Можеше да се разтича и да се разприказва, обаче никой нямаше да му повярва. Хората щяха да го изслушат, да бъдат любезни с него, за да не наранят чувствата му, но никой в градчето нямаше да повярва. Щяха да сметнат, че всичко това са фантазиите на един старец и той нищо не би могъл да направи. Защото освен собствената си твърда убеденост, Дийн нямаше абсолютно никакво доказателство.

Можеше навярно да насочи общественото внимание върху узряването на младите хора така, както Стъфи бе насочил неговото този следобед. Но дори по този начин той не би имал никаква улика, защото в крайна сметка всички жители на градчето щяха да започнат много мъдро да разсъждават. Ако не друго, то поне родителската гордост би изисквала те да сторят точно това. Нито един родител не би сметнал за чуден факта, че някое тяхно момче или момиче е изключително възпитано и с интелигентност над средното ниво.

Човек би казал, че родителите все пак би трябвало да забележат... би трябвало да знаят, че децата на цяло едно градче не биха могли да бъдат всички с добри маниери, трезво мислещи и тъй нататък, както Милвилските деца. И все пак те не бяха забелязали. Промяната бе пропълзяла така бавно, беше се настанила така незабелязано, че изобщо не се открояваше.

Колкото до това, Дийн също не беше я забелязал. Той, който през по-голямата част от живота си бе тясно свързан с тези същите деца, сега беше изненадан. И ако той не беше забелязал, защо трябваше да очаква, че някой друг ще го стори? Не друг, а старият неуморен сплетник — портиерът Стъфи, бе успял съвсем точно да прозре нещата!

Гърлото му пресъхна, стомахът му ме свит на топка. Прилоша му. „Това, от което имам нужда сега, е чаша кафе“, каза си Дийн.

Той сви по една улица, която отвеждаше в центъра на града. Крачеше тежко, привел глава в тъмнината.

„Какъв ще бъде краят на всичко това?“, питаше се Дийн. „Каква ще бъде печалбата от изгубеното детство? От тези преждевременно узрели деца? Каква ще бъде стойността на факта, че подрастващите момчета и момичета ще престанат да играят малко по-рано, за да възприемат поведението на възрастни хора преди нормалното за това време?“

Печалбата вече се виждаше: децата на Милвил бяха послушни и възпитани; игрите им бяха разумни и целенасочени; отдавна не бяха дивачета или снобчета.

Бедата сега беше в това, че човек се питаше дали те изобщо са деца.

А бъдещето? Щеше ли Милвил да осигурява Земята с велики държавници, гъвкави дипломати, първокласни преподаватели и способни учени? Вероятно, но не в това беше работата. Основният въпрос бе, дали си струва да се лишават децата от тяхното детство, за да се постигне такова качество.

Дийн стигна административния квартал, който обхващаше почти три пресечки, и тръгна бавно по улицата, запътвайки се към единствената дрогерия в града.

В магазина имаше само двама-трима души и той се отправи към бар-плота, където приготвяха бързи закуски. Дийн се настани върху високия стол. Чувстваше се самотен и бе нахлупил старата си шапка ниско над очите. Стисна с длани края на бар-плота, за да спре треперенето на пръстите си.

— Кафе — каза той на момичето, което дойде да вземе поръчката му.

Тя му донесе кафето, а Дийн започна да го сърба, защото бе много горещо. Съжаляваше, че е дошъл тук.

Чувстваше се съвсем самотен и чужд въпреки ярките светлини и лъскавия бар, сякаш бе дошъл от миналото и се бе настанил на място, запазено за настоящето.

Вече почти не слизаше в града и сигурно поради тази причина се чувстваше така... особено вечер. Макар че редно време слизаше.

Дийн се усмихна, припомняйки си как старата тайфа се събираше на групички и как си говореха за незначителни неща. Разговорите им не водеха към нищо — просто нямаха такава цел.

Но всичко това бе в миналото. Тайфата я нямаше. Някои бяха починали, други се бяха преместили, а неколцината останали рядко се престашаваха да излязат навън.

Дийн седеше до барплота, знаейки, че очите му се пълнят със сълзи. Не го беше грижа — бе твърде уморен и разстроен, за да може да се овладее.

Някой сложи ръка на рамото му и той се обърна, изненадан.

До него стоеше младият Боб Мартин и макар че се усмихна, той приличаше на човек, направил нещо, за което не е много сигурен.

— Сър, на една маса, там долу сме седнали няколко човека — рече младият Мартин, преглъщайки притеснен от собствената си дързост.

Дийн кимна.

— Много мило — смутолеви той.

Чудехме се дали... тоест, мистър Дийн, ще ни бъде много приятно, ако решите да дойдете при нас.

— Ами, наистина много мило от ваша страна.

— Ние не искаме да ви... тоест...

— Но разбира се — рече Дийн. — Много ще се радвам.

— Чакайте, сър, аз ще пренеса кафето ви. И капка няма да разлея.

— Вярвам ти, Боб — каза Дийн и стана. — Ти винаги се справяш.

— Мога да ви обясня, мистър Дийн. Не е от това, че е искам да играя. Просто...

Дийн го потупа леко по рамото.

— Разбирам. Няма нужда да ми обясняваш.

Той застана неподвижен за миг, опитвайки се да реши дали да изрече онова, което бе в ума му. Накрая реши да го стори.

— Ако не кажеш на треньора си, мога да ти призная, че аз съм напълно съгласен с тебе. Идва време, когато футболът започва да ти се струва малко глупава игра.

Мартин се усмихна с облекчение.

— Именно! Улучихте съвсем точно!

Момчето го поведе към масата.

Там бяха четирима — Роналд Кинг, Джордж Уудс, Джуди Чарлсън и Дона Томпсън. „Хубави младежи“, помисли си Дийн, „всеки

един от тях“. Той забеляза, че децата пиеха газирана вода, посрбвайки по малко, за да могат да останат по-дълго в заведението.

Те всички погледнаха нагоре към него и му се усмихнаха, а Джордж Уудс издърпа един стол, поканвайки го да седне. Дийн внимателно се намести на стола и постави шапката си на пода до масата. Боб постави кафето му пред него.

— Беше мило, че се сетихте за мене, — рече дийн и се зачуди защо се чувстваше смутен. В края на краищата това бяха неговите деца и той ги виждаше в училище всеки ден... децата, които подтикваше и оформяше чрез образованието... децата, които сам никога не бе имал.

— Точно вие сте човекът, който ни трябва — каза Роналд Кинг. — Говорехме за Ламонт Стайлс. Той е единственият живял на Милвил, който отиде в космоса и...

— Вие сигурно сте го познавали, мистър Дийн — рече Джуди.

— Да — отвърна колебливо той. — Познавах го наистина, но не така добре, както Стъфи. Стъфи и той са отраснали заедно. Аз бях малко по-голям от тях.

— Що за човек е той? — попита Дона.

Дийн тихо си засмя.

— Ламонт Стайлс ли? Той беше хулиганът на градчето. Беше слаб ученик, нямаше добро семейство и почти през цялото време хулиганстваше. Ако някъде възникнеше безредие, бихте могли да се обзаложите срещу живота си, че Ламонт Стайлс е замесен. Всички разправяха, че Ламонт никога няма да стигне до добър край, а когато това се е повтаряло толкова дълго, то накрая той сигурно го е взел присърце и...

Дийн говореше ли говореше, а те му задаваха въпроси. Роналд Кинг отиде до бара и се върна с нова чаша кафе за него.

От Стайлс разговорът се прехвърли върху тема футбол. Кинг и Мартин му казаха същото, което бяха заявили и пред треньора. После заговориха за проблемите в ученическото самоуправление, а от там се прехвърлиха върху новите теории за енергията на йоните, разгласени неотдавна.

Дийн не говореше през цялото време. Той също слушаше и задаваше въпроси. Времето мина незабелязано.

Изведнъж светлините премигаха и Дийн стреснато погледна нагоре.

— Това означава, че затварят заведението — усмихна му се Джуди. — Дават ни знак, че трябва да тръгваме.

— Разбирам — рече Дийн. — Вие често ли правите така... искам да кажа: често ли оставате, докато затворят?

— Не — отвърна Боб Мартин. — През седмицата имаме много за учене.

— Спомням си как преди много години... — започна Дийн, ала не довърши изречението и думите увиснаха във въздуха.

„Да, наистина“, помисли си той. „Беше преди много години и отново тази вечер!“

Дийн се взря в петте лица около масата. „Добро възпитание“, помисли си той, „любезност и уважение. Но има и още нещо.“

Докато говореше с тях, Дийн забрави, че е стар. Бяха го възприели като още един човек, а не като още един възрастен — символ на авторитет. Бяха дошли при него, за да го накарат да дойде при тях, да стане един от тях, а те да станат част от него. Те бяха разрушили не само бариерата между учител и ученик, но и между младостта и старостта.

— Аз съм с колата — каза Боб Мартин. — Ще ви закарам.

Дийн взе шапката си от пода и бавно се надигна.

— Не, благодаря — рече той. — Смятам да се поразходя. Имам една-две идеи и бих искал да ги обмисля. Разходката помага на мисленето.

— Елате пак — каза Джуди Чарлсън. — Може би някоя следваща петъчна вечер.

— Ами, благодаря — рече Дийн. — Наистина вярвам, че ще стане.

„Чудесни деца“, каза си той с известна гордост. „Толкова добре възпитани и любезни — дори повече от възрастните.“ Не бяха арогантни, нито високомерни. Изобщо не се държаха като деца и все пак обладаваха пламъка на младия живот, идеализма и амбицията, които вървяха ръка за ръка с младостта.

Предварително съзрели младежи, които не знаеха що е цинизъм. А липсата на цинизъм беше важно нещо.

Разбира се в такава човешка общност не можеше да има нищо нередно. Навярно с тази монета гледачите се отплащаха заради детството, което бяха откраднали.

Ако го бяха откраднали. Защото може и да не го бяха откраднали, а да го бяха взели и сложили някъде на съхранение.

В този случай те даваха новата и непозната зрялост и новото равенство безплатно. При това бяха взели нещо, което без друго щеше да бъде загубено... нещо, което човешката раса не ценеше много, но което пък бе основният източник на живот за гледачите.

Те бяха взели младостта и красотата и я бяха съхранили в къщата. Бяха запазили нещо, което хората не можеха да запазят, освен в спомените си. Гледачите бяха уловили нещо мимолетно и нетрайно, бяха го задържали и то бе там, при тях — реколтата от много години. Къщата прашеше от богатия урожай.

„Ламонт Стайлс“, каза на себе си Дийн, учуден, че разговаря мислено с този човек от преди толкова години и намиращ се толкова далече. „Какво си знаел? Каква е била целта ти?“

Вероятно това бе упрекът към дързостта на жителите в градчето, която го бе подтикнала да стане велик. Навярно надеждата, а може би и сигурността, че никой в Милвил вече нямаше да каже: това момче или момиче няма да свърши добре, както бяха казали на времето за Ламонт Стайлс.

Сигурно точно това е имал предвид и нищо друго.

Дона сложи длан върху ръката му и леко го дръпна.

— Хайде, мистър Дийн — подкани го тя. — Не можете да останете тук.

Те го изпратиха до вратата, пожелаха си лека нощ и Дийн тръгна нагоре по улицата. Стори му се, че върви по-бързо, отколкото друг път.

„Но това е, защото сега просто съм малко по-млад, отколкото преди няколко часа“, каза си Дийн съвсем сериозно.

Той продължи да върви с още по-бързо темпо и без да са олюлява. Изобщо не беше изморен, но не искаше да си го признае... защото това беше мечта, надежда, стремеж, които човек никога не признаваше. Докато не изкажеше надеждата си на глас, човек не се обвързваше към нея. Ала изрече ли думата, горчивото разочарование вече дебнеше зад ъгъла.

Дийн вървеше в погрешна посока. Трябваше да се прибира — вече бе късно и отдавна трябваше да е в леглото си.

Но не биваше да произнася думата. Не биваше дори да си го помисля.

Дийн тръгна нагоре по пътеката през забухлената от шубраци поляна и видя, че иззад дръпнатите пердета все още се процеждаше светлина.

Той спря пред входа на къщата и мисълта блесна в съзнанието му: Ние сме много — и Стъфи и аз и старият Ейб Хокинс...

Вратата се отвори и гледачът застана на входа — грациозен и красив. Изобщо не беше изненадан. Сякаш го бе очаквал.

Дийн видя, че другите двама са седнали пред камината.

— Влезте, моля — каза гледачът. — Толкова се радваме, че решихте да дойдете. Децата ги няма. Можем спокойно да си поговорим.

Дийн влезе и пак седна на стола, полагайки внимателно шапка на едното си коляно.

В стаята отново се чува детски стъпки и той бе завладян от усещането за безметежност и звънящ смях.

Дийн седеше, кимаше с глава и мислеше, докато гледачът чакаше.

„Трудно е“, мислеше си Дийн. „Трудно е да намеря точните думи.“

Отново се чувстваше така, както когато беше във втори клас и учителят го караше да каже някое стихотворение наизуст.

Те го чакаха, но бяха търпеливи. Щяха да му дадат време.

Дийн трябваше да го каже точно, да ги накара да разберат. Не можеше да изтърси нещо току-така. Трябваше да звучи естествено, а също и логично.

А как, питаше се Дийн, такова нещо може да звучи логично?

Защото нямаше нищо логично в това старци като него и Стъфи да имат нужда от бавачки.

ГОЛЕМИЯТ ПРЕДЕН ДВОР

Хайръм Тейн се събуди и седна в леглото си.

Таусър лаеше и драскаше по пода.

— Млъквай! — извика Тейн към кучето.

Таусър вирна уши и наклони глава към него въпросително. После захвана отново да лае и да драска по пода.

Тейн разтърка очи. Прокара ръка през четинестата си коса и реши отново да заспи като придърпа завивката си.

Обаче нямаше да може, докато Таусър лаеше.

— А бе какво ти става? — попита той Таусър, но в гласа му нямаше гняв.

— Баф! — отвърна Таусър и продължи упорито да драска по пода.

— Ако искаш да отидеш по нужда, трябва само да бутнеш плъзгащата се врата. Знаеш как става. Нали всеки ден го правиш?

Таусър спря да лае и седна тежко на пода, наблюдавайки как господарят му се измъква от леглото.

Тейн облече ризата, нахлузи панталоните си, но не си даде труд за обувките.

Таусър изтича в ъгъла на стаята, притисна муцуната си към дъската в основата на стената и задуши с влажния си нос.

— Да не си погнал някоя мишка? — попита Тейн.

— Баф! — отвърна Таусър с подчертан акцент.

— Не си спомням някога да си вдигал такава врява заради една мишка — рече Тейн, леко озадачен. — Сигурно си откачил.

Беше красиво лятно утро. Слънчевите лъчи нахлуваха през отворения прозорец.

„Денят е хубав за риба“, рече си Тейн, ала сетне си спомни, че няма да ходи за риба, защото трябваше да отиде до града и да разгледа онази голяма спалня от кленово дърво, за която бе чул по пътя за Удмън. „Твърде вероятно е“, помисли си Тейн, „да искат два пъти повече от действителната ѝ стойност. Времето е такова, че човек не може да припечели един честен долар. Всички започнаха много да разбират от антики.“

Тейн стана от леглото и се упъти към всекидневната.

— Хайде — рече той на Таусър.

Таусър тръгна с него, спирайки от време на време, за да души из ъглите и да драска по пода.

— Здравата си се наострил — каза Тейн.

„Сигурно е някой мармот^[1]“, помисли си той. „Къщата остарява“.

Той отвори плъзгащата се врата и Таусър излезе навън.

— Остави го този мармот за днес — посъветва Тейн кучето. — Загубил си битката. Никога няма да го откриеш.

Таусър зави зад ъгъла на къщата.

Тейн забеляза, че нещо с табелата, окачена на крайпътния пилон, не беше наред. Една от халките се бе отворила и ламарината висеше.

Той прекоси алеята за колите, мина през тревата, още мокра от утринната роса, и заоправя табелата. Не беше кой знае какво — просто една от халките на веригата се бе отворила. Сигурно беше от вятъра или някой минаващ от тук малчуган. Но пък малко вероятно беше да е малчуган. Тейн се погаждаше с децата и те никога не го безпокояха, както правеха с някои други хора в селото... банкера Стивънс, например. Непрекъснато тормозеха Стивънс. Той се дръпна малко назад, за да се увери, че табелата е закрепена както трябва.

На нея с големи букви беше написано: „ПОПРАВКИ“. Отдолу с по-малки букви се четеше: „поправям всичко“. А под него: „ПРОДАЖБА НА АНТИКИ Какво имате за продан?“.

„Навярно ще трябва да имам две табели“, каза си Тейн, „една за работилницата за поправки и друга за антикварния магазин. Някой ден, когато намеря време, ще нарисувам два нови надписа — по един от двете страни на пътеката за коли. Така ще изглежда по-хубаво.“

Тейн се обърна назад и хвърли поглед отатък пътя към горите на Търнър. „Красива гледка“, помисли си той. „Такъв голям участък с гора съвсем в края на града... тук имаше птици, зайци, мармоти и катерици и много колиби, изградени от няколко поколения момчета на Уилоу Бенд.“

Един ден разбира се някой много умен предприемач щеше да купи тази гора и да започне да строи жилищни сгради или нещо също толкова неприятно, а когато това станеше, една голяма част — собственото му детство, щеше да бъде изрязана от неговия живот.

Таусър се подаде иззад ъгъла на къщата. Той вървеше покрай стената и душеше в основата ѝ, а ушите му бяха щръкнали ентусиазирано.

— Това куче се е побъркало — рече Тейн и влезе вътре.

Отиде в кухнята, шляпайки с босите си ходила по пода.

Напълни чайника с вода, сложи го върху колелото на печката и завъртя ключа под него.

Включи радиото, забравяйки, че е повредено.

Когато не се чу никакъв звук, Тейн си спомни, че то не работи и го изключи, отвлечен. „Ето, така стоят нещата“, помисли си той, „поправам работите на чуждите хора, а за своите все нямам време.“

Влезе в спалнята, сложи си обувките и оправи леглото.

Когато се върна в кухнята, откри, че печката пак не работи — колелото под чайника беше все още студено.

Тейн изрева и ритна печката. Вдигна чайника и сложи ръка върху колелото. След няколко секунди усети слаба топлина.

— Пак проработи — каза на себе си той.

Обаче Тейн знаеше, че някой ден ритането на печката вече няма да може да помогне. А дойдеше ли този момент, щеше да се наложи той да поработи върху нея. Навярно някой кабел вътре беше прекъснат.

Тейн постави отново чайника върху колелото.

Отпред, в двора се чу пукот и той излезе, да види какво става.

Бийсли, градинар — шофьор — общ работник — и тъй нататък, на Хортън караше на заден ход един стар, разбрицан камион нагоре по алеята. До него седеше Аби Хортън, съпруга на Х. Хенри Хортън — най-важният човек в селото. Отзад на камиона, привързан с въжета и отчасти покрит с пъстър юрган на червени и лилави шарки, се мъдреше огромен телевизор. Тейн го бе поправял в миналото. Беше излязъл от мода още преди десет години и все пак по всички норми и правила бе най-скъпият апарат, украсявал някога някой дом в селцето Уилоу Бенд.

Аби скочи от камиона. Тя беше жива и енергична жена и обичаше да командва.

— Добро утро, Хайръм — каза Аби. — Можеш ли отново да поправиш този телевизор?

— Не съм виждал нещо, което да не мога да поправа — отвърна Тейн, ала въпреки това изгледа апарата с нещо средно между неприязън и изумление.

Беше го човъркал неведнъж и знаеше какво го очаква.

— Може да ви струва повече, отколкото е цената му — предупреди той Аби. — Всъщност имате нужда от нов телевизор. Този

апарат е остарял и...

— Точно това казва и Хенри — рече злобничко Аби. — Хенри иска цветен телевизор, но аз няма да се разделя с този. Знаеш, че той не е само телевизор, а има и радиограмофон. Пък и дървото и стилът му подходат много на другите мебели. Освен това...

— Да, зная — прекъсна я Тейн, който бе чул всичко това преди.

„Горкичкият Хенри!“, помисли си Тейн. „Какъв живот води само! По цял ден е в завода за компютри, навсякъде все него показват, на толкова хора е началник, а вкъщи е роб на жена-тиранин“.

— Бийсли! — извика Аби с добре школуван тон на армейски сержант. — Качи се отзад и го отвържи!

— Да, гос'жа — рече Бийсли — повлекан и дангалак, който не изглеждаше особено умен.

— И внимавай с него! Не искам никакви драскотини!

— Да, гос'жа — отвърна Бийсли.

— Аз ще ти помогна — предложи Тейн.

Двамата се качиха отзад и започнаха да развързват старото чудовище.

— Тежко е — предупреди ги Аби. — Вие двамата действайте внимателно.

— Да, гос'жа — рече Бийсли.

Апаратът беше тежък и неудобен за пренасяне, ала Бийсли и Тейн го замъкнаха зад къщата, после нагоре по стълбите, през задната врата, по стълбището надолу към мазето като през цялото време Аби ги следваше впила орловия си поглед в тях, нащрек да предотврати и най-малката драскотина.

[1] Вид североамериканско животно — Б.пр. ↑

* * *

Мазето служеше на Тейн като работилница и като изложбена зала за антики. В единия край имаше дълги скамейки, отрупани със сечива, инструменти и кутии, пълни с всякакви джунджурии. Навсякъде се виждаха купища най-обикновена смет. В другия край на мазето бяха разположени разпадащи се столове, изтърбушени легла, старинни скринове и също толкова старинни шкафчета, стари, но калайдисани кофи за въглища, тежки решетки за камина и много други неща, които Тейн бе събирал от тук и там срещу възможно най-ниско заплащане.

Той и Бийсли оставиха внимателно телевизора на земята. Аби неотлъчно ги наблюдаваше от стълбите.

— Ах, Хайръм! — рече възбудено тя. — Сложил си таван тук! Сега мазето ти изглежда съвсем иначе!

— Тъъ? — измънка въпросително Тейн.

— Таван, казвам! Сложил си таван!

Тейн рязко вдигна глава и погледна нагоре. Това, което каза Аби, бе вярно. Имаше таван, само че той никога не го беше поставял.

Тейн преглътна, наведе глава, после рязко я изправи и отново погледна нагоре. Таванът все още си беше там.

— Не е някаква сглобена плоскост! — възкликна Аби с явно възхищение. — Изобщо не се виждат болтове! Как си го направил?

Тейн отново преглътна и гласът му се върна.

— Сетих се за едно-две неща — рече той едва-едва.

— Трябва и в нашето мазе да направиш такъв таван. Мазето ни е страхотна гледка! Бийсли смъкна тавана и го сложи в гостната, ама на Бийсли са му счупени ръцете.

— Да, гос'жа — рече кисело Бийсли.

— Ще го направя веднага, щом намеря време — обеща Тейн, готов да обещае какво ли не само, за да ги накара да излязат.

— Щеше да имаш много повече време — каза Аби язвително, — ако не се мотаеше нагоре-надолу из провинцията и не купуваше тези строшени, стари мебели, които наричаш антики. Навярно можеш да

излъжеш местните хора, които идват до тук с колите си, обаче мене не можеш да излъжеш.

— От някои мебели изкарвам добри пари — спокойно отвърна Тейн.

— А за други ти смъкват ризата от гърба — рече Аби.

— Имам стар порцеланов сервиз — точно такъв, какъвто търсиш — каза Тейн. — Взех го преди ден-два. Много изгодно го купих. Мога да ти го дам евтино.

— Не ме интересува — отвърна тя и стисна здраво устните си, после се обърна и тръгна обратно нагоре по стълбите.

— Днес не е на кеф — рече Бийсли на Тейн. — Очертава се тежък ден. Винаги е такава, когато става рано сутрин.

— Не ѝ обръщай внимание — посъветва го Тейн.

— Опитвам се, но не мога. Сигурен ли си, че не ти трябва помощник. Ще ти работя за малко пари.

— Съжалявам, Бийсли. Виж какво... защо не дойдеш някоя вечер, за да поиграем малко на дама^[1].

— Ще дойда, Хайръм. Ти си единственият, който ме кани на гости. Всички други или ми се смеят, или ми крещят.

— Бийсли, идваш ли? — изрева Аби надолу по стълбите. — Цял ден ли ще стърчиш там? Имам да тупам черги!

— Да, гос'жа — рече Бийсли и заизкачва стълбите.

[1] Вид игра Б.пр. ↑

* * *

В камиона Аби решително се обърна към Тейн.

— Веднага се захващай с апарата! Без него съм загубена.

— Незабавно — отвърна Тейн.

Той погледа малко след тях, после се озърна наоколо за Таусър, ала кучето беше изчезнало. По всяка вероятност пак бе клекнало при дупката на мармота, в гората отгатък пътя. „Изчезна, без дори да закуси“, помисли си Тейн.

Когато той се върна в кухнята, чайникът гневно кипеше. Сложи кафе в машината, наля вода и слезе отново долу.

Таванът все още си беше там.

Тейн запали всички лампи и закрачи из мазето, гледайки нагоре.

Таванът беше от ослепително бял материал и сякаш бе прозрачен... тоест, до известна степен. Човек можеше да надзърне в него, но не можеше да вижда през него. А нямаше и следи от ръбове на съединяване. Беше закрепен здраво за водопроводните тръби и лампите на тавана.

Тейн се изправи върху един стол и силно удари с кокалчетата си по тавана. Чу се звук подобен на звъна на камбана, почти същия като да бе чукнал с нокътя си фина, кристална чаша.

Тейн слезе от стола и застана до него, поклащайки глава. Всичко това изобщо не му го побираше умът. Част от вечерта бе посветил на поправката на косачката на Стивънс, а тогава в мазето нямаше таван.

Той порови в една от кутиите и намери електрическа бургия. Включи щепсела в контакта, качи се отново на стола и изпробва бургията върху материала на тавана. Въртящата се стоманена дрелка бясно заподскача напред-назад. Не успя да направи дори една драскотина. — изключи бургията и се взря в тавана. Нямаше дори следа от одраскано. Той опита пак като този път наблегна върху бургията с цялото си тяло. Обаче дрелката иззвънтя — пиннг! — счупи се и краят ѝ прелетя през мазето, удряйки се в отсрещната стена.

Тейн слезе от стола, намери нова дрелка, закрепил я върху бургията и бавно тръгна по стълбите нагоре, опитвайки се да премисли

станалото. Ала беше твърде объркан, за да може да мисли. Този таван изобщо не трябваше да го има, обаче го имаше.

Тейн влезе във всекидневната, завърна единия ъгъл на стария, избелял килим и включи бургията. После коленичи и започна да пробива пода. Нещо спираше дрелката. Щом проби дъските, трябваше да навлезе в пространството между напречните греди.

Тейн изключи бургията и я остави встрани.

Отиде в кухнята — кафето беше вече готово. Преди да го налее обаче, той порови в чекмеджето на шкафа и намери малко фенерче, тънко като писалка. Върна се във всекидневната и освети дупката, която бургията току-що бе пробила. На дъното нещо блестеше.

Тейн отиде обратно в кухнята, намери няколко кифлички от вчера и си наля чаша кафе. Седеше до кухненската маса, ядеше кифлите и се чудеше какво да прави.

В момента поне сякаш нямаше какво толкова да прави. Можеше да пропилее целия си ден, опитвайки се да разбере какво е станало с мазето, но вероятно нямаше да знае повече, отколкото знаеше точно в този миг.

Душата му на янки, който усърдно печели пари, се бунтуваше срещу такова ужасно прахосване на време.

„Трябва да видя кревата от клен с балдахин“, каза си Тейн, „преди някой безпринципен градски дилър на антики да го е задигнал.“ Според Тейн, такава мебел можеше да се продаде на добра цена, ако му провървеше. Стига да го поправеше както трябва, щеше да изкара доста добри пари от него.

„А може и добре да го спазаря“, рече си Тейн. Миналата зима за един телевизор без крачета бе дал чифт зимни кънки. Онези хора от татък Удмън може би щяха с радост да изтъргуват леглото за един поправен телевизор, който работеше почти като нов. В края на краищата те навярно не използваха леглото и нямаха никаква представа за стойността му... поне Тейн горещо се надяваше да е така.

Той изгълта набързо кифличките и гаврътна втората си чаша кафе. Напълни една купа с храна за Таусър и я остави пред вратата. После слезе в мазето, взе телевизора и го постави в камионетката. В последния миг му хрумна да вземе и една поправена ловджийска пушка, която вършеше много добра работа, стига човек да внимаваше

да не използва далекобойни патрони и няколко други дреболии, които попадаха на човек когато се пазареше.

* * *

Тейн се върна късно, защото денят му се оказа напрегнат и доста успешен. Не само, че натовари големия кленов креват с балдахина на камиона си, но взе също и един люлеещ се стол, решетка за камина, свитък стари списания, една старомодна биячка за масло, един орехов скрин и едно старо писалище, което някой малоумен и заваян декоратор беше боядисал в ясно зелен цвят. В пазарлъка бяха включени телевизорът, ловджийската пушка и пет долара. А най-хубавото от всичко бе това, че той така добре се представи! В този миг хората от Удмън навярно си умираха от смях за гдето така го бяха преметнали.

Тейн се чувстваше малко засрамен от това — те бяха толкова сърдечни хора. Държаха се с него така мило и го поканиха да остане за вечеря. Седяха и си говориха с него, разведоха го из фермата и дори го помолиха да се обаждат винаги, когато има път към тях.

Той пропиля целия си ден и това никак не му хареса, но може би си струваше. Струваше си да си изгради такава репутация — на човек, който страда от размекване на мозъка и не знае цената дори на един долар. По този начин един ден може би Тейн щеше да успее да завърти по-добър бизнес в квартала.

Той чу телевизора, още щом отвори задната врата. Звукът беше ясен и силен и Тейн затрополи надолу по стълбите към мазето, обхванат от паника. Защото сега, когато бе изтъргувал телевизора без крачета, апаратът на Аби беше единственият долу, а той бе повреден.

И наистина беше телевизорът на Аби. Стоеше точно, където го бяха поставили той и Бийсли тази сутрин и нищо му нямаше... изобщо нищо му нямаше. Предаваше дори цветно!

Цветен телевизор ли!!!

Тейн спря най-долу на стълбите и се подпря на перилата, за да не падне.

Апаратът продължаваше да предава в цветовете.

Тейн го заобиколи и мина откъм задната му част.

Капакът беше свален и облегнат на една от скамейките зад телевизора. Виждаха се вътрешностите му, които весело блестяха.

Тейн клекна на пода на мазето и премига към осветените вътрешни части — изглеждаха доста по-различни от обикновено. Той бе поправял апарата много пъти преди и смяташе, че има добра представа за това как трябва да изглеждат частите му. А сега те му се струаха различни, макар че колкото различни бяха, Тейн не можеше да каже.

По стълбите се чуха нечии тежки стъпки и до него долетя гърмящ и сърдечен глас.

— Е, Хайръм, виждам, че си го поправил!

Тейн скочи на крака, сякаш беше на пружина и остана прав, скован и занемял.

Хенри Хортън стоеше на стълбите, леко разкрачен и щастлив.

— Казах аз на Аби, че няма да е готов, обаче тя ми рече да дойда, въпреки това... Ей, Хайръм, ама той предава цветно! Как го направи бе, човек?!

Тейн се усмихна мъртвешки.

— Просто пипнах тук-там — отвърна той.

Хенри слезе по стъпалата с тежката си стъпка и застана пред телевизора. Ръцете му бяха на гърба и той се взря в апарата по възможно най-началнически начин. Сетне поклати глава и каза:

— Никога не бих помислил, че е възможно.

— Аби спомена, че си искал да гледаш цветно.

— Ами да! Разбира се, че исках! Ама не и от този стар телевизор! Никога не съм очаквал този стар апарат да стане цветен. Как го направи, Хайръм?

Тейн изрече най-тържествено самата истина:

— Не мога точно да кажа — отвърна той.

До една от скамейките Хенри намери малко буре, търкулна го и го изправи пред старовремския телевизор. Седна предпазливо, после се отпусна, за да му е по-удобно.

— Така върви светът — рече той. — Има хора като тебе, ама те не са много — просто американци, които обичат да се ровят из боклуците. Човъркат навсякъде. Пипнат тук, пипнат там и преди да се усетят, хоп, измислили са нещо.

Хенри седеше върху бурето и се взираше в телевизора.

— Наистина е хубав — каза той. — По-добър е от цветните, които продават в Минеаполис. Отбих се в един-два магазина миналия

път, когато бях там и хвърлих поглед на цветните телевизори. Да ти кажа честно, Хайръм, нито един от тях не беше толкова хубав, колкото този.

Тейн обърса чело с ръкава на ризата си. В мазето някак ставаше много топло. По цялото му тяло бе избила ситна пот.

Хенри намери голяма пура в един от джобовете си и я подаде на Тейн.

— Не, благодаря. Не пуша.

— И може би добре правиш — рече Хенри. — Отвратителен навик.

Той пхна пурата в устата си и я завъртя от изток на запад.

— Всеки човек заема своето място в живота — обяви Хенри като разпери ръце. — Когато става въпрос за такова нещо, ти си човекът, който може да се справи. Ти сякаш мислиш чрез механични изобретения и електронни вериги. Аз пък нищо не разбирам от тях! Дори и от компютри! Нищичко не отбирам, но си наемам хора. Не мога дори една дъска да срежа или да закова пирон. Обаче мога да организирам. Помниш ли, Хайръм, как всички се подсмихваха, когато основах завода?

— Е, имаше нещо такова.

— И още как! Седмици наред си криеха лицата в ръцете, за да не видят хитрите им усмивки. Какво си мисли, че прави Хенри, викаха си. Да отвори фабрика за компютри тук, в този пущинак! Да не би да си мисли, че може да конкурира онези големи източни компании?! И не престанаха да се хият, докато не продадох няколко десетки компютри и не получих поръчки за една-две години напред.

Хенри извади от джоба си запалка и внимателно запали пурата си, без да откъсва очи от телевизора.

— Тук има много хляб — рече благоразумно той. — Може да донесе сума пари... някой прост адаптор, който ще става на всеки друг телевизор може да бъде цветен.

Хенри звучно се закиска с пура в уста.

— Ако в този миг „Ар Си Ей“ можеха да разберат какво става тук — продължи той, — то не биха си прерязали гръкляните на часа.

— Но аз не зная какво съм направил — протестира Тейн.

— О, няма значение — рече щастливо Хенри. — Утре ще занеса телевизора в завода и ще го оставя на няколко от моите момчета. За

нула време ще открият какво си направил.

Хенри извади пурата от устата си, изглежда я изпитателно и после пак я захапа.

— Както казах, Хайръм, тази е разликата между нас. Ти можеш да направиш нещо, но нямаш възможностите. Аз не умея нищо, но мога да организирам, когато вече нещо е направено. Преди да сме свършили с това, ти ще се валяш до колене в двадесет доларови банкноти!

— Но аз не съм...

— Не се тревожи. Просто остави на мен. Аз притежавам завода и всички пари, които са ни необходими. Ще се спогодим за подялбата.

— Много ти благодаря — каза Тейн по навик.

— За нищо — натърти великодушно Хенри. — Просто имам агресивно и напористо чувство за печалбата. Щях да се срамувам от себе си, ако бях пропуснал този случай.

Той седеше върху бурето и гледаше цветното предаване.

— Знаеш ли, Хайръм — рече Хенри след малко. — Често съм си мислил за това, но не можах нищо да направя. Имам един стар компютър в завода, който ще трябва да изхвърля на боклука, защото заема много място, което много ни трябва. Той е един от първите ни модели... нещо като експеримент, който напълно се провали. Наистина е скапана работа. Никой не успя да направи нещо с него. Опитвахме няколко подхода, но вероятно бяха погрешни... а може и да са били правилни, обаче ние не знаехме достатъчно, за да ги изпипаме както трябва. Вече толкова години компютърът стои в един ъгъл и аз отдавна трябваше да го изхвърля на боклука, но някак си хич не ми се иска. Чудя се дали няма да ти хареса... просто да се поровиш малко в него?

— Ами, не зная — отвърна Тейн.

Хенри зае благопристойна поза.

— Имай предвид, че изобщо не се ангажираш. Навярно нищо няма да можеш да направиш с него... Честно казано, ще се изненадам, ако успееш, но за опит пари не взимат. Може да решиш да го разпердушиниш на съставните му елементи заради специалното парично възнаграждение. В него има части на стойност няколко хиляди долара. Вероятно ще можеш да ги използваш по един или друг начин.

— Навярно ще бъде интересно — съгласи се Тейн без особен ентусиазъм.

— Добре — рече Хенри с ентусиазъм, който компенсираше липсата на такъв у Тейн. — Ще накарам момчетата да го докарат утре тук. Тежък е. Ще изпратя повечко помощници, та да го разтоварят и да го сложат долу в мазето.

Хенри внимателно се изправи и отръска пепелта от скута си.

— Ще накарам момчетата да вземат и телевизора по същото време — добави той. — Трябва да кажа на Аби, че още не си го поправил. Ако го оставя да влезе въкъщи, така както работи сега, тя ще се вкопчи в него.

Хенри се заизкачва тежко по стълбите. Тейн го изпрати до вратата и видя как фигурата му се изгубва в лятната нощ.

* * *

Тейн стоеше в сянката и наблюдаваше как неясната фигура на Хенри прекосява двора на Тейлър и стига до следващата улица, минаваща зад къщата му. Той пое дълбоко от свежия, нощен въздух и поклати глава, опитвайки се да пропъди бученето вътре, ала то продължи.

„Толкова много неща се случиха“, каза си Тейн. „Твърде много и то само за един ден: първо таванът, а сега телевизорът.“ Веднъж да се наспеше както трябва, щеше навярно да е в добра форма, за да се справи с положението.

Таусър дойде иззад ъгъла на къщата. Бавно и уморено, той се изкачи по стълбите и застана до своя господар. Беше оплескан с кал чак до ушите.

— Виждам, че си имал напрегнат ден — рече Тейн. — И точно както ти казах, ти не успя да хванеш мармота.

— Ууф! — бафна тъжно Таусър.

— И ти си като всички нас — рече му строго Тейн. — Като мене, като Хенри Хортън и всички останали. Преследваш нещо и си мислиш, че знаеш какво е то, обаче всъщност не знаеш. А най-лошото е, че нямаш ни най-малка представа защо го преследваш.

Таусър затупа уморено с опашка по стълбищната площадка.

Тейн отвори вратата, застана встрани, за да пусне Таусър да мине, после сам влезе вътре.

Сетне се разрови в хладилника и откри остатък от печено месо, едно-две парчета консервирано говеждо, изсъхнал резен сирене и половин купа спагети със сос. Направи си кафе и раздели храната с Таусър.

Като се нахрани, Тейн слезе отново в мазето, намери отнякъде тъничко фенерче, включи го и започна да оглежда вътрешностите на телевизора.

Той клекна на пода с фенерче в ръка, опитвайки се да разбере какво бе станало с апарата. Различаваше се от преди разбира се, ала му бе малко трудно да определи в какво точно се различаваше. Някой беше пипал електронните лампи и ги бе изместил. Тук-там се виждаха

малки, бели кубчета, закрепени сякаш по съвсем случаен и нелогичен начин... макар че навярно в това нямаше никаква случайност, призна — пред себе си. Той видя, че кабелите във веригите бяха подменени, а бяха добавени и много нови.

Ала най-учудващото нещо беше, че целият апарат изглеждаше сякаш набързо сглобен — като че ли някой го бе позакърпил на две на три, само и само да го поправи възможно най-бързо, макар и временно.

„Някой ли?!“, изненада се Тейн. „И кой би могъл да бъде този някой?“

Той се наведе и започна да наднича в тъмните ъгли на мазето. Усети как го ползват многокраки, въображаеми насекоми.

Някой бе свалил капака на телевизора и го бе подпрял на скамейката. Беше оставил винчетата, придържащи капака, в спретната редица на пода. Значи набързо го бяха сглобили все пак, но апаратът изглеждаше много по-добре, отколкото когато и да било друг път.

Щом това беше бързата им работа, чудеше се Тейн, какво ли би било, ако имаха време да направят всичко както трябва!

Не бяха имали време разбира се. Навярно се бяха изплашили, когато той се бе върнал вкъщи... изплашили са се, още преди да могат да завинтят капака на телевизора.

Той се изправи сковано и се отдръпна.

А и таванът, като си помислеше само, не беше просто таван. Още един пласт, ако това беше точният термин, от същия материал като на тавана бе положен под дъските на пода и образуваше нещо като спойка между напречните греди. Тейн беше опрял в пласта, когато проби пода с бургията.

„Ами ако цялата къща е такава?“, запита се той.

На това имаше само един отговор: Имаше още нещо в къщата, заедно с него!

Таусър бе чул това нещо или го бе подушил или по някакъв друг начин го бе усетил и бе драскал като луд по пода, опитвайки се да го изкара от там, сякаш беше някакъв мармот.

Само че това нещо, каквото и да беше, със сигурност не бе мармот.

Тейн остави фенерчето настрана и се качи горе.

Таусър се бе свил върху килимчето във всекидневната до едно от креслата и тупаше учтиво с опашката си, за да поздрави своя господар.

Тейн стоеше и гледаше втренчено кучето. Таусър също го погледна, сънен и щастлив, въздъхна по кучешки и се нагласи да спи.

Каквото и да бе чул или подушил, или усетил тази сутрин Таусър, очевидно беше, че в този момент той вече не го чувстваше.

Тогава Тейн си спомни още нещо.

Беше напълнил чайника, за да стопли вода за кафето и го бе поставил върху печката. Беше включил колелото и почти от първия път то бе заработило.

Не му се бе наложило да рита дълго печката.

* * *

Тейн се събуди сутринта и усети, че нещо затиска краката му. Той бързо се изправи в леглото си, за да види какво става.

Нямаше защо да се тревожи обаче. Беше просто Таусър, който бе пропъзлял в леглото му и сега лежеше, проснат върху краката му.

Той скимтеше тихичко, а задните му крака потрепваха, докато преследваше зайци в съня си.

Тейн измъкна краката си изпод кучето, спусна ги на пода и заопипва за дрехите си. Беше още рано, но той изведнъж си спомни, че бе оставил всичките мебели, които бе взел предния ден, навън в камиона. Трябваше да ги прибере в мазето и да започне поправката им.

Таусър продължаваше да спи.

Тейн се запрепъва към кухнята и погледна през прозореца, а там, на западната площадка се бе сгушил Бийсли, общият работник на Хортън.

Тейн отиде до задната врата, за да види какво става.

— Напуснах ги, Хайръм — рече му Бийсли. — Тя продължи да ме хока всяка минутка и аз не можех да направя нищо, което да ѝ хареса. Тогава си вдигнах чуковете и ги напуснах.

— Ами, влез — каза Тейн. — Предполагам, че ще искаш да хапнеш нещо и да сръбнеш кафе.

— Чудех се дали ще мога да остана тук, Хайръм. Просто да преспивам, докато си намеря нещо.

— Нека първо да закусим — рече Тейн. — После ще говорим.

Не му харесваше тази работа, казваше си Тейн. Никак не му харесваше. След час-два Аби щеше да дойде и да вдигне врява за това как той бе подмамил Бийсли. Защото колкото и тъп да беше, Бийсли все пак вършеше доста работа, поемаше много ругатни, а и в града нямаше друг, който би се съгласил да работи у Аби Хортън.

— Майка ти винаги ми даваше курабийки — рече Бийсли. — Тя беше много добра, Хайръм.

— Да, така е — потвърди Тейн.

— А моята майка казваше, че вие сте хора от по-друго тесто, че не сте като другите в града, които се правят на много важни.

Разправяше, че вашият род е от първите заселници тук. Вярно ли е, Хайръм?

— Хм, може би не точно първите, но тази къща е на почти сто години. Баща ми обичаше да казва, че под този покрив винаги е имало поне по един Тейн. Такива неща, струва ми се, означаваха много за него.

— Сигурно е чудесно да се чувстваш така — рече замислено Бийсли. — Ти навярно се гордееш с тази къща, Хайръм.

— Е, „гордея“ не е точната дума. По-скоро чувствам, че ѝ принадлежа. Не мога да си представя да живея в друга къща.

Тейн включи едното колело на печката и напълни чайника с вода. Като го занесе обратно, той ритна печката. Обаче нямаше нужда от това, защото колелото бе започнало вече да почервенява.

„Вече два пъти поред“, помисли си Тейн. „Това чудо работи все по-добре!“

— Леле, Хайръм — възкликна Бийсли, — я какво хубаво радио имаш!

— Нищо не струва — рече Тейн. — Счупено е. Не ми остава време да го поправа.

— Мисля, че не си прав, Хайръм. Току-що го включих и ето, че загоря.

— Започва да... хей, я дай да видя! — изкрещя Тейн.

Бийсли не лъжеше. От вътрешността на радиото се носеше леко бучене.

Чу се глас, който се усили, щом апаратът загоря.

Думите бяха неразбираеми.

— Що за приказки са това? — попита Бийсли.

— Не зная — отвърна Тейн, който се бореше с паниката си.

Първо телевизорът, после печката, а сега и радиото!

Той завъртя копчето, за да избере някоя станция, а стрелката бавно се придвижи по скалата. Тя не подскачаше нагоре-надолу, както я помнеше Тейн. Станция след станция се появяваха и заглъхваха.

Тейн нагласи радиото на следващата появила се станция, но думите, които се разнесоха, отново бяха странни и неразбираеми. Той вече знаеше какво точно притежава.

Вместо радио за 39 долара и 50 цента Тейн имаше апарат за всички честоти във вселената, каквито рекламираха в списанията за

люксови стоки.

Той успя да се съвземе и се обърна към Бийсли.

— Виж дали ще можеш да хванеш някоя станция на английски език, а аз ще се заема с яйцата.

Тейн включи второто колело на печката и извади тигана. Постави го отгоре и взе от хладилника няколко яйца и малко бекон.

Бийсли намери станция, която предаваше оркестрова музика.

— Това става ли? — попита той.

— Да, добре е — отвърна те.

Таусър излезе от спалнята като се протегна и раззина уста. Отиде до вратата и показа със знаци на Тейн, че иска да излезе.

Тейн го пусна навън като му каза:

— На твое място бих зарязал тоя мармот. Ще трябва да се ровиш из цялата гора.

— Той не търси мармот, Хайръм.

— Е, тогава е заек.

— Не е и заек. Вчера, когато трябваше да тупам килимите, аз се измъкнах незабелязано. Затова и Аби толкова се ядоса.

Тейн изсумтя и счупи яйцата в тигана.

— Измъкнах се и отидох при Таусър. Заговорих го и той ми каза, че не е нито мармот, нито заек. Било нещо друго. Залових се да му помогна да го изрови. Струва ми се, че Таусър е открил някаква цистерна, заровена там в гората.

— Таусър не би ровил за цистерна — възрази Тейн. — Той се интересува само от зайци и мармоти.

— Здравата ровеше — настоя Бийсли — и изглеждаше много възбуден.

— Може би дупката на мармота е под старата цистерна, или каквото е заровено там.

— Може би — съгласи се Бийсли.

Той повъртя още малко копчето на радиото и попадна на някакъв дисководещ, който говореше ужасно.

Тейн извади яйцата с бекон от тигана и ги сложи в две чинии. Занесе ги на масата, наля две големи чаши с кафе и започна да маже препечените филийки с масло.

— Хайде на масата — рече той на Бийсли.

— Много мило от твоя страна, Хайръм, че ме прие така. Няма да остана повече, отколкото се налага — само докато си намеря работа.

— Е, аз не казах, че...

— Има моменти — прекъсна го Бийсли, — когато се замислям и виждам, че нямам приятели. Тогава си спомням за майка ти, за това колко добра беше с мене и тъй нататък.

— Уф, добре де — рече Тейн, който разбираше от ласкателства.

Той донесе препечените филийки на масата заедно с един буркан мармалад, седна и започна да яде.

— Сигурно ще мога да ти помогна в нещо — рече Бийсли, избърсвайки с опакото на ръката остатъците от яйца по брадата си.

— Навън в камиона съм натоварил мебели. Ще ми трябва човек да ми помогне, за да ги пренесем в мазето.

— С радост ще го сторя — каза Бийсли. — Бива ме и съм силен. Работата изобщо не ми пречи. Просто не обичам да ме навикват.

Двамата привършиха закуската, а после пренесоха мебелите в мазето. Поизпотиха се малко със скрина, защото беше тежък и труден за носене.

Когато най-сетне го свалиха долу, Тейн се дръпна малко назад и го огледа. „Този тип“, помисли си той, „който е намацал това хубаво черешово дърво с блажна боя... само да ми падне в ръцете!“

На Бийсли каза гласно:

— Трябва да махнем боята от това нещо и то много внимателно. Използвай разтворител за блажна боя като увиеш шпатулата си в парче плат. Просто съвсем леко остържи горния слой. Искаш ли да опиташ?

— Разбира се. Хайръм, ами какво ще има за обяд?

— Не зная — отвърна Тейн. — Ще спретнем нещо. Само не ми казвай, че си гладен.

— А бе, доста зор видях, докато пренасяхме онези работи долу.

— В буркана на полицата в кухнята има курабийки — рече Тейн.
— Иди и си вземи.

Когато Бийсли се качи горе, Тейн закричи бавно из мазето. Таванът си беше все същият и сякаш всичко друго бе както преди.

„Навярно някой ми се отплаща за гостоприемството с телевизора, печката и радиото,“ рече си Тейн. „Ако е така, които и да са тези мои посетители, аз с удоволствие ще ги оставя да ми погостуват.“

Той пообиколи още малко, ала не откри нищо нередно. После се качи горе и се провикна към Бийсли, който бе още в кухнята.

— Ела с мене в гаража! Там държа боите си. Трябва да намерим разтворител, за да ти покажа как да работиш с него.

Награбил курабийки в шепите си, Бийсли послушно повлече крака след Тейн.

Като завиха зад ъгъла на къщата, отнякъде долетя приглушеният лай на Таусър. Тейн се заслуша и му се стори, че кучето лае по-дрезгаво и прегракнало отколкото друг път.

„Три дни“, помисли се Тейн, „или може би... четири?“

— Ако не направим нещо — рече той, — това глупаво куче ще се изтощи до смърт.

Тейн влезе в гаража и се върна с две лопати и една кирка.

— Хайде — рече той на Бийсли, — трябва да го спрем, за да ни е мирна главата.

* * *

Таусър бе извършил славни разкопки. Той почти не се виждаше. Само крайт на проскубаната му опашка се подаваше от дупката, която бе изкопал в горската почва.

Оказа се, че Бийсли е прав за цистерната, или каквото там беше онова нещо. Крайт му се показваше от едната страна на дупката.

Таусър се измъкна от нея и тежко се отпусна на земята. По мустаците му бе полепнала глина, а езикът му се бе проточил от единия край на муцуната му.

— Казва, че било крайно време да дойдем — рече Бийсли.

Тейн заобиколи дупката и коленичи. Той протегна ръка, за да избърше пръстта, полепнала по цистерната на Бийсли, но тя бе залепнала здраво. Тейн не успя добре да я почисти, обаче усети, че материалът, от който бе направен корпусът, е здрав и тежък метал.

Той вдигна лопатата си и удари леко по цистерната. Чу се металически звън.

Бийсли и Тейн се заловиха за работа и с лопатите си изринаха горния тридесетсантиметров пласт земя, който покриваше металния корпус. Трябваше доста да се потрудят, за да открият поне част от цистерната, защото тя се оказа много по-голяма, отколкото си мислеха.

— Гладен съм — оплака се Бийсли.

Тейн погледна часовника си. Беше един часа.

— Изтичай до къщата и влез през задния вход — рече той на Бийсли. — Ще намериш храна и мляко в хладилника.

— А ти, Хайръм? Никога ли не огладняваш?

— Направи ми сандвич и ми го донеси. И виж дали може да ми намериш мистрия.

— За какво ти е мистрия?

— За да остържа пръстта от това нещо и да разбере какво е.

Тейн клекна до цистерната, която току-що бяха изровили и видя как Бийсли се скри в гората.

— Таусър — рече Тейн, — това е най-странното животно, което някога си надушвал.

„Поне да се пошегува човек“, рече той на себе си, „та да не го е страх.“

Разбира се Бийсли не се страхуваше. Ала той нямаше достатъчно мозък, за да се уплаши от такова нещо.

Размерите му бяха три и половина на шест метра, беше дълго и с овална форма. Според Тейн, беше горе-долу колкото една голяма всекидневна. А в Уилоу Бенд никога не бе имало цистерна с такива размери.

Тейн измъкна джобното си ножче и започна да остъргва пръстта в единия край на цистерната. Изчисти около десет квадратни сантиметра и разбра, че такъв метал не бе виждал никога в живота си. Доколкото той разбираше, този материал си беше като най-обикновено стъкло.

Тейн продължаваше да стърже. Чистият участък беше вече колкото разперена длан.

Не беше никакъв метал — можеше да се закълне в това. Приличаше на непрозрачно стъкло — като чашите и купите от млечно бяло стъкло, които вечно търсеше по магазините и за които хората бяха готови да дадат луди пари.

Тейн затвори ножчето си, прибра го обратно в джоба си и клекна до продълговатия обект, който Таусър бе открил.

Убеждението му се затвърди: каквото и да бе онова нещо, което живееше с него, то бе дошло с това чудо тук. „Дошло е от космоса и от някакво друго време“, помисли се Тейн и се изненада от тази си мисъл, защото преди никога не му бе хрумвало такова нещо.

Той взе лопатата си и започна отново да копае като този път копаеше надолу, следвайки извитите форми на чуждото и непознато творение, полускрито в земята.

Докато копаеше, Тейн се чудеше какво да прави. Дали да каже на някого за това нещо... и трябваше ли изобщо да казва? Може би най-умното разрешение би било да покрие отново цистерната с пръст и... ни лук ял, ни лук мирисал...

Естествено Бийсли щеше да се разприказва, но никой в селото не му обръщаше внимание, защото всички в Уилоу Бенд знаеха, че той е смахнат.

Най-сетне Бийсли се върна. Носеше три нескъпопосано приготвени сандвича и еднолитрова бутилка мляко — почти пълна.

— Ами ти много се забави — рече раздразнено Тейн.

— Случи се нещо интересно — обясни Бийсли.

— Какво?

— Ъъъ, пристигнаха три камиона и пренесоха в мазето ти някакви тежки предмети. Два-три големи шкафа и какви ли не други вехтории. А знаеш ли какво направиха с телевизора на Аби? Ами те го взеха! Казах им, че не бива, но те въпреки това го отнесоха.

— Забравих — рече Тейн. — Хенри каза, че ще ми изпрати компютъра, а аз съвсем забравих.

Тейн изяде сандвичите, разделяйки ги с Таусър, който с много жар и пръски кал изрази благодарността си.

Като свърши, Тейн се изправи и взе лопатата си.

— Хайде на работа — рече той.

— Ами онези неща в мазето?

— Те ще почакаат — отвърна Тейн. — Трябва да довършим това тук.

Когато приключиха, вече бе притъмняло.

Уморен, Тейн се облегна на лопатата си.

Отгоре размерите бяха три и половина на шест метра и нещото бе на три метра дълбочина в земята. Всяка частица на тази цистерна бе от млечно бялата стъклена материя, която звънтеше като камбана, щом човек я чукнеше с лопата. „Сигурно са дребни същества“, помисли се Тейн, „ако са много и ако трябва да живеят в такова пространство. И особено щом трябва да прекарат дълго време в него.“ Такава теория разбира се съвпаднаше с фактите, защото, ако те не бяха малки на ръст, сега не биха могли да живеят в пространството между таванските греди на мазето му.

„В случай, че наистина живеят там“, каза си мислено Тейн, „и ако всичко това не е само едно предположение.“

Но дори и да бяха живели в къщата, те навярно я бяха напуснали, защото Таусър ги бе подушил, чул или усетил по някакъв начин сутринта, ала същата вечер не им бе обърнал никакво внимание.

Тейн вдигна лопатата си на рамо и взе кирката.

— Хайде да тръгваме — рече той. — Здравата се потрудохме днес.

Бийсли и Тейн преминаха през шубраците и стигнаха пътя. Светулките бляскаха и угасваха в горския мрак, а уличните фенери се

люлееха, поклащани от летния ветрец. Звездите бяха големи и ярки.

„А може още да са вкъщи“, мислеше си Тейн. „Навярно, когато Таусър е залаял срещу тях, те са нагласили всичко така, че той повече да не ги усеща.“

Вероятно съществата се нагаждаха много лесно. Имаше достатъчна причина за такова предположение. Не им бе отнело много време, за да се приспособят към условията в един човешки дом.

Тейн и Бийсли тръгнаха нагоре по чакълестата пътека в тъмното, за да оставят сечивата в гаража, обаче бе станало нещо много странно, защото гаража го нямаше.

Нямаше го както гаража, така и фасадата на къщата, а алеята свършваше внезапно пред една извита стена, която очевидно беше единственото нещо останало от гаража.

Тейн и Бийсли се приближиха до стената, взиращи се в летния мрак и не вярващи на очите си.

Изобщо нямаше гараж, предна веранда или фасада. Всичко изглеждаше така, сякаш някой бе хванал срещуположните ъгли на фасадата и я бе свил, докато ъглите се бяха срещнали и цялата предна част на къщата бе останала в свивката.

Сега Тейн имаше къща със свита фасада. Макар че работата не беше чак толкова проста, защото изкривяването не беше пропорционално на онова, което се бе случило всъщност. Извивката бе дълга и грациозна и някак не личеше много. Като че ли фасадата на къщата беше отстранена, а останалата част от сградата бе мислено призована да замаскира липсата.

Тейн изпусна лопатата и кирката и те издрънчаха върху чакълестата настилка. Той покри лице с ръцете си и разтърка очи, сякаш за да ги почисти от нещо, което бе попаднало в тях.

Когато махна ръце от лицето си, картината никак не се бе променила.

Къщата си стоеше без фасада.

В следния миг Тейн хукна покрай къщата. Той изобщо не осъзнаваше, че тича, а в сърцето му бе стаен страх от онова, което се бе случило с дома му.

Но на задната част ѝ нямаше нищо. Беше си все същата.

Тейн изкачи шумно стълбите, а Бийсли и Таусър го последваха. Той отвори с трясък вратата и влетя в антрето. Хукна нагоре по

стълбището към кухнята и я прекоси на три крачки, за да види какво всъщност бе станало с предната част на неговия дом.

Тейн се спря при вратата между кухнята и всекидневната. Той протегна ръка и се подпря на бравата, втренчил невярващи очи в прозорците на всекидневната.

Навън бе нощ. В това не можеше да има никакво съмнение. Беше забелязал как светулките проблясват в тревата и храстите, уличните лампи бяха запалени, а по небето се виждаха звезди.

Но през прозорците на всекидневната струеше слънчева светлина, а зад тях се виждаше земя, която не бе земята на Уилоу Бенд.

— Бийсли! — ахна Тейн. — Погледни там, напред!

Бийсли погледна.

— Кое е това място? — попита той.

— И аз би искал да зная.

Таусър беше намерил купичката си и шумно я влачеше по пода, бутайки я насам-натам с муцуната си. По този начин казваше на Тейн, че е време за ядене.

Тейн прекоси всекидневната и отвори вратата към терасата. Той видя, че гаражът бе там. Камионетката беше паркирана с предната си част към отворения гараж, а колата в него бе неподкътната.

С фасадата на къщата всичко си беше съвсем наред.

Обаче ако фасадата си беше наред, нищо друго не беше...

Защото алеята бе прекъсната малко след задницата на камионетката и вече нямаше двор, гора или път. Имаше само пустиня... еднообразна, безкрайна пустиня, равна като пода в кухнята. Тук-там се виждаха купчини огромни камъни и оскъдна растителност. Всичко останало бе пясък и дребни камъчета. Гигантско и ослепително слънце се мъдреше точно там, където бе хоризонтът, а той от своя страна изглеждаше доста далече. Имаше и още едно смешно нещо — слънцето беше на север, където изобщо не трябваше да бъде, ако беше нормално. Освен това бе особено ярко и бяло.

Бийсли излезе на терасата и Тейн забеляза, че той трепери като подплашено куче.

— Бийсли — рече Тейн меко, — защо не влезеш вътре и не приготвиш някаква вечеря за тебе и за мене?

— Но, Хайръм...

— Всичко е наред — успокой го Тейн. — Всичко ще бъде наред.

— Щом ти казваш, Хайръм...

Той влезе вътре, вратата на терасата се затръшна след него и след минута Тейн го чу да се суети из кухнята. Пред себе си признаваше, че Бийсли има основателна причина да трепери. Все пак беше шокиращо да излезеш в предния си двор и да попаднеш в съвсем непозната земя. Човек евентуално би могъл и да свикне, но щяха да са нужни време и известни усилия.

Тейн слезе от терасата и заобиколи камиона, после зави зад гаража и вече почти очакваше да види познатото село, защото, когато бе минал през задния двор Уилоу Бенд си беше на мястото.

Обаче нямаше Уилоу Бенд. Имаше само пустиня. Още много, много пустиня.

Той заобиколи къщата, но задната част я нямаше. С нея се бе случило същото, както с фасадата преди — същото плавно изкривяване, което придърпваше срещуположните краища на сградата.

Тейн продължи обиколката си и отново се озова отпред. Навсякъде имаше само пустиня. Фасадата си беше пак същата — изобщо не беше променена. Камионът си беше върху прекъснатата алея, гаражът беше отворен и колата бе вътре.

Тейн навлезе малко в пустинята, наведе се и загреба с шепи от камъчетата. Бяха най-обикновени камъчета. Той стоеше там клекнал, а камъчетата се изплъзваха измежду пръстите му.

В Уилоу Бенд имаше заден вход, но нямаше врата отпред. Тук, където и да беше това тук, имаше параден вход, но нямаше врата отзад.

Тейн се изправи, хвърли останалите камъчета и изтри прашни длани в панталоните си.

С периферното си зрение той улови някакво движение на терасата и тогава ги видя...

Бяха дребни животни, подредени в права линия, ако изобщо можеха да се нарекат животни. Те заслизаха едно след друго по стълбите с маршова стъпка. Бяха около десет сантиметра на височина или там някъде и се движеха на четири крака, макар и ясно да се виждаше, че предните им крака са всъщност ръце. Лицата им бяха повече като муцуни на плъхове и много слабо наподобяваха човешките. Носовите им бяха дълги и заострени. Телата им изглеждат бяха покрити с люспи, а не с кожа, защото блестяха и образуваха слънчеви зайчета, докато съществата вървяха. Всички те имаха

опашки, които бяха почти еднакви със спираловидните опашки на някои играчки. Те стърчаха високо над тях и трептяха докато зверчетата напредваха.

Те тръгнаха надолу по стълбите в редица като отлични войници на разстояние десет-петнадесет сантиметра един от друг.

Слязоха от стълбището и тръгнаха през пустинята отново в неизменно права редица, сякаш знаеха точно къде отиват. Бяха някак зловещо целеустремени, въпреки че не бързаха.

Тейн ги преброи — бяха шестнадесет. Той ги гледаше как се отдалечават в пустинята дотогава, докато и последното същество се изгуби от погледа му.

„Ето ги тези, които са дошли да живеят при мене“, помисли си Тейн. „Те са съществата, които облицоваха тавана ми, поправиха телевизора на Аби и бутнаха тук-там печката и радиото. И почти сигурно е, че те са съществата, дошли на Земята в онзи странен апарат от млечно бяло стъкло, който лежеше заровен в гората.“

А ако те бяха дошли на Земята, приземявайки се в гората, какво тогава беше това място тук?“

Тейн изкачи задното стълбище, отвори вратата и видя в нея дупка с диаметър двадесетина сантиметра, която неговите заминаващи си гости бяха успели да изгризат, за да излязат от къщата. Той си направи мислена отметка да поправи вратата, когато му останеше време.

Тейн влезе и затръшна вратата след себе си.

— Бийсли! — изкрещя той.

Никакъв отговор.

Таусър изпълзя изпод малкото канапе и зае извинителна поза.

— Няма нищо, приятел — рече Тейн. — И аз се изплаших от тях.

Той влезе в кухнята. Слабата електрическа светлина струеше върху преобърнатото кафениче, счупената чаша по средата на стаята и преобърнатата купа с яйца. Едното яйце се бе счупило, образувайки бяло-жълта желатиноподобна купчинка върху линолеума.

Тейн пристъпи напред и застана на площадката — вратата в дъното беше счупена така, че изобщо не можеше да се поправи. Ръждясалата й мрежа бе разкъсана (може би „взривена“ би била по-точна дума), а част от рамката бе станала на трески.

Тейн я погледна с нямо възхищение.

— Горкият глупчо — рече той. — Минал е направо през нея, без да я отвори.

Той щракна електрическия ключ за осветлението и заслиза по стълбите към мазето. На половината път спря, напълно слисан.

От лявата му страна имаше стена... стена от същия материал като на тавана.

Тейн се наведе и видя, че стената минава през цялото мазе, отделяйки работилницата от останалата част на помещението.

А в работилницата имаше какво...?

Първо на първо Тейн си спомни за компютъра, който Хенри му беше изпратил тази сутрин. Три камиона бе казал Бийсли — три камиона оборудване бе стоварено право в техните ръце!

Тейн усети, че му се завива свят и седна на стъпалата.

„Сигурно съществата са сметнали, че аз съм с тях“, рече си Тейн. „Навярно са помислили, че зная за какво са дошли и затова им помагам. Или пък са решили, че им се отплащам за поправката на телевизора, печката и радиото.“

Но най-важните неща трябваше да бъдат обяснени най-напред: преди всичко защо съществата бяха поправили телевизора, печката и радиото? Нещо като натурално заплащане на наема за жилището ли беше? Или пък бе приятелски жест? Или просто изпробване, за да разберат каква е технологията на този свят? Да разберат навярно как техните машини биха могли да се приспособят към материята и условията на тази планета, която бяха открили?

Тейн вдигна ръка и удари стената с кокалчетата на пръстите си. Чу се особен звън „пиннинг!“.

Доближи ухо до стената и се заслуша. Стори му се, че чу леко бръмчене. Ала то бе толкова слабо, че Тейн не можеше да е съвсем сигурен.

Там долу, зад стената, беше косачката на банкера Стивънс и много други неща, които чакаха да бъдат поправени. „Ще ме одерат жив!“, помисли си Тейн. „Особено банкерът Стивънс, който е и толкова стиснат.“

Бийсли сигурно се бе побъркал от страх. Виждайки онези същества да излизат от мазето, той навярно съвсем бе откачил. Беше профучал през вратата, без да я отваря и сега вероятно беше в селото, разправяйки на ляво и надясно за случилото се.

Обикновено никой не обръщаше внимание на Бийсли, но ако той дърдореше достатъчно дълго и достатъчно трескаво, все някой щеше да реши да провери. Щяха да дотичат тук, да обиколят мястото и да се ококорят при вида на фасадата. Не след дълго някои от тях щяха да успеят да се вмъкнат и в къщата.

А не беше тяхна работа, упорито си казваше Тейн — вечното му чувство за деловитост и такт никога не го напускаше. В предния му двор имаше доста голям недвижим имот и за да го види човек, трябваше на всяка цена да мине през къщата. Значи беше логично земята там да е негова. Навярно тя за нищо не ставаше и в нея нямаше нищо ценно. Ала преди да дойдеха другите, най-добре беше той пръв да обходи и да разгледа земята си.

Тейн се качи по стълбите и влезе в гаража.

Слънцето все още беше на северния хоризонт и сякаш изобщо не се движеше.

В гаража намери чук, пирони и няколко къси, дебели дъски и ги внесе в къщата.

Забеляза, че Таусър се бе възползвал от ситуацията и се бе настанил да спи върху стола, тапициран със златист брокат. Тейн не го изпъди.

Той заключи задната врата и закова върху нея няколко дъски. Заключи вратата на кухнята и върху нея също закова дъски.

Това щеше за известно време да задържи селяните, когато започнеха да блъскат, за да влязат и видят какво става.

Тейн взе ловната си пушка, кутия с патрони, един бинокъл и една стара манерка от шкафа. Напълни я с вода от крана и сложи в един плик храна за себе си и Таусър. Щяха да хапнат по пътя, защото сега нямаше време за ядене.

После отиде във всекидневната и избута Таусър от креслото със златистата дамаска.

— Хайде, Таус — рече Тейн. — Трябва да пообиколим и да разгледаме.

Сетне провери нивото на горивото в резервоара на камионетката и се оказа, че той е почти пълен.

Тейн и кучето се качиха в пикапа. Тейн постави пушката така, че да му е под ръка, после подкара назад, изви волана и се понесе на север през пустинята.

Пътуваше се леко. Пустинята бе равна като тепсия. От време на време имаше и неравности, ала не бе по-лошо от черните пътища, по които бродеше, за да купи някоя антика.

Пейзажът си бе все същият. Тук-там се виждаха ниски хълмове, но самата пустиня бе в по-голямата си част равна и се простираше чак до далечния хоризонт. Тейн продължаваше да се движи на север, право към слънцето. Стигна до една пясъчна ивица, но лесно мина по нея, тъй като пясъкът беше твърд.

След половин час той настигна групата на онези същества (шестнадесет на брой), които бяха излезли от къщата му. Те все още се движеха в редица с предишното постоянно темпо.

Тейн намали скоростта на камиона и известно време се движеше успоредно с тях, но от това нямаше полза: те продължаваха пътя си напред и не поглеждаха нито наляво, нито надясно.

Тогава Тейн натисна газта и ги задмина.

Слънцето беше все още на север и изобщо не помръдваше. А това наистина бе странно, „Навярно този свят се върти около оста си много по-бавно от Земята“, рече си Тейн, „и денят е по-дълъг. Като гледам как слънцето си стои сякаш на едно място, сигурно е доста по-дълъг.“

Както бе приведен над волана и взиращ се напред в безкрайната пустиня, той за първи път с пълна сила осъзна колко странно бе това наистина.

Този свят беше друг и не можеше да има никакво съмнение: беше друга планета, обикаляща около друга звезда. Но къде точно в космоса беше тя, никой на Земята нямаше и най-малка представа. И все пак чрез някаква машинация на тези шестнадесет същества, вървящи в права редица, тази непозната земя беше съвсем до къщата му — в неговия преден двор.

Изведнъж от монотонната равна шир на пустинята пред него се изправи един по-висок хълм. Като го приближи, Тейн различи по билото му цяла редица от лъскави предмети. Не след дълго той спря камиона и слезе, взимайки със себе си бинокъла.

През далекогледа Тейн установи, че лъскавите предмети бяха от рода на онова млечно бяло, стъклено изобретение, което лежеше заровено в гората. Той ги преброи — бяха осем. Блестяха на слънцето,

кацнали върху някакви скални платформи. Някои от тези платформи бяха празни.

Тейн свали бинокъла и застана за миг неподвижен, премисляйки до колко бе уместно да се изкатери по хълма и да огледа по-отблизо лъщящите неща. След миг обаче поклати глава. По-късно щеше да има време и за това. Най-добре беше да продължи напред. Не беше тръгнал на експедиция. Трябваше да проучи нещата възможно най-бързо.

Той се качи в камиона и потегли, наблюдавайки нивото на горивото в резервоара. Когато стигнеше половината, трябваше да обърне и да тръгне към дома си.

Далече пред себе си, близо до мъглявата линия на хоризонта, Тейн съзря някакво неясно, бяло кълбо. На моменти избледняваше и изчезваше, а сетне отново се появяваше. Каквото и да беше обаче, то бе толкова далече, че Тейн не можеше да разбере какво е.

Той погледна резервоара — горивото бе вече наполовина.

Спря камионетката и слезе, взимайки бинокъла.

Заобиколи и мина отпред, учуден, че краката му едва го държат. И тогава се сети — трябваше отдавна да си е легнал. Погледна часовника си — беше два. А това на Земята означаваше: два часа през нощта. Не бе спал повече от двадесет часа: по-голямата част от тях бе прекарал в тежка и изтощителна работа, копаейки около онова странно нещо в гората.

Тейн вдигна бинокъла — оказа се, че мъглявата, бяла линия на хоризонта е планинска верига. Огромната, синя и скалиста маса се извисяваше над пустинята, а по хребетите и върховете блестеше сняг. Планината беше много далече, защото дори през бинокъла се виждаше само като синя мъглявина.

Тейн погледна с далекогледа наляво, после надясно и разбра, че планинската верига при хоризонта е доста дълга. После свали бинокъла от планината към пустинята, която се простираше пред него. Беше съвсем същата — като тази, която бе видял до този момент. Също така равна, с малки възвишения тук-там, със същата оскъдна растителност...

И една къща!

Ръцете му трепнаха и Тейн свали за миг бинокъла. После го вдигна към очите си и отново погледна. Нямаше съмнение — къща

беше! Особена на вид сграда, сгушена в основата на един хълм така, че хълмът я закриваше и човек не можеше да я забележи с просто око.

Беше сякаш малка къща. Покривът ѝ бе пресечен конус, а самата тя бе легнала плътно върху пустинята така, сякаш се бе сгърбила или клекнала върху нея. Имаше някакъв овален отвор, който навярно беше врата, ала нямаше и следа от прозорци.

Тейн отново свали бинокъла и се взря в хълма. „Сигурно е на седем-осем километра“, помисли си той. Горивото щеше да му стигне за толкова, но дори и да не стигнеше, щеше да извърви последните няколко километра до Уилоу Бенд.

Според Тейн, бе доста странно, че тук в пустошта имаше къща. За всичките километри, които бе пропътувал през пустинята, той не бе видял никакви признаци на живот с изключение на шестнадесетте плъхоподобни същества, които маршируваха в редица, и никакви други творения, освен осемте млечно бели, стъклени конструкции, кацнали върху платформите си.

Тейн се качи в камиона и включи на скорост. Десет минути по-късно спря пред къщата, която бе все още в сянката на хълма.

Слезе от пикапа, взимайки със себе си своята пушка. Таусър скочи на земята, ала изведнъж козината му настръхна и той заръмжа дълбоко, гърлено.

— Какво ти става, момче? — попита го Тейн.

Таусър отново заръмжа.

В къщата не се чуваше никакъв шум. Като че ли беше изоставена.

Тейн видя, че стените не бяха споени много добре, а мазилката бе груба и се ронеше — вместо хоросан беше използван някакъв материал, подобен на кал. Отначало за направата на покрива някой бе използвал чимове, което бе доста странно. Така де, откъде ще се вземат буци пръст в тази безбрежна пустиня?! Но сега, макар че все още се виждаха ръбовете, където чимове се съединяваха, покривът не бе нищо друго, освен пръст, спечена от пустинното слънце.

Самата къща беше безлична — напълно лишена от декоративни елементи. Никакъв опит да се омекоти строгата ѝ практичност! Тя просто служеше за подслон. Изглеждаше така, сякаш бе съградена от овчари и като че ли бе доста стара. Каменните блокове се бяха напукали и разтрошили под влияние на атмосферните условия.

Стиснал пушката си под мишница, Тейн тръгна към къщата. Стигна до вратата и погледна навътре. Ала вътре бе тъмно и не се забелязваше никакво движение.

Обърна се и потърси с поглед Таусър, който бе пропълзъл под камионетката, надничаше оттам и ръмжеше.

— Стой тук! — извика му Тейн. — Да не хукнеш на някъде!

С насочена напред пушка, Тейн влезе през вратата и се озова в пълен мрак. Дълго стоя неподвижен, опитвайки се да нагоди очите си към тъмнината.

Най-сетне успя да различи нещо от стаята, в която се намираше. Беше обзаведена оскъдно и мебелите бяха груби. Покрай едната стена имаше издялана от камък пейка, а върху другата бяха издълбани странни наглед непотребни ниши. В единия ъгъл се намираше някакъв разнебитен, дървен предмет, но Тейн не можеше да прецени за какво точно служи.

„Стара, изоставена къща“, помисли си той, „напусната преди много години. Навярно в стари времена тук са живели овчари — тогава, когато пустинята е била тучна и зелена равнина.“

Изникна още една врата, която водеше към друга стая. Тейн прекрачи прага и долови глух, далечен тътен... и още нещо — шума от проливен дъжд! От отворената врата в задната част на къщата той усети соления полъх на морски бриз. Тейн сякаш окаменя, застанал неподвижно в средата на втората стая.

Още една!

Още една къща, която водеше към още един свят!

Тейн пристъпи напред теглен от желанието си да види какво има зад външната врата. Той мина през нея и се озова навън, където бе притъмняло, а от бясно препускащите по небето облаци се лееше пороен дъжд. На километър пред него, отвъд полето, покрито с безредно разхвърляни и напукани, сиви, скални отломъци, се виждаше разбунено море. Вълните яростно се разбиваха в брега, запращайки към облаците гневни, солени пръски.

Тейн пристъпи няколко крачки напред и погледна към небето. Дъждът злостно зашиба лицето му. Във въздуха се усещаше мраз и влага и мястото беше някак страховито призрачно... думата изникна в съзнанието му внезапно, дошла сякаш от някое старинно сказание за таласъми и духове.

Тейн се огледа наоколо, ала нищо не видя, тъй като дъждът скриваше света зад този бряг. Но зад пелената на пороя се усещаше, или поне на Тейн се стори така, нечие присъствие, което караше кожата му да настръхне. Обзет от страх, той болезнено преглътна, обърна се и набързо влезе обратно в къщата.

Един свят разстояние бе доста далече, но два! Два свята беше прекалено, за да може човек да го приеме. Тейн потрепери от чувство за безнадеждна самота, което внезапно сграбчи съзнанието му. Той усети, че тази отдавна изоставена къща е непоносима за него и с всички сили хукна навън.

Навън слънцето ярко светеше и навсякъде разливаше благодатна топлина. Дрехите на Тейн бяха мокри от пороя, а върху цевта на пушката му се виждаха няколко дъждовни капки.

Той се огледа за Таусър, ала от кучето нямаше и следа. Нямаше го под камионетката, а и никъде не се виждаше.

Тейн го извика по име, но не последва никакъв отговор. В тишината на необятната шир гласът му прозвуча глухо и самотно.

Търсейки Таусър, Тейн заобиколи къщата. Тя нямаше заден вход. Грубите каменни стени бяха хлътнали навътре по познатия, смешен начин и сградата изобщо нямаше задна част.

Тейн обаче не се интересуваеше. Това му бе известно. Точно в този момент той търсеше кучето си и усети как в него се надига паника... беше някак много далече от родното огнище.

Търси го цели три часа. Пак влезе в къщата, но Таусър не беше вътре; отиде и във втория свят и го търси между скалните отломъци, ала кучето и там го нямаше; върна се обратно в пустинята, заобиколи хълма, качи се чак до върха му, погледна през бинокъла и нищо не видя... нищо, освен мъртвата пустош, ширнала се във всички посоки.

Уморен до смърт, препъвайки се и почти заспал прав, както ходеше, Тейн се върна при камиона.

Облегна се на него, опитвайки се да събере мислите си.

Безсмислено беше да продължава търсенето в състоянието, в което се намираше. Необходимо му беше да поспи. Трябваше да се върне в Уилоу Бенд, за да напълни резервоара с гориво и да продължи по-нататък търсенето на Таусър.

Не можеше да остави кучето тук... немислимо беше! Но нали трябваше да планира нещата... да постъпи разумно. Таусър нямаше да

има никаква полза, ако той само се препъваше наоколо в сегашното си състояние.

Тейн с мъка се качи в пикапа и пое обратно към Уилоу Бенд. Следваше бледите отпечатъци от гумите на камиона му, оставени върху пясъка и се бореше с мъртвешкия сън, който тегнеше върху клепачите му.

Като мина покрай високия хълм, Тейн спря и слезе да се поразходи, за да не заспи зад волана. Забеляза, че сега лъщящите неща, кацнали върху платформите си, бяха седем.

Но в настоящия миг това не означаваше нищо за него. Единственото нещо, което в момента имаше значение бе да се пребори със смъртната умора, която го затискаше, да държи здраво волана, за да измине разстоянието до Уилоу Бенд, да поспи малко и да се върне, за да потърси Таусър.

Когато бе изминал повече от половината път до дома си, Тейн видя другата кола. Той се втрени в нея онемял и слисан, тъй като камионетката му и колата в гаража бяха единствените превозни средства от тази страна на къщата му.

Той спря пикапа и се свлече на земята.

Колата също спря и Хенри Хортън заедно с Бийсли и един човек, който носеше звезда на ревера си, изскочиха от нея.

— Благодари на бога, че те намерихме бе, човек! — извика Хенри и изтича към него.

— Че аз не съм се загубвал — възрази Тейн. — Просто се връщах.

— Изтощен е до смърт — рече мъжът със звездата.

— Това е шериф Хенсън — каза Хенри. — Вървахме по следите ти.

— Таусър се загуби — измърмори Тейн. — Трябваше да тръгвам и го оставих. Просто не ми пречете да търся кучето си. И сам мога да се прибера у дома.

Тейн протегна ръка и се хвана за вратата на пикапа, за да не падне.

— Ти си разбил вратата — рече Тейн на Хенри. — Разбил си вратата и си взел колата ми...

— Трябваше да го направя, Хайръм. Бояхме се, че нещо може да ти се е случило. От това, което ни разказа Бийсли, ни настръхнаха

косите.

— По-добре го вземете в колата — рече шерифът. — Аз ще карам камиона.

— Но аз трябва да потърся Таусър!

— Не можеш нищо да направиш, преди да си починеш.

Хенри го хвана за ръка и го поведе към колата, а Бийсли отвори задната врата.

— Имаш ли представа кое е това място? — прошепна съучастнически Хенри на Тейн.

— Не мога да кажа със сигурност — промърмори Тейн. — Може да е някоя друга...

— Е, предполагам, че няма голямо значение всъщност — изкикоти се Хенри. — Каквото и да е то, нашите имена вече са записани в историята. Съобщават за нас в новините по радиото и телевизията, вестниците тръбят за нас с големи заглавия, градът гъмжи от журналисти и фоторепортери, а скоро ще пристигнат и много важни гости! Да, сър, така е! Казвам ти, Хайръм, това ще ни издигне...

Тейн вече не го слушаше. Той здраво спеше още преди да се бе отпуснал върху седалката.

* * *

Тейн се събуди, но остана кротко в леглото си. Забеляза, че транспарантите са спуснати, а в стаята бе тихо и прохладно.

„Колко е хубаво“, помисли си той, „да се събудиш в стая, която си познавал цял живот и в къща, която почти сто години е принадлежала на рода Тейн.“

Споменът за случилото се обаче изведнъж връхлетя отгоре му и той седна в леглото си, стреснат.

Чак сега го чу... беше някакво настойчиво бръмчене, което идваше отвън.

Тейн се надигна от леглото и дръпна настрани единия транспарант. Надникна през пролуката и видя навън кордон от полицаи, които едва удържаха тълпата, изпълнила неговия заден двор, както и всички други задни дворове зад къщата му.

Тейн пусна транспаранта и затърси обувките си. Бе спал напълно облечен. Навярно Хенри и Бийсли го бяха замъкнали до леглото и изувайки обувките му, го бяха оставили да спи с дрехите. Той обаче нищо не си спомняше. Сигурно външният свят бе изчезнал за него в мига, в който Хенри го бе оставил да седне отзад в колата.

Тейн откри обувките си на пода, в долния край на леглото и седна върху него, за да ги обуе.

Трескаво премисляше какво трябва да прави.

Необходимо беше да намери гориво, за да зареди камиона, а също и да сложи един-два бидона бензин отзад. Трябваше да вземе храна, вода и навярно спалния си чувал. Защото нямаше да се върне без кучето си.

Тейн пхна крака в обувките си, завърза ги и отиде във всекидневната. Там нямаше никой, но от кухнята се носеха гласове.

Хвърли поглед през прозореца и видя същата, позната пустиня. Забеляза, че слънцето се бе издигнало в небето, но навън, в предния му двор бе все още сутрин.

Тейн погледна часовника си — стрелките показваха шест часа, а по сенките, които видя, надниквайки от прозореца на спалнята, той разбра, че всъщност беше шест часа, вечерта. Внезапно го връхлетя

чувство за вина, че бе спал почти едно денонощие. Нямаше такова намерение. Нито пък бе мислил да остави Таусър сам толкова дълго.

Тейн се отправи към кухнята. Там имаше трима души — Аби, Хенри Хортън и един мъж във военна униформа.

— Ето те и тебе! — възкликна весело Аби. — Тъкмо се чудехме кога най-сетне ще се събудиш!

— Сварила ли си кафе, Аби?

— Да, джезвето е пълно. Ще ти приготвя и нещо за закуска.

— Просто ми препечи хляб и сложи нещо отгоре. Нямам много време. Отивам да търся Таусър.

— Хайръм — рече Хенри, — това е полковник Райън от националната гвардия. Неговите хора са отвън.

— Да, видях ги през прозореца.

— Необходимост — рече Хенри. — Абсолютна необходимост. Шерифът не би могъл да се справи. Хората се стекоха тук на тълпи и щяха да направят цялата къща на пух и прах. Така че трябваше да извикам губернатора.

— Тейн — рече полковникът, — седнете. Искam да поговоря с вас.

— Разбира се — рече Тейн и седна. — Извинете, че съм толкова припрян, но там се загуби кучето ми.

— Тази работа — каза самодоволно полковникът, — е много по-важна, отколкото някакво куче.

— Е, полковник, това само доказва, че вие не познавате Таусър. Той е най-доброто куче, което някога съм имал. Отгледах го от мъничко паленце и през всичките тези години бе най-добрият ми приятел...

— Добре, приятел ви е — прекъсна го полковникът. — Все пак аз трябва да поговоря с вас.

— Вие просто си поговорете — рече Аби на Тейн, — а аз ще опека курабийки. Хенри е донесъл от наденичките, които правим във фермата.

Задната врата се отвори и с ужасен трясък и звън в стаята влетя Бийсли. В едната си ръка носеше три празни, двадесет литрови бидона, а в другата — два. Той се поклащаше тромаво, а бидоните се удряха един в друг.

— Хей! — изкрещя Тейн. — Какво става тук?

— Сега, моля те, по-спокойно — рече Хенри. — Нямах никаква представа какви проблеми възникнаха. Искяхме да докараме тук една голяма цистерна с гориво, но не можахме. Опитяхме да разбием задната стена на кухнята, за да я вкараме, но не успяхме...

— Опитали сте какво?!

— Опитяхме се да разбием задната стена на кухнята — обясни спокойно Хенри. — Една цистерна не може да мине през най-обикновена врата. Но когато се помъчихме да я разбием, установихме, че цялата къща отвътре е облицована с онзи материал който си използвал, за да направиш тавана на мазето си. Дори да го удариш с брадва, тя отскача и острието ѝ се изтъпява...

— Но, Хенри! Тази къща е моя и никой няма право да я разбива!

— Нищо подобно! — намеси се полковникът. — Много искам да зная, Тейн, каква е тази материя, която не можахме да разбием!

— Сега, Хайръм, не се горещи — предупреди Хенри. — Навън ни чака един голям и непознат свят...

— Той не чака нито тебе, нито когото и да било! — изкрещя Тейн.

— ... и ние трябва да го изследваме. А за да го изследваме имаме нужда от огромни запаси от гориво. И тъй като не можем да вкараме цистерна, ще донесем тук много бидони, после ще прекараме маркуч и...

— Но, Хенри...

— Бих желал — рече Хенри строго, — да не ме прекъсваш и да ме оставиш да се изкажа. Ти не можеш дори да си представиш какъв проблем представлява за нас снабдяването. Блокирани сме от една съвсем обикновена, стандартна врата. Трябват ни провизии, необходим ни е и транспорт. Коли и камиони ще свършат работа, защото можем да ги разглобим и да ги прекараме на части, обаче самолетите са проблем.

— Чуй ме, Хенри! Никой няма право да вкарва тук самолет. Тази къща е принадлежала на семейството ми почти сто години и сега е моя. Аз имам правата над нея и ти не можеш да идваш тук като началник и да вкарваш разни неща.

— Но ние ужасно много се нуждаем от самолет — рече умолително Хенри. — Със самолет може да се обходи много по-голяма територия.

Бийсли мина през кухнята, тракайки с бидоните и влезе във всекидневната.

— Надявах се, мистър Тейн — въздъхна полковникът, — че ще разберете как стоят нещата. На мене ми се струва съвсем ясно, че е ваш патриотичен дълг да ни помогнете в това начинание. Разбира се правителството има право да отчужди имота за обществена полза и да започне съответните процедури, но не би искало да го стори. Правителството би предпочело да срещне приятелско разбиране.

— Съмнявам се — рече Тейн, блъфайки и без да знае нищо конкретно по въпроса, — че правото на отчуждаване е приложимо в случая. До колкото зная, то се отнася за строежи и пътища...

— Това е път — рече безучастно полковникът. — Път през вашата къща към един друг свят.

— Първо на първо — заяви Тейн, — правителството ще трябва да докаже, че това ще е в полза на обществото и че отказът на собственика да отстъпи територията е в разрез с правителствените разпоредби...

— Смятам, че правителството ще може да докаже обществената полза — рече полковникът.

— А аз смятам — каза с яд Тейн, — че ще е най-добре да си взема адвокат.

— Ако наистина мислиш така — намеси се Хенри, винаги готов да помогне, — и ако искаш да си наемеш добър адвокат, а предполагам, че искаш, аз с радост ще ти препоръчам една фирма, която, сигурен съм, ще представлява интересите ти по най-компетентен начин и в същото време няма да ти струва скъпо.

Полковникът се изправи, вбесен.

— Ще отговаряте за това, Тейн! Правителството ще иска да научи много неща. Преди всичко хората там ще искат да узнаят как сте извършили цялата тази работа. Готов ли сте да им разкажете?

— Не — отвърна Тейн. — Не съм.

Изведнъж го споходи тревожна мисъл. „Те смятат, че аз съм измислил всичко това и скоро ще се нахвърлят върху мене като глутница вълци, само за да разберат как съм го направил.“ И той веднага си представи ФБР, държавния департамент в Пентагона и макар да седеше, Тейн усети, че краката му треперят.

Полковникът се обърна сковано и с почти маршова стъпка прекоси кухнята. Излезе през задния вход като затръшна вратата.

Хенри погледна към Тейн, замислен.

— Наистина ли така си решил? — попита го той. — Наистина ли възнамеряваш да им се противопоставиш?

— Започват да ми лаят по нервите — отвърна Тейн. — Откъде на къде ще идват тук и ще се разпореждат, без дори да ме питат. Не ме интересува кой какво мисли! Тази къща е моя! Тук съм роден, живял съм тук цял живот, харесвам я и...

— Така е — прекъсна го Хенри. — Зная много добре какво изпитваш.

— Може и да е детинщина, но не бих се противил толкова, ако бяха проявили желание да седнат и да поговорят за това какво биха искали да направят при положение, че могат да разполагат с къщата. Обаче те не бяха склонни да ми дадат възможност дори да си помисля. А пък работата е съвсем друга, Хенри, казвам ти! Това не ти е някаква територия, в която можеш да навлезеш и да я завземеш, независимо от мнението на Вашингтон по този въпрос. Там някъде има нещо... и най-добре е да внимаваме...

— Мислех си — прекъсна го Хенри, — докато седях тук, че поведението ти е напълно достойно и заслужава подкрепа. Реших, че щом сме съседни, не бива да те оставям сам в битката. Можем да си наемем цял отбор от кадърни адвокати, за да се борим, а междувременно можем да учредим и поземлена компания за развитие, та да сме сигурни, че този твой свят ще бъде използван както трябва... Логично е, Хайръм, да бъда рамо до рамо с тебе в това начинание. Без друго вече сме заедно в аферата с телевизора.

— Какво за телевизора?! — кресна Аби и тръсна поднос с курабийки пред Тейн.

— Ех и ти сега, Аби — рече търпеливо Хенри. — Обясних ти вече, че телевизорът ти е зад тази стена в мазето и не се знае кога ще го вземем от там.

— Да, зная — рече Аби, сложи на масата чиния с наденички и наля чаша кафе.

Бийсли влезе, идвайки от всекидневната, сетне излезе през задната врата, мърморейки нещо.

— Все пак — рече Хенри, използвайки спечеленото преимущество, — бих казал, че и аз имам някакъв дял в това. Без компютъра, който ти изпратих, ти нищо не би могъл да постигнеш.

„Пак се започва“, помисли си Тейн. Дори Хенри смяташе, че той е виновен за всичко това.

— Но Бийсли не ви ли каза?!

— Каза много неща, но знаеш какъв е Бийсли, нали?

Прав беше, разбира се. За селяните това щеше да бъде още една история на Бийсли — още една негова измишльотина. Никой не вярваше и дума от онова, което говореше Бийсли.

Тейн взе чашата си и отпи от кафето, мъчейки се да спечели време, за да отговори нещо. Обаче отговорът не идваше. Ако кажеше истината, тя би прозвучала много по-неубедително, отколкото която и да е лъжа.

— Можеш да ми кажеш, Хайръм. В края на краищата нали сме партньори?

„Той ме прави на глупак“, помисли си Тейн. „Хенри смята, че може да преметне всеки.“

— Ако ти кажа, няма да повярваш, Хенри.

— Е, това може да почака — рече примирено Хенри и се изправи.

През кухнята отново премина Бийсли, клатейки се тромаво и тракайки с нови попълнения от бидони.

— Трябва да заредя с гориво — рече Тейн, — ако ще търся Таусър.

— Веднага ще се погрижа — обеща незабавно Хенри. — Ще изпратя Ърни да дойде с цистерната си тук и ще прекараме маркуч, за да напълним тези бидони тук. Ще видя дали ще намеря някого, който да дойде с тебе.

— Не е необходимо. Мога и сам.

— Ако имаме радиостанция... тогава щеше да държиш връзка с нас...

— Обаче нямаме, а аз не мога да чакам, Хенри. Таусър е някъде там...

— Добре, де! Зная колко много си загрижен за него. Ти иди да го потърсиш, щом смяташ, че трябва, а аз ще се погрижа за другата

работа. Ще наема адвокати, за да изготвя необходимите документи за собственост върху нашата компания за поземлено развитие...

— И, Хайръм, ще направиш ли нещо за мене, моля те? — рече Аби.

— Ама разбира се — отвърна Тейн.

— Би ли говорил с Бийсли. Той се държи много глупаво. Изобщо не беше необходимо да ни напуска. Може да съм била малко рязка с него, но той е толкова простоват, че направо ме вбесява. Избяга от нас, за да помага цял ден на Таусър да изрови онзи мармот в гората и...

— Ще поговоря с него — прекъсна я Тейн.

— Благодаря ти, Хайръм! Той ще те послуша. Само тебе слуша. Де да беше ми поправил телевизора, преди да се бе случило всичко това! Направо съм загубена без него! Във всекидневната сякаш има дупка като телевизора го няма. Да знаеш, че много подхождаше на всичките ми мебели.

— Да зная — рече Тейн.

— Идваш ли, Аби? — извика Хенри от вратата.

Той махна свойски с ръка към Тейн като за сбогуване и каза:

— Ще се видим по-късно, Хайръм. Всичко ще уредя.

„Ни най-малко не се съмнявам“, помисли си Тейн.

Той се върна до масата, след като Хенри и Аби си отидоха, и тежко се отпусна на стола.

Предната врата с трясък се отвори и Бийсли изтича към него, задъхан и развълнуван.

— Таусър се върна! — изкрещя той. — Идва насам и води със себе си най-големия мармот, който някога си виждал!

Тейн скочи на крака.

— Мармот ли?! Но това е чужда планета и на нея няма мармоти!

— Ела и виж сам! — извика Бийсли, обърна се и хукна обратно, а Тейн го последва, по-бърз от стрела.

Наистина изглеждаше почти досущ като мармот... само че с човешки ръст. Приличаше по-скоро на мармот от някоя детска книжка, може би, защото ходеше изправен на задните си крака, опитвайки се да се движи с достойнство, макар и да не изпускаше от око кучето.

Таусър го следваше на около тридесет метра, поддържайки предпазливо дистанцията между себе си и това огромно мармотище.

Беше заел поза на добро овчарско куче и се придвижваше, почти лазейки, готов да предотврати всеки опит на мармота за бягство.

Животното приближи къщата и се спря. После се извърна кръгом, с лице към пустинята и клекна.

Извъртя глава и изгледа Бийсли и Тейн. В ясните, кафяви очи Тейн видя много повече, отколкото очите на животно.

Той бързо излезе напред, взе кучето в ръце и силно го притисна към себе си. Таусър вдигна глава и любвеобилно близна господаря си по лицето.

Тейн държеше кучето и гледаше мармота в човешки ръст, чувствайки огромно облекчение и благодарност.

„Всичко е наред сега“, рече си той. „Таусър се върна.“

Тейн се запъти към къщата, влезе вътре и отиде в кухнята.

Пусна Таусър на земята, намери една купа и я напълни с вода от чешмата. Остави я на пода и Таусър залочи жадно, разплисквайки водата по линолеума.

— По-полека, де — предупреди го Тейн. — Само недей да прекаляваш.

Той порови в хладилника, намери някакви остатъци от храна и ги изсипа в купата на Таусър, който размаха опашка, потънал в кучешко блаженство.

— По правило — рече му Тейн, — би трябвало да те вържа за това, че избяга.

Бийсли се шляеше наоколо и не след дълго влезе в кухнята.

— Онова животно е доста дружелюбно — рече той. — Чака някого.

— Чудесно — отвърна Тейн разсеяно и погледна часовника си. — Седем и половина е — обяви той. — Може да хванем новините. Искаш ли да опиташ, Бийсли?

— Ами да. Зная точно как да ги хвана: онзи човек от Ню Йорк...

— Именно — рече Тейн.

Тейн влезе във всекидневната и погледна през прозореца. Мармотът с човешки ръст не беше помръднал: беше с гръб към къщата и гледаше пустинята, от която бе дошъл.

„Чака някого“... така бе казал Бийсли... така и изглеждаше. Ала най-вероятно това бяха само фантазиите на Бийсли.

А ако чакаше някого, кой ли би могъл да бъде той? Какъв ли би бил този някой? Хората разбира се вече бяха научили, че там някъде има врата — врата към друг свят. И колко ли врати през вековете се бяха отворили, питаше се Тейн.

Хенри бе казал, че там навън има един голям и нов свят, очакваш земляните да навлязат в него. Но изобщо не беше така... Тъкмо обратното!

Гласът на коментатора загърмя по радиото, подхващайки от средата на някакво изречение.

— ... най-сетне са се включили в акцията. Радио Москва съобщи тази вечер, че Съветският пратеник ще представи доклад пред ООН утре относно интернационалната принадлежност на този друг свят и пътя към него... От самия път обаче — дома на някакъв господин, наречен Хайръм Тейн, нямали никакви вести. Сигурността е възстановена напълно и плътният, военен кордон, който огражда къщата като стена, успява да удържи тълпите. Опитите ни да се свържем с дома бяха осуетени от нечий глас, който грубо ни заяви, че за този номер не се приемат никакви обаждания. А самият Тейн изобщо не се е показвал от къщата.

Тейн се върна в кухнята и седна.

— За тебе говорят — рече важно Бийсли.

— От тази сутрин се носи слухът — продължаваше коментаторът, — че Тейн, който е най-обикновен дърводелец и търговец на антики, при това до вчера съвсем неизвестен, се завърнал най-сетне от пътуването си, което предприел в тази нова и непозната земя. Но какво е намерил (ако въобще е намерил нещо), никой не може да каже. Нито пък има някаква допълнителна информация за онзи друг свят, освен факта, че е пустиня, в която до този момент не е забелязан живот... Късно вчера пристигна вълнуващата новина, че е открит някакъв странен предмет в гората срещу къщата, но тази територия също бе оградена от военните и до този момент полковник Райън, който командва войските, не казва какво е намерено всъщност... Най-загадъчният човек в тази история е някой си Хенри Хортън, който сякаш единствен има достъп до къщата на Тейн, без да е официално лице. Хортън бе разпитан рано днес, не ни каза много, но успя да създаде у нас впечатлението за някакво съзаклятие. Мистър Хортън намекна, че той и Тейн били партньори в някакво мистериозно

начинание и остави да витае из въздуха усещането, че той и Тейн са си сътрудничили в откриването на новия свят... Интересно е да се отбележи, че Хортън е собственик на малък завод за компютри и от надежден източник имаме сведение, че съвсем наскоро той е доставил на Тейн компютър или по-скоро някаква машина, която е забулена в тайна. Някой хора казват, че точно тази машина е била в процес на разработване поне шест-седем години... Отговорите на въпроса „Как се случи всичко това и какво всъщност се случи?“ трябва да почакаят резултатите от изследванията на цял екип от учени, които напуснаха Вашингтон тази вечер след конференцията в Белия дом. Тя трая цял ден и бе посетена от представители на военните, държавния департамент, службата за сигурност и отдела за специални оръжия... По целия свят отзвукът от случилото се в Уилоу Бенд може да се сравни само със сензацията от вестта за пускането на атомната бомба преди двадесетина години. Сред мнозина от наблюдателите съществува убеждението, че отзвукът от Уилоу Бенд ще бъде дори още по-разтърсващ, отколкото този от Хирошима... Във Вашингтон настояват, което е и съвсем естествено, че този въпрос трябва да си остане в пределите на страната и че те са в състояние да се справят с положението така, както ще бъде най-добре за националните ни интереси... В чужбина обаче се надига вълна от протести и общото мнение е, че това не може да бъде въпрос, засягащ само една нация, а тъкмо напротив — би трябвало да се доведе до знанието на всички страни в света... От неофициален източник получихме сведение, че наблюдател от ООН незабавно е потеглил към Уилоу Бенд. Франция, Великобритания, Боливия, Мексико и Индия вече са внесли петиция във Вашингтон с молба да изпратят свои наблюдатели на мястото на събитието, а други държави несъмнено се готвят да направят същото... Светът е затаил дъх в очакване на вести от Уилоу Бенд...

Тейн протегна ръка, изключи радиото и то замлъкна.

— По това, което казват — рече Бийсли, — личи, че скоро ще бъдем нападнати от цяла сюррия чужденци.

„Да“, помисли се Тейн. „Навярно ще има цяла сюррия чужденци, но не в смисъла, който влага Бийсли. Думата «чужденци», отнасяща се за което и да било човешко същество вече е отживяла времето си. Никой човек на земята не би могъл да е чужденец сега, когато в съседния двор има същества от друга планета... «в съседния двор» и

то в буквалния смисъл на тази фраза! Какви ли са били съществата, живели в каменната къща?“

А може би тази не бе единствената форма на живот, дошла от далечна планета. Навярно щяха да дойдат същества и от много други планети. Защото Тейн бе открял вратата към един чужд свят, но сигурно имаше много такива врати... и как изглеждаха световите зад тях? За какво бяха тези врати?

Някой или нещо бяха намерили начин да отидат в друг свят, спирайки на някоя планета по пътя, с цел да се скъси някак разстоянието от милиони светлинни години — един по-прост и по-лесен начин, отколкото ако трябваше да се премине направо през необятните дълбини на космоса. А след като веднъж вече пътят беше открит, то той си оставаше открит и беше толкова лесно — така, сякаш човек отиваше в съседна стая.

Едно нещо обаче, едно-единствено необяснимо нещо, озадачаваше Тейн — въртенето и движението в пространството на свързаните планети, на всички онези, които би трябвало да се свържат. „Как може да има сигурни и истински връзки“, спореше със себе си Тейн, „между два предмета, движещи се независимо един от друг?“

И все пак само преди няколко дни Тейн би се съгласил също сигурно, че такава една идея в крайна сметка е фантастична и нереална. Но въпреки всичко тази идея бе осъществена. А след като веднъж се осъществеше една невъзможна идея, кое разумно същество искрено би твърдяло, че същото няма да стане и с втора такава идея?

Някой позвъни на вратата и Тейн стана, за да отвори.

Беше Ърни, нафтаджията.

— Хенри ми каза, че си искал гориво. Дойдох да ти съобщя, че ще можеш да го получиш едва утре.

— Чудесно — отвърна Тейн. — Сега не ми трябва.

И той бързо затръшна вратата. После се облегна на нея, премисляйки. Все някога трябваше да се срещне лице в лице с тях. Не можеше вечно да държи вратата заключена и да се крие от света. Някой ден, рано или късно планетата Земя и той трябваше да се разберат по този въпрос.

Според него бе глупаво, че той мисли и постъпва по този начин, но нищо не можеше да се направи.

Тейн имаше нещо, от което Земята се нуждаеше... нещо, което Земята искаше или поне си мислеше, че иска. И все пак в крайна сметка отговорността беше неговата. Беше се случило в неговата територия, в неговата къща. Дори без да подозира, той бе подпомогнал и подбудил събитията.

„А земята и къщата са мои“, казваше си гневно Тейн. „И този свят там е продължение на собствения ми двор. Независимо от това накъде отива и докъде стига, той е продължение на моя двор.“

Бийсли излезе от кухнята, а Тейн отиде във всекидневната. Таусър се бе сгушил върху седалката на креслото със златистата дамаска и леко похъркваше.

Тейн реши да го остави там. В края на краищата Таусър си бе заслужил правото да спи, където пожелае.

Тейн отиде до прозореца, минавайки покрай креслото. Навън се виждаше пустинята, стигаща чак до хоризонта, а пред прозореца, седнали един до друг, бяха мармотът с човешки ръст и Бийсли. Седяха с гръб към Тейн и гледаха към пустинята.

Изглеждаше някак естествено мармотът и Бийсли да седят рамо до рамо. Според Тейн те двамата имаха сякаш много общи неща.

А и беше добро начало — един човек и извънземно същество от друг свят бяха седнали заедно като приятели.

Тейн се опита да си представи как биха изглеждали тези свързани светове, към които сега Земята също принадлежеше и възможностите, произтичащи от факта на свързването, изведнъж като светкавица прорязаха съзнанието му.

Между Земята и онези други светове щеше да има връзка и какво щеше да последва от всичко това?

А и като се сетеше само... контактът всъщност бе установен вече, но без какъвто и да било драматизъм и така естествено, че срещата не му се бе сторила като кой знае колко важно и велико събитие. Защото там навън Бийсли и мармотът се бяха срещнали и ако всичко минеше по този начин, нямаше абсолютно никаква причина за тревога.

Ала Тейн се сети, че тази работа не бе случайна. Тя бе планирана и извършена с вещината на дългогодишна рутина. Този свят не бе първият, който мармотите откриваха. Нямаше да бъде и последният.

Малките, плъхообразни същества бяха пребродили космоса (човек дори не можеше да си представи колко светлинни години бяха пропътували те) в превозното средство, което Тейн бе изровил в гората. След като бяха дошли тук, те го бяха заровили в пръстта, навярно както дете би заровило купичката си в пясъка. Сетне бяха дошли в тази къща и бяха нагласили апарата, който бе превърнал къщата в тунел между два свята. А след като веднъж това бе сторено, нуждата да се прекосява космоса бе изчезнала завинаги. Имаше нужда обаче от един прелез, който да служи за връзка между планетите.

Малките, плъхообразни същества щяха да свършат своята работа и да си заминат, но не и преди да се убедят, че този път към тяхната планета ще издържи на всякакви нападения. Отвътре те бяха облицовали къщата с някакъв чуден материал, който устояваше на брадва, а без съмнение би устоял и на много повече от една най-обикновена брадва.

В маршова стъпка и индианска нишка съществата бяха изкатерили хълма, на който имаше осем космически кораба върху осем платформи. Сега обаче върху платформите на хълма имаше само седем кораба — плъхообразните същества си бяха отишли. А може би след време щяха да кацнат на друга планета и още една врата щеше да бъде отворена: връзка с още един свят.

Обаче беше нещо повече от това, мислеше си Тейн: беше също и връзка между народите на тези светове.

Малките плъхоподобни същества бяха изследователите-пионери, които търсеха планети, подобни на Земята. Съществото отвън, седнало до Бийсли, също трябваше да изпълни мисията си, а може би в бъдеще човекът също щеше да служи на някаква кауза.

Тейн се извърна от прозореца и се огледа — стаята си беше все същата — такава, каквато я помнеше от години. При цялата тази промяна отвън и всичко, което се бе случило там, тя си оставаше непроменена.

„Ето я истината“, помисли си Тейн. „Само тук е истината. Каквото и да се случи от тук нататък, аз принадлежа на това място — на тази стая с почернялата от много огньове камина, лавиците със старите, скъсани книги, креслото, старият, износен килим — изтъркан през годините от стъпките на любими и незабравими хора.“

А това бе също и затишие преди бурята и Тейн го знаеше.

* * *

Всеки миг се очакваше да пристигнат официалните гости — екипът от учени, правителствените лица, военните, чуждестранните наблюдатели и представителите на ООН.

Тейн осъзна, че в сравнение с всички тези хора, бе уязвим и безпомощен. Нямаше значение какво ще мисли или каже даден човек — сам той не би могъл да се пребори с целия свят.

Този беше последният ден, в който къщата все още принадлежеше на рода Тейн. След почти сто години тя щеше да има друга съдба.

И за първи път от сто години под нейния покрив нямаше да преспи нито един Тейн.

Той стоеше, гледаше камината и лавиците с книги и усети старите, призрачни сенки да изпълват стаята. Тейн понечи да вдигне ръка, сякаш за да им махне за сбогом — не само на призраците от миналото, но също и на стаята. Обаче още преди да махне, ръката му се отпусна безжизнено надолу.

Каква полза, мислеше си той.

Тейн излезе на верандата и седна на стъпалата. Бийсли го чу и се извърна.

— Много е мил — рече той и потупа мармота по гърба. — Също като някой голям Мечо Пух.

— Да, виждам — отвърна Тейн.

— А най-хубавото от всичко е, че мога да си говоря с него.

— Да, зная — рече Тейн, спомняйки си, че Бийсли си говореше и с Таусър.

Зачуди се какво ли би било, ако можеше да живее в простия свят на Бийсли. На моменти навярно би било доста удобно, реши Тейн.

Плъхоподобните същества бяха дошли в космически кораб, но защо точно в Уилоу Бенд? Защо бяха избрали точно тази къща — единствената в цялото село, където биха могли да намерят съоръженията, с които лесно и бързо да направят своя апарат? Защото нямаше никакво съмнение, че те бяха плячкосали компютъра, за да се снабдят с онова, което им бе необходимо. Поне в това Хенри беше

прав. Като се замисли, Тейн осъзна, че все пак Хенри бе изиграл много важна роля в цялата тази работа.

Възможно ли бе съществата да бяха предвидили, че точно през тази седмица и точно в тази къща вероятността лесно и бързо да осъществят плана си ще бъде изключително висока?

Притежаваха ли те способностите на ясновидци въпреки всичките си други дарби и висока техника?

— Някой идва — рече Бийсли.

— Нищо не виждам.

— Нито пък аз — отвърна Бийсли, — но Мармотчо ми каза, че ги е видял.

— Каза ли ти?!

— Нали ти споменах, че двамата си говорим. А ето, и аз ги видях.

Бяха надалече, ала бързо се приближаваха — три точки в далечината, носещи се през пустинята.

Тейн седеше и ги гледаше. Хрумна му да влезе вътре и да си вземе пушката, ала не се помръдна от стълбата, където бе седнал. Пушката нямаше да му бъде от полза. Щеше да е безсмислено. Дори нещо повече — самото му отношение нямаше смисъл. „Най-малкото нещо“, помисли си Тейн, „което човек би могъл да направи, е да посрещне тези същества от друг свят без оръжие и с чисто сърце.“

Те бяха вече по-близо. Стори му се, че седяха в невидими кресла, които стремително се носеха през пустинята.

Тейн видя, че приличаха на хора, поне до известна степен, и че бяха само трима.

Долетяха вихрено и спряха изведнъж на около тридесет метра от стълбите, където седеше Тейн.

Той седеше неподвижен и мълчеше. Какво ли можеше да каже? Беше толкова нелепо!

Хуманоидите бяха малко по-дребни от него самия и черни като пиката на асото пика. Носеха къси, прилепнали по краката панталони и жилетки, които бяха някак по-големи. Цветът на облеклото им беше син като синевата на пролетно небе.

Но не това бе най-лошото.

Те седяха върху седла, с рога отпред, стремена отстрани и нещо като сгъваемо легло, закрепено отзад. Обаче не се виждаха никакви

коне.

Седлата се носеха по въздуха, а стремената им бяха на около метър от земята. Хуманоидите седяха спокойно върху седлата си и се взираха в Тейн... както и той в тях.

Най-сетне Тейн стана и пристъпи напред. Тогава тримата скочиха на земята и също тръгнаха към него, а седлата останаха да висят във въздуха — точно така, както ги оставиха.

Тейн тръгна напред, тримата също. Вървяха, докато разстоянието между тях се стопи на два метра и тогава спряха.

— Казват ти здрасти — рече Бийсли, — а също и добре дошъл.

— Ами, добре тогава, кажи им, че... ей, я чакай! Ти откъде знаеш всичко това?!

— Мармотчо ми казва и аз ти го предавам. Значи, ти ще казваш на мен, аз — на Мармотчо, а той — на тях. Така трябва да стане. Той затова е тук.

— Брей, да му се... — избъбри смаяно Тейн. — Излиза, че ти наистина можеш да говориш с тях.

— Нали ти казах, че мога?! — възмути се Бийсли. — Казвал съм ти, че и с Таусър мога да говоря, но ти ме мислеше за луд.

— Телепатия е! — възкликна Тейн.

Ставаше все по-лошо. Не стигаше това, че плъхообразните същества знаеха всичко, ами сега знаеха и за Бийсли.

— Какво рече, Хайръм?

— Няма значение — отвърна Тейн. — Кажи на този твой приятел да им преведе, че се радвам да се запозная с тях и дали мога с нещо да им помогна.

Той стоеше и притеснен поглеждаше към тримата хуманоиди. Забеляза, че жилетките им имаха много джобове, които бяха издути — натъпкани навярно с техния тютюн, техните носни кърпички, техни джобни ножчета и други подобни.

— Те казват — рече Бийсли, — че искат да направят трампа.

— Трампа ли?!

— Ами да, Хайръм. Нали знаеш: искат да изтъргуват нещо?! — рече Бийсли и тихичко се изкиска. — Представи си само — да се разкрият пред един търгаш, при това янки! Хенри така казва за тебе. Казва, че си способен да смъкнеш кожата от гърба на някого по най-мазня...

— Остави Хенри на мира! — сръза го Тейн. — Нека поне веднъж да не го намесваме в нещо.

Тейн седна на земята, трите същества също седнаха и се обърнаха с лице към него.

— Попитай ги какво искат да изтъргуват.

— Идеи — отвърна Бийсли.

— Идеи ли?! Но това е лудост...

И в същия миг Тейн разбра, че не е.

От всички стоки, които можеха да се продадат на един чужд народ, идеите бяха най-ценните и най-лесните за търгуване. Нямаше нужда от складове, не разстройваха икономиката (поне не веднага) и приносят им към благосъстоянието на нацията беше много по-голям от този на търговията с материални стоки.

— Попитай ги — обади се отново Тейн — какво ще искат в замяна на седлата, които яздят.

— Те искат да знаят ти какво имаш да им предложиш.

Ето този въпрос бе най-голямата пречка, защото на него много трудно можеше да се намери отговор.

Автомобили и камиони — двигателите с вътрешно горене... е, може би не. Защото те вече си имаха своите седла. В очите на тези същества Земята бе остаряла от гледна точка на транспорта.

Жилищната архитектура... не, тази идея едва ли струваше нещо, а пък и Тейн бе видял онази къща... Значи, те разбираха от къщи.

Платове? Не, те си имаха платове.

Боя, мислеше си Тейн. Може би нямаха боя.

— Виж дали се интересуват от бои — рече Тейн на Бийсли.

— Питат какво е това. Моля те, обясни им.

— Добре, тогава. Чакай сега — това е предпазно вещество, което може да се нанесе почти върху всяка повърхност. Съхранява се лесно и се нанася. Предпазва от атмосферното влияние и от корозията. Използва се също и за украса. Произвежда се във всякакви цветове, а не е и скъпо.

— Мислено свиват рамене — каза Бийсли. — Заинтригувани са, обаче съвсем слабо. Биха те слушали още. Хайде, кажи им още нещо.

„Така е по-добре“, помисли си Тейн.

От такава приказка той разбираше. Намести се по-добре и леко се наведе напред, оглеждайки безизразните, абаносови лица и

опитвайки се да разгадае мислите им.

Не можеше да ги разбере. Тези три лица бяха най-безизразните, които Тейн бе виждал някога.

Всичко му бе вече познато — все едно си беше у дома. Той бе в стихията си.

А в тримата отсреща някак подсъзнателно усети, че има най-добрата търговска оферта, която някога бе получавал в живота си. И точно това го развесели и оживи.

— Кажи им — рече Тейн, — че не съм съвсем сигурен какво искат да чуят. Може би съм говорил прекалено бързо. В края на краищата идеята за боята е адски ценна.

— Те казват, че не се интересуват особено. Но би ли им разказал още нещо, просто от уважение към тях?

„Захапаха въдицата значи“, помисли си Тейн. Само да можеше умно да изиграе козовете си...

И той се нагласи удобно, готов да се пазари както трябва.

* * *

Няколко часа по-късно дойде Хенри Хортън. Придружаваше го някакъв доста зализан господин, който беше безупречно издокаран и стискаше някаква голяма папка под мишница.

Хенри и господинът спряха до стълбите, напълно слисани.

Тейн бе клекнал на земята пред една дъска и мацаше боя по нея, а извънземните го наблюдаваха. От петната боя по телата и дрехите им личеше, че и те бяха работили с боята. Навсякъде по земята се търкаляха боядисани на половина дъски и десетина стари кутии с боя.

Тейн вдигна поглед и видя Хенри и господина.

— Надявах се, че все пак някой ще дойде — рече Тейн.

— Хайръм — каза Хенри, придавайки си много по-важен вид отколкото друг път, — разреши ми да ти представя мистър Ланкастър — представител на ООН.

— Драго ми е, сър — отвърна Тейн. — Чудя се, дали не бихте...

Хенри го прекъсна с царствен жест и рече:

— Мистър Ланкастър малко се затрудни, докато си пробие път през тълпата отвън. Така че аз му предложих помощта си. Вече му обясних нашия общ интерес в това начинание.

— Много любезно беше от страна на мистър Хортън — каза Ланкастър. — Онзи глупав сержант...

— Въпрос на умение да се работи с хора — рече Хенри.

Обаче Тейн разбра, че забележката на Хенри не направи впечатление на човека от ООН.

— Мога ли да ви попитам, мистър Тейн — каза Ланкастър, — какво точно правите?

— Правя трампа — отвърна Тейн.

— Трампа ли? Колко странен израз...

— Стара дума. Янките много я употребяват — рече бързо Хенри. — Има някои особени нюанси в значението. Когато човек търгува с някого, той разменя стока, но когато извършва трампа, той се готви да смъкне кожата на другия.

— Интересно — рече Ланкастър. — Значи вие се каните да смъкнете кожата на господата в небесно сините одежди...

— Хайръм е най-способният трампаджия тук — обяви гордо Хенри. — Той има магазин за антики и трябва здравата да се пазари...

— А мога ли да запитам — поде отново Ланкастър, успявайки най-сетне да прекъсне Хенри, — какво правите с тези кутии боя? Тези господа бъдещи купувачи на боя ли са или...

Тейн захвърли дъската и скочи на крака, ядосан.

— Защо не млъкнете вие двамата?! — изкрещя той. — Откакто дойдохте, се опитвам да ви кажа нещо, но не мога да взема думата от вас. Казвам ви, че работата е много сериозна...

— Хайръм! — възкликна Хенри ужасен.

— Няма нищо — рече човекът от ООН. — Ние наистина много се разбъбрихме. Е, мистър Тейн?

— В затруднено положение съм — отвърна Тейн — и имам нужда от помощ. Продавам на тези господа идеята за боята, но не зная нищо по този въпрос — основните принципи, начин на производство, какво включва то...

— Но, мистър Тейн, след като им продавате боята, какво значение има...

— Аз не им продавам боята! — изкрещя Тейн. — Продавам им идеята, принципа! Това е нещо, което никога не им е хрумвало и са заинтригувани. Предложих им идеята за боята срещу идеята за техните седла и почти успях да...

— Седлата ли? Имате предвид онези неща, които висят във въздуха?

— Точно така! Бийсли, би ли помолил някой от приятелите ни да демонстрира седлото си?

— На драго сърце, Хайръм — рече Бийсли.

— Какво общо има Бийсли с тази работа? — попита Хенри.

— Бийсли е преводач. Предполагам, че ти ще го наречеш телепат. Нали знаеш, че винаги говори за това как умее да си приказва с Таусър?

— Бийсли винаги говори разни врели-некипели.

— Но този път не е така. Той казва на Мармотчо — това смешно чудовище, онова което искам да кажа, Мармотчо предава на извънземните, извънземните — на Мармотчо, той — на Бийсли, а Бийсли — на мен.

— Невероятно! — изсумтя Хенри. — Бийсли няма мозък дори за... какъв каза ти, че е?

— Телепат — отвърна Тейн.

Един от извънземните стана и се качи върху седлото си. Поязди малко напред-назад, сетне скочи от него и отново седна на земята.

— Забележително! — възкликна човекът от ООН. — Това е нещо като антигравитационно устройство, което човек може напълно да управлява. Наистина бихме могли да го използваме!

Представителят на ООН. потърка с длан брадичката си.

— И смятате да им дадете идеята за боята срещу идеята за седлото?

— Точно така — рече Тейн, — но ми е нужна помощ. Трябва ми химик или производител на бои, или просто някой, който да обясни как се прави боята. Трябва ми също професор или някой друг, който да разбира от седла, когато извънземните започнат да ми обясняват за седлата.

— Ясно — рече Ланкастър. — Да, наистина това е проблем. Мистър Тейн, вие струва ми се сте доста прозорлив човек...

— О, и още как! — възкликна Хенри, — Хайръм е много умен.

— Тогава разбирате, предполагам — рече човекът от ООН, — че тази процедура е извънредно необичайна...

— Не е вярно! — избухна Тейн. — Просто такава е практиката им. Откриват планета, а после разменят идеи. Така са правили и с другите планети и продължават да го правят вече толкова много години. Искат само идеи. И то нови идеи, защото по този начин се изгражда технология и култура. А те имат много идеи, сър, които човешката раса може да използва.

— Точно там е работата — рече Ланкастър. — Това е може би най-важното нещо, което се е случило на нас, хората. В съвсем кратък период от време ние можем да получим сведения и идеи, които ще ни тласнат (поне теоретически) с хиляда години напред. А в такава важна работа трябва да участват експерти...

— Но вие няма да можете да намерите друг, който да се пазари по-добре от Хайръм! — възнегодува Хенри. — Когато човек се пазари с него и кътните му зъби дори не са в безопасност. Защо не го оставите на спокойствие? Той ще ви свърши работата. Вие си свикайте експертите и плановиците, но нека Хайръм да е на предна линия. Тези

приятелчета тук показаха, че го приемат и че искат да работят с него, а какво повече може да иска човек? Просто му помогнете малко!

Бийсли дойде при тях и погледна човека от ООН право в лицето.

— Няма да работя с никой друг — рече той. — Ако изритате Хайръм, аз си отиват заедно с него. Хайръм е единственият, който се е отнасял към мен по човешки...

— Ето, видяхте ли! — извика тържествуващо Хенри.

— Един момент, Бийсли! — рече човекът от ООН. Можем да се погрижим за интересите ви. Предполагам, че един преводач в ситуация като тази би трябвало да получава доста голяма заплата.

— Парите не значат нищо за мен — рече Бийсли. — Те не могат да ми купят приятели. Хората ще продължават да ми се присмиват.

— Истината ви казва, мистър — предупреди го Хенри. — Никой друг не може да бъде такъв инат като Бийсли. Познавам го, защото работеше при нас преди.

Човекът от ООН изглеждаше объркан, но ни най-малко не се отчая.

— Ще ви трябва доста време — отбеляза Хенри, — за да намерите друг телепат, а още по-малко пък такъв, който да говори с тези тук.

Човекът от ООН изглеждаше така, сякаш някой го бе сграбчил за гърлото.

— Съмнявам се — каза той, — че на тази земя може да се намери друг като него.

— Ами, добре тогава — рече грубовато Бийсли. — Дайте да решим най-сетне, че няма да вися тук цял ден.

— Дадено! — извика човекът от ООН. — Вие двамата действайте. Моля ви, действайте! Не можем да оставим такъв шанс да ни се изплъзне. Има ли нещо, което бихте искали? Нещо, което да направят за вас?

— Да, има — отвърна Тейн. — Скоро ще започнат да идват нашите хора от Вашингтон и разни баровци от други страни. Просто ги дръжте надалече от мене.

— На всички ще обясня много внимателно. Никой няма да ви пречи.

— Трябва ми също химик и някой, който разбира от седла. Трябват ми спешно. Мога да задържа тези приятелчета, но няма да е за

много дълго.

— Ще имате всеки, когото пожелаете — рече мъжът от ООН. — Абсолютно всеки! Само за няколко часа ще бъдат тук. А след ден-два ще имате цял екип от експерти, които ще бъдат на разположение и ще чакат само да ги повикате.

— Вие много ни помогнахте, сър — рече мазно Хенри. — Хайръм и аз високо оценяваме това. А сега, след като нещата се уредиха, нека ви кажа, че навън чакат репортерите. Те ще искат да чуят вашето мнение.

Изглежда на човека от ООН не му беше в кръвта да се опъва. Той се подчини и двамата с Хенри се заизкачваха по стълбите.

Тейн се озърна и зарея поглед в пустинята.

— Ама че голям преден двор — рече той.

ВСИЧКИ КАПАНИ НА ЗЕМЯТА

Инвентарният списък бе дълъг. Върху многобройните страници със своя дребен и ясен почерк той бе описал мебелите, картините, порцелановите сервиси, сребърните прибори и всичко останало — всички лични принадлежности, натрупани с годините от рода Барингтън.

А сега, когато стигна до края, той записа и себе си като последна вещь в списъка:

Един домашен робот, Ричард Дейниъл. Поостарял, но запазен.

Ричард остави писалката настрана, събра и подреди листата, и постави върху тях преспапието — един малък и изящен предмет от слонова кост, който леля Хортензия бе купила при последното си пътуване до Пекин.

След като направи всичко това, работата му бе завършена.

Ричард бутна стола си назад, изправи се иззад бюрото и бавно прекоси стаята, движейки се сред множеството от предмети, принадлежащи към миналото на рода. Ето там над камината висеше сабята, с която праотецът Джонатан бе воювал във войната между севера и юга, а под нея върху полицата бе поставена купата, спечелена от смелия яхтен капитан; там беше и бурканчето с лунен прах, което Тони бе донесъл от петото кацане на човека върху Луната, и старият хронометър от бракувания преди много години семеен космически кораб, пътувал толкова често до астероидите.

А върху стените, почти един до друг висяха портретите на измрелите роднини — лица, взиращи се в света, който и те бяха съграждали.

Всичките тези хора, мислеше си Ричард Дейниъл, разглеждайки лицата едно по едно, той бе познавал.

Ето там, в дясно от камината беше старият Руфъс Ендрю Барингтън, който бе съдия преди около двеста години, а от дясно на Руфъс беше Джонсън Джозеф Барингтън, който бе оглавявал отдавна забравената мечта на човечеството — Бюрото за паранормални

изследвания. Там пък, до вратата за терасата беше навъсено, пиратско лице на Денли Барингтън, който пръв в рода бе натрупал пари.

И много, много други — администратор, пътешественик, шеф на корпорация. Всичките — добри и свестни мъже.

Но всичко това бе приключило. Родът бе загинал.

Ричард Дейниъл тръгна бавно да обхожда къщата за последен път: семейната стая, претъпкана с мебели, кабинета със спомените от миналото, библиотеката с редиците от стари томове, трапезарията, в която бляскаха и искряха порцеланът и среброто, и кухнята, където лъщяха бронзът и алуминият и неръждаемата стомана; спалните на втория етаж — всяка, съдържаща характерното за своя обитател... и най-накрая — спалнята, в която бе умряла старата леля Хортензия, слагайки най-сетне край на рода Барингтън.

Празната къща нямаше вид на обитавана от духове, а по-скоро цареше атмосфера на очакване да започне отново предишният весел живот. Това впечатление обаче беше измамливо. Всички портрети, всички порцеланови сервизи и сребърни прибори — всичко в къщата щеше да бъде продадено на търг, за да бъдат платени дълговете. Стаите щяха да бъдат лишени от своите принадлежности, а върховната обида щеше да бъде нанесена с продажбата на самата къща.

Дори той, мислеше си Ричард Дейниъл, щеше да бъде продаден, тъй като и той бе просто движим имот. Та нали заедно с другите беше в инвентарния списък?

Само че онова, което възнамеряваха да направят с него, бе лошо, отколкото една най-обикновено продажба. Защото Ричард Дейниъл щеше да бъде променен, още преди да го обявяха за продан. Никой не би дал и не би вложил пари в него такъв, какъвто беше сега. А освен това имаше и специален закон... закон, който казваше, че никой робот не може официално да притежава един живот по-дълъг от сто години. А той вече бе живял непрекъснато шест пъти по сто.

Беше отишъл при адвоката, макар да бе проявил съчувствие, не му бе дал никаква надежда.

— Погледнато технически, — бе казал адвокатът, на своя сбит и ясен език, — дори в този момент вие сте в твърде голямо нарушение на закона. Просто не разбирам как семейството ви е успяло да се измъкне.

— Те обичаха стари неща — рече Ричард Дейниъл, — а и аз не се показвах навън. Стоях най-вече в къщата и много рядко излизях.

— И така да е — рече адвокатът, — има все пак досиета. За вас сигурно са събрали цяла папка.

— В миналото родът имаше много и доста влиятелни приятели — обясни Ричард Дейниъл. — Сигурно разбирате, сър, че хората от рода Барингтън, преди да ги върхлети неволята, бяха много известни в политиката и много други области.

Адвокатът кимна и изсумтя с разбиране, после каза:

— Онова, което не разбирам, е: защо се противопоставяте така остро на промяната? Вие няма да бъдете изцяло променен. Ще си останете Ричард Дейниъл.

— Ще загубя спомените си, нали?

— Да, разбира се, но те не са толкова важни. А освен това, ще натрупате нови спомени.

— Спомените ми са скъпи за мене — рече му Ричард Дейниъл, — те са всичко, което имам. След около шестстотин години те са моето единствено ценно притежание. Можете ли да си представите, господин адвокат, какво означава да прекарате шест века сред хора от един и същи род?

— Да, мисля, че мога — съгласи се адвокатът. — Ала сега, когато родът го няма, спомените не са ли болезнени за вас?

— Утеха са. Постоянна утеха. Карат ме да се чувствам важен. Дават смисъл на живота ми и място, където да се сгуша.

— Но нима не разбирате? Вие няма да имате нужда от утеха и усещане за собствена значимост, щом веднъж ви преориентират. Ще бъдете чисто нов. Ще запазите само известно чувство за основна самоличност, която никой не би могъл да ви отнеме, дори и да искаше. Няма да има за какво да съжелявате. Няма да има останала от миналото вина, нито разбити надежди, нито стари връзки, които да ви държат с вързани ръце.

— Аз трябва да бъда такъв, какъвто съм — настоя упорито Ричард Дейниъл. — Стигнах до дълбоки прозрения и заживях в среда, която придаде смисъл на съществуването ми. Не бих могъл да приема да бъда някой друг.

— Ще бъдете много по-добре — рече уморено адвокатът. — Ще имате по-здравото тяло, по-добри умствени възможности... ще бъдете по-умен.

Ричард Дейниъл стана от стола, виждайки, че няма смисъл.

— Нали няма да ме издадете? — попита той.

— Разбира се, че не — отвърна адвокатът. — Колкото до мене, аз изобщо не съм ви виждал.

— Благодаря — рече Ричард Дейниъл. — Колко ви дължа?

— Абсолютно нищо — отвърна адвокатът. — Никога не взимам пари за клиенти, които са навършили петстотин години.

Тези негови думи бяха замислени като шега, ала Ричард Дейниъл не се засмя. Не му беше до смях.

При вратата той се спря и се обърна.

„Защо?“, мислеше да попита той. „Защо е този глупав закон.“

Не се наложи да пита обаче. Никак не бе трудно да разбере.

Причината беше човешката суета. Никое човешко същество не живееше много повече от сто години, значи роботът също не би трябвало да живее. Но от друга страна роботът бе твърде ценен, за да бъде просто изхвърлян в края на всеки сто години. И така бе измислен законът за периодичното прекъсване на живота на един робот. По този начин никое човешко същество не би било подложено на психологическата обида, че неговия искрен и верен слуга би могъл да го надживее с няколко хиляди години.

Беше нелогично, но хората бяха нелогични!

Нелогично, обаче мило. Мило по много и най-различни начини.

„Мило... както понякога хората от рода Барингтън бяха мили“, помисли си Ричард Дейниъл. Шестстотин години на мила доброта. Каква гордост изпитваше само, когато се сетеше за това! Дори му бяха дали още едно име. В наши дни нямаше много работи с две имена. Беше специална проява на обич и уважение.

Тъй като адвокатът не успя да му помогне, Ричард Дейниъл потърси помощ другаде. Сега, когато мислеше за миналото си, застанал в стаята, където бе умряла Хортензия Барингтън, той съжаляваше, че го е направил. Бе нарушил вътрешната си хармония, надхвърляйки няколко пъти възможностите си. За адвоката бе лесно да му каже какво представляваше той. Адвокатите притежаваха закона, който определяше поведението им и по този начин не страдаха от агонията да взимат сами решения.

Но ако един свещеник е свестен, то той задължително е добър. А този бе добър както по природа, така и заради професията си. И затова беше още по-лошо.

— При някои обстоятелства — каза свещеникът, леко объркан, — бих препоръчал търпение, смирение и молитви. Тези са трите велики опорни стълба за всеки, който се нуждае от тях. Но за вас не съм съвсем сигурен.

— Имате предвид... — промълви Ричард Дейниъл, — ... че аз съм робот?

— Хм, ами... — започна свещеникът, решително объркан от този пряк подход.

— Защото нямам душа ли?

— Наистина — рече отчето с прискърбие, — вие ме поставяте в много неудобно положение. Задават ми въпрос, който векове е обърквал и терзал най-добрите умове в църквата.

— Обаче въпрос, на който всеки човек трябва да има отговор в сърцето си — каза Ричард Дейниъл.

— Де да можех да отговоря! — възкликна притеснен свещеникът. — Де да можех!

— Ако това ще ви успокои — рече Ричард Дейниъл, — мога да ви уверя в следното: понякога си мисля, че имам душа.

А това, както видя роботът, бе особено тежко за този толкова добър човек. Беше много нелюбезно от негова страна, помисли си Ричард Дейниъл, да казва на свещеника такова нещо. Беше смущаващо, защото след като бе изказано от робот, такова твърдение изразяваше не само мнение, а представляваше и първостепенно доказателство.

И така той бе излязъл от кабинета на свещеника и се бе върнал в празната къща, залавяйки се с инвентаризацията на имуществото.

Сега вече инвентарният списък беше готов, книжата бяха подредени и оставени там, където управителят на имението Данкорт щеше да ги намери сутринта, щом дойдеше на работа. Ричард Дейниъл бе изпълнил последния си дълг към семейство Барингтън. Сега трябваше да се погрижи и за себе си.

Той излезе от спалнята и затвори вратата. Заслиза тихо по стълбите, отправяйки се към малката стаичка в дъното на кухнята, която си бе само негова.

А това, припомни си Ричард Дейниъл, с внезапна гордост бе в унисон с двойното му име и неговите шестстотин години. Нямаше много работи със стая, която макар и малка, те можеха да нарекат своя.

Той влезе в стаичката, запали лампата и затвори вратата след себе си.

Сега за първи път Ричард Дейниъл се изправи лице в лице с мрачната действителност на онова, което се канеше да извърши.

Пелерината, шапката и панталоните висяха на куката, а галошите бяха поставени точно под тях. Чантата с неговите допълнителни части беше в единия ъгъл на стаята, а парите бяха скатани под една дъска в пода, която Ричард Дейниъл бе разхлабил и превърнал в малко скривалище.

„Няма смисъл да чакам“, каза си той. Всяка минута беше от значение. Трябваше да извърви дълъг път и да стигне там, преди да настъпи утрото.

Той коленичи на пода, издърпа разхлабената дъска, хвана я и измъкна пачките банкноти — пари, спестявани през годините и скътани за черни дни.

Имаше три пачки банкноти, спастрени грижливо и овързани с ластик — пари, които му бяха давани през всичкото време на неговата служба като бакшиши и по случай Коледа, за рождените му дни и като награда за добре свършена работа.

Ричард Дейниъл отвори малкия тайник, разположен на гърдите му и натъпка всичките банкноти с изключение на десетина, които пъхна в джоба върху едното си бедро.

Свали панталоните от куката, но го направи доста несръчно — никога не беше носил дрехи в миналото, освен преди няколко дни, когато бе изпробвал тези панталони. Какъв късмет, че отдавна починалият вуйчо Майкъл бе така едър, иначе те никога нямаше да му станат!

Ричард обу панталоните, закопча ципа и колана, а после със сила нахлузи гумените галоши. Притесняваше се малко от тях. Никой човек не носеше галоши през лятото, но нищо друго не можа да измисли. Всичките обувки, които намери в къщата бяха много по-малки от размера на ходилата му.

Надяваше се, че никой няма да забележи, тъй като нямаше друг изход. Все пак трябваше по някакъв начин да скрие долната част на краката си, защото ако някой ги видеше, щеше да разбере.

Облече пелерината, но тя му бе малко къса. Сложи и шапката, която го стягаше, но той я дръпна силно надолу докато тя здраво

обхвана металното му теме. „Толкова по-добре“, помисли си Ричард Дейниъл, „защото вятърът няма да може да я отнесе.“

Взе и допълнителните си части — чантата беше пълна с тях, макар че почти никога не ги бе използвал. Може би беше глупаво да ги взима със себе си, но те бяха част от него и по право му принадлежаха. Всъщност твърде малко неща му принадлежаха истински — само парите, които си бе скътал долар по долар, и тази негова чанта с допълнителни части.

Стиснал чантата под мишница, Ричард Дейниъл затвори вратата на стаичката и тръгна по коридора.

При голямата, входна врата той се поколеба и се обърна към къщата, ала сега тя беше една най-обикновена и тъмна дупка, лишена от всичко, което някога бе притежавала. Нямахте за какво повече да остава тук — нищо, освен спомените, а спомените Ричард Дейниъл отнасяше със себе си.

Той отвори вратата, излезе на външните стълби и я затвори след себе си.

„А сега“, мислеше си Ричард Дейниъл, „съм съвсем сам, след като вече затворих всички врати“. Тя бягаше, беше облякъл дрехи, бе излязъл през нощта без разрешението на господаря... и всичко това бе забранено със закон.

Всеки полицаи можеше да го задържи, а също и всеки гражданин. Той нямаше абсолютно никакви права. И нямаше кой да се застъпи за него сега, когато нямаше нито един Барингтън.

Ричард Дейниъл тръгна безшумно по пътеката, стигна до външната порта, отвори я и тръгна по улицата. Стори му се, че къщата го вика да се върне. Той искаше да се върне, ала все пак продължаваше да върви по улицата.

Беше сам, но сега самотата бе истинска — не само абстракция, която бе съхранявал в съзнанието си дни наред. И ето го тук сега — една свободна купчина желязо, която за момента нямаше никаква цел, нито начало, нито край, а бе просто едно голо творение, застанало сред безкрая на космоса и времето. Творение, което само по себе си нищо не означаваше.

Но той продължаваше да върви и с всяка крачка напред бавно се връщаше към онова, което беше — стария робот в стари дрехи, бягащ от дома, който вече не беше негов.

Ричард Дейниъл се загърна по-плътно с пелерината и забърза надолу по улицата. Трябваше да побърза.

Срещна неколцина човека, но те не му обърнаха внимание. Няколко коли профучаха покрай него, ала нищо не се случи.

Ричард Дейниъл спря до един голям и ярко осветен базар и се взря в откритото блестящо пространство пред себе си. Можеше да го заобиколи, но щеше да загуби време. Той стоеше, обзет от нерешителност, мъчейки се да събере кураж и да навлезе в осветеното пространство.

Най-накрая се реши и закрачи бързо напред, придърпал още повече пелерината към себе си и нахлупил шапка чак до очите си.

Някои от купувачите се обърнаха и го изгледаха, а Ричард Дейниъл почувства как по гърба му полазват тръпки. Изведнъж галошите му се сториха три пъти по-големи, отколкото всъщност бяха, а звукът от шляпането им по настилната бе така силен, че за миг той се смути.

Забърза още повече към изхода на базара, който се виждаше на не повече от петдесет метра пред него.

Някъде пронизително изсвири полицаи, Ричард Дейниъл подскочи в уплахата си и хукна да бяга. Бягаше, обзет от сляп и безумен страх. Пелерината се вееше зад него, а ходилата му шляпаха по паважа.

Той изскочи от осветеното пространство и потъна в благодатния мрак на някакъв жилищен квартал, през който продължи да тича.

В далечината се чу сирена и Ричард Дейниъл прескочи изправилия се насреща му жив плет. Хукна през някакъв двор, после се затресе по пътеката на някаква градина в дъното. От там с ръмжене изскочи куче и, лаейки, се втурна подире му.

Ричард Дейниъл се блъсна в някаква ограда от колове и ламарина. Чу се пукот и трясък от строшени колове и изтръгнати перила. Кучето продължаваше да го преследва, а в гонитбата се включиха и други негови събрата.

Той прекоси още един двор, отново излезе на улицата и хукна по нея. Сви в някаква алея за коли, озовавайки се в някакъв друг двор. Разпъди патиците, които се къпеха в гъола и налетя на някакво въже с пране, което се скъса под тежестта му.

Зад него прозорците на къщите светваха един след друг, затръшкаха се врати — хората наизлязоха навън, за да разберат каква е тази врява.

Ричард Дейниъл продължи да тича още стотина метра, прекоси още един двор и се шмугна в един люляков храст. Застана неподвижен и се послуша. Няколко кучета все още лаеха в далечината, но не се чуваше хорска глъч, нито полицейски сирени.

Усети как го изпълва облекчение и благодарност затова че нямаше сирени, но в същото време се чувстваше глупаво, защото знаеше, че той сам бе предизвикал паниката си. Навсякъде виждаше призрази — гузен, негонен бягаше.

Беше вдигнал на крак целия квартал и дори сега хората сигурно продължаваха да викат. Не след дълго мястото щеше да гъмжи от полицаи.

Беше „разляял кучетата“, а това означаваше, че трябва да се махне оттам час по-скоро. Ричард Дейниъл се измъкна от храста и закричи бързо надолу по улицата, запътил се към края на града.

Най-сетне той напусна града и се озова на магистралата. Заподскача по безлюдното шосе на дълги скокове. Когато се покажеше кола или камион, Ричард Дейниъл натискаше копчето на рамото си, превключваше на обикновен вървеж и невъзмутимо продължаваше напред. Щом отминеха колата или камионът, той отново минаваше на скокове.

Видя светлините на космодрума няколко километра преди да стигне до него. Когато се озова там Ричард Дейниъл сви встрани от шосето, приближи някаква ограда и застана до нея, взирайки се в тъмнината.

Неколцина работи товареха голям космически кораб, а недалече смътно се виждаха очертанията и на други кораби, застанали неподвижно върху платформите си.

Ричард Дейниъл огледа роботите, които товареха кораба със стока — взимаха товара от склада и го пренасяха през осветения от прожекторите сектор. Точно такава ситуация му бе необходима, макар че не се бе надявал да я открие толкова бързо. Боеше се, че навярно ще трябва да се крие ден-два докато попадне на нещо, от което би могъл да се възползва. Добре, че бе попаднал на такава възможност веднага,

защото в момента сигурно активно се издирваше избягал робот, облечен в човешки дрехи.

Той свали пелерината и събу панталона и галошите си, захвърляйки и шапката. От чантата с допълнителните части Ричард Дейниъл извади резачките, отвъртя едната си длан и завинти на нейно място резачките. Изрязва дупка в оградата, провря се през нея, след това завинти обратно ръката си, а резачките пхна в чантата.

Движейки се предпазливо, той се приближи до склада и притихна в сянката му.

„Ще бъде лесно“, каза си Ричард Дейниъл. Трябваше само да излезе в осветения участък, да грабне някакъв товар, да се покатери по рампата и да се вмъкне в трюма. Щом влезеше вътре, лесно щеше да намери къде да се скрие и да остане там, докато корабът стигнеше първата планета от маршрута.

Ричард Дейниъл се промъкна до ъгъла на сградата и надникна иззад нея... а там неуморно и в непрекъсната редица се трудеха роботите — качваха се по рампата с товара си, после слизаха отново, за да вземат нов.

Ала те бяха много и редицата им бе съвсем плътна. Участъкът бе твърде добре осветен. Никога не би успял да се вмъкне в редицата.

Но дори и да успееше, той болезнено осъзнаваше, че все пак нямаше да има никаква полза, защото бе съвсем различен от тези гладки и лъскави същества. В сравнение с тях Ричард Дейниъл бе сякаш в средновековни доспехи. Той и шестстотингодишното му тяло щяха ярко да изпъкнат като цирков фойерверк.

Ричард Дейниъл се дръпна назад, в сянката на склада, разбирайки, че е загубил. Всичките му блестящи планове, преценени до най-тънките и смели детайли по време на съставянето на инвентарния списък, бяха отишли на вятъра.

Според него всичко идваше от това, че никога не излизаше навън и нямаше контакт с външния свят; от това, че не следеше модата сред роботите и не знаеше какво става по света. Беше си представил как ще бъде, бе изработил плана, а когато трябваше да го осъществи, излезе, че всичко е съвсем различно.

Сега трябваше да се провери обратно през дупката, изрязана от него в оградата, да си върне дрехите, които бе захвърлил и да си потърси скривалище, където да се опита да измисли нещо друго.

Издад ъгъла на склада долетя рязък, металически шум и Ричард Дейниъл погледна нататък.

Роботите вече не бяха в редица, а вкупом тичаха обратно към склада като десетина от тях бутаха платформата на колела, отдалечавайки я от кораба. Трима души в униформи вървяха към космическия кораб, отправяйки се към стълбата. Единият носеше в ръка няколко листа хартия.

Товаренето бе приключило и корабът всеки момент щеше да се издигне във въздуха. Ричард Дейниъл бе само на около триста метра и не можеше нищо друго да направи, освен да го гледа как отлита.

„Трябва да има начин да вляза в кораба“, каза си той. Успее ли да го направи, проблемите му щяха да бъдат решени... или поне първият от тях.

Прозрението дойде внезапно — като удар през лицето. Имаше начин! Той се бе въртял наоколо, а през всичкото това време е можел да го направи!!!

В кораба, бе казал на себе си Ричард Дейниъл, но това не беше необходимо. Не беше нужно да е вътре в кораба.

Той се затича в тъмното, заобикаляйки отдалече космическия кораб, за да може да излезе от другата му страна. Той щеше да застане между него и светлината на прожекторите, идваща от склада. Надяваше се, че ще има време.

Ричард Дейниъл се втурна през пистата, описвайки широка дъга и приближавайки кораба. Още нямаше сигнал за излитане.

Той зарови трескаво из чантата с допълнителните части и намери онова, което му бе нужно — последното нещо, което смяташе, че ще му потрябва. Намери смукателните дискове и си ги постави — по един на всяко коляно, всеки лакът, всяко стъпало и всяка китка.

Препаса чантата през кръста си и се покатери върху едната мощна перка, използвайки дисковете. Катереше се доста несръчно. Никак не беше лесно. Никога не бе използвал смукателните дискове, а за да можеше да си служи добре с тях трябваше да има практика — необходимо беше едновременно да залепва едни дискове и да освобождава други, за да може успешно да се изкачва.

Той трябваше да успее! Нямаше друг избор, освен да успее!

Ричард Дейниъл се покатери върху перката. Над него се издигаше огромното, стоманено тяло на кораба, като метална стена

извисила се в небето, чиято цялост бе нарушена само от редицата железни скоби, минаваща отстрани и по цялата дължина на корпуса... Огромната, метална маса бе добила особена окраска под слабата, призрачна светлина на звездите, които блестяха и се оглеждаха в очите му.

Педя след педя, той напредваше по металната стена като някаква забързана и извиваща се гъсеница. С всеки спечелен сантиметър Ричард Дейниъл ставаше все по-радостен.

Тогава той чу слаб тътен, а с него дойде и ужасът. Ричард Дейниъл знаеше, че неговите смукателни чашки няма да устоят на мощните вибрации на възпламенените ракети и в никакъв случай нямаше да издържат, когато корабът се отлепеше от площадката.

На два метра над него се намираше единствената му надежда — крайната метална скоба от дългата редица.

Ричард Дейниъл се катереше с ожесточение по вибриращия корпус на кораба, вкопчил се в стоманената повърхност като някаква нещастна муха.

Ревът на двигателите се извиси в нощта и заличи света наоколо, а той пълзеше нагоре, замаян и изпълнен с молитви и плаха надежда. Или трябваше да стигне до металната скоба, или да се прости с всичко. Подхлъзнеше ли се и паднеше ли в тази бездна от горящи газове, струящи от дюзите на ракетата, с него бе свършено.

Веднъж една от чашките не можа плътно да прилепне и той едва не падна. Другите обаче не помръднаха и Ричард Дейниъл успя да се задържи.

Отчаяно и почти нехайно, той се хвърли нагоре, вкопчен в металната стена. Достигна скобата с върховете на пръстите си и здраво я сграбчи, съсредоточил всичките си сили в това движение и забравил за целия свят.

Грохотът и вибрациите се превърнаха в ревяща стихия, разтърсваща тялото и мозъка му, след което ревът утихна до мощно бучене, а вибрациите напълно изчезнаха. С крайчеца на окото си Ричард Дейниъл видя как светлините на космодрума силно се люшнаха встрани.

Бавно и внимателно той се издърпа нагоре по стоманения корпус докато успя да се хване по-здраво за скобата. Дори и сега обаче Ричард Дейниъл се чувстваше така, сякаш някаква гигантска десница го

стискаше и размахваше гневно из въздуха, описвайки дъги, дълги стотици километри.

Тогава ракетните двигатели замлъкнаха и наоколо се възцари ужасяваща тишина. Звездите бяха над него и от двете му страни — стоманени, нетрепващи звезди. Някъде долу, под него се въртеше самотната Земя. Той знаеше това, ала не можеше да я види.

Издърпа се нагоре още малко, пъхна крака си в металната скоба и възседна корпуса.

Никога не бе виждал толкова много звезди! Бяха много повече, отколкото си бе представял... неподвижни и студени — като нажежени до бяло остриета върху мека, кадифена завеса! Те не блестяха и не премигваха, а сякаш бяха милиони очи, взиращи се в него. Слънцето бе под кораба и от другата му страна. Съвсем накрая, в лявата част на небосклона се усещаше заревото му, отразило се в мъртвата стомана — мекото, сребърно сияние на отразената светлина, очертаваше едната страна на кораба. Далече назад бе Земята — призрачна, синьо-зелена топка, увиснала в празното пространство и обрамчена с дантеления ореол на своята атмосфера.

Ричард Дейниъл бе сякаш откъснат от света — самотно, носещо се съзнание, съзерцаващо нещо, което нито разбираше, нито можеше да се опита да разбере... сякаш се боеше, че може да го разбере... нещо, което бе загадка и възторг едновременно до тогава, докато той не проумееше тайната му. Но разгадаеше ли го веднъж, то ставаше мощно и страховито.

Притиснал задницата си в металния корпус на носещия се в безкрая кораб, Ричард Дейниъл почувства загадката, възторга, самотата, студа, върховното безгрижие и съзнанието му се сви, превръщайки се в малка, войнствена топка.

Той се огледа. Всичко бе направено. „Сега всичко е наред“, помисли си Ричард Дейниъл. Но колко ли време още щеше да гледа безкрая? Колко ли дълго трябваше да остане тук — в най-опасното от всички открити пространства?

За първи път той осъзна, че нямаше представа за къде пътува корабът и колко време ще му е нужно, за да стигне крайната цел на своето пътуване. Знаеше, че това е звездоплан, което означаваше, че корабът щеше да пътува извън слънчевата система, тоест по някое време от своя полет звездопланът щеше да навлезе в далечния космос

или хиперпространството. Отначало Ричард Дейниъл се учуди на този факт, поглеждайки на него от чисто академична гледна точка, но после трепна уплашен, питайки се какво ли би станало с някой, седнал съвсем гол в хиперпространството. „Все пак“, разсъждаваше философски той, „едва ли има смисъл да се тревожа.“ Когато му дойде времето, щеше да разбере и нищо нямаше да може да направи... Абсолютно нищо!

Ричард Дейниъл свали смукателните чашки, прибра ги в чантата, а нея прикрепи с една ръка към най-близката скоба. Сетне порови в чантата и измъкна едно късо, стоманено въже с голям пръстен в единия край и закопчалка в другия. Той пусна края с пръстена надолу, после провря през металната скоба края със закопчалката и го щракна за малката халка под мишницата си. Сега вече бе подсигурен. Нямаше нужда да се бои, че без да иска ще се изпусне от кораба и ще полети сам в безкрайния космос.

„И ето ме сега“, помисли си Ричард Дейниъл, „нагласен тук, профучавам през разни места, без да зная накъде съм тръгнал. Трябва само да имам търпение.“ Внезапно, без всякаква връзка той се сети за думите на свещеника в неговия кабинет на Земята. Търпение, смиреност и молитви бе казал отчето, явно не разбиращ тогава, че един робот бе цял океан от търпение.

Ричард Дейниъл знаеше, че ще му трябва много време, за да стигне там, където се бе запътил. Ала той имаше време — много повече, отколкото което и да е човешко същество и можеше да си позволи да загуби малко. Нищо не го караше да бърза — нито нуждата от храна, въздух или вода, нито пък нуждата от почивка. Беше недосегаем.

Макар че като си помислеше, сякаш имаше нещо...

Например студът. Корпусът на звездоплана беше все още достатъчно топъл. Едната му страна приемаше топлината на слънчевите лъчи и я предаваше на останалата част, но от другата страна тя напълно се загубваше. Щеше обаче да дойде време, когато слънцето щеше да се отдалечи и да изчезне и тогава нямаше да има топлина, а той щеше да бъде изложен на безграничния космически студ.

А как би му се отразил този студ? Би ли направил тялото му крехко и чупливо? Би ли попречил на мозъка му да функционира?

Можеше ли да причини и други неща, за които Ричард Дейниъл дори не се сещаше?

Страхът отново пропълзя в него. Той се опита да го пропъди и страхът се оттегли, но остана скрит в тайните кътчета на съзнанието му.

„Студът и самотата“, помисли си Ричард Дейниъл. Ала той умееше да се справя със самотата. Ако ли не успееше този път и се почувстваше толкова самотен, че не можеше повече да изтърпи, то той щеше да затропа по корпуса на кораба, докато някой излезеше да види какво става. Тогава щяха да го приберат.

Но това би бил последният акт на отчаяние, казваше си Ричард Дейниъл. Защото ако излезеха и го откриеха, те щяха да го хванат. Ако бъдеше принуден да прибегне до такава крайност, той щеше да загуби всичко. И какъв смисъл имаше тогава да напуска Земята?

И така Ричард Дейниъл се успокои, продължи да съществува, пропъждайки страховете си чак до граничните постове на своето съзнание и продължи да гледа вселената, която се простираше наоколо.

Двигателите отново заработиха. На кърмата се появи бледо синьо пламъче, идващо от ракетите и макар да не усети ускорението, той знаеше, че корабът, вече доста далече от Земята, се готви за дългото и тежко пътуване, при което трябваше да достигне скоростта на светлината.

Щом я достигнеше, щяха да навлязат в хиперпространството. Опитва се да не мисли за това, повтаряйки си непрекъснато, че няма от какво да се страхува... обаче то беше точно пред него — великото неизвестно.

Слънцето се сви, докато се превърна в една от многото звезди и в един миг вече Ричард Дейниъл не можеше да го разпознае. А студът полепна по него. Макар и да не го безпокоеше много, той все пак го усещаше.

Навярно, казваше си Ричард Дейниъл, в отговор на своя страх, така щеше да бъде и в хиперпространството. Ала не беше много убеден. Корабът продължаваше пътя си със странния синкав пламък на ракетните двигатели.

И тогава дойде мигът, в който съзнанието му се разпиля на хиляди малки парчета по цялата вселена.

Той усещаше присъствието на кораба, но само във връзка с усещането на нещо много по-голямо, а то не бе нито опора, нито стартова позиция. Ричард Дейниъл бе надробен на малки частици и разпръснат; беше срязан от всички страни и разточен като тесто, докато стана съвсем, съвсем тънък. Той се намираше на десетки места, или може би на стотици места едновременно. Това го смути и Ричард Дейниъл реагира веднага — започна с всички сили да се бори срещу онова, което евентуално се бе случило с него. Бореше се, за да се съвземе отново. Но съпротивата изобщо не му помогна. Положението дори се влоши, защото сега вече частици от него бяха разпилени много по-далече отколкото другите, а това го смути още повече.

Затова Ричард Дейниъл прекрати борбата и съпротивата и просто продължи да лежи, разпръснат и остави паниката му да отзвучи. Повтаряше си, че не го интересува и се чудеше дали наистина е така.

Разумът му бавно се възвръщаше — на час по лъжичка. Той вече бе в състояние да мисли. Запита се мрачно дали това би могло да е хиперпространството макар да бе почти сигурен, че беше то. А ако бе така, Ричард Дейниъл знаеше, че още дълго време щеше да живее по този начин, дълго време, през което щеше да се нагоди и ориентира, дълго време, за да намери себе си и да се съвземе, дълго време, за да разбере положението си, ако то изобщо можеше да бъде разбрано.

И така той лежеше без да го е грижа особено много, без да се страхува или учудва, просто лежеше, оставяйки фактите да проникват в него тук и там, през различни точки от тялото му.

Ричард Дейниъл знаеше, че по някакъв начин то бе все още здраво закачено за кораба (поне тази част от него, която все още съдържаше останките му). А той бе сигурен, че това знание само по себе си бе първата малка крачка към преориентиране. Ричард Дейниъл знаеше, че трябва да се преориентира. Трябваше да постигне някакво споразумение поне със самия себе си, ако не можеше да разбере ситуацията, в която се намираше.

Той бе разрязан и разпилян — най-същественото от него: знаещата и мислещата част и Ричард Дейниъл лежеше крехък и тънък в един безкраен и нереален свят.

Такъв ли е светът наистина, чудеше се той, или това беше отприщаната и дива вселена, освободена от ограниченията на дисциплината на отмереното време и пространство.

И Ричард Дейниъл започна плахо да протяга ръка, внимавайки много да не падне от кораба, за който здраво се държеше. Протягаше ръка към далечните свои частици... малко по малко. Той не разбра как го направи, не познаваше никакъв специален начин, но каквото и да правеше, то сякаш действаше и Ричард Дейниъл се съвзе — отново беше цял-целеничък. Той събра всичко от себе си — парченце по парченце, докато накрая се образуваха няколко големи купчини от най-различни негови елементи, всичките знаещи.

Тогава той преустанови събирането на частите и остана да лежи там, където и да беше това там. Опита се да надникне в купчините от разбиране, които би трябвало да представляват самия него.

Мина доста време, докато най-накрая доби усещането, а когато това стана, част от неразбираемостта изчезна. Обаче загадъчното остана. Опита се да го анализира с мисълта си, но беше трудно. Онова, което успя да разбере, беше, че той не бе обвързан така, както и вселената... каквато и да бе онази връзка, наложена му от нормалния свят на връзките и оковите, то тя бе изчезнала и вече не го задържаше нито времето, нито пространството. Ричард Дейниъл можеше да прозре (да познае и усети) през огромни пространства, ако „пространство“ беше точната дума. Той разбираше някои факти, за които дори не бе мислил преди. Разбираше ги инстинктивно, ала без помощта на езика или умението да свърже тези факти в една цялостна информация.

Светът все тъй се простираше наоколо и далече — далече напред, но сега той бе различен и в някои отношения по-добър и по-диаграмен свят. А след време, ако изобщо имаше такова нещо като време, Ричард Дейниъл знаеше, че ще добие по-пълно разбиране за този свят и щеше да го приеме по-добре.

Той опипваше, усещаше и изучаваше, но нямаше такова нещо като време, а само безкрайната вечност.

Със съжаление Ричард Дейниъл си помисли за онези същества, заключени вътре в кораба, сигурни зад изолиращите стени, не изпитали никога величието на сърцевината на една звезда, зашеметяващата, панорамна гледка и зашеметяващото познание, което бе извън гладките стени на звездоплана.

И все пак той не знаеше какво точно вижда или прозира. Ричард Дейниъл просто усещаше и чувстваше и ставаше част от нещото, а то ставаше част от него самия. Той сякаш не беше в състояние да сведе

фактите до някакви формални очертания или до някакви измерения и съдържание. Това все още бяха познание и мощ — толкова необятни, че оставаха неясни и мъгляви. В него нямаше страх или учудване, защото тук не съществуваха нито страхът, нито учудването. И Ричард Дейниъл най-сетне разбра, че този свят беше съвсем различен и в него нормалното познание, свързано с времето и пространството, както и чувството нямаха никакво място. Едно нормално същество, свързано с времето и пространството, не би имало инструментите, нито пък мярката, с която да вкара всичко това в някаква измерителна система.

Нямаше нито време, нито пространство, нито страх, нито учудване... всъщност нямаше и истинско познание.

Тогаваш изведнъж времето се върна и съзнанието му бе натъпкано обратно в клетката, разположена в металния череп на Ричард Дейниъл. Той отново бе едно цяло — тяло и ум. Отново бе обвързан, окован, малък, студен и гол.

Той видя, че звездите бяха различни и че е далече от дома, а някъде пред него грееше ярка звезда, като кълбо от разтопен метал, увиснало в черната бездна.

Ричард Дейниъл седеше опечален — той отново бе малък, а светът се бе свил до размерите на цигарена кутия.

Подтикнат от практичния разум, той опипа въжето, което го държеше за кораба — беше здраво. Чантата с допълнителните части бе вързана за металната скоба. Всичко си беше точно както преди.

Опита се да си припомни величавите гледки, които бе съзерцавал и отново да усети полъха от необятното познание, което почти бе докоснал, но както величието, така и познанието (ако изобщо бе имало познание някога) бяха изчезнали в небитието.

Доплака му се, ала той не умееше да плаче, пък и беше твърде възрастен, за да легне върху кораба и лудо да заблъска с крака по корпуса му.

Ричард Дейниъл седеше и гледаше слънцето, което приближаваха и най-накрая видя някаква планета. Той бе сигурен, че тя е крайната цел на тяхното пътуване и дори успя да се запита коя ли беше тази планета и колко ли отдалечена беше тя от Земята.

Усети леко загряване, докато звездопланът се носеше въртеливо през атмосферата, убивайки скоростта. Почувства се ужасно, когато корабът подобно на спирала се врязва в гъстата, газообразна материя,

приличаща на супа. Такава беше атмосферата тук — съвсем различна от тази на Земята. Ричард Дейниъл стискаше здраво металните скоби, обгръщан от газовете на ракетните двигатели, докато звездопланът се насочваше към площадката за кацане. Приземи се благополучно, бързо скочи от кораба и потъна в мъглата преди някой да го е видял.

Вече на безопасно разстояние, Ричард Дейниъл се обърна и погледна към звездоплана. И въпреки че успя да го зърне през вихрените облаци от газове, той все пак го видя ясно, но не като действителна структура, а като диаграма. Погледна я изненадан. Имаше нещо грешно в диаграмата, нещо, което не биеше много на очи — сякаш някаква нейна част не бе съвсем както би трябвало да бъде.

Ричард Дейниъл чу бумтенето на товарните влекачи, упътили се към звездоплана, и диаграма или не, той си плю на петите. Потъна още по-дълбоко в мъглата, описвайки широка дъга и отдалечавайки се колкото е възможно повече от кораба. Най-сетне стигна края на космодрума, където започваше градът.

Озова се на някаква улица и тръгна бавно по нея... но и в града като че ли нещо не бе както трябва.

Срещна няколко забързани робота, които изглеждаха прекалено заети, за да си губят времето. Ала не срещна никакви човешки същества.

Внезапно Ричард Дейниъл разбра, че точно това не бе наред в този град — той не беше човешки.

Нямаше ги и типичните за човешките същества сгради — нито магазини, нито къщи, нито църкви, нито ресторанти. Имаше паянтови навеси и бараки за складиране на съоръжения и машини, огромни, дълги складови помещения и гигантски заводи. Но това бе всичко. Беше пусто и мрачно място в сравнение с улиците, които бе виждал на Земята.

Той разбра, че това бе град на работи. А и планетата също бе на работи — свят, който бе забранен за хората, и където хората не можеха да живеят, но толкова богат на природни ресурси, че нямаше как да не бъде използван. А отговорът на това бяха роботите.

„Имам късмет“, каза си Ричард Дейниъл. Късметът му още не му бе изневерил. Той бе буквално захвърлен в едно място, където би могъл да живее без човешка намеса. Тук, на тази планета щеше да бъде сред свои.

Ако, разбира се, точно това искаше. И Ричард Дейниъл се запита дали наистина го желаше. Зачуди се какво ли точно искаше, защото до сега не му бе останало време да си зададе този въпрос. Беше твърде много ангажиран с бягството си от Земята, за да може да мисли много за това. През цялото време знаеше от какво бяга, но не бе много наясно към какво бягаше.

Повървя още малко и градът свърши. Улицата се превърна в пътека, губеща се във вятъра и мъглата.

Ето защо Ричард Дейниъл направи кръгом и тръгна обратно по улицата.

Спомни си, че някъде видя сграда, подобна на казарма, върху която висеше надпис ТРАНЗИТНИ, и се отправи натам.

Вътре, зад гишето седеше много стар робот. Тялото му беше старомодно и някак познато. Ричард Дейниъл разбра, че го познава, защото то бе също толкова старо, изтърбушено и старомодно, колкото беше неговото.

Той погледна тялото на робота, леко слисан, и забеляза, че макар и да приличаше много на неговото, все пак имаше известни разлики. Същият стар модел разбира се, но различно серийно производство. Може би беше с около двадесет години по-ново от неговото собствено тяло.

— Добър вечер, страннико — рече старият робот. — С кораба ли дойде?

Ричард Дейниъл кимна.

— До следващия ли ще останеш?

— Може би ще остана завинаги — отвърна Ричард Дейниъл. — Навярно ще ми се прииска.

Старият робот откачи някакъв ключ от редицата с куките и го постави върху плота.

— Представител ли си на някого?

— Не — отвърна Ричард Дейниъл.

— Помислих, че може да си представител. Тук идват много такива. Човеците не могат да идват тук и изпращат роботи, които да ги представят.

— Имате ли много посетители?

— Неколцина. Най-вече представителите, за които ти казах. Но има и такива, които бягат. Да разбирам ли, господинчо, че и ти бягаш?

Ричард Дейниъл не отговори.

— Всичко е наред — увери го старият. — Ние нямаме нищо против, стига да се държиш прилично. Някои от нашите най-видни граждани са дошли тук като бегълци.

— Чудесно — рече Ричард Дейниъл. — Ами ти? Ти сигурно също си беглец.

— Имаш предвид тялото ми ли? Е, моят случай е малко по-различен. Това тук е за наказание.

— Наказание ли?

— Ами, нали разбираш, аз бях бригадир на товарачите и сгафих нещата. Затова ме извадиха от строя, заведоха ме на съд и ме осъдиха. Сетне ме напъхаха в това старо тяло и сега трябва да остана в него на тази скапана работа, докато открият друг престъпник, който трябва да бъде наказан. Не могат да наказват повече от един в даден момент, защото имат само това тяло. Ама и това тяло си го бива — голям смях беше. Един от нашите пътува веднъж до Земята по работа и там открил тази купчина желязо, захвърлена на боклука. Взел я със себе си... за майтап, предполагам. Както хората си купуват скелети, за да се шегуват, нали разбираш?

Старият робот хвърли лукав поглед към Ричард Дейниъл и додаде:

— Вижда ми се, страннико, че и твоето тяло...

Ричард Дейниъл не го остави да довърши.

— Значи тук нямате много престъпници — каза той.

— Не — рече тъжно старият робот. — Общо взето ние сме свестни.

Ричард Дейниъл посегна към ключа, но старият робот го покри с дланта си.

— Тъй като си беглец — рече той, — трябва да платиш предварително.

— Ще ти платя за една седмица — каза Ричард Дейниъл и му подаде парите.

Роботът му върна рестото.

— Забравих да ти кажа — трябва да се пластицираш.

— Да се пластицирам ли?

— Точно така. Трябва да бъдеш покрит с тънък слой пластмаса, за да те предпазва от атмосферата. Тук тя е направо ад за метала. В

съседната стая извършваме тази процедура.

— Благодаря. Веднага ще го направя.

— Износва се — предупреди старият. — Трябва да го правиш горе-долу веднъж в седмицата.

Ричард Дейниъл взе ключа и тръгна по коридора, докато видя номера на своята стаичка. Той отключи вратата и влезе вътре. Стаята наистина бе малка, но чиста. Имаше само бюро, стол и това бе всичко.

Ричард Дейниъл остави чантата с допълнителните части в ъгъла, седна на стола и се опита да се почувства като у дома си. Обаче не успя... и това бе най-странното. Та нали току-що си бе взел дом под наем?

Той седеше там и премисляше случилото се. Опита се да почувства някакъв възторг и ликуване от това, че така успешно бе маскирал следите си, но нищо не се получи.

„Може би това място тук не е за мене“, помисли си Ричард Дейниъл. Навярно трябваше да се върне при кораба, отново да се качи върху него и да замине за следващата планета.

Ако побързаше, щеше да успее. Но трябваше да побърза, защото корабът нямаше да чака дълго, за да разтовари стоката тук и да вземе нов товар.

Ричард Дейниъл стана от стола, все още неспособен да се реши.

Внезапно той си спомни как през виещата се мъгла бе видял звездоплана повече като диаграма, отколкото като кораб. Като се сети за това нещо изведнъж прещрака в мозъка му и той се спусна към вратата.

Сега вече знаеше какво не беше наред в корабната диаграма — горивната клапа не беше в изправност. Трябваше да се върне при звездоплана, преди той да отлети.

Ричард Дейниъл мина през вратата, продължи надолу по коридора, съзирайки изненада по лицето на стария робот, прекоси фойето и излезе на улицата. С бърза крачка той се отправи към космодрума, опитвайки се отново да извика диаграмата в съзнанието си. Обаче не можеше да си я представи цялата — виждаше само отделни нейни участъци, но не беше пълна.

Още докато се мъчеше да сглоби цялата диаграма в ума си, Ричард Дейниъл чу бумтенето на моторите преди отлитане.

— Чакайте! — изкрещя той. — Почакайте ме! Вие не можете...

Пламна светкавица и изведнъж целият свят бе огрян от яркобяла, чиста светлина. Отнякъде връхлетя мощна и невидима вълна, блъсна го и той, загубвайки равновесие, падна на земята. Хлъзна се по паважа, а металната му броня изпусна синкави искри. Белотата достигна брилянтен блясък, който почти го ослепи, а после бързо изчезна и светът отново бе обвит в мрак.

Хлъзгайки се по настилката, Ричард Дейниъл се блъсна в някаква стена. Чу се метален звън. Той остана да лежи така, заслепен от светлината на светкавицата, обхождайки бързо очертанията на диаграмата в ума си.

„Диаграмата...“, помисли си Ричард Дейниъл „защо точно аз трябваше да я видя — диаграмата на кораба, с който пътувах през космоса, и показваща неизправност в горивната клапа?“ И как така точно той от всички други работи бе разпознал горивната клапа, да не говорим, че бе забелязал нейната неизправност? У дома на Земята в семейство Барингтън често се шегуваха по повод пълната му незаинтересованост от техническите изобретения, макар самият той да бе механично творение. Той би могъл да спаси тези хора и кораба... можеше всички да спаси, ако веднага бе разбрал значението на диаграмата. Ала Ричард Дейниъл бе твърде бавен и глупав и сега всички бяха мъртви.

Мракът, замъглил зрението му, постепенно се отдръпна и той можеше отново да вижда. Изправи се полека, опипвайки тялото си, за да види до колко беше ранен. Имаше една-две дупки, но иначе беше добре.

По улицата тичаха роботи, устремили се към космодрума. Там горяха десетки огньове, а навесите и другите постройки бяха изравнени със земята от ударната вълна.

Някой го дръпна за лакътя и той се обърна. Беше старият робот.

— Имал си късмет — рече той. — Слязъл си тъкмо навреме.

Ричард Дейниъл кимна, без да каже нещо и изведнъж ужасна мисъл мина през ума му: ами ако те си мислеха, че той е виновен? Беше слязъл от звездоплана и бе признал, че е беглец. Най-неочаквано се бе втурнал към него, обзет от угризения на съвестта и с намерение да отстрани опасността. Така погледнати, всички проклети улики бяха насочени срещу него.

„За сега обаче всичко е наред“, помисли си Ричард Дейниъл. Все пак единственият друг робот, който знаеше, беше старият. Той бе единственият, с когото Ричард Дейниъл бе говорил и единственият, който изобщо знаеше, че той е в града.

„Трябва да има изход“, помисли си Ричард Дейниъл. „Трябва да има някакъв лесен изход“. Той пропъди тази си мисъл, ала тя отново се върна. Ти си сам, казваше тя. Вече си извън закона. Като отхвърли закона на хората ти се превърна в беглец и стана лесна плячка. Сега за тебе има само един закон — законът за самосъхранение.

„Но нали има и закони за роботите?“ възрази в себе си Ричард Дейниъл. „Тук в тази общност има закони и съдилища. Има място, където се възцарява справедливостта.“

„Законите на общността“, шепнеше червеят, загризал съзнанието му, „провинциални закони — малко над законите на племето. А в тези случаи пришелецът е винаги виновен.“

Ричард Дейниъл усети как страхът го обгръща със студените си пипала и без да губи и секунда повече, той разбра, че червеят в съзнанието му е прав.

Той се обърна и тръгна надолу по улицата към помещението за транзитните. Изведнъж кракът му се закачи в нещо, което не бе забелязал, препъна се и падна. Изправи се на колене и опипа пред себе си в тъмнината, за да разбере в какво се бе спънал. Беше тежко, стоманено парче — част от избухналия кораб, която бе изхвърлена чак дотук. Той хвана парчето стомана и се изправи.

— Съжалявам — рече старият робот. — Трябва да внимаваш къде стъпваш.

В думите му се долови някакъв скрит смисъл, нещо повече от онова, което означаваха самите думи, намек за стаено злорадство от владенето на някаква тайна.

„Ти наруши няколко закона“, шепнеше червеят в съзнанието на Ричард Дейниъл. „Какво от това, че ще нарушиш още един? А защо не и сто, ако се наложи? Или всичко, или нищо! След като си дошъл до тук, не можеш да си позволиш да загубиш! Не можеш да допуснеш никой да ти се изпречва на пътя!“

Старият робот леко се извърна и Ричард Дейниъл вдигна парчето стомана. Изведнъж пред себе си той видя не робот, а диаграма. И там с най-големи подробности, като на хелиографна снимка, се виждаха

всичките работни части и механизми на робота, който вървеше пред него по улицата. А ако той можеше да отдели тази единствена жичка, ако можеше да изгори тази бобина, ако...

Още докато мислеше, диаграмата изчезна и пред него отново застана роботът... Но той се спъна и падна, извънтявайки по наветата.

Ричард Дейниъл се извърна, ужасен, но нагоре по улицата нямаше никой.

Той отново се обърна към падналия робот и тихо коленичи до него. Остави полека стоманеното парче на улицата, изпълнен с благодарност... За малко не бе станал убиец.

Роботът върху паважа не помръдваше. Когато Ричард Дейниъл го вдигна, крайниците му увиснаха безжизнено. И все пак той беше добре. За да се върне към живот, трябваше само да се поправи повредата в тялото му. А това щеше да му помогне, мислеше си Ричард Дейниъл, така както би му послужило и убийството.

Той стоеше с робота в ръце, търсейки място, където да го скрие. Зърна някаква глуха алея между две сгради и хукна натам. Забеляза, че едната от сградите бе построена върху каменни блокове, вкопани в пръстта по такъв начин, че образуваха пролука от тридесетина сантиметра. Той коленичи и пъхна стария робот под сградата, после се изправи и бръсна пръстта и калта от ръцете си.

Вече в помещението за транзитни, в малката си стаичка Ричард Дейниъл намери бърсалка и започна да почиства мръсотията от ръцете си. За малко не бе станал убиец.

Беше видял кораба като диаграма и, след като не разбираше значението ѝ, не бе направил абсолютно нищо! Само преди секунди той бе видял стария робот като диаграма и съвсем съзнателно и целенасочено бе използвал тази диаграма, за да спаси себе си от извършването на убийство, което той бе напълно готов да извърши.

Но как го бе постигнал? И отговорът като че ли беше — без да е направил абсолютно нищо. Просто си бе помислил, че човек трябваше да отдели някоя жичка, да изгори някоя бобина... беше го помислил и то бе станало.

Може би изобщо не бе видял никаква диаграма. Навярно диаграмата не бе нищо друго, освен едно съзнателно опростяване и осмисляне на нещата, за да се прикрие онова, което Ричард Дейниъл бе прозрял или усетил. Като видя кораба и робота без техните покрития и

след като техните задачи и функции бяха напълно и нагледно разкрити пред него, Ричард Дейниъл бе потърсил обяснение за тази своя нова способност и подсъзнанието му бе изработило отговорът, аналогът, който за момента го удовлетворяваше.

Също както тогава в хиперпространството. Беше видял много неща там, които не бе успял да разбере. „Точно това е!“, каза си Ричард Дейниъл възбудено. Нещо бе станало с него в хиперпространството! Нещо, което бе увеличило способността на мозъка му. Навярно той бе придобил способността да вижда в друго измерение. Това бе някакво ново качество на ума му.

Той отново си спомни как му се доплака върху кораба, когато от съзнанието му бяха изтрети величието и познанието, които бе усетил. Ала сега Ричард Дейниъл знаеше, че не е време за сълзи. Защото макар възторгът и познанието (ако изобщо имаше познание) да бяха загубени за него, той самият не бе изгубил всичко. Беше придобил ново възприятие и възможност да го използва, макар и малко несръчно. Всъщност нямаше значение, че той още не проумяваше какво бе направил, за да придобие тази способност. Беше важно само това, че я притежаваше и можеше да я използва.

Някъде отпред се викаше... някой, който, според Ричард Дейниъл, викаше вече от две-три минути.

— Хюбърт, къде си? Хюбърт, тук ли си??? Хюбърт...

Хюбърт ли?

Хюбърт ли се казваше старият робот? Нима вече бяха разбрали, че го няма?

Ричард Дейниъл скочи на крака и миг-два стоя неподвижен и нерешителен, заслушан в гласа, който викаше Хюбърт. После отново седна. „Нека си викат“, каза той на себе си. „Нека да излязат и да го търсят.“ Той беше на сигурно място в стаичката си. Беше я наел и за момента тя бе негов дом. Никой не би се осмелил да нахлуе тук.

Ала не беше дом. Колкото и усилено да си повтаряше, че е негов дом, все пак не беше. Никъде нямаше дом за него.

„Земята беше мой дом“, помисли си Ричард Дейниъл. И дори не цялата земя, а само една улица. Но точно тази част бе забранена за него завинаги. Забранена беше поради смъртта на добрата, възрастна дама. Тя бе изживяла времето си. Забранена беше и заради това, че беше избягал от нея.

Не се чувстваше уютно на тази планета, нито пък на която и да било друга, признаваше той пред себе си. Ричард Дейниъл принадлежеше на Земята, на хората от рода Барингтън, а там бе невъзможно да остане.

Може би все пак не трябваше да бяга, а да се съгласи да го преориентират. Спомни си как адвокатът му каза, че спомените могат да бъдат бreme и мъчение. Сигурно в крайна сметка би било по-разумно да бе започнал отначало.

Защото какво го очакваше с това изживяло времето си тяло и този остарял мозък? Тяло, в което на тази планета слагаха роботите, за да ги накажат и мозък, който... но не, мозъкът бе друго нещо, защото сега той имаше нещо, което компенсираше липсата на по-съвременни устройства.

Ричард Дейниъл седеше и се заслушваше. И изведнъж чу къщата — тя го викаше през хилядите светлинни години космическо пространство. Викаше го да се върне при нея. И той видя избелялата всекидневна с цялата ѝ някогашна слава и съхранила всичките изминали години. Спомни си с жегване в сърцето и за своята малка стаичка в дъното на кухнята. Стаичка, която бе само негова.

Ричард Дейниъл стана и закричи нагоре-надолу из стаята — три крачки, кръгом, още три крачки и пак кръгом...

Познати образи, звуци и миризми от родния дом се приближаваха все повече и повече, обвивайки го плътно. Зашеметен и слисан той се запита дали случайно нямаше такава сила... силата, дарена му от света на хиперпространството, да се пренесе с помощта на волята и разума си сред онази позната обстановка на познатата улица.

Ричард Дейниъл потрепери при тази мисъл, изплашен от тази нова сила, изплашен, че би могло да се случи. Боеше се и от себе си, навярно заради това, че бе напълно смутен и объркан. Той не беше вече верният и безупречен прислужник, а някакво побъркано същество, пътуващо из космоса, яхнало звездоплан, което бе готово да убие друго същество, и имаше куража да погледне към шеметния безкрай на хиперпространството, но все пак се боеше от сблъсъка със спомените.

Имаше нужда от разходка. Трябваше му да се поразходи из града, а може би и да отиде в провинцията. Освен това, опитвайки се да бъде

колкото е възможно по-практичен, той се сети, че е необходимо да бъде пластициран — бяха го предупредили.

Ричард Дейниъл излезе и тръгна бързо по коридора. Когато прекосяваше фоайето, някой го заговори.

— Хюбърт! — извика гласът. — Къде се дяна?! Чакам те вече цял час!

Ричард Дейниъл се обърна и видя, че зад гишето стои някакъв робот. В единия от ъглите се бе облегал друг робот, а върху гишето лежеше само един роботски мозък.

— Ти си Хюбърт, нали? — попита онзи зад гишето.

Ричард Дейниъл отвори уста и понечи да каже нещо, но не можа да продума.

— Така си и мислех — рече роботът. — Може би не ме познаваш, но аз се казвам Енди. Адвокатът беше много зает и затова съдията изпрати мене. Той смята, че е съвсем справедливо сега да направим подмяната и то колкото е възможно по-бързо. Каза, че наказанието ти е траяло по-дълго от необходимото. Смята, че ще се зарадваш като научиш, че са осъдили още един.

Ричард Дейниъл изглежда ужасен мозъка върху гишето.

Роботът посочи с ръка към тялото, подпряно в ъгъла.

— Много по-добро е от онова, преди да те извадим — рече той и весело се разсмя. — Оправихме го, лъснахме го, запълнихме всички дупки. Дори го модернизирахме малко. Съвсем по модата е. Ще имаш много по-хубаво тяло от тази страхотия, в която си напъхан.

— Не зная какво да кажа — заекна Ричард Дейниъл. — Разбирате ли, аз не съм...

— О, няма нищо — рече другият с щастлива усмивка. — Няма нужда от благодарности. Просто ти излежава наказанието си по-дълго отколкото съдията очакваше. Това е една малка компенсация.

— Тогава, благодаря ви — каза Ричард Дейниъл. — Много ви благодаря.

Беше смаян от себе си, смаян от лекотата, с която го каза и отвратен от двуличието си.

Но след като го принуждаваха, защо трябваше да отказва? Точно от това имаше нужда — съвременно тяло!

Все още му вървеше, казваше си той. Късметът му още работеше. Защото се нуждаеше точно от такова нещо, за да скрие

следите си.

— Току-що го пластицирахме и прочие — рече Енди. — Ханс доста се постара.

— Ами тогава — каза Ричард Дейниъл, — да започваме.

Другият робот се усмихна.

— Не те упреквам, че нямаш търпение да се измъкнеш. Сигурно е ужасно да живееш в тази стара купчина желязо.

Той излезе иззад гишето и се приближи към Ричард Дейниъл.

— Иди там в ъгъла — посочи роботът, — и се подпри някак. Да не вземеш да паднеш, когато те разглобя. Паднеш ли и тялото ти ще стане на парчета.

— Добре — каза Ричард Дейниъл, отиде в ъгъла, подпря се и застопори ходилата си.

Почувства се ужасно, когато Енди разглоби оптическия нерв и той загуби зрението си. Прилоша му, когато усети как повдигат главата му над раменете и когато набързо бяха разглобени и последните части, той бе просто купчина железни отпадъци.

В този миг Ричард Дейниъл бе едно сиво петно без тяло, без глава, без очи, без каквото и да било друго. Беше само едно кълбо от мисли, всичките сплетени една в друга като купчина червеи, а тази купчина висеше в небитието.

Врхлетя го страх — мъчителен, ужасен страх. Ами ако това бе само някакъв грозен трик?! Ами ако бяха разбрали кой е той всъщност и какво бе сторил с Хюбърт?! Ами ако вземеха мозъка му и го скриеха някъде за една-две години... или за сто?! Навярно по този начин възстановяваха справедливостта!

Ричард Дейниъл се опита да се овладее и да пропъди страха, но той се отдръпваше и прииждаше като вълна.

Времето беше безкрайно... прекалено много време, много повече отколкото бе нужно за преместването на мозъка от едното тяло в другото! Макар че сигурно не бе точно така, защото в сегашното си състояние той не можеше да измерва времето. Нямаше никакви външни координати, чрез които да го определя.

Тогава изведнъж зрението му се върна.

И той разбра, че всичко е наред.

Едно по едно сетивата му се върнаха и той отново бе в тяло. Чувстваше се малко неудобно в него, защото не беше свикнал.

Първото нещо, което видя, бе неговото старо и износено тяло, подпряно в ъгъла. Когато го съзря, сърцето му се сви. Струваше му се, че е изиграл мръсен номер на собственото си тяло, а то заслужаваше по-добра съдба, казваше си Ричард Дейниъл: много по-добра... по-добра съдба от тази да служи като стар, паянтов затвор на тази неземна планета. То му бе служило вярно цели шестстотин години и той не би трябвало да го изоставя сега. „Ставам много опитен в изоставянето на стари приятели“, каза си Ричард Дейниъл презрително. Първо родната къща там долу, а сега собственото си, вярно тяло.

В този миг той си спомни още нещо — парите в старото тяло!

— Какво има, Хюбърт? — попита Енди.

Не можеше просто да ги зареже, казваше си Ричард Дейниъл, защото му бяха нужни. Освен това, ако оставеше парите там, някой сигурно щеше да ги намери по-късно и така щяха да го хванат. Не можеше да ги остави, а и нямаше как по-късно да претендира за тях. Ако го стореше, другият робот Енди, щеше да си помисли за него, че е крал в работата си или че е приемал подкупи. Навярно щеше да се опита да го подкупи, но човек никога не можеше да бъде сигурен какво ще последва от такъв ход. Ами ако Енди се окажеше истински праведник? Тогава целият ад щеше да се стовари върху главата на Ричард Дейниъл. Освен това той не искаше да дава парите си на вятъра.

В следващия миг Ричард Дейниъл разбра — разбра точно какво трябва да направи. Едва-що го бе споходила тази мисъл и Енди се превърна в диаграма.

Онази връзка там, мислеше си Ричард Дейниъл и протегна ръце, за да подхване падащата диаграма, която изведнъж отново се превърна в робот. Той го положи на земята и изтича до своето старо тяло. За секунди отвори малкото капаче на гърдите, извади парите и ги пхна на сигурно място в новото си тяло.

После отново превърна робота на пода в диаграма и приведе електрическата връзка в изправност.

Енди се надигна несигурно и погледна към Ричард Дейниъл зашеметен.

— Какво стана с мене? — попита той изплашен.

Ричард Дейниъл поклати тъжно глава.

— Не зная. Ти просто се свлече. Хукнах към вратата да извикам за помощ, но тогава ти се размърда и видях, че си добре.

Енди беше явно озадачен.

— Такова нещо не ми се бе случвало — рече той.

— Ако бях на твоє място, щях да отида на преглед — посъветва го Ричард Дейниъл. — Сигурно е от някое реле или хлабава връзка.

— Да, май ще трябва — съгласи се другият робот. — Направо е опасно.

Той тръгна бавно към гишето, взе от там другия мозък и с него се отправи към вехтото тяло, подпряно в ъгъла.

Тогава спря и каза:

— Слушай, забравих да ти кажа, а трябваше. Най-добре е да отидеш в склада. Тръгнал е още един кораб за насам. Ще пристигне всеки момент.

— Още един толкова скоро?!

— Нали знаеш как става? — рече Енди, отвратен. — Тук не спазват никакъв план-график. Цели месеци не виждаме пукнат кораб, а после идват по два-три наведнъж.

— Е, благодаря ти — каза Ричард Дейниъл, отвори вратата и излезе навън.

Той крачеше енергично по улицата с ново самочувствие. Имаше усещането, че нищо не може да го подхлъзне. Нищо не можеше да му попречи.

Защото той беше робот с късмет!

Възможно ли бе целият този късмет да бе дошъл от хиперпространството, тъй като от там идваше и способността му с диаграмите, или както и иначе да се наричаше това. По някакъв начин хиперпространството го бе обхванало, усукало и променило. Беше го моделирало наново и го бе превърнало в робот, съвсем различен отпреди.

Макар че, ако ставаше въпрос за късмет, той бе късметлия през целия си живот. Беше му провървяло с хората в семейството, беше се сдобил с много привилегии, бе постигнал добро положение и му бяха позволили да живее шестстотин години. А такова нещо не бе разрешено. Колкото могъщи и влиятелни да бяха хората от семейство Барингтън, шестстотин години живот до голяма степен си беше чист късмет.

Във всеки случай късметът и диаграмната способност му даваха солидна преднина пред останалите роботи. Можеше ли това да му даде преднина и сред хората, питаше се Ричард Дейниъл. Не! Не биваше да мисли така — беше богохулство. Никога нямаше да има робот, равен на човека.

Ала мисълта продължаваше да го преследва и той изобщо не бе усетил разкаяние за тази своя проява на лош вкус, неправилна преценка, или каквото и да беше това, както би следвало.

Като приближи космодрума, той започна да среща и други роботи. Някои го поздравяваха, наричайки го Хюбърт, а други се здрависваха с него като му казваха, че се радват загдето е излязъл от пандиза.

Това приятелско отношение разклати увереността му. Дали късметът му нямаше да го изостави, питаше се Ричард Дейниъл. Той бе сигурен, че неколцина от роботите се чудят защо Хюбърт не се обръща към тях по име, а имаше и няколко забележки, които доста го сконфузиха. Ричард Дейниъл доби усещането, че когато стигнеше склада, положението щеше да стане неудържимо, защото той не познаваше никого от роботите там, нито пък имаше представа какви са задълженията му. А сега като си помисли за това, той дори не знаеше къде се намира складът!

Ричард Дейниъл усети как в него се надига стихията на паниката и той бързо се огледа наоколо, търсейки начин да избяга. За него бе съвсем ясно, че той не биваше да отива в склада.

Знаеше, че е в капан и че не може вечно да продължава така, разчитайки на късмета си. В следващите няколко минути трябваше да измисли нещо.

Ричард Дейниъл сви в някаква странична уличка, без да е наясно още какво смята да прави. Беше сигурен обаче, че трябва да направи нещо, когато някъде високо чу далечния грохот. Той бързо погледна нагоре и видя аленото зарево на бълващите огън ракети, просветващи през облаците.

Извърна се и отчаян хукна обратно към космодрума. Стигна точно, когато корабът докосна площадката за приземяване. Ричард Дейниъл видя, че корабът беше стар. Нямаше блясък, беше с тъпа муцуна, доста тромав и с вид на бито куче.

Пълен боклук, каза си Ричард Дейниъл, кацащ тук и там и разнасящ всякакви товари. Навярно от време на време взимаше и по някой пътник, отправил се към някоя планета на края на света, където нямаха дори редовен космодрум.

Той почака докато отворят товарното летище. Рампата се понесе устремно по пистата, предвождаща екипа от товарачи, влачеци тежко крака към кораба. Ричард Дейниъл знаеше, че трябва да действа уверено — все едно че имаше пълното право да влезе в кораба и сякаш отлично знаеше какво прави. Ако някой му подвикнеше, той просто трябваше да се преструва, че не е чул и да продължи.

Ричард Дейниъл се изкачи бързо по рампата като едва се съдържаше да не хукне. Вмъкна се през нагънатата като акордеон, гумена завеса, която служеше за контрол на атмосферните влияния. Стъпките му кънтяха по металното покритие на трюма, докато най-сетне стигна до някакъв тесен коридор, тръгна по него и достигна горната товарна платформа.

В дъното на коридора той спря и застана неподвижен, ослушвайки се напрегнато. Някъде над него се захлопна метална врата. Чуха се стъпки по платформата точно над него. Беше или домакинът, или първият помощник, или може би самият капитан, казваше се Ричард Дейниъл. Сигурно този някой идваше да наглежда разтоварването.

Ричард Дейниъл тихо се отдръпна и намери място, където да клекне и да се скрие.

Над главата си чуваше как товарачите работят, подхвърляйки си реплики. После се чу скърцането на щайгите и тъпите удари от балите и кутиите, които извличаха и тръсваха върху рампата.

Минаха часове (или поне така му се стори), откакто се бе сврял там. Сетне той чу как товарачите смъкнаха нещо от платформата над главата му. Ричард Дейниъл каза нещо като молитва с надеждата, че те няма да дойдат на неговата площадка. Надяваше се също, че никой няма да се сети за него, а ако се сетеше, дано си помислеше, че той е излязъл вече.

Най-после стъпките утихнаха, след което се разнесе тракането на рампата докато се връщаше обратно и трясъкът от затварянето на портала.

Минутите се точеха едва-едва. Ричард Дейниъл чакаше. Чу се ревът на моторите. Ушите му писнаха. След миг корабът бе разтърсен от мощни вибрации, които го повдигнаха и откъснаха от планетата.

След това настъпи тишина и той разбра, че корабът е напуснал атмосферата и се е отправил на път.

Разбра също, че е успял.

Защото сега той не беше укриващ се беглец, не беше Ричард Дейниъл, който бяга от Земята. Той бе избегнал всички клопки, които Човекът му бе поставил, бе заличил следите си и отново беше на път.

Обаче дълбоко в себе си усещаше тревога, защото всичко бе минало прекалено гладко, по-гладко, отколкото можеше да се предположи.

Опита се да се анализира, опита се ясно да види нещата и да си направи оценка такъв, какъвто беше сега.

Ричард Дейниъл притежаваше такива способности сега, каквито Човекът никога не бе имал или развивал или постигнал, каквото и да означаваше това. Той бе в известен смисъл една стъпка напред не само по отношение на другите работи, но и по отношение на Човека. Имаше нещо, или поне началото на нещо, което хората бяха търсили и изследвали, което се бяха опитали да достигнат векове наред, ала без успех.

Величава, но смразяваща кръвта мисъл! Нима в крайна сметка това велико наследство бе предназначено за роботите?! Нима роботите щяха да добият тази свръхмощ, която Човекът толкова дълго бе търсил?! И щеше ли Човекът по силата на обстоятелствата да се задоволи само с материалното и чисто научното? Беше ли той, Ричард Дейниъл, първият в безкрайната поредица от такива работи? Или може би всичко това се дължеше на простия факт, че той единствен се бе изложил на влиянието на хиперпространството? Можеше ли всеки да придобие такава способност, ако изцяло се оставеше на суровите загадки на дивата вселена, неограничена от времето? Можеше ли и Човекът да придобие това, или дори повече, ако се изложеше на всички произволия на нереалното?

Ричард Дейниъл се сгуши в ъгъла си с тези тревожни мисли и разсъждения и затърси отговор в своето съзнание. Обаче отговор нямаше.

Умът му се пресегна навън, почти неволно, и изведнъж в съзнанието му се появи диаграма, сякаш част от хелиографско копие. Към него постепенно се прибавяха все нови и нови участъци, докато накрая бе завършено — това бе диаграма на целия кораб, с който той пътуваше, сякаш разгърната пред очите му.

Постепенно, без да бърза Ричард Дейниъл огледа диаграмата, която бе в ума му и откри някои дребни неща — една тръба, която се бе разхлабила и той я затегна, някаква електронна верига се разпадаше и на моменти отказваше — той я подсили, излъска я и я направи като нова. Помпата едва забележимо пропускаше, но Ричард Дейниъл я оправя.

Стотици часове по-късно един от екипажа го откри и го предаде на капитана.

Капитанът го изгледа страховито.

— Кой си ти? — попита той.

— Беглец — отвърна Ричард Дейниъл.

— Името ти — рече капитанът, изваждайки лист и молив, — планетата и името на твоя собственик.

— Отказвам да отговарям — каза грубо Ричард Дейниъл, разбирайки, че не постъпва правилно — не беше редно един робот да откаже изпълнението на пряка команда от страна на човек.

Но капитанът сякаш нямаше нищо против. Той остави молива и хитро поглади черната си брада.

— В такъв случай — рече той, — аз не виждам как бих могъл насила да измъкна тази информация от тебе, макар че има и такива, които биха се опитали. Имаш голям късмет, че си се скрил в кораба на най-добродушния капитан.

Изобщо не изглеждаше добродушен, обаче изглеждаше лукав.

Ричард Дейниъл стоеше там безмълвен.

— Разбира се — поде отново капитанът, — някъде върху тялото ти има сериен номер и още един върху мозъка ти, но предполагам, че ти би се съпротивлявал, ако решим да се доберем до тях.

— Боя се, че сте прав.

— В такъв случай — рече капитанът, — изобщо не смятам да се занимавам с това.

Ричард Дейниъл все още мълчеше, защото разбираше, че не е нужно да говори. Този способен капитан бе измислил всичко и

трябваше просто да го остави да действа.

— От дълго време — продължи капитанът, — екипажът ми и аз си мечтаем за робот, но като че ли все не можехме да се сдобием с такъв. Първо роботите са скъпи, а нашите заплати не са големи.

Той въздъхна, стана от стола си и огледа Ричард Дейниъл от глава до пети.

— Превъзходен образец — рече капитанът. — Добре дошъл на борда! Ще видиш, че ще ти харесаме.

— Сигурен съм в това — отвърна Ричард Дейниъл. — Благодаря ви за любезността.

— А сега — рече капитанът, — трябва да отидеш на мостика и да докладваш на мистър Дънкан. Ще му се обадя да му кажа, че ще отидеш при него. Той ще ти намери някоя лесна и приятна работа.

Ричард Дейниъл не помръдна, нито пък се завтече, както би било редно, защото внезапно капитанът се превърна в сложна диаграма. Не беше като тази на кораба или на роботите. Бе съставена от странни символи, някои от които, според Ричард Дейниъл, бяха чисто химически, а други не бяха.

— Ти чуваш ли?! — скастри го капитанът. — Мърдай!

— Да, сър — отвърна Ричард Дейниъл, отпъждайки с усилие диаграмата и превръщайки я отново в капитан от плът и кръв.

Ричард Дейниъл откри първия помощник на мостика. Той бе млад човек с конско изражение на лицето, мрачен и зле прикриващ жестокия си нрав. От другата страна на малката маса, отпуснат на един стол седеше друг член на екипажа — ужасно, тъпоумно създание.

Тъпоумният се изкикоти и рече:

— Брей, я виж, Дънкан! Първият член от екипажа на „Ремблър“, който не е човек.

Дънкан не му обърна внимание, а се обърна към Ричард Дейниъл.

— Предполагам, че ти си старателен, амбициозен и ще искаш да се сработиш с нас.

— О, да — отвърна Ричард Дейниъл и се изненада от новото си усещане — в него се надигаше... смях!

— Добре тогава — рече Дънкан, — иди в машинното. Там има работа за тебе. Когато свършиш в машинното, ще ти намеря нещо друго.

— Да, сър — отвърна Ричард Дейниъл и направи кръгом.

— Един момент — възпря го първият помощник. — Трябва да те представя на нашия корабен лекар, д-р Ейбръм Уелс. Можеш да бъдеш истински благодарен, че няма да се нуждаеш от услугите му.

— Добър ден, докторе — каза почтително Ричард Дейниъл.

— Приветствам те на борда — рече лекарят и измъкна от джоба си бутилка. — Ти едва ли ще пийнеш с мене. Обаче аз ще пия за твое здраве.

Ричард Дейниъл се обърна и излезе. Слезе в машинното отделение и там го накараха да чисти и лъска, да върши съвсем обща работа. Имаше нужда, защото бе мръсно. Очевидно не бе почиствано с години и бе толкова мръсно, колкото можеше да стане едно машинно отделение. А това означаваше — ужасно мръсно. След машинното, той отиде и на други места, които трябваше да се почистят и излъскат и Ричард Дейниъл прекара дълги часове в чистене, лъскане и боядисване на кораба. Работата бе от най-грубите, но той нямаше нищо против. Така имаше време за размисъл, време да може да се начуди, да събере мислите си, да опознае сам себе си и да планира напред.

Беше изненадан от онова, което откриваше в себе си.

На първо място презрение — презрение към хората на този кораб. Трябваше му много време, за да се увери, че е презрение, защото никога не бе презирал човешко същество преди.

Но тези хора бяха различни — не бяха от онези, които той познаваше. Тези не бяха от семейство Барингтън. А може би ги презираше, защото ги познаваше изцяло. Никога преди Ричард Дейниъл не бе познавал човешко същество така, както сега познаваше тези същества. Защото той не ги виждаше само като жива материя, а по-скоро като сложни схеми от символи. Той знаеше от какво са направени схемите, познаваше вътрешните импулси, които служеха за мотивация, защото схемите бяха образувани не само от телата им, а и от мислите им. Отначало всичко бе така обвързано и оплетено, толкова ужасно объркано, че бе невъзможно да се разчете. Но малко по-малко той разгада всичко и понякога му се искаше да не го бе сторил.

Корабът спираше на много и различни космодруми, а Ричард Дейниъл извършваше товаро-разтоварването. Виждаше и планетите, но те не му правеха впечатление. Една от тях беше истински кошмар. На нея цареше дяволски студ и самата ѝ атмосфера се превръщаше в

сняг. Друга пък беше заета изцяло от влажна и цвъртяща джунгла, а трета представляваше голо пространство, осеяно с напукани скални отломъци, без никаква следа от живот с изключение на екипажа от хора и техните роботи, които обитаваха станцията, сгушила се в тази дива пустош.

И точно след тази планета готвачът Дженкс се втурна с писък към койката си, превит на две от болка поради възпаление на апендикса.

Д-р Уелс дотича при него, за да го прегледа, а от джоба му, като от торба, се показваше полупразна бутилка. По-късно той застана пред капитана, вдигна ръце разтреперан, а в очите му се четеше ужас.

— Но аз не мога да го оперирам — избъбри той. — Не мога да поема риска. Ще го убия!

Операция обаче не се наложи. Положението на Дженкс изведнъж се подобри, той стана от койката си и се върна в кухнята. А д-р Уелс седеше свит на стола си, стиснал бутилката в ръце и плачеше като дете.

Долу в товарния трюм Ричард Дейниъл също седеше свит и слисан от това, че бе посмял да го направи — не че бе успял, а че се бе осмелил да се намеси в тялото на един човек, макар и за спасяване на живота му.

Всъщност самото изпълнение не бе много трудно. В някои отношения не бе по-трудно от поправянето на двигател или подновяването на прекъсната верига. Не беше по-трудно, а малко по-различно. Той се чудеше какво бе направил и как го бе направил, защото не знаеше. Владееше метода в съзнанието си (резултатът за това беше на лице), обаче не бе в състояние да осмисли и извади отделните моменти на този процес — неговата чиста механика. Смяташе, че това е като инстинкт — необясним, но напълно резултатен.

Ала роботите нямаха инстинкти. В това отношение той бе различен от животните и хората. Не беше ли тази странна способност, питаше се Ричард Дейниъл, нещо като компенсация, дадена на работа заради липсата на инстинкти? Тази ли беше причината, поради която човешката раса не бе успяла в търсенето си на паранормалните сили? Не бяха ли телесните инстинкти до известна степен в разрез с инстинктите на интелекта?

Защото Ричард Дейниъл чувстваше, че тази негова способност е само началото и че тя е първата от дълга поредица от способности, които един ден щяха да бъдат във владението на роботите. А какво щеше да последва от това, когато в някой далечен ден от бъдещето роботите вече владееха и използваха огромния потенциал от знания и умения? Придатык към славата и величието на човешката раса... или нова раса може би?

Каква ли беше неговата роля, питаше се Ричард Дейниъл. Нима той бе предопределеният пратеник, месията, който щеше да отнесе до всички работи по света своето послание? Сигурно имаше някакво скрито значение в това, че той бе разбрал истината! А може би трябваше просто да я пази като свое собствено притежание, като свое собствено, ценно качество?

Той се изправи и без да бърза се упъти към предната част на кораба, която сега светеше от чистота — резултат от неговата неуморна работа и Ричард Дейниъл почувства известна гордост.

„Защо“, питаше се той, „ми се струва погрешно и някак богохулствено да съобщя на всички за тези мои способности?“ Защо не бе казал на тези от кораба, че не друг, а той бе излекувал готвача и не бе споменал за всички други свои мънички умения, с които поддържаше кораба в пълна изправност, чистота и ред?

Дали затова, че той не се нуждаеше от уважение и признание така силно, както се нуждаеше човекът? Нима славата не играеше съществена роля в живота на един робот? Или може би беше заради това, че той така изцяло презираше хората на кораба, та изобщо не ценеше тяхното уважение?

Ами презрението му... не идеше ли то от факта, че тези хора бяха по-добри от онези, които бе познавал? Или може би ги презираше, защото сега бе по-велик от всяко човешко същество? Щеше ли да може да погледне на някое друго човешко същество така, както бе гледал на хората от рода Барингтън?

Ричард Дейниъл имаше усещането, че ако всичките му подозрения се окажеха верни, то той щеше да се чувства по-зле от преди. Съвсем изведнъж цялата вселена бе станала негов дом, а за сега той не се бе споразумял нито с нея, нито със себе си.

Споразумението щеше да дойде по-късно. Трябваше само да не избързва и да си изработи план, а после неговото име щеше да се носи

от уста на уста, дори след като мозъкът му се разкапеше от ръжда. Защото той щеше да бъде освободителят, месията на роботите. Той бе призван да ги изведе от пустотата.

— Ей ти! — изкрещя някой.

Ричард Дейниъл се обърна и видя капитана.

— За какъв се мислиш, та минаваш покрай мене така, сякаш не ме забелязваш?! — рече злобно капитанът.

— Извинете — отвърна Ричард Дейниъл.

— Вириш нос пред мене, а?! — изрева яростно капитанът.

— Бях се замислил — отвърна Ричард Дейниъл.

— Ще ти дам тогава нещо, за което да мислиш! — изкрещя капитанът. — Такава работа те чака, та чак задникът ти ще се изтърка! Ще видиш ти как трябва да се отнасят към мене такива като тебе!

— Както желаете — каза Ричард Дейниъл.

Защото нямаше никакво значение. Беше му все едно какво вършеше или мислеше капитанът. Само се чудеше защо зачитането, дори от един робот, означаваше толкова много за едно човешко същество, каквото бе капитанът. Защо ли трябваше така настървено да пази мястото си?

— След двадесет часа — рече капитанът, — кацаме на следващия космодрум.

— Зная — отвърна Ричард Дейниъл. — Спящата дупка на Аркадия.

— Добре тогава — рече капитанът, — щом като знаеш толкова много, след долу в трюма и подготви товара за сваляне. Толкова се бавим по тия скапани летища. С часове товарим и разтоварваме. Пригответи се.

— Да, сър — рече Ричард Дейниъл, обърна се и тръгна към трюма.

Питаеше се дали все пак е робот... или пък беше нещо друго? Можеше ли машината да се развива, чудеше се Ричард Дейниъл, така както се развиваше Човекът? А ако машината се развиваше, какво щеше да последва? Не и Човек, естествено, защото това не бе възможно, но машина ли беше?

Той извади товарът, предназначен за Спящата Дупка. Не беше голям. Всъщност беше толкова малък, че никой от редовните товарни кораби не би се заел с доставката му, а би го захвърлил още на първата

спирка за някоя скапана бричка като „Ремблър“ да го закара, където трябва.

Когато стигнаха Аркадия, Ричард Дейниъл изчака докато грохотът от моторите утихна и корабът спря напълно неподвижен. Тогава натисна лоста, с който се отваряше трюма и избута навън рампата.

Като отвори трюма, той надникна навън и видя синьо небе и зелени дървета, а някъде далече от някакъв комин се виеше пушек и се издигаше право към небето.

Ричард Дейниъл пристъпи напред, докато застана върху рампата. Там долу пред него се бе сгушило малкото селце Спящата дупка, разположено до една река, по протежението на която и от двете страни се разстиляше гора, стигаща чак до хоризонта, където се виждаха стръмни и нагънати хълмове. Около селото се простираха поля, жълтеещи от узрялата пшеница, а пред една от колибите Ричард Дейниъл забеляза куче, което дремеше, греейки се на слънце.

По рампата се изкачваше човек, а имаше и други хора, идващи от селото.

— Имате товар за нас ли? — попита човекът.

— Малка доставка — отвърна Ричард Дейниъл. — А вие ще ни дадете ли нещо за превозване?

Човекът имаше набраздено и загрубяло от слънцето лице, не се бе подстригвал от доста време, а от няколко дни не се бе и бръснал. Дрехите му бяха груби и с петна от пот, ръцете му — силни, ала несръчни. Не бяха свикнали на тежък труд.

— Не е много — отвърна мъжът, — но ще трябва да почакате, докато го донесем. Никой не ни предупреди, че идвате. Радиото ни се счупи.

— Идете да го докарате — рече Ричард Дейниъл, — а аз ще се заема с разтоварването.

Беше разтоварил наполовина, когато капитанът влетя в трюма, вбесен. Започна да крещи, че това на нищо не приличало и колко още трябвало да чакат?

— Бог ми е свидетел, че със самото спиране тук сме на загуба!

— Сигурно е така — съгласи се Ричард Дейниъл, — но вие сте знаели това, още щом сте приели товара. Ще има и други доставки, а добрата воля е нещо...

— Добрата воля е вятър работа! — изрева капитанът. — Откъде да бъда сигурен, че ще ми се наложи пак да кацам тук?!

Ричард Дейниъл продължи да разтоварва.

— Ей ти! — изкряска капитанът. — Я иди в селото и им кажи, че няма да ги чакам повече от час...

— Ами разтоварването, сър?

— Ще накарам екипажа да се заеме. Хайде, тичай!

И така Ричард Дейниъл остави разтоварването и тръгна надолу към селото.

Прекося ливадата, разположена между космодрума и селото, следвайки коларския черен път. Беше приятна разходка. Той с изненада осъзна, че сега за първи път от толкова време стъпваше на твърда земя, откакто бе напуснал планетата на роботите. За миг се запита какво ли бе името ѝ, защото така и не разбра. Нито пък разбра значението ѝ — защо имаше роботи и какво правеха там. Запита се също дали бяха намерили Хюбърт, а сърцето му трепна виновно при тази мисъл.

„И къде ли се намира Земята сега?“, запита се Ричард Дейниъл. В каква ли посока беше и на какво разстояние? Макар че всъщност нямаше значение, защото той беше приключил със Земята.

Беше избягал оттам и бе спечелил нещо с бягството си. Беше избегнал всички капани на Земята и всички клопки, които Човекът му бе устроил. Каквото и да притежаваше, то си беше негово и можеше да прави с него каквото си поиска, защото Ричард Дейниъл не беше робот на никого, макар и капитанът да мислеше иначе.

Той прекося ливадата, забелязвайки, че тази планета много приличаше на Земята. В нея се усещаше същата мекота и простота. Имаше простор и свобода.

Ричард Дейниъл влезе в селото и долови тихия ромон на реката. Някъде далече се носеше детска глъч, а в една от колибите жално и безпомощно плачеше болно дете.

Когато минаваше покрай колибата с дремещото куче, то се събуди, приближи се тихо до портата и започна да ръмжи. Отмина, ала кучето го последва на прилично и безопасно разстояние като продължаваше да ръмжи.

Есенна притома се стелеше над селото с усещане на златножълти листа и лавандулов дъх. Между виковете на болното дете и детските крясъци в далечината се възцаряваше благодатен покой.

На прозорците се показаха жени, които поглеждаха към него. Други излизаха пред портите си. Кучето все още го следваше, но вече не ръмжеше, а само любопитно мърдаше вирналите си уши.

Ричард Дейниъл спря по средата на улицата и се огледа, а кучето клекна и започна да го следи с очи. Самото време сякаш бе спряло. Селцето изглеждаше съвсем изолирано от цялата вселена — един уловен миг, една откъсната педя земя, открояваща се ярко със своята неумолима реалност и значимост.

Застанал там, той усети селото и хората в него така, сякаш бе извикал диаграма в съзнанието си. Макар че имаше ли всъщност диаграма, той не знаеше.

Изглеждаше така, сякаш селото бе Земята — една трансплантирана земя с нейните изконни проблеми и вечни надежди, едно семейство от народи, които приемаха съществуването си с готовност, увереност и вътрешна сила.

Някъде надолу по улицата се чу скърцане на каруци и след миг те се показаха иззад завоя. Бяха три, натоварени до горе със стока и упътили се към кораба.

Ричард Дейниъл стоеше неподвижен и ги чакаше. През това време кучето се приближи още малко към него, седна и го загледа, ала все още нащрек.

Каруците го приближиха и спряха.

— Главно фармацевтични материали — рече човекът, седнал най-отгоре в първата каруца. — Това е единствената ни стока, която си струва доставката.

— Виждам, че имате голямо производство — каза му Ричард Дейниъл.

Човекът поклати глава.

— Не е много. Почти три години тук не е идвал кораб. Сега ще трябва да чакаме още три, а може би и повече, докато дойде друг.

Мъжът се изплю на земята и продължи.

— Понякога ни се струва, че сме задръжани чак на края на света и от време на време се питаме дали изобщо някой се сеща за нас.

В далечината се чу гневният глас на капитана, който крещеше нещо.

— По-добре идете и предайте стоката си — каза Ричард Дейниъл на човека. — Капитанът така се е ядосал, че може и да не ви чака.

Мъжът тихо се засмя.

— Така е, от него зависи — рече той, дръпна поводите и дружелюбно зацъка с език на конете. — Качи се тук при мене — додаде мъжът. — Или може би искаш да повървиш?

— Няма да дойда с тебе — отвърна Ричард Дейниъл. — Оставам тук. Така кажи на капитана.

Защото тук имаше болно дете, което плачеше, имаше и радио, което трябваше да се поправи. Трябваше да се планира и направлява бъдещата култура. Имаше много работа. Това място тук от всички други, които беше видял, имаше истинска нужда от него.

Мъжът отново се изкиска.

— На капитана никак няма да му се хареса.

— Тогава му кажи да дойде в селото, за да поговорим — рече Ричард Дейниъл. — Аз съм робот на себе си. Нищо не дължа на капитана. Разплатил съм се за всичко.

Колелата на каруцата се завъртяха и човекът още веднъж дръпна поводите.

— Чувствай се като у дома си — рече той. — Ще се радваме да живееш сред нас.

— Благодаря, сър — каза Ричард Дейниъл. — Драго ми е, че ме искате.

Той стоеше отстрани на пътя и гледаше как каруците отминават. Колелата им вдигаха пушилка от фин, лютив прах, който се носеше из въздуха.

„Чувствай се като у дома си“, беше казал човекът и в думите му имаше много дълбочина и топлина. Доста време бе минало, откакто някога Ричард Дейниъл бе имал дом.

Възможност да си почива и да натрупва знания — ето от какво се нуждаеше. А също и от възможност да служи, защото сега той знаеше, че тази е неговата мисия. Тази може би беше истинската причина, поради която оставаше. Хората тук се нуждаеха от него... А на него, колкото и странно да изглеждаше, му бе необходима точно тази тяхна нужда. Тук, на тази подобна на Земята планета поколение след поколение щеше да израсне една нова Земя. И може би, стига да имаше достатъчно време, той щеше да предаде на хората тук всички умения и знания, които откриваше в себе си.

Ричард Дейниъл стоеше зашеметен от тази своя мисъл, защото никога не бе предполагал, че е таил всичко това в себе си — съзнателната, почти нетърпелива готовност за саможертва. Той вече не беше освободител, или месия за роботите, а просто учител на човешката раса.

Може би тази бе причината за всичко още от самото начало. Навярно всичко, което се бе случило, не беше нищо друго, освен намеса на човешката съдба. Ако човешката раса не можеше пряко да владее свръхестествени способности, които той притежаваше — този инстинкт на интелекта, то тогава те щяха да го имат по косвен път, чрез посредничеството на едно от техните творения. Вероятно тази е била в крайна сметка първопричината за създаването на роботите, неосъзната дори от самия Човек.

Ричард Дейниъл се обърна и тръгна бавно по селския път, загърбил кораба и виковете на капитана. Пристъпваше доволен в този свой нов свят, който той щеше да създаде — не за себе си или за прослава на роботите, а за по-добро и по-щастливо Човечество.

Преди по-малко от час Ричард Дейниъл се бе поздравил за това, че е успял да избегне всички капани на Земята и всички клопки, устроени от Човека, без да знае, че най-голямата от всички клопка — последната и фаталната — бе тук на тази планета.

Обаче не беше вярно, казваше той на себе си. Капанът изобщо не беше заложен в този свят, а вътре в него самия.

Ричард Дейниъл крачеше бодро напред по издълбания коловоз в мекия, златист следобед на един неповторим есенен ден, а кучето го следваше по петите.

Някъде в края на пътя се чуваше плач на малко дете, което лежеше болно в люлката си.

НЕЩОТО В КАМЪКА

I

Той изкачваше планината и разбираше какво бе преживяла тя във времето на геологическите размествания. Заслуша се към звездите и записа буква по буква онова, което те казваха. Той бе намерил съществото, скрито в камъка. Беше се покатерил на дървото, което в друго време бе обитавано само от дивите котки, за да достигне пещерата, издълбана от годините и водата направо върху голата скала. Живееше сам в старата, паянтова ферма, кацнала на високия хребет, надвесил се над мястото, където се сливаха двете реки. А съседът му, който бе изключително лош човек, замина за общинския съвет на петдесет километра оттук, за да каже на шерифа, че този гадател на хълмовете и звезден слушател е крадец на кокошки.

* * *

Шерифът пристигна след седмица, прекоси двора и се упъти към мъжа, седнал в люлеещия се стол върху верандата, гледаща към реките и хълмовете. Той застана в основата на стълбите, водещи към верандата.

— Аз съм шериф Харли Шепърд — рече той. — Просто минавах оттук. Доста време не съм идвал в тази част на гората. Вие сте нов тук, нали?

Човекът се изправи и посочи към другия стол.

— От три години съм тук — рече той. — Името ми е Уолъс Дейниълс. Елате да седнете при мене.

Шерифът се изкачи по стълбите, здрависа се с човека и седна до него на стола.

— Вашата ферма не произвежда за пазара — каза шерифът.

Полето бе потънало в бурени, стигащи чак до оградата на двора.

Дейниълс поклати глава.

— Стопанство за собствени нужди, така да се каже. Няколко кокошки носачки заради яйцата; една-две крави заради млякото и маслото; няколко шопара за месо... съседите ми помагат в коленето. И градина имам разбира се, но това горе-долу е всичко.

— Така е — обади се шерифът. — Мястото е съсипано. Старият Еймъс Уилямс го остави на разрухата. Той не беше добър стопанин.

— Почвата си почива сега — рече Дейниълс. — Трябват й десет години... може би дори двадесет... и отново ще е готова за сеитба. Единственият богат урожай за сега е от зайци, мармоти и полски мишки. Намират се, естествено и много птици. Имам едно чудесно ято от пъдпъдъци. Най-хубавото, което някога съм виждал!

— На времето тук се въдеха много катерици — рече шерифът. — И миещи мечки. Предполагам, че още ги има. Вие ловец ли сте, мистър Дейниълс?

— Нямам пушка — отвърна Дейниълс.

Шерифът се отпусна в стола, поклащайки се леко напред-назад.

— Местността тук е много красива — заяви той. — Особено, когато жълтеят листата. Има много широколистни дървета и се обагрят в най-различни цветове. Разбира се тази ваша земя е дяволски трудна за обработване. Много е стръмно тук, но е много красиво.

— Стара местност е — рече Дейниълс. — Преди четиристотин милиона години тук е имало море, което се е оттеглило. Мястото е било суша от преди края на силурийския период. С изключение на земите, които са на север, върху Канадската плоча, в страната не можете да намерите толкова стара местност като тази.

— Геолог ли сте, мистър Дейниълс?

— Не съвсем. Просто се интересувам, това е всичко. Заклет аматьор съм. Имам нужда от нещо, което да ми запълва времето и обичам да си правя екскурзии, да се катеря и да обхождам тези планини. А когато човек прави това, няма как да не се срещне лице в лице с геологията. Интересът ми се събуди. Открих няколко вкаменелости от брахиоподи и се зачудих. Писах да ми изпратят някои книги за тях и ги прочетох. И нещата се навързаха...

— Брахиоподи ли?! Да не говорите за динозаври или нещо такова? Никога не съм мислил, че тук някога е имало динозаври.

— Не са динозаври — рече Дейниълс, — по-ранна форма на живот са. Поне тези, които намерих. Те са малки — нещо от рода на

мидите или стридите. Но черупките им са свързани по различен начин. Някогашните брахиоподи са измрели преди милиони години. Обаче и в наши дни все още се намират брахиоподи. Е, не са кой знае колко много.

— Сигурно е много интересно.

— За мене е така — отвърна Дейниълс.

— Познавахте ли се със стария Еймъс Уилямс?

— Не, той бе умрял, още преди да се настаня тук. Купих мястото от банката, която уреждаше имуществото му.

— Особен чешит беше — рече шерифът. — Враждуваше с всичките си съседи. Особено с Бен Адамс. Той и Бен години наред се караха за оградата, която ги разделяше. Бен казваше, че Еймъс не пожелал да я поправи. А Еймъс твърдеше, че Бен я бутнал и после уж без да иска вкарал говедата си в ливадата му. Как се разбирате с Бен?

— Добре — отвърна Дейниълс. — Нямаме проблеми. Аз почти не го познавам.

— И Бен не произвежда много за пазара — каза шерифът. — Ходи на лов и за риба, събира сен-сен^[1], залага капани през зимата и от време на време търси руда.

— В планините има руда — рече Дейниълс. — Олово и цинк. Но добиването ще излезе по-скъпо от самите минерали... тоест при сегашните цени.

— Бен винаги има тайни планове — каза шерифът. — Винаги се захваща с невъзможни неща. И е направо отвратителен човек. Непрекъснато си пъха носа, където не му е работата и винаги докарва бели на хората. Обаче не бих искал такъв като него да ми е враг. Онзи ден дойде да ми се оплаче, че някой му крадял кокошките. На вас не ви липсват кокошки, нали?

Дейниълс се усмихна.

— Има една лисица, която от време на време събира нещо като данък от всеки опак чешит. Но аз не ѝ се сърдя.

— Бе чудна работа — поде отново шерифът, — открадни му на фермера нищо и никакво пиле и той вдига врява до бога! Е, не стига до съд разбира се, но стопаните много се дразнят от тая работа.

— Ако на Бен му изчезват пилета — рече Дейниълс, — почти съм сигурен, че моята лисица е виновна за това.

— Вашата лисица ли?! Говорите така, сякаш я притежавате.

— Не, разбира се. Никой не може да притежава лисица, но тя живее в тези планини с мене. Предполагам, че сме съседи. От време на време я виждам и я наблюдавам. Може би това означава, че притежавам част от нея. Обаче не бих се изненадал, ако тя ме наблюдава повече, отколкото аз нея. Движи се много по-бързо от мене.

Шерифът стана енергично от стола си.

— Никак не ми се иска да тръгвам — рече той. — Признавам, че си починах, докато седях тук, говорих с вас и гледах планините. Навярно и вие често ги съзерцавате.

— Доста често — отвърна Дейниълс.

* * *

Той седеше на верандата и гледаше как гюрука на шерифската кола подскача надолу по склона, докато накрая се изгуби от погледа му.

За какво беше цялата тази работа, чудеше се Дейниълс. Шерифът не беше минал просто ей тъй. Изпълняваше някаква задача. Всичкото празно и приятелско дърдорене не беше без нищо и по време на разговора той успя да зададе сума въпроси.

Навярно беше нещо, свързано с Бен Адамс? Обаче срещу Бен Адам не можеше да се каже кой знае какво, освен че беше мързелив до мозъка на костите си. Мързелив като невестулка. Сигурно шерифът бе подочул нещо за контрабандната ракия на Адамс и бе дошъл да провери, надявайки се някой съсед да се разприказва. Обаче никой нямаше да го направи разбира се, защото всъщност не беше тяхна работа, а и варенето на ракия не бе създавало никакви неприятности. Бен произвеждаше съвсем малко алкохол и изобщо не можеше да има неприятности. Той беше толкова мързелив във всичко, че не можеше да създаде и проблеми.

Някъде надолу по склона се чу звън на хлопки. Двете крави най-сетне се прибраха у дома. „Сигурно е много по-късно, отколкото си мисля“, каза си Дейниълс. Не че много го беше грижа колко е часът. Вече месеци наред не се интересувахе от това — откакто си разби часовника, когато падна от скалата. Изобщо не си даде труд да го поправи. Не му трябваше ръчен часовник. В кухнята имаше един разнебитен, стар будилник, ала той бе толкова капризен и

безотговорен, че на него не можеше да се разчита. Дейниълс почти не му обръщаше внимание.

След малко, мислеше си Дейниълс, той трябваше да стане от стола си и да се залови за работа — да издои кравите, да нахрани прасетата и кокошките, да събере яйцата. Тъй като градината не бе разработена, нямаше и много работа по нея. Тези дни щеше да обере тиквичките и да ги складира в мазето, а трите големи тикви трябваше да закара долу у Пъркинс за децата му, за да могат да си направят фенерите за празника на духовете^[2]. Зачуди се дали той да не изреже фигурите или да остави децата сами да ги направят.

Кравите обаче бяха още далече и Дейниълс имаше малко време. Той се бе настанил удобно върху стола си и се взираше в планините.

Докато ги гледаше те започнаха да се променят.

Когато видя явлението за първи път, Дейниълс се изплаши малко, но сега бе свикнал вече.

Докато ги наблюдаваше, планините се промениха и станаха съвсем различни — съвсем друга растителност и съвсем непознати животни.

Този път видя динозаври: цяло стадо, но не бяха големи. Най-вероятно бяха от средния триаски период. Този път обаче щеше да гледа отдалече — той самият нямаше да участва. Щеше само от разстояние да гледа какво представляваше праисторическия период и нямаше да се остави да бъде въвлечен, както толкова често се случваше.

Приятно му беше, но имаше и работа, която трябваше да свърши.

Какво ли друго можеше да прави, освен да гледа, питаше се Дейниълс за кой ли път. Той не се интересува нито от динозаврите, нито от първите амфибии, нито от другите същества, които се разхождаха едно след друго из планината.

Най-много го тревожеше онова другото същество, което лежеше, заровено дълбоко под варовиковите скали на Платвил.

Би трябвало още някой да научи за него. Знанието за това трябваше да се пази живо така, че в бъдеще (навярно след още сто години), когато технологията достигнеше необходимото ниво, при което човек би могъл да се справи с проблема, той да можеше да влезе в контакт с (и може би да освободи) обитателя на камъка.

* * *

Разбира се трябваше да има данни — писмени данни. Дейниълс щеше да се погрижи за това. Той вече водеше дневник — описваше всяка седмица (понякога всеки ден). Беше разказ за онова, което бе видял, чул и научил. Имаше вече три дебели тетрадки, изписани с неговия ясен почерк, а четвъртата бе запълнена повече от половината. Всичко бе записано откровено и подробно, и толкова обективно, колкото бе във възможностите му.

Но кой ли би повярвал на написаното от него? И още по-важно, кой би си дал труда да го прочете? По всяка вероятност тетрадките щяха да събират прах върху някоя лавица докато свят светуваше и ничия ръка нямаше да се докосне до тях. А дори и след време, някъде в бъдещето, някой да свалеше тези томове, да издухаше насъбралия се прах и да ги прочетеше, щеше ли този някой да повярва?

Отговорът бе ясен. Дейниълс трябваше да убеди някого. Думи, написани от някого, който отдавна бе изгнил в земята (при това без особена репутация), можеха лесно да бъдат пренебрегнати, като плод на трескаво съзнание. Но ако успееше да накара някой добре известен учен да го изслуша и да сложи подписа си под написаното, събитията, които се случваха в планините и които се съдържаха в тях, щяха да бъдат положени върху здрава основа, достойна да бъде изследвана в даден бъдещ момент.

Някой биолог може би? Или невропсихиатър? Или палеонтолог?

Навярно нямаше значение в каква област работеше ученият. Просто бе достатъчно да слуша, без да се смее. Беше извънредно важно да го изслуша, без да се смее.

Седнал на верандата, загледан в планините, осеяни с пасящи динозаври, звездният слушател си спомни онзи ден, в който бе отишъл да се срещне с палеонтолога.

* * *

— Бен, — рече шерифът, — ти си влязъл май в наказателното поле. Тоя човек Дейниълс никога не би крал пилета. Той си има свои.

— Въпросът е — рече Адамс, — как се е сдобил с тях.

— Няма смисъл — поде отново шерифът. — Той е джентълмен. Личи от начина, по който говори. Образован човек е.

— Ако е джентълмен, какво прави тук? — попита Адамс. — Това място не е за джентълмени. Появи се преди две-три години и се нанесе тук. Оттогава никаква работа не е захващал. Само скитосва нагоре-надолу из планините.

— Той е геолог — рече шерифът. — Или поне се интересува от геологията. Нещо като хоби му е. Каза ми, че търси вкаменелости.

Адамс застана нащрек, подобно на куче, надушило заек.

— Така значи — рече той. — Бас държа, че не търси вкаменелости.

— Така ли? — извиси глас шерифът.

— Търси руда — рече Адамс. — Прави разкопки, ето с какво се занимава. Тези планини гъмжат от полезни изкопаеми. Трябва само да знаеш къде да ги търсиш.

— Ти доста време вече търсиш — забеляза шерифът.

— Аз не съм геолог. Един геолог би имал голямо предимство. Той познава скалите и тъй нататък.

— Не ми изглеждаше на такъв, който търси руда. Просто се интересува от геология и това е всичко. Намерил е някакви вкаменелости от миди.

— Може да търси пещери със съкровища — рече Адамс. — Навярно има карта или нещо подобно.

— Дяволски добре знаеш, че тук няма пещери със съкровища — каза шерифът.

— Трябва да има — настоя Адамс. — Преди много време тук са идвали французите и испанците. И много са си падали по съкровищата, тези французи и испанци. Все златни мини са търсели и вечно са криели съкровища в пещерите. Там, в онази пещера над реката откриха скелет в испански доспехи и скелет на мечка с меч, застанал точно там, където би трябвало да е стомахът ѝ.

— Това е само слух — рече шерифът с презрение. — Някакъв смахнат глупак започна всичко, но не беше вярно. Дойдоха хора от университета и се опитаха да изследват тази работа, обаче се оказа, че няма и дума истина.

— Но Дейниълс ходи по пещерите — рече Адамс. — Виждал съм го. С часове стои в онази пещера долу при Кет Ден Пойнт. И винаги се изкачва по едно дърво, за да може да се вмъкне вътре.

— Ти го следиш?!

— Ами да, разбира се, че го следя. Намислил е нещо и искам да зная какво е то.

— Гледай да не те спипа — рече шерифът.

Адамс реши да пусне думите му покрай ушите си.

— Е, както и да е — рече той, — ако няма пещери, то поне има много олово и цинк. Човекът, който го изрови, ще направи милиончето.

— Но не и преди да намери капитал, с който да финансира добиването — отбеляза шерифът.

Адамс порови с тока на обувката си в пръстта и рече колебливо:

— Значи смяташ, че е чист?

— Казва, че и на него му изчезват пилета. Някаква лисица ги отмъквала. По всяка вероятност това е станало и с твоите кокошки.

— Щом лисица му отмъква пилетата, защо тогава не я застреля? — попита Адамс.

— Той не се ядосва за това. Изглежда мисли, че лисицата има право. Дори няма пушка.

— Ами щом няма пушка и сам той не се интересува от лов, тогава защо не остави другите хора да ловуват? Не дава нито на мене, нито на момчетата ми да се приближим до имението му с пушки. Навсякъде е оградил. Това направо не е по съседски! Ето едно от нещата, заради които не се разбираме с него. Винаги сме ловували там. Старият Еймъс беше труден човек, но не се интересуваше дали ловуваме или не. Винаги сме ловували и никой не ни е пречил. Та нали ловът е позволен?! И си мисля, че всеки може да ловува където си поиска!

Седнал на пейката върху спечената земя пред разнебитената къща, шерифът се огледа наоколо — погледна кокошките, ровещи тревожно с крака в пръстта, мършавата хрътка, която дремеше под сянката и помръдваше козината си, за да отпъди няколкото мухи, погледна въжето за пране, закрепено между двете дървета и увиснало под тежестта на дрехите и хавлиените кърпи, погледна и коритото — с

единия си край върху скамейката за пране, поставена отстрани на къщата.

„Господи“, помисли си шерифът, „този човек не може да няма време да направи свестен простор за прането си, вместо това най-обикновено въже между дърветата!“

— Бен — рече той, — ти се опитваш да създаваш проблеми. Мразиш Дейниълс — човек, който живее във ферма, но не се занимава със селскостопанска работа и се сърдиш, че не те пускал да ловуваш в неговите земи. Той има право да живее, където си поиска и има право, да не ти разрешава да ловуваш на негова територия. Ако бях на твое място, не бих се занимавал с него. Не е нужно да го харесваш или да имаш каквото и да било с него... обаче не се опитвай да отправяш към него фалшиви обвинения. Той може да те съди за това.

[1] Вид лековито растение (Б. пр.) ↑

[2] Halloween (англ.) — 1-ви ноември. От големи тикви се изрязват фенери (Б. пр.) ↑

II

Той влезе в кабинета на палеонтолога и в първия миг не можа да забележи човека, седнал в дъното на стаята зад отрупано с книги бюро. Целият кабинет беше отрупан. Имаше дълги маси, покрити с каменни отломки и вкаменелости. Тук-там бяха струпани купища изписани листа. Стаята бе голяма и зле осветена. Беше прашно и потискащо място.

— Докторе? — извиси глас Дейниълс. — Вие ли сте доктор Торн?

Човекът се изправи и остави лулата си в препълнения пепелник. Беше едър, як, със сребрееща коса, която изглеждаше четинеста и непокорна. Лицето му бе набраздено и загрубяло от времето. Тръгна към него, клатейки се като мечка.

— Вие сигурно сте Дейниълс — рече той. — Да, сега виждам, че сте вие. Записал съм ви в тефтера си за три часа. Толкова се радвам, че успяхте да дойдете.

Доктор Торн стисна в мечата си лапа ръката на Дейниълс и посочи към другия стол до бюрото. После седна, взе отново лулата си от препълнения пепелник и започна да я пълни с тютюн от голямата кутия, поставена на бюрото му.

— В писмото си вие ми съобщавате, че искате да ме видите във връзка с нещо важно — подхвана отново доктор Торн. — Нали всички все това казват? Обаче във вашето писмо сигурно е имало още нещо... някаква настойчива искреност. Разбирате ли, аз нямам време, за да се срещам с всички хора, които ми пишат. Всички те винаги са откриватели на нещо. А вие, мистър Дейниълс? Какво е вашето откритие?

— Докторе — подзе Дейниълс, — не зная как да започна историята за онова, което искам да ви кажа. Може би е най-добре да ви съобщя първо, че нещо стана с мозъка ми.

Торн запали лулата си.

— В този случай — каза той уклончиво, — навярно не аз съм човекът, с когото би трябвало да говорите. Има други хора...

— Не, не това имам предвид — рече Дейниълс. — Не ми трябва лекар. Добре съм както физически, така и психически. Преди пет години претърпях пътна злополука. Жена ми и дъщеря ми починаха, а аз бях тежко ранен и...

— Моите съболезнования, мистър Дейниълс.

— Благодаря... но това е вече минало. Известно време ми беше много тежко, но успях криво-ляво да се съвзема. Не по тази причина съм тук. Казах ви, че бях тежко ранен...

— Мозъчна травма?

— Съвсем лека. Или поне така казаха лекарите — съвсем лека контузия, която щеше бързо да премине. Най-лошото беше счупените ми ребра и разкъсване на белия дроб.

— Но сега сте добре, нали?

— Съвсем здрав съм — отвърна Дейниълс. — Но от катастрофата мозъкът ми е някак различен. Сякаш имам нови сетива. Виждам и разбирам неща, които изглеждат невъзможни.

— Искате да кажете, че имате халюцинации?

— Не са халюцинации — сигурен съм. Мога да виждам в миналото.

— Какво имате предвид с това „да виждам в миналото“?

— Нека се опитам да ви обясня — рече Дейниълс, — точно как започна всичко. Преди няколко години купих една ферма в югозападен Уисконсин — място, в което да се зароя, да се скрия. След като жена ми и дъщеря ми вече ги нямаше, аз отбягвах хората и все още се криех, но имах нужда от къща, в която да си ближа раните. Може да ви звучи като самосъжаление, само че не е така. Опитвам се обективно да ви обясня защо постъпих така и защо купих фермата.

— Да, разбирам — отвърна Торн, — но не съм сигурен, че скриването от света е било най-разумното нещо за вас.

— Навярно не, но за мен тогава това беше решение. А и добре ми потръгна. Влюбих се в природата там. Тази част от Уисконсин е прастара. Преди четиристотин милиона години там е имало море. По някаква причина въпросната земя не е била осеяна с ледници през ледниковия период. Променила се е разбира се, но само в резултат на

атмосферните влияния. Не е имало големи геологически размествания, нито силни ерозии. Нищо не я е безпокоило особено.

— Мистър Дейниълс — рече Торн малко раздразнено, — не виждам какво общо може да има всичко това...

— Извинете ме. Просто се опитвам да ви запозная с предисторията на това, за което дойдох да ви кажа. Започна много бавно и аз си помислих, че или полудявам и виждам неща, доказващи много по-сериозна мозъчна травма, отколкото лекарите бяха предполагали... или просто най-сетне откачам след трагедията. Започнах, видите ли, дълго да бродя из планината. Природата там е девствена, сурова и красива. Харесваше ми да се скитам сам. Ходенето ме изморяваше и нощем спях добре. Но на моменти планината се променяше... отначало едва забележимо... по-късно повече, а накрая тя се превърна в място, което никога не бях виждал не само аз, но който и да било друг.

Торн го изгледа навъсено.

— Искате да кажете, че планината се е превърнала в прастара местност?

Дейниълс кимна.

— Странна растителност — особени дървета. В онези времена разбира се не е имало трева, а подрастителност, състояща се от папрати и храсти... непознати зверове и чудати летящи същества. Саблезъби тигри и мастодонти, птерозаври и юинтатери, и...

— Всички наведнъж — прекъсна го Торн. — Едновременно?

— Ни най-малко! Периодите, които виждам, изглеждат истински. Всичко си беше на мястото. Отначало не знаех... но, когато се уверих, че не халюцинирам, поръчах да ми изпратят книги. Започнах да чета. Никога няма да бъда специалист разбира се, нито геолог, нито палеонтолог, но научих достатъчно, за да мога да разграничавам един период от друг и да зная какво всъщност наблюдавам в планината.

Торн извади лулата от устата си и я остави в пепелника, прокарайки едрата си длан през своята буйна коса.

— Невероятно е — рече той. — Просто не може да бъде. Казахте, че това е започнало постепенно и бавно, нали?

— Първо на първо беше доста неясно — миналото някак мъгляво се наслаждаваше върху настоящето, после настоящето бавно избледняваше, а миналото се настаняваше на неговото място —

истинско и неоспоримо. Но сега е различно. От време на време се появяват проблясъци, когато настоящето отстъпва на миналото... в повечето случаи обаче промяната настъпва като от магическа пръчка. Сегашният миг изчезва изведнъж и аз се озовавам в миналото. Навсякъде около мене само минало! И никакво настояще!

— Но вие всъщност не сте в миналото... искам да кажа, физически?

— В някои случаи изобщо не съм. Стоя си в настоящето, а далечните планини или долината на реката се променят. Но обикновено всичко около мене се променя, макар че най-странното нещо е, както и вие казвате, че всъщност аз не съм в миналото. Виждам го и ми се струва достатъчно истинско, за да не го забелязвам. Мога да се доближа до дадено дърво, да го докосна с ръка и да го почувствам, че е там. Но изглежда аз не мога да окажа никакво влияние върху миналото — като че ли изобщо не съм там. Зверовете не ме виждат. Приближавал съм се на метър от динозаврите. Те нито ме виждат, нито ме чуват, нито надушват. Ако го бяха сторили, да съм умрял вече десет пъти. Все едно, че се движа във филм с три измерения. В началото много се тревожех за евентуалните различия в земната повърхност: да не се събудя изведнъж от разходката си в миналото, заровен до кръста в някое възвишение, което отдавна би трябвало да е изчезнало. Но не става по този начин. Първо вървя в настоящето, а после изведнъж — в миналото. Като че ли някъде по пътя има врата, която отварям и преминавам от другата страна. Казах ви, че всъщност не съм точно в миналото... но не съм и в настоящето. Опитвах се да се снабдя с известно доказателство. Взех със себе си камера и направих снимки. Когато проявих филмите, върху тях нямаше нищо. Нямаше го миналото, но по-важното беше, че го нямаше и настоящето. Ако бях халюцинирал, камерата трябваше да улови настоящето. Но очевидно нямаше нищо, което камерата ми би могла да регистрира... Помислих си, че сигурно се е повредила или че съм сложил некачествена лента. Затова направих опит с няколко камери и няколко различни ленти, но нищо не се получи. Снимки не станаха. Все пак опитах да взема нещо друго. Когато се появиха цветя, откъснах няколко. Беше много лесно, но щом се върнах в настоящето, се оказах с празни ръце. Опитвах се да взема и други доказателства. Мислех си, че не мога да взема само живи организми като цветята.

Затова се помъчих да се сдобия с доказателства от нежива материя като камъните, обаче не успях... не успях нищо да донеса в настоящето.

— Ами не използвахте ли скицник?

— Мислех по въпроса, но не използвах скицник, защото не умея да скицирам... освен това каква полза? Скицникът щеше да е празен.

— Но не сте опитали, нали?

— Не — отвърна Дейниълс, — никога. От време на време все пак аз правя скици, обаче само след като се върна в настоящето. Невинаги... но понякога, по памет. Ала както казах вече, не умея много да скицирам.

— Не зная — рече Торн. — Наистина не зная. Всичко това звучи невероятно. Но ако все пак има нещо... Кажете ми, не изпитвахте ли страх? Разказвате ми съвсем равнодушно и делово. Обаче в началото сигурно сте се страхували.

— Да, в началото — отвърна Дейниълс. — Вцепених се. Не само се уплаших, ами направо изпитах физически страх: уплаших се за живота си, затова, че сигурно съм попаднал някъде, откъдето нямаше изход... а също и затова, че може би съм полудял. А и каква самота изпитах!!!

— Какво имате предвид като казвате „самота“?

— Може би това не е точната дума. Не бях където трябва! Нямах право!!! Стоях изгубен и слисан там, където още не се бе появил човекът и щеше да дойде чак след милиони години. Бях в един толкова чужд свят, че ми идеше да се свия някъде и да треперя. Но не светът около мене, а аз бях чуждият. От време на време все още изпитвам същото чувство. Аз разбира се познавам това усещане и съм подготвен да не му се поддавам, но понякога то успява да ме завладее. Чужденец съм за въздуха и светлината на онова друго време... всичко това е нереално разбира се.

— Не непременно — рече Торн.

— Обаче най-големият ми страх вече го няма. Страхът, че съм полудял. Сега съм сигурен, че съм наред.

— Откъде сте сигурен? Как може човек да е сигурен?

— Зверовете... съществата, които виждам...

— Искате да кажете, че ги разпознавате от илюстрациите на книгите, които четете?

— Не, не е това! Ни най-малко! Картините ми помогнаха естествено, но всъщност е точно обратното... не приликите, а различията. Разбирате ли, нито един от зверовете не е точно такъв, какъвто е показан на илюстрациите в тези книги. Някои изобщо не приличат на тях, нито пък на образците, възстановени от палеонтолозите. Ако беше така, сигурно още щях да си мисля, че халюцинирам, че онова, което виждам, е повлияно от видяното и прочетеното от мене в книгите. Щях да си помисля, че подхранвам въображението си с предишни знания. Но тъй като случаят изобщо не беше такъв, то логично бе да заключа, че онова, което виждах, бе истинско. Как можех да предположа, че тиранозаврите имат гуши с всички цветове на дъгата?! Откъде можех да допусна, че саблезъбите тигри ще имат кичури от косми на ушите си?! Откъде можех да зная, че огромните, грохотни чудовища на Еоцена имат кожи, нашарени като козината на жирафа?

— Мистър Дейниълс — рече Торн, — имам доста резерви към онова, което току-що ми разказахте. Всяка фибра от мозъка ми, изучавал тези неща, се бунтува срещу думите ви. Имам чувството, че не бива да си губя повече времето с вас. Без съмнение вие вярвате във всичко, което ми разказахте. Изглеждате ми честен човек. Говорили ли сте с някого друго за това? Някой друг палеонтолог или геолог? Може би невропсихиатър?

— Не — отвърна Дейниълс. — Вие сте единственият човек, на когото съм разказал. Но не съм ви казал още всичко. Всичко дотук беше наистина само предистория.

— Боже господи, човече!... Само предистория?!

— Да, само предистория. Аз, видите ли, слушам звездите.

Торн стана иззад бюрото и започна да подрежда купчината листа пред себе си. После взе угасналата си лула от пепелника и я пхна в устата си.

Когато заговори, гласът му бе студен и безучастен.

— Благодаря ви за посещението — рече той. — Беше крайно интересно.

III

И точно тук му бе грешката, рече на себе си Дейниълс. Не трябваше да споменава, че слуша звездите. Разговорът протичаше добре до момента, в който му каза за звездите. Разбира се Торн не му бе повярвал, но беше заинтригуван и би го слушал още, би могъл дори сам да се залови да изследва случая, макар и тайно без съмнение и много, много предпазливо.

Дейниълс знаеше, че грешката му е неговата прекалена ангажираност към съществото в камъка. Миналото нямаше значение — важно беше да може да съобщи за онова създание в камъка, да даде обяснения за него и да каже откъде знае, че то е там. Трябваше да каже и за слушането на звездите.

Обаче трябваше да внимава, мислеше си Дейниълс. По-добре да си бе мълчал. Но пък пред него стоеше човек, който макар и да се съмняваше, бе готов да слуша, без да му се смее и от благодарност Дейниълс се бе разприказвал повече отколкото бе необходимо.

Фитилът на газената лампа, поставена върху кухненската маса, запремига на течението, идващо от зле уплътнените прозорци. След като бе приключил работата си, изневиделица се появи силен вятър, който се блъскаше в къщата и я тресеше със силата на ураган. В отсрещния ъгъл на стаята горящите цепеници в печката хвърляха топли и весели отблясъци върху пода и кюнеца в отговор на вятъра, който нахлуваше в комина и гъргореше вътре, изсмуквайки пушека навън.

Дейниълс си спомни, че Торн бе споменал невропсихиатър и навярно преди да се опита да заинтересува някого с онова, което виждаше и чуваше, той би трябвало да се помъчи да разбере защо и как чуваше и виждаше тези неща. Човек, който изследваше процесите на мозъка и съзнанието можеше да намери отговора... ако изобщо съществуваше някакъв отговор.

Нима онзи удар в главата бе дотолкова преобразил и пренаредил процесите в неговия мозък, че той бе придобил нови способности?

Възможно ли беше съзнанието му да бе така наранено и разбъркано, че да бе отключило някакви латентни дарби, които в следващото хилядолетие биха се развили по естествен път? Нима мозъчната травма бе отключила началото на някакъв еволюционен процес, дал единствено на него способностите и сетивата, които щяха да се проявят може би след един милион години?

Изглеждаше поне... е, ако не разумно обяснение, то поне едно от възможните. И все пак някой учен мъж би могъл да намери и друго решение.

Дейниълс бутна стола си назад от масата и отиде до печката. Той взе машината и повдигна едното колело на старата, изтърбушена готварска печка. Подпалките в горивната камера се бяха превърнали във въглини. Дейниълс се наведе и хвана една цепеница от коша за дърва. Пъхна я в камерата, намести я, сложи до нея и една по-малка и постави обратно колелото. Много скоро, в някой от следващите дватри дни трябваше да си поправи фурната, за да може да я използва.

Той излезе навън и застана на верандата с изглед към реката и планините. Вятърът се втурна откъм север, засвири около къщата и с тътен се понесе надолу към дълбоката речна долина. Ала небето беше чисто — стоманено ясно и току-що издухано от вятъра. Бе осеяно със звезди, които ярко светеха и премигваха в разбунената атмосфера.

Като вдигна поглед към звездите, Дейниълс се запита какво ли имаха да му съобщят сега, но той не се опита да ги чуе. Слушането на звездите изискваше големи усилия и пълно съсредоточаване. За първи път Дейниълс ги бе слушал в нощ като тази. Тогава бе излязъл на верандата и се бе запитал какво ли имат да кажат звездите, чудейки се дали изобщо говореха помежду си. Глупава, блуждаеща мисъл — нещо като блънуване посред бял ден. Но щом я изрече на глас, Дейниълс се помъчи да чуе звездите, знаейки през цялото време, че това е глупаво. Ала той тържествуваше и се радваше с тази своя глупост, казвайки си, че е страхотен късметлия загдето е така откачен и може да чуе звездите. Беше като дете, което вярва в Дядо Коледа и във Великденското зайче. Той се бе заслушал, беше ги чул и макар да бе слисан, не можеше да има никакво съмнение, абсолютно никакво съмнение, че някъде там далече други същества разговаряха помежду си. Дейниълс навярно бе слушал по някакъв дуплекс, обаче такъв, който поемаше милиони, а може би и милиарди междупланетни

разговори. Естествено това не бяха думи (може би мисли), но бяха също така ясни като думите. Той не разбираше всичко (голяма част от казаното Дейниълс изобщо не проумяваше), навярно защото произходът и средата му, както и фактът, че не бе учил, не му даваха възможност да разбере нещо. Той видя себе си като някакъв австралийски абориген, който слуша разговор между двама ядрени физици, разискващи някаква нова теория.

Наскоро след това, когато изследваше малката пещера в Кет Ден Пойнт, Дейниълс за пръв път получи знак за съществуването в камъка. Смяташе, че ако не бе слушал звездите, ако не бе разбрал, че може да чува звездите и ако не бе тренирал мозъка си чрез това слушане, то той не би могъл да чуе създанието, заровено дълбоко под варовиковите скали.

Дейниълс стоеше и гледаше звездите, слушаше вятъра, а там някъде, оттатък реката, по пътя, който се виеше из далечните планини, мъждукаха фаровете на някаква кола, пътуваща в нощта. Вятърът утихна за миг, като че ли набираше сили, за да задуха още по-силно и в мигновено затишие преди новия порив, Дейниълс долови някакъв друг звук — шума от брадва, цепеща дърва. Той се заслуша отново, този път по-внимателно, и звукът се повтори, но така накъсан от поривите на вятъра, че не можеше да се разбере откъде точно идва.

„Сигурно греша“, помисли си Дейниълс. „Кой ще вземе да излезе да сече дърва в такава нощ?“ Навярно това бяха ловци на миещи мечки. От време на време те отсичаха по някое дърво, за да пропъдят някоя добре укрила се мечка. Този подъл и неспортсменски трик често се прилагаше от Бен Адамс и неговите източили се като върлини, тромави синове. Ала в тази нощ никой не би тръгнал да лови миещи мечки. Вятърът отнасяше миризмата надалече и кучетата нямаше да могат да ги подушат. Най-подходящи за такъв лов бяха тихите нощи. Пък и никой не е толкова луд, че да сече дърво във ветровито време, когато има опасност вятърът да блъсне дървото върху секачите.

Дейниълс отново се послуша за звука, но след временното затишие вятърът отново бе задухал още по-силно от преди и нямаше никаква възможност да се улови какъвто и да е по-слаб звук от неговия сърдит вой.

Утрото дойде меко и сиво, а вятърът бе просто шепот. Веднъж посред нощ Дейниълс се събуди и го чу как блъска прозорците, как фучи около къщата и скръбно вие някъде горе из непроходимите и обрасли с гъсталак долове отвъд реката. Обаче, когато се събуди сутринта, всичко бе утихнало и слабата светлина мъждееше в прозорците. Той се облече и излезе навън, а там сякаш намери земята на покая — небето бе така забулено, че нямаше и следа от слънце, въздухът бе свеж, сякаш току-що измит, но изпълнен с тежката, напоителна влага на сивите облаци, стелещи се над земята. Есенните листа, обгръщащи планините, бяха придобили по-наситен оттенък, отколкото на светлината на есенното слънце.

След като закуси и привърши къщната работа, Дейниълс тръгна към планините... Докато слизаше по склона на едно от възвишенията, отпавил се към първата долчинка, Дейниълс усети как в него тлее тайната надежда, че днес няма да настъпи никаква геологическа промяна. Много пъти промяната изобщо не настъпваше и като че ли нямаше никаква по-специална причина за нейното наличие или отсъствие. Понякога Дейниълс се опитваше да открие причината. Записваше подробно всичко — как се чувстваше, какво правеше, дори маршрута на разходката си, но не бе успял да забележи никаква закономерност. Разбира се тя бе някъде в съзнанието му — нещо, което задействуваше неговите нови способности. Ала събитието ставаше произволно и независимо от желанието му. Дейниълс не можеше да го управлява, поне не съзнателно. От време на време той се опитваше съзнателно да предизвика промяната, ала не успяваше. Или не знаеше как да действа, или тя наистина настъпваше произволно.

Днес, той се надяваше, че няма да се наложи а използва тази си способност, защото му се искаше да се разходи из планината сега, когато тя бе така привлекателна и изпълнена с нежна меланхолия. Предишните ярки и контрастни тонове бяха приглушени от меката, сребриста светлина. Дърветата се изправяха мълчаливо като стари и търпеливи приятели, очакващи нечие завръщане. Килимът от нападали листа, покриваше горските пътеки и заглушаваше шума от стъпките.

Дейниълс слезе от долчинката и седна на един повален пън, разположен до бликащия ручей, който ромонеше и извиваше покрай огромните каменни отломки, пръснати из речното корито. През май тук в езерцето, образувало се малко под ручея, разцъфваше оранжевото блатниче, а склоновете на възвишенията се покриваха с пастелните тонове на гълъбовите очички. Сега обаче нямаше нито блатничето, нито гълъбовите очички. Гората се бе приготвила за своя зимен сън. Лятната и есенна растителност или бе отдавна изчезнала, или сега бавно умираше. Носещите се из въздуха листа се трупаха върху горската почва, загръщайки я с топла дреха срещу леда и снега.

Тук, мислеше си Дейниълс, човек се разхождаше сякаш с духовете на минали сезони. Това траеше вече милион години или дори повече. Но не беше винаги така. В разстояние на милиони и милиони години, в отдавна забравен период тези планини, както и целия свят, са се радвали на вечно лято. А може би само преди десет хиляди години километър и половина висока стена от лед се е издигала някъде на север не много далече или дори достатъчно близо, че да може човек, застанал на мястото, където сега се намираше неговата къща, да види лекото синкаво сияние, очертаващо върха на глетчера. Но дори тогава е имало сезони, макар средната температура да е била доста по-ниска отколкото сега.

Дейниълс стана от пъна и продължи надолу по склона на долчинката, следвайки пътеката. Тя се виеше нагоре из планината, утъпкана от добитъка във време, когато на паша излизаха доста повече говеда. Сега излизаха само двете крави — собственост на Дейниълс. Той с учудване отбеляза, както толкова пъти до сега, че кравите имаха изключително добър градивен инстинкт — те винаги избираха най-удобния терен, за да утъпчат пътя си.

Дейниълс спря току до самия бял дъб, изправил се край един от завоите на пътеката, за да хвърли поглед върху огромния коледен храст, който бе наблюдавал толкова години. Неговата тъмнозелена качулка бе изсъхнала напълно, оставяйки само гроздовете от яркочервени плодчета, които служеха за храна на птиците през зимата.

Дейниълс продължаваше да върви, пътеката се виеше все по-навътре и по-навътре сред възвишенията, където тишината ставаше все по-дълбока и по-дълбока, а светлината все по-сумрачна, докато... най-накрая светът се превърне в един хвърлей място.

Там, отвъд речното корито беше дупката^[1]. Жълтата ѝ паст зееше под един болен и изкривен кедър. Тук през пролетта играеха малките лисичета. Някъде в далечината, при езерото в долината изкряхах патици. А горе на високото се виждаше Кет Ден Пойнт — дупката, издълбана бавно и постепенно от вятъра и времето направо върху скалата.

Обаче нещо не беше както трябва.

Застанал на пътеката и зареял поглед нагоре към върховете, Дейниълс ясно усещаше, че нещо не е наред, но не можеше да каже точно какво е то. Виждаше се по-голяма част от лицето на скалата и нещо като че ли липсваше. Изведнъж той осъзна, че дървото го нямаше там — дървото, по което години наред се катереха диви котки, преспивайки върху клоните му след някоя нощ на скитосване и плякосване, тръгнали към своята дупка; дървото, върху което се катереха и хора, които като Дейниълс също търсеха котешката дупка. Котките разбира се ги нямаше... нямаше ги вече толкова години. В първите заселнически години дивите котки бяха преследвани почти до пълното им унищожение, тъй като от време на време поради грешка те пречукваха по някое агне и го домъкваха в дупката. Там все още се намираха доказателства за това, че те бяха обитавали пещерата. В дъното, из тесните ѝ лабиринти се валяха малките кости и разбитите черепи на дребни бозайници, сочещи, че дивите котки са носили дребни животни за храна на своите малки.

Дървото беше старо и проядено и бе стояло тук навярно няколко века. Нямаше смисъл някой да го отсича, защото, както бе изкривено, то не струваше и пукната пара като дървен материал. А и във всички случаи би било невъзможно да се измъкне от гората. И все пак снощи, през едно краткотрайно затишие, както бе застанал на верандата, Дейниълс бе чул как някой сече дърво... и ето че днес дървото го нямаше.

Не вярващ на очите си, той се закатери бързо-бързо по хълма. На места склонът бе толкова стръмен (наклонът беше почти четиридесет и пет градуса), че Дейниълс трябваше да се придвижва с крака и с ръце, вкопчвайки се в храсталаците и подтиквайки от страх, който бе свързан не само с липсващото дърво.

Защото не другаде, а точно в котешката дупка човек можеше да чуе съществуването, скрито в камъка.

Дейниълс си спомни първия ден, в който бе чул създанието, но тогава не бе повярвал на сетивата си. Бе сигурен, че звукът е породен само от неговото въображение, от разходките му сред динозаврите и слушането на звездите. Първият път, когато се качи на дървото, за да стигне до пещерната дупка, не се чу никакъв звук. Беше се катерил няколко пъти преди това и бе изпитал перверзно удоволствие от намирането на толкова необичайно убежище. Той сядаше на издатината пред пещерата и зарейваше поглед над бухналите зелени върхове на дърветата, покрили стръмните склонове. През клоните им все пак се съзираше езерото, разположено сред подгизналата речна долина. Самата река не се виждаше. Човек трябваше да се изкачи по-високо, за да я види.

Дейниълс хареса пещерата и малката издатина пред нея, защото те му даваха убежище — място, откъснато от света, откъдето той можеше да се наслаждава на този малък земен кът, без някой да го вижда. Същото това чувство на откъснатост от света бе подмамило и дивите котки, казваше си Дейниълс. А мястото беше не само уединено, то означаваше сигурност за техните малки. До дупката можеше да се стигне само по един начин — като се изкачи дървото.

Той бе чул създанието за първи път, когато се бе сврял в най-задъненото кътче на малката пещера, за да се наслади на купчинките от кости и малки счупени черепи, където малките на дивите котки бяха разкъсвали плячката си преди около един век може би. Клекнал там, където някога беше лежало потомството на дивите котки, Дейниълс усети как нечие присъствие изпълва пещерата, простирайки се към него. То идваше някъде от дълбините на скалата под него. Отначало беше само присъствие — просто сигурността, че там отдолу имаше нещо. В първия миг Дейниълс бе погледнал скептично на нещата, после бе повярвал. След време вярата се превърна в сигурност.

Не различаваше никакви думи разбира се, защото всъщност изобщо не чуваше звуци. Но чуждият интелект и усещането за присъствие проникваха през тялото му, през пръстите му, разперени върху каменния под на пещерата, а също и през коленете му, притиснати в скалата. Дейниълс попиваше всичко това, без да чува нещо и колкото повече попиваше, толкова повече се убеждаваше, че дълбоко във варовика, в един от пластовете му бе скрит някакъв чужд интелект. И най-сетне дойде време, когато Дейниълс долавяше

откъслечни мисли — сякаш отделни трепети на едно живо съзнание, затворено в скалата.

Той не разбра онова, което чу. Тази невъзможност да разбере беше от голямо значение. Ако беше разбрал, щеше да обясни откритието си като плод на своето въображение. Каквото беше положението на нещата до този момент, Дейниълс не разполагаше с никакво познание, което би могло да послужи като трамплин за въображението му, та да може да изфабрикува тази своя представа. Той долавяше някаква сложна система от взаимоотношения, която изобщо нямаше смисъл — която изобщо не можеше да бъде разбрана: състоеше се от безброй малки, разпръснати късчета информация — скандална (и все пак проста) информация, която не можеше да бъде приета от човешкия мозък. Дейниълс бе успял да усети пустата бездна на толкова огромни разстояния, та човешкото съзнание се сгърчваше само при споменаването за това. Беше успял да усети самия безкрай, в който се намираха тези разстояния. Дори при слушането на звездите той не бе възприемал толкова съкрушителни концепции за другото „къде и кога“. Имаше и друга информация (само откъслечна), за която усещаше, че ще може да се вмести в човешкото познание. Ала Дейниълс никога не можа да научи достатъчно, за да намери точно процепа, през който да бъдат пуснати тези късчета в масовото човешко познание. По-голямата част от онова, което усещаше беше просто извън обсега на неговите понятия, а навярно извън компетентността на което и да било човешко същество. Но дори и така, умът му улавяше информацията и я задържаше въпреки пълната ѝ неразбираемост и тя оставаше в гънките на съзнанието му, загнявайки сред неговите човешки мисли.

Дейниълс бе сигурен, че те (или може би то) не правят никакви опити да говорят с него. Без съмнение те (или то) не знаеха, че съществува такова нещо като човека, да не говорим пък за такъв като Дейниълс. Дали обаче съществото (или съществата — според него единственото число бе много по-удобно) просто мислеше или в своята самота евентуално говореше само на себе си, или пък се опитваше да сподели с някого другото мислите си, Дейниълс не би могъл да каже.

Мислейки за това, седнал на издатината пред пещерата, той се опитваше да разгадае логиката на своето откритие, опитваше се да намери начин, по който най-добре да обясни присъствието на

съществото. И макар да не бе сигурен в това (всъщност Дейниълс не разполагаше с факти, които да подкрепят убеждението му), той стигна до заключението, че в някаква много далечна геологическа епоха, когато тази земя е била дъно на плитко море, някакъв космически кораб е паднал в морето, забивайки се дълбоко в калта, която през следващите хилядолетия се превърнала във варовик. По този начин корабът бил обхванат от скалата и останал там до ден-дневен. Дейниълс осъзнаваше, че разсъжденията му съдържат много празнини: преди всичко налягането, при което се образуваше камъкът, бе толкова голямо, че би смачкало и сплескало всеки кораб, освен ако материалът му би бил непознат за човешката технология.

Злополука ли беше това, питаше се Дейниълс. Или пък бе скривалище? Пленен ли беше този кораб или всичко бе предварително замислено? Той нямаше как да разбере. По-нататъшните му разсъждения биха били абсурдни, тъй като се основаваха (а как иначе?) само на по-ранни твърдения, за които нямаше абсолютно никакви доказателства.

Катерейки се по стръмния склон, Дейниълс най-сетне достигна мястото, от където можеше да види със собствените си очи, че дървото беше отсечено. Беше паднало, търкаляйки се на десетина метра надолу по склона, където се бе спряло, заплело клоните си в стеблата на другите дървета, попречили на падането му. Стволът бе току-що отсечен и се белееше сред сумрака на есенния ден. От долната страна на стеблото бе направен дълбок разрез с брадва, а накрая дървото бе прерязано с трион. До пъна се мъдреха няколко купчинки кафеникави стърготини. Трионът сигурно е бил от тези за двама души, мислеше си Дейниълс.

От там, където стоеше той, се виждаше как склонът на възвишението се спуска почти отвесно надолу, но на няколко метра пред него, малко зад прорязания ствол се издигаше странна могилка, която нарушаваше равната повърхност на склона. Сигурно в някой от по-ранните периоди огромни количества скални отломъци се бяха откъснали от скалата и се бяха струпали в основата ѝ, а с времето са били покрити и замаскирани с пръст и горска шума. На върха на могилката растяха няколко тънки брезички. Техните брашнено бели стебла приличаха на скупчени привидения на тъмния фон от стволовете на другите дървета.

„Отсичането на дървото е било безсмислено“, рече си отново Дейниълс. Дървото беше безполезно и не служеше за нищо, освен като начин да се достигне Котешката дупка. „Да не би пък някой да е разбрал, че го използвам, за да се добера до дупката и да го е отсякъл просто от злоба?“, зачуди се Дейниълс. Или може би някой бе скрил нещо в дупката и после бе отрязал дървото, за да не може никой да стигне до нея?

Но кой би могъл да таи толкова много злоба, за да излезе в такава нощ, с такъв ураганен вятър, да работи на светлината на фенерчето и да рискува дървото да падне върху него и да го убие? Бен Адамс? Бен се сърдеше, че Дейниълс не разрешаваше да се ловува в неговите земи, но това със сигурност не беше достатъчна причина, за толкова усилия по повод някакво дребно заяждане.

Другата възможност беше — нещо, скрито в дупката да бе станало повод за отсичането на дървото. Това изглеждаше по-приемливо, макар че самото премахване на дървото привличаше още повече вниманието върху факта, че мястото наистина бе особено.

Дейниълс се спря и озадачено поклати глава. След това му хрумна да потърси някакъв отговор. Денят едва-що бе започнал, а той нямаше какво друго да прави.

И той заизкачва хълма, отправил се към хамбара, от където можеше да вземе въже.

[1] От Cat Den Point (Кет Ден) (букв.) — Котешката дупка (Б. пр.)

IV

В пещерата нямаше нищо. Беше същата, както преди. В далечните ѝ ъгли се бяха сгушили есенни листа, довеяни от вятъра. Няколко късчета от скалата се бяха отронили под влияние на атмосферните промени. Те бяха малко доказателство за безкрайния ерозионен процес, в резултат на който се бе образувала пещерата, а след няколко хиляди години от настоящия момент може би тя щеше да бъде изтрита от лицето на земята.

Застанал върху издатината пред пещерата, Дейниълс зарея поглед над долината, учудвайки се на това колко много се бе променила гледката след отсичането на дървото. Перспективата изглеждаше някак различна, както и самите възвишения. Изненадан, Дейниълс се взря по-внимателно, оглеждайки склоновете на планината и най-сетне се успокои като разбра, че всъщност бе променен неговият начин на възприятие. Сега той виждаше растителност и форми, които преди бяха скрити от клоните на дървото.

Въжето му бе закачено за стръмната назъбена твърд на скалата, която беше над пещерата. То се люлееше леко на вятъра и както го гледаше, Дейниълс изведнъж си спомни, че малко по-рано не бе почувствал никакъв вятър. Сега обаче имаше и духаше от запад, а върховете на дърветата по-долу се огъваха под напора му.

Дейниълс се обърна на запад и почувства вятъра върху лицето си... а също и лек мраз. Всичко това го обезпокои и той усети в себе си онова стадно чувство, което предупреждаваше и което водеше началото си от времето на първобитния човек, тръгнал гол заедно със събратята си и обърнал се с лице към вятъра, та да подуши какво му вещае той. Вятърът навярно означаваше рязка промяна на времето и Дейниълс навярно трябваше да се изкатери по въжето и да тръгне обратно към фермата.

Странно, но не му се тръгваше. Припомни си, че това негово състояние не беше изключение. Тук беше неговото убежище сред дивата природа, което го предпазваше от света, и което му даваше един

съвсем различен, интимен свят — по-първичен, по-елементарен, и не така сложен като този, от който Дейниълс бе избягал.

Ято диви патици долетя от езерцето в долината. Те се стрелнаха високо над дървесата в полегата, права редица и се плъзнаха покрай скалата. А после като мина над острия връх и образува красива дъга, ятото се насочи обратно към реката. Дейниълс гледа патиците, докато те най-сетне се скриха зад дърветата, където се спотайваше реката.

Беше време да си тръгва. Нямаше смисъл да чака повече. Преди всичко постъпката му беше глупава. Бе сметнал, че в пещерата някой крие нещо, но се бе излъгал.

Дейниълс се обърна към въжето, а въжето... го нямаше.

За миг той се втренчи глупаво в скалната издатина, където го бе закачил и където то се полюшваше от вятъра. Сетне потърси с очи наоколо, макар че мястото, където би могло да бъде, не беше голямо. Би могло да се изплъзне от издатината и да се смъкне надолу по скалата, но изглеждаше невъзможно да се изгуби напълно от погледа му.

Въжето беше ново и здраво и Дейниълс го бе стегнал хубаво около дървото върху скалната издатина. Беше обвързал ствола няколко пъти, изпробвайки здравината на възела, за да е сигурен, че няма да се изплъзне.

Ала сега въжето го нямаше. Това не можеше да стане, без да го е пипала човешка ръка. Някой бе дошъл, бе видял въжето и тихичко го бе издърпал, а сега се криеше горе върху издатината и чакаше да види как той, Дейниълс, ще се уплаши като разбере, че е попаднал в капан. Беше точно такава плоска шега, каквато всички негови съседи биха сметнали за изключително смешна. Разбира се единственото нещо, което човек можеше да направи в този случай, беше, да не обръща внимание, да запази спокойствие и да чака докато най-накрая шегата се стоварваше обратно върху самия шегобиец.

И така, Дейниълс се настани върху издатината пред пещерата с мисълта, че десет или най-много шестнадесет минути ще изчерпят търпението на този шегоджия. Тогава въжето отново щеше да бъде спуснато и той щеше да се изкатери и да се прибере вкъщи. В зависимост от това кой беше шегобиецът, Дейниълс щеше да го покани да пийнат в кухничката и двамата заедно щяха да се посмеят.

Той усети как неволно привежда гръб срещу вятъра, който започваше да сменя посоката си — сега вече духаше от север и сякаш беше станал по-мразовит отколкото в началото. А това никак не беше хубаво.

Както бе клекнал върху скалната издатина, Дейниълс забеляза, че ръкавите му са покрити със ситни капчици — не бяха от дъжд, а по-скоро от влагата, с която бе просмукан въздуха. Ако температурата паднеше още, времето можеше да стане много лошо.

Той чакаше, сгушил се и ослушващ се за някакъв шум — прошумяване на нечий стъпки в шумата, пукот на сухи клонки... нещо, което би издало човека върху скалата. Ала никакъв звук не се чуваше. Денят беше сякаш притихнал. Дори клоните пред него, огъващи се под напора на вятъра, не издаваха обичайните си скърцащи стенания.

Навярно бяха минали петнадесет минути, а на скалата горе все още нищо не се чуваше. Вятърът като че ли се бе усилил още и когато извърна глава, за да погледне нагоре, Дейниълс усети върху лицето си влажния полъх на стелещата се мъгла.

Не можеше повече да чака шегобиеца да се покаже. Изведнъж той разбра с нарастваща паника, че времето бе доста напреднало.

— Ей, ти горе! — извика Дейниълс.

Почака малко, ала никой не се обади.

Извика още веднъж, но този път по-силно.

При други случаи гласът му обикновено отекваше в скалата, но сега нямаше никакво ехо. Викът му сякаш бе заглушен. Като че ли това диво място бе издигнало пред него невидима стена.

Дейниълс извика отново, а влажната пелена, разпростряла се около него, тутакси погълна гласа му.

Чу се някакво съскане и той видя, че то идваше от малките ледени късчета, сипеци се измежду клоните на дърветата. С всяка следваща секунда влажният дъх на мъглата се вледеняваше.

Дейниълс крачеше напред-назад по скалната тераса пред пещерата (бе най-много шест метра дълга), търсейки начин да се измъкне. Скалната тераса бе издадена малко напред, а след това внезапно свършваше. Издатината на скалата беше високо горе над него. Дейниълс бе хванат на тясно.

Той влезе в пещерата и клекна. Почувства, че тук е защитен от вятъра и въпреки надигащата се в него паника усети някакъв уют. В

пещерата още не бе станало студено, но температурата сигурно продължаваше бързо да се понижава, защото иначе мъглата не би се превърнала на лед. Дейниълс бе облякъл лека връхна дреха, а и не можеше да си запали огън — не пушеше и никога не носеше в себе си кибрит.

За първи път той ясно осъзна сериозността на положението, в което се намираше. Сигурно щяха да минат дни преди някой да забележи, че го няма. Почти никой не го посещаваше, а и хората не му обръщаха особено внимание. Но дори и да забележеха, че го няма и да организираха търсене, каква беше гаранцията, че ще го намерят? Кой би помислил да провери в тази отдалечена пещера. Дейниълс се питаше колко би могъл да издържи на глад и студ.

Ами ако не можеше да се измъкне бързо оттук, какво щеше да стане с добитъка му? Кравите щяха да се върнат от паша и да потърсят убежище от бурята, а вкъщи нямаше да има кой да ги посрещне и да ги пусне в обора. И ако нямаше кой да ги издои, след ден-два виметата им щяха болезнено да се подуют. А кой щеше да нахрани прасетата и кокошките? Човек нямаше право да поема риска, който той току-що бе поел, мислеше си Дейниълс, щом като толкова много живи същества зависеха от него.

Той запълзя навътре в пещерата, легнал по корем. Промъкна се в най-отдалечените ѝ кътчета и прилепи ухо към скалата.

Съществото все още беше там... разбира се, че беше. Нали и то бе в капана — при това много по-сигурно?! Затискаха го поне стотина метра здрава, скална маса, образувана бавно и методично в течение на милиони години.

То отново си спомняше. В съзнанието му се появяваше някакво друго място и макар част от спомените му да бяха мъгливи и смътни, останалите бяха кристално ясни: огромна и тъмна скалиста пустиня; една-единствена скала, стигаща чак до хоризонта в далечината, където се издигаше оранжево-червеното слънце; на фона на огненото кълбо смътно се очертаваше някаква фигура... някаква неравност на хоризонта, подсказваща, че там имаше нещо — навярно замък или град или голяма скална обител. Трудно беше да се разбере какво е. Нито пък можеше човек да е напълно сигурен, че там изобщо има нещо.

Родната земя ли беше това? Или може би черната скална грамада беше космодрумът на старата, родна планета? Или пък просто бе място, което съществото бе посетило преди да дойде на Земята? Място толкова фантастично, че още тлееше в съзнанието му?!

В спомена се включиха и други елементи — сензорни символи, съответстващи на различни лица, форми на живот, миризми, вкусове... Дейниълс допускаше, че може и да греши като приписва на съществото човешки възприятия. Но тези човешки възприятия бяха единствените, които той познаваше.

В този миг, докато слушаше спомените, скрити в голямата, черна скала и представяйки си издигащото се в небето слънце, огряло тайнствената фигура на далечния хоризонт, Дейниълс направи нещо, което никога преди не се бе опитвал да прави — той се помъчи да отговори на създанието в скалата, да му съобщи, че някой го слуша и чува всичко и че то не е толкова самотно, колкото си мислеше.

Дейниълс не му говореше на своя език — това би било безполезно. Звукът не би успял да проникне през стотиците метри камък. Вместо това той му заговори със съзнанието си.

— Ей, ти, долу! — каза Дейниълс. — Здравей! Аз съм твой приятел. Слушам те от дълго време и се надявам, че и ти ме чуваш. Ако ме чуваш, нека да си поговорим. Нека се опитам да ти обясня кой съм аз и къде живея, а ти ще ми кажеш за себе си и за твоя свят и за това как си дошъл тук и как си се озовал там, където си и дали мога с нещо да ти помогна.

Дейниълс изрече това, после продължи и каза много, много повече. След като свърши, той остана така, притиснал ухо към каменния под на пещерата, за да разбере дали съществото го бе чуло. Но явно то не бе чуло или пък дори и да беше, не бе обърнало внимание на думите му, считайки ги за съвсем маловажни. То продължаваше да си мисли за мястото, където оранжево-червеното слънце се издигаше над хоризонта.

Дейниълс знаеше, че е глупаво и направо дръзко да се опитва да говори на съществото. Никога не го бе правил преди. Просто слушаше. Не се бе опитвал да каже нещо и на онези, които си говореха помежду си от звезда на звезда. Тях също само ги слушаше.

Какво ли бе това ново обстоятелство, което го бе накарало да се опита да поговори със съществото, чудеше се Дейниълс. Дали страхът,

че може да умре, го бе развълнувал?

Онова нещо в камъка навярно не беше подвластно на смъртта. Вероятно беше безсмъртно.

Дейниълс се измъкна от най-отдалечените кътчета на пещерата и спря там, където усети, че има по-голямо пространство, за да се поизправи.

Навън се бе разразила истинска буря. Сега вече суграшицата бе примесена и със сняг, а температурата бе паднала още. Терасата пред входа на пещерата бе покрита с тънка и хлъзгава, ледена корица. Ако някой се опиташе да мине оттам, то той би полетял в пропастта и би срещнал смъртта си.

Вятърът се бе усилил. Клоните на дърветата се гънеха под мощния му напор и по склона на талази се сипеха листа, размесвайки се със суграшицата и снега.

От мястото си Дейниълс виждаше върховете на най-близките дървета — брезите, които растяха на върха на могилата, малко по-назад от мястото, където някога се намираше пещерното дърво. Клоните на брезите сякаш се огъваха много повече отколкото клоните на другите дървета. Те се тръскаха лудо от едната страна на другата и буквално пред очите му се издигаха по-високо към небето, сякаш самите брези, обхванати от някаква неизмерима болка, протягаха клоните си нагоре, за да измолят милост.

Дейниълс изпълзя още напред, опрял се на ръце и колене, и показва глава, поглеждайки надолу към основата на скалата.

Не само най-горните клони на брезите се люлееха — люлееше се като че ли цялата брезова горичка. Тръскаше се така, сякаш някаква невидима ръка се опитваше да изскубне дърветата от корен. Едва-що тази мисъл се появи в съзнанието на Дейниълс и земята се раздвижи, сякаш нещо се надигаше от недрата ѝ. Като че ли някой бе снимал забавено процеса на втечняване на буца лед до кипването на водата, а сега пускаше филма с нормална скорост. Земята се огъваше и заедно с нея се огъваше и горичката. По склона се поръсиха буци пръст и дребни камъчета, откъснали се от скалата. Отчупи се и един по-голям къс и се затъркаля по стръмнината, мачкайки храсти, треви и оставяйки грозни рани по корите на дърветата.

Дейниълс гледаше ужасен и зашеметен.

Нима той бе станал свидетел на някакъв чудодееен и забързан геоложки процес? Опита се да си изясни какъв ли точно би бил този процес. Не познаваше нито един, който да съвпада с току-що видяното. Могилката продължаваше да се люлее нагоре и надолу. От центъра ѝ изригваха буци пръст. Дъжд от камъчета и пръст се сипеше по склона, образувайки кафява пътека върху бялата снежна покривка. Брезовата горичка се килна на една страна и се затъркаля надолу по възвишението, а на нейно място се появи някаква фигура.

Не беше от плътна материя, а някак ефирна и мъглява — сякаш някой бе остъргал малко звезден прах от небето и го бе пресовал в някаква аморфна и неопределена форма, каквато никъде не се срещаше и която непрестанно се променяше макар и да не губеше приликата си с евентуалната първоначална форма. Приличаше на свободен конгломерат от атоми, ако атомите можеха да се видят. Фигурата искреше в сумрака и въпреки привидната ѝ безплътност, тя сякаш притежаваше някаква сила... защото продължаваше да се измъква от недрата на разпукващия се хълм, докато накрая изцяло се показва навън.

След като се освободи напълно, фигурата се понесе към скалната тераса пред пещерата.

Странно, ала Дейниълс не се изплаши. Бе завладян само от безгранично любопитство. Опита се да разбере каква беше тази неопределена и носеща се във въздуха форма, ала не можа.

Когато фигурата стигна до терасата, издигайки се леко над нея, Дейниълс се вмъкна в пещерата и клекна. Фигурата се приближи на метър-два и или трептеше леко над терасата, или бе кацнала върху нея.

Ти говори, каза искрящата фигура на Дейниълс.

Това не беше въпрос, нито пък обикновено изречение. А всъщност не беше и обикновен говор. Звучеше точно като приказките, които Дейниълс чу, когато слушаше звездите.

— Ти говори с него — рече отново фигурата — така, сякаш си негов приятел (макар че думата не беше точно „приятел“, а нещо съвсем различно — нещо топло и дружелюбно.) — Предложи да му помогнеш. Има ли нещо, с което би могъл да помогнеш?

Този въпрос поне бе достатъчно ясен.

— Не зная — отвърна Дейниълс. — Сега точно няма, но навярно след сто години... Чуваш ли ме? Разбираш ли за какво говоря?

Казваш, че ще можеш да помогнеш, но само след известно време — отвърна фигурата. — Моля те, кажи колко време?

— Сто години — рече Дейниълс. — Когато планетата обиколи нашата звезда сто пъти.

Сто пъти ли? — попита създанието.

Дейниълс вдигна разперените си ръце.

— Виждаш ли пръстите ми? Израстъците върху дланите ми?

Да ги виждам ли? — попита фигурата.

— Усещаш ли ги? Можеш ли да ги преброиш?

Да, мога да ги преброя.

— те са десет на брой — каза Дейниълс. — Десет пъти по толкова е сто.

Това не е много време — отвърна създанието. — Каква ще бъде помощта ти тогава?

— Разбираш ли от генетика? От това как идват съществата на този свят; кои са процесите, които ги правят точно такива, каквито са; от аминокиселините, които съставляват рибонуклеиновите киселини, даващи ключа за типа клетки, за техния растеж и функции.

Не зная вашите термини — отвърна фигурата, — но разбирам. Значи ти разбираш от това? Тогава ти не си диво и грубо същество като онези форми на живот, които просто стоят и други, които само ровят в пръстта, katerят се върху стоящите форми и тичат по земята?

Разбира се не бе изречено по този начин. Думите бяха на лице (или по-точно значения, които бяха като думи), но имаше и картини на дървета, на ровещи в пръстта полски мишки, на катерици и зайци, подскачащи мармоти и бягащи лисици.

— Аз точно не разбирам — отвърна Дейниълс, — но съществуват и други като мене. Аз зная малко, но има други, които са посветили цялото си време на изучаването на този въпрос.

Фигурата, кацнала върху скалната тераса, мълчеше. Дърветата под нея се огъваха от вятъра, а снегът ги засипваше на талази. Дейниълс се дръпна назад в пещерата, треперещ от студа и се зачуди дали създанието пред него не бе халюцинация.

Ала тази мисъл още не бе отзвучала в съзнанието му, когато фигурата отново заговори. Този път обаче тя като че ли не говореше на него. Говореше също като съществото в скалата, когато си спомняше. Съобщаваше му нещо, което не бе предназначено за него и все пак

Дейниълс нямаше начин да не го разбере. От съществото се носеше някакво усещане за друго съзнание, което се сблъскваше с неговото и избутваше навън всичко друго, докато най-накрая стана така, сякаш не съществото, а самият Дейниълс си спомняше.

V

Първо се появи пространството — безкрайното, безгранично пространство, толкова далече от всичко, толкова грубо, фригидно и бездушно, че съзнанието занемяваше не толкова от страха или самотата, колкото от прозрението, че в тази необятност съществото бе умалено до неузнаваемост и в цялата вселена не би се намерила толкова малка мерна единица за него. Безбрежност толкова чужда, всепоглъщаща и без посока... и въпреки това не съвсем! Защото все пак съществуваше някаква следа, мирис, малка частица, някакво познание, което не можеше да се обясни, разбере или дори да се предположи в рамките на човечеството; следа, мирис, частица, които макар неясно и безнадеждно, все пак показваха пътя, по който други същества бяха поели в друго време... А също и сляпата, неосъзната решимост, непреклонната отдаденост и първичен импулс, които караха Дейниълс да върви по тази мъглява и несигурна следа, ако трябва дори до края на времето или безкрая, или до края и на двете едновременно и никога да не се отклони, да не трепне и да не се предаде, докато следата не стигнеше сама края си, или не бъдеше пометена от незнайните урагани на космическата бездна.

Тук имаше нещо, казваше си Дейниълс — нещо, което въпреки цялата си чудатост, бе все пак познато; фактор, който можеше да бъде отнесен към човешките термини и представи и който можеше да установи връзка между спомнящото си чуждо съзнание и неговия човешки мозък.

Пустотата, мълчанието и студеното бездушие бяха вечни и като че ли нямаха край. Ала Дейниълс започна да разбира, че все пак трябваше да има край... и краят бе тук — в тези тайнствени планини над древната река. Краят беше и в почти безкрайното чакане, и в това да се опиташ да стигнеш края, да отидеш колкото можеш по-далече, а после да седнеш и да чакаш с търпението на безкрайността, което не знае що е умора.

Ти говореше за помощ — рече му създанието. — Защо точно помощ? Ти не познаваш това другото. Защо ще искаш да му помагаш?

— Защото е живо — отвърна Дейниълс. — То е живо и аз съм жив. Това не е ли достатъчно?

Не зная — рече създанието.

— Мисля, че е достатъчно — каза Дейниълс.

А как можеш да помогнеш?

— Нали ти казах за генетиката... не зная дали ще мога да обясня...

Имам понятията от твоя мозък — рече съществото, — генетичния код.

— А онзи, другият, който е в скалата и когото ти пазиш...

Не го пазя — каза създанието. — Чакам го.

— Дълго ще трябва да чакаш.

Аз съм готов да чакам. Чакал съм дълго. Мога да чакам и още по-дълго.

— Един ден — рече Дейниълс, — скалата ще бъде разрушена от ерозията. Но не е нужно да чакаш толкова. Онова друго създание... то познава ли своя генетичен код?

Знае — отвърна създанието. — Знае много повече от мене.

— Ама всичко ли знае? — не се предаваше Дейниълс. — До последната точка и запетая, последната съставка и последната комбинация от милиарди малки.

Знае — прекъсна го съществото. — Първото изискване на живота е да разбираш.

— А това създание... то би ли могло... би ли искало да ни даде информацията за неговия генетичен код?

Ти си арогантен — рече искрящото създание (обаче думата беше доста по-груба от „арогантен“). — Никое същество не дава такава информация. Неудобно е и неприлично (отново думите не бяха точно „неудобно“ и „неприлично“). Това означава дадено същество да се остави в ръцете на друго. Пълна и безусловна капитулация.

— Не капитулация — възрази Дейниълс, — а начин да избяга от затвора си. След време, след сто години, както вече ти казах, хората от моята раса могат да вземат този генетичен код и да създадат същество досущ като първото, да го дублират със съвършена точност.

Обаче съществото ще си остане в камъка.

— Само едното от тях — оригиналът. Той може да почака, докато скалата се разруши от ерозията. Но другото същество, двойникът, ще може да живее.

„Ами ако съществото в скалата не желае да бъде спасено?“, помисли си Дейниълс. Ами ако то умишлено се бе скрило в камъка? Може би търсеше само закрила и убежище?! Навярно, ако пожелаеше, то би могло да се измъкне от скалата, така лесно, както и искрящата фигура... (или същество), която се бе измъкнала от хълма на брезичките.

Не, няма да може — отвърна създанието настанило се върху скалната тераса. — Аз проявих небрежност. Докато чаках, съм заспал и съм спал твърде дълго.

„Бая съм трябва да е било“, рече си Дейниълс... Толкова дълъг, та чак врящата земя бе застинала в могилка, скалните отломъци, откъснати поради ледниковия студ — заровени в земята, а няколкото брезови фиданки изведнъж се бяха превърнали в десетметрови дървета. Тук имаше някакво голямо разминаване във времето, което Дейниълс не разбираше.

Ала бе усетил нещо от другото, казваше си той... нещо от беззаветната вяност и сляпо търпение с които едно същество бе открило друго сред звездите. Дейниълс знаеше, че е прав, защото съзнанието на другото същество, преданото куче, дошло от звездите и настанило се върху скалната издатина, нахлу в него и се спои с неговото собствено съзнание. За миг тези два интелекта, въпреки различията си, се сляха в един като жест на другарство и разбирателство и за първи път от милиони години насам тази неспокойна хрътка, дошла от далечния космос, сякаш намери друго същество, което разбираше обязаностите и предназначението й.

— Можем да се опитаме да го изкопаем — каза Дейниълс. — Мислил съм за това разбира се, но се боях, че ще го нараня. Пък и би било трудно да убедя някого, че...

Не — прекъсна го искрящото създание. — С копаене нищо няма да стане. Много неща не разбираш. Но другото ти предложение си го бива. Казваш, че нямате достатъчно познания по генетика, за да предприемете нещо сега. А ти говорил ли си с други от твоя вид?

— Говорих с един — отвърна Дейниълс, — но не пожела да ме изслуша. Сметна ме за луд. Ала и той не бе точно човекът, с когото би

трябвало да говоря. След време ще говоря с други, но не точно сега. Колкото и да искам, няма да мога! Защото те просто ще ми се смеят, а аз не мога да търпя подигравките им. Но след сто години или навярно по-малко, бих могъл...

Но ти няма да си жив след сто години — прекъсна го вярното куче. — Вие сте краткотрайни спесимени... Кое то струва ми се обяснява вашия бърз поход. Животът тук е кратък, а това дава възможност на еволюцията да създаде интелект. Когато дойдох за първи път, тук имаше само безмозъчни същества.

— Прав си — съгласи се Дейниълс. — Не мога да живея сто години. Дори да бях на една година сега, не бих могъл да живея до сто. Всъщност повече от половината ми живот е минал. Дори може би много повече от половината. Защото, ако не се измъкна от тази пещера, аз ще умра след няколко дни.

Протегни ръка — рече искрящото същество. — Протегни ръка, за да ме докоснеш, човече.

Дейниълс колебливо протегна ръка. Тя мина през искрите и блясъка и той не почувства нищо материално. Като че ли ръката му бе минала през празно пространство.

Виждаш ли? — рече съществото. — Аз не мога да ти помогна. Нашите енергии не могат да взаимодействат помежду си. Съжалявам, приятелю. (Не беше точно приятел, ала Дейниълс си помисли, че съществото би могло да бъде нещо повече от приятел.)

— И аз съжалявам — каза Дейниълс. — Бих искал да живея.

Между тях се възцари тишина — меката, томителна тишина на снежния следобед. Нямаше нищо друго освен дървета, скала и едно същество, скрито в нея и споделящо мълчанието им.

Значи тази среща с чуждоземното същество бе отишла на вятъра, мислеше си Дейниълс и ако не намереше начин да се измъкне от тук, той не би могъл нищо да направи. И защо ли той толкова се бе загрижил за освобождаването на съществото в скалата?! Просто не разбираше! Със сигурност много по-важно за него беше, дали той самият ще живее или ще умре, отколкото фактът, че неговата смърт би му попречила да помогне на съществото, скрито в скалата.

— Но може и да не е на вятъра — каза Дейниълс на искрящото същество. — Сега, след като ти знаеш...

Това, че аз зная — рече създанието, — е без значение. Има и други там сред звездите, които знаят, но дори да успея да се свържа с тях, те няма да ми обърнат внимание. Заемам твърде ниско положение, за да мога да говоря с по-висшите. Единствената ми надежда са хората от твоя вид и, ако не се лъжа, само ти. Защото аз улових мислите ти и осъзнах, че ти единствено разбираш. Няма други от твоята раса, които биха могли да ме почувстват.

Дейниълс кимна. Беше напълно вярно. Нямаше друго човешко същество, чийто мозък така щастливо да бе разтърсен като неговия, та да придобие способностите, които той притежаваше. Дейниълс беше единствената надежда за съществото в камъка, но дори тази надежда бе съвсем слаба, защото преди тя да станеше действена, Дейниълс трябваше да намери някого, който би го изслушал и би повярвал. А след това тази вяра би трябвало да премине през годините и да достигне времето, когато генното инженерство ще е много по-напреднало отколкото сега.

Ако можеш да преживееш сегашното критично положение — рече хрътката от далечния космос — аз бих могъл да доставя съответната енергия и техника, за да бъде осъществена идеята ти. Но сигурно разбираш, че не съм в състояние да доставя необходимото, за да можеш да преживееш настоящата криза.

— Може би някой ще дойде — каза Дейниълс. — Сигурно ще ме чуят, ако викам от време на време.

И той започна да вика през известни интервали, но никой не се обаждаше. Виковете бяха заглушени от бурята, а и нямаше почти никаква надежда някой да се разхожда навън в такова време. Хората си седяха вкъщи на топло, край запаления огън в камината.

Искрящата фигура бе все още върху скалната издатина, когато Дейниълс се оттегли в пещерата, за да си почине. Фигурата изведнъж доби неясни очертания и заприлича много на повалено в снега коледно дърво.

Дейниълс си казваше, че не бива да заспива. Трябваше просто да затвори очи за малко, но пак да ги отвори след това. Не биваше да стои със затворени очи, защото сънят щеше да го обори. Трябваше да се удря с ръце, за да се стопли... но ръцете му натежаваха и не желаеха да се движат.

Той усети, че се свлича по очи на пода в пещерата, въпреки, че отчаяно се мъчеше да се изправи. Волята му да се бори обаче беше отслабнала, а и скалата беше така удобна. „Така удобна е“, помисли си Дейниълс, „че мога да си почина малко, преди да се изправа.“ А най-смешното беше, че подът на пещерата изведнъж се превърна на кал и тиня и слънцето отгоре ярко светеше. Дейниълс усети, че се стопля.

Той стреснато се изправи и видя, че се намира във водите на някакво плитко море, стигащо до глезените му. По крачолите му се стичаше черна тиня.

Наоколо не се виждаше никаква пещера, нито пък никаква планина, в която би могла да бъде пещерата. Имаше просто безбрежна водна шир, а зад него, на около десет метра беше тинестият бряг на някакъв малък остров — остров от тиня и скали с нещо гнусно и зеленикаво, полепнало по скалите.

Дейниълс знаеше, че е в друго време, ала мястото беше същото. Винаги, когато настъпваше промяната, той стоеше точно там, където бе стоял и преди нея.

Застанал там, той се зачуди за кой ли път, какъв бе този странен механизъм, който го преместваше физически в пространството и то така, че когато навлизаше във време, различно от неговото, Дейниълс не попадеше на шест-седем метра под земята или в някоя скала, или пък увиснал във въздуха.

Сега обаче не беше време нито да мисли, нито да се чуди. По някакво странно стечение на обстоятелствата, той не беше вече в пещерата. Бе съвсем разумно да се махне от мястото, където се намираше и то колкото е възможно по-бързо. Защото ако останеше на това място, имаше голяма опасност да се върне внезапно в настоящето и отново да се окаже в капан.

Дейниълс се обърна тронаво и се втурна към брега, газейки по тинестото дъно. Крачеше трудно, но все пак успя да се добере до острова, тръгна по брега и вървя, докато стигна скалите, където можеше да поседне, за да си почине.

Дишаше тежко. Поемаше въздуха на едри глътки, но вкусът му не беше като на нормалния въздух, а някак по-особен.

Той седеше на скалата и дишаше шумно и тежко, загледан в топлото, ярко слънце, увиснало над лъсналата се водна шир. Някъде в далечината той забеляза да се надига висока и дълга вълна, която се

приближаваше към острова. Когато стигна брега, тя заля полегатата, плажна ивица, стигайки почти до краката му. В далечната, стъклена повърхност на морето се образува нова вълна.

В този миг Дейниълс разбра, че водната шир бе много по-необятна, отколкото си бе представял в началото. Освен това сега за първи път, откакто можеше да се връща назад във времето, той попадеше сред толкова много вода. Преди винаги се бе озовавал на сушата, чиито контури му бяха горе-долу познати. А и реката, провираща се сред възвишенията, винаги беше на лице.

Тук нищо не му бе познато. Мястото бе съвсем различно и не можеше да има никакво съмнение, че той бе запратен много по-назад във времето, отколкото когато и да било друг път — тогава, когато на Земята е имало само един голям океан и когато навярно в атмосферата е имало много по-малко кислород, отколкото в следващите ери. По всяка вероятност той бе много близо до онази епоха, в която животът за същество като него би бил невъзможен. Тук обаче кислородът очевидно бе достатъчно, макар че човек трябваше да поема повече въздух отколкото обикновено. Ако се върнеше няколко милиона години назад, кислородът щеше вероятно да падне под необходимото ниво и щеше вече да е недостатъчен. А още малко по-назад вече изобщо нямаше да има свободен кислород.

Наблюдавайки брега, Дейниълс забеляза дребните същества, които сновяха насам-натам по брега, търсейки подслон сред съчките, донесени от прибой и покрити с бялата пяна от разбиващите се вълни или в дупките из брега. Дейниълс докосна скалата под себе си и изчопли малко от зеленото ѝ покритие. То се отлющи и полепна по кожата му. Дланта му се покри с лигава, желатинообразна маса, която бе гнусна и мръсна.

Значи тук за първи път бе възникнал животът. Тези гадинки, които се придържаха плътно към водата и не смееха, а и не можеха да се отдалечат твърде много от нея, едва ли можеха да се нарекат същества. Те почти не се отделяха от водата, тази нежна и грижовна майка-кърмилница, в която първо се бе зародил животът. Дори растенията не се отдалечаваха от морето и съществуваха навярно само върху скалите, които бяха така близо до вълните, че от време на време до тях достигаха водните пръски.

Дейниълс забеляза, че сега дишаше по-леко. Да крачи през тинята и да се катери по скалата в бедната на кислород атмосфера беше непосилна и изтощителна работа. Но така, както седеше кротко върху скалата, той се чувстваше добре.

Сега, след като кръвта вече не шумеше в ушите му, Дейниълс усети тишината. Чуваше един-единствен звук — плисъкът на водата, миеща тинестия бряг. Беше самотен звук, който не нарушаваше, а по-скоро подсилваше тишината.

Никога преди в живота си той не бе усещал такава липса на звуци. Там в неговите други светове Дейниълс знаеше, че има много шумове дори и в най-тихите дни. Ала тук нямаше нищо, което би могло да произведе някакъв звук: нито дървета, нито животни, нито насекоми, нито птици. Имаше само вода, стигаща до далечния хоризонт и едно ярко слънце в небето.

За първи път след толкова месеци Дейниълс отново изпита чувството, че не е на мястото си, че не принадлежи към тази среда и че се намира там, където не го искат, където няма право да бъде и където е натрапник — в един свят, който нямаше граници и бе открит не само за него, но за всичко, което бе по-сложно и по-възвишено от малките гадинки на брега.

* * *

Дейниълс седеше под чуждото слънце, заобиколен от чужда вода, наблюдавайки малките организми, които в следващите ери щяха да създадат същества като него. Опита се да почувства някакво сходство с тези дребни създания, ала не успя.

И изведнъж тук на това място, където имаше само един-единствен звук, се чу някакво бумтене, много слабо, но ясно, което се усиливаше с всеки миг. Звуковите вълни се удряха във водната повърхност и в малкия остров... Този шум идваше от небето!

Дейниълс скочи на крака, погледна нагоре и видя космическия кораб, който се носеше към него. Ала това не беше кораб от твърда материя. Поне така изглеждаше. Беше доста безформено творение — сякаш много светлинни плоскости (ако изобщо съществуваше такава

нещо като светлинна плоскост) бяха нахвърляни и криво-ляво се бяха слели в едно цяло.

Корабът пулсираше, а от това цялата атмосфера виеше. Светлинните плоскости променяха формата си или местата си така, че всеки следващ миг корабът изглеждаше различен.

Отначало корабът се движеше бързо към земята, но сега вече бе намалил скоростта си, насочвайки се тромаво и неотклонно към острова.

Дейниълс осъзна, че прикляка и че не може да откъсне нито очите, нито другите си сетива от тази светеща и трещяща грамада, идваща от небето.

Водата, калният бряг, скалите, макар и огрени от яркото слънце, затрепкаха в такт с проблясванията на изменящите се светлинни плоскости. Присвил очи срещу светкавиците на летящата грамада, Дейниълс забеляза, че тя няма да се приземи върху острова, както той се бе уплашил в началото, а на около тридесет метра от брега.

На петнадесетина метра от повърхността на водата огромният кораб спря и затрептя във въздуха. Изведнъж от него се отдели някакъв светъл предмет, който цопна във водата, но потъна само наполовина — отдолу опря в калното дъно, а горната му част се показва над морската повърхност. Предметът всъщност беше кълбо — ярко светещо кълбо, в което водата тихичко се плискаше и дори на фона на грохота, идващ от кораба, на Дейниълс се стори, че чува тихото плискане на водата в кълбото.

Тогава над пустошта се разнесе глас, заглушаващ тътена на кораба и въображаемия плясък на морските вълни, миещи кълбото — беше тъжен, съдбовен глас (но пък едва ли беше глас, защото всеки глас би бил твърде немошен, за да бъде чул). Думите обаче бяха на лице и не можеше да има никакво съмнение в онова, което гласът казваше:

И така според решението на съда и присъдата, ти си пренесен и ще бъдеш изоставен тук на тази гола планета, където ние най-горещо се надяваме да намериш време и възможност, за да помислиш над греховете си и особено над греха на (тук вече думите и понятията бяха неразбираеми за Дейниълс и той ги чуваше само като неясно бучене, но самият този звук или нещо в него сякаш смръзна кръвта в жилите му и го накара да почувства такова отвращение и ненавист, каквито

никога не бе изпитвал преди). Навярно е твърде жалко, че не си подвластен на смъртта, защото колкото и да се презираме, когато я осъществяваме, смъртта все пак би била много по-хуманен начин да прекъснем съществуването ти и би ни послужила много по-добре отколкото това депортиране, имащо за цел да ти отнеме всякаква възможност да влизаш отново в контакт с живи същества. Тук извън всякакви интергалактически връзки, на тази неотбелязана върху картата планета ние можем само да се надяваме, че сме изпълнили задачата си. Ние неотклонно ще изискваме от теб такова самопознание и самоконтрол, че дори да бъдеш освободен някога поради небрежност или зложелание, ти да намериш сили в себе си така да управляваш съществуването си, та да не се възползваш от това и да не срещнеш повече такава участ. А сега според нашия закон, имаш право на последна дума.

Гласът секна и след миг се чу друг. Макар изразите този път да бяха по-неясни, те все пак лесно намериха съответствията си в човешката реч и до ушите на Дейниълс достигна:

Я се шибай!

Грохотът се усили и корабът започна да се издига в небето. Дейниълс го гледа докато тътенът затихна и докато светлата грамада се превърна в малка блещукаща точица върху синия небосклон.

Дейниълс се изправи на крака, ала все още слаб и разтреперан. Опипа с ръка скалата зад себе си и успя криво-ляво да седне върху нея.

Отново единственият звук, който се чуваше, бе тихото плискане на водата в брега. Плясъкът на вълните обаче около бляскащото кълбо на тридесетина метра от брега не се чуваше, макар Дейниълс да мислеше, че ще може да го улови. И отново той започна да се бори за глътка въздух.

Там в плитчината, до калния бряг, който се издигаше стръмно нагоре, несъмнено лежеше съществото от камъка. И какво бе станало тогава, че Дейниълс бе пренесен през стотици милиони години назад до тази микрочастица от времето, съдържаща отговора на всички въпроси, които си бе задавал във връзка с интелекта, заключен в камъка? Не би могло да е чисто съвпадение, защото бе прекалено голямо, за да е възможно. Нима той, Дейниълс, по някакъв неосъзнат начин бе придобил много повече знания от създанието, кацнало върху скалната изданина? Много повече, отколкото той самият

предполагаше?! За миг Дейниълс си спомни как интелектите на двамата се бяха срещнали и как се бяха слели. Нима в този момент се бе осъществило предаване на знание, което не бе регистрирано от съзнанието му и което бе останало скрито някъде, в дълбините му? А може би това беше действието на някаква предупреждаваща психиката система, задействана така, че да обезкуражи всяко разумно същество в бъдещето, което би се изкушило да освободи изоставеното и откъснатото от света създание?

Ами какво бе искрящото създание, кацнало върху скалната тераса? Нима съществото, заключено в кълбото притежаваше някаква неподозирана доброта... която бе призовавала верността и кучешката привързаност на съществото върху скалата, неподвластни на бавната геологическа разруха? Този въпрос породя и други: кое бе добро и кое зло? Кой имаше право да отсъди?

Съществуването на искрящото създание разбира се само по себе си изобщо не беше доказателство. Никое човешко същество не бе така лишено от доброта, че да не може да се надява някое вярно куче да го следва и пази до смъртта му.

Още по-чудно бе онова, което се бе случило в обърквания му мозък и което така безпогрешно го бе изпратило в онзи жизненоважен момент. Какво ли още би могъл да открие Дейниълс, което да го изуми и слиса? Докъде щеше да го доведе този негов импулс и каква част от пътя към пълното познание щеше да измине той? И какъв ли бе смисълът на този импулс?

Дейниълс седеше върху скалата и се задъхваше. Морето се бе ширнало, спокойно и гладко под палещите лъчи на слънцето. Само от време на време повърхността му бавно се надигаше образувайки дългите вълни, миещи огненото кълбо и разбиващи се в брега. Дребните животинки сновяха напред-назад в калта и Дейниълс изтри ръка в панталоните си, за да махне зелената, лепкава слуз от дланта си.

Помисли си, че може да нагази във водата и да отиде до кълбото, заседнало в тинята, за да го разгледа по-отблизо. Но в такава бедна на кислород атмосфера разстоянието щеше да му се стори твърде голямо. Не можеше да поеме такъв риск също и поради факта, че щеше много да се отдалечи от мястото, което в далечното бъдеще беше мястото на завръщането му към неговото настояще.

След като възбудата и вълнението от новото му местонахождение, а също и чувството му за „не на място“ преминаха, малкият, пуст и каменен остров стана изведнъж скучен. Нямаше нищо друго освен небе, вода и един бряг от кал и тиня. Нито пък имаше какво толкова да се види. Дойде му на ум, че след като корабът бе отлетял вече и великото събитие се бе случило, вече нямаше какво повече да се случва. Разбира се извършваха се много процеси, които в бъдеще щяха да доведат до големи промени, ала те в по-голямата си част протичаха незабелязано и то най-вече на дъното на това плитко море. „Тези сновящи насам-натам гадинки“, помисли си Дейниълс, „и животът в зелената тиня, полепнала по скалата, са упоритите и безмозъчни пионери на онзи далечен ден, в който... Страхотно е да го види и да си го помисли човек, но всъщност не е чак толкова интересно.“

Той започна да чертае безцелни фигури в пясъка с върха на ботуша си. Опитва се да остави отпечатък на стъпалото си, но толкова кал бе залепнала за подметката му, че нищо не се получи.

* * *

И в следния миг Дейниълс вече не риеше в тинята, а в нападалата шума, покрита с лед и сняг.

Слънцето изчезна и наоколо бе тъмно, като се изключи светлинката в гората отгатак хълма. Снежната виелица го блъсна в лицето и той потрепери. Загърна се по-плътнo в якето си и се залови да го закопчава. Хрумна му, че човек би могъл и да умре при такава бърза промяна от горещо към студено. От дигация пара, кален бряг той в един миг бе пренесен право в сърцето на северна снежна виелица.

Жълтеникавата светлина все още се виждаше там долу. Чуха се и гласове. Какво ставаше? Дейниълс бе почти сигурен за това къде точно се намираше — той бе на около тридесет метра над мястото, от което започваше скалата и наоколо не би трябвало да има нито хора, нито светлини.

Той тръгна бавно надолу по склона. Трябваше да върви все направо, за да стигне до дома си. Кравите сигурно чакаха пред вратата на обора, скупчили се една до друга, за да се предпазят от бурята.

Гърбовете им сигурно бяха покрити с ледени шушулки и сняг и те навярно отдавна копнееха за топлината и сигурността на обора. Прасетата не бяха нахранени, кокошките също. Човек все пак трябваше да бъде по-разумен към добитъка си.

Обаче там долу имаше човек... някой, който светеше с фенер и бе застанал на самия ръб на скалата. Ако не внимаваше този клет глупак щеше да се подхлъзне и да полети в тридесет метровата пропаст. По всяка вероятност тези хора бяха ловци на миещи мечки, макар че в нощ като тази никой не би тръгнал на такъв лов. Миещите мечки отдавна се бяха изпокрили в дупките си.

Но които и да бяха тези хора, Дейниълс трябваше да ги предупреди.

Той тъкмо бе изминал половината път до фенерчето, което сега бе оставено на земята, когато някой го взе и го вдигна високо. Дейниълс видя и разпозна лицето на човека, който го държеше и той забърза към него.

— Шерифе, какво правите тук?

Ала в себе си Дейниълс се почувства гузен, защото знаеше. Трябваше да се сети още щом бе видял светлината.

— Кой там?! — извика шерифът като бързо се извърна и наклони фенерчето така, че лъчите му да осветят Дейниълс. — Дейниълс?! Мили боже! Човече, къде си бил?!

— Просто се поразходих — измънка Дейниълс.

Този отговор не струваше и той го знаеше, но как би могъл да каже, че току-що се е завърнал от едно дълго пътешествие назад във времето?

— По дяволите! — възкликна възмутено шерифът. — Ние те търсим. Бен Адамс се уплашил, когато се отбил у вас и не те намерил. Той знае, че обичаш да ходиш из гората и се боеше да не ти се е случило нещо. Така че Бен ми позвъни, а после тръгна да те търси с момчетата си. Уплашихме се — помислихме, че или си паднал, или си пострадал някак. Никой човек не би оцелял в такава нощ.

— Къде е Бен сега? — попита Дейниълс.

Шерифът посочи надолу към основата на скалата, а Дейниълс видя двама мъже, навярно синовете на Адамс, да придържат въже, опънато около ствола на някакво дърво. Въжето се спускаше в пропастта.

— Спуска се по въжето — рече шерифът. — Искате да погледне в пещерата. Смяташе, че може да си там.

— Има право... — понечи да каже Дейниълс, но едва-що произнесъл тези думи, и в нощта проехтя пронизителен писък на ужас. Той не секваше, и продължаваше да ехти в тъмното.

Шерифът пхна фенерчето в ръцете на Дейниълс и се втурна напред.

„Ама че страхливец!“, помисли си Дейниълс. Този човек бе достатъчно подъл, за да подготви смъртта му като го затвори в пещерата. Но когато всичко бе направено, той се бе уплашил сам да довърши делото си и се бе обади на шерифа, та да го използва като свидетел за добрите му намерения. Такъв човек беше голям страхливец.

Писъците преминаха в стонове. Шерифът задърпа въжето, подпомогнат от единия син. След малко от бездната се показа главата и раменете на Адамс, а шерифът се пресегна и го изтегли на сигурно място.

Бен Адамс се просна на земята като продължаваше да стене. Шерифът го раздруса и го изправи на крака.

— Какво става, Бен?

— Там долу има нещо! — изпищя Бен. — Има нещо в пещерата...

— Нещо ли?! По дяволите! Какво може да е?! Дива котка? Пантера?

— Не видях! Просто знаех, че е там! Усетих го! Беше клекнало вътре, в пещерата!

— Как може да има някой там?! Та нали дървото е отсечено?! Как би могъл човек да се изкачи до пещерата?

— Не зная — виеше Адамс. — Може да е било там още преди отсичането на дървото! Може някой да го е затворил там!

Единият син прихвана Адамс и шерифът го пусна. Другият изтегляше въжето навивайки го на спретнато кълбо.

— И още нещо — обади се отново шерифът. — Защо реши, че Дейниълс може да е в пещерата? Онова дърво е било отсечено, а той не е имал въже като тебе. Иначе щяхме да го намерим. Ако бе използвал въже, то щеше да е още тук. Изобщо не разбирам какво става! Да пукна, ако разбирам! Ти се спускаш долу в оная ми ти дупка,

а Дейниълс излиза от гората! Някой няма ли да ми каже какви са тия работи?!

Адамс, който с накуцване се придвижваше напред, съзря Дейниълс и изведнъж замръзна на мястото си.

— Ти откъде дойде? — попита той. — Ние се трепем тук да го търсим и рискуваме, а той...

— О, я се прибирай вкъщи! — извика възмутен шерифът. — Цялата тая работа е доста гнила. Ще ми трябва време, за да я разнищя.

Дейниълс протегна ръка към момчето, което навиваше въжето.

— Предполагам, че това е моето въже — рече той.

Изненадан, младежът безропотно му го подаде.

— Ние ще минем през гората — рече Бен. — Така скъсяваме пътя.

— Лека вечер, господа — рече шерифът.

Той и Дейниълс заслизаха бавно по стръмнината.

— Дейниълс — рече шерифът, — не ми разправяй, че си се разхождал в тази виелица. Ако беше, по дрехите ти щеше да има много повече сняг, отколкото сега. Изглеждаш така, сякаш току-що си излязъл от нечия къща.

— Е, навярно не съм се разхождал точно тук — каза Дейниълс.

— Ще бъдеш ли така любезен да ми кажеш къде беше? Нямам нищо против да си върша работата така, както аз я разбирам, но мразя да ме правят на глупак, когато си изпълнявам служебния дълг.

— Шерифе, не мога да ви кажа. Извинете, но просто не мога.

— Добре тогава, ами въжето?

— Въжето си е мое — отвърна Дейниълс. — Бях го загубил.

— Предполагам, че и по този въпрос нищо не можеш да ми кажеш.

— Така е.

— Знаеш ли — рече шерифът, — през всичките тези години с Бен Адамс съм си имал доста неприятности. И направо не ми се мисли, че същото ще бъде и с тебе!

Двамата изкачиха хълма и пред тях се показва къщата на Дейниълс. Колата на шерифа бе спряла отстрани на пътя.

— Ще влезете ли? — попита Дейниълс. — Можем да пийнем по нещо.

Шерифът поклати глава.

— Някой друг път — рече той. — Може би съвсем скоро. Мислиш ли, че в пещерата има нещо, или Бен само си въобразява? Ама голямо шубе е той...

— Навярно няма нищо — отвърна Дейниълс. — Но ако Бен си е помислил, че има, може и да е истина. Онова, което е било във въображението му, може да е било също толкова истинско, колкото ако имаше нещо в пещерата. Шерифе, всички ние се движим сред неща, които са до самите нас и които никой не вижда.

Шерифът му хвърли бърз поглед и рече гневно:

— Дейниълс, какви ги приказваш?! Какви са тия неща, дето ходят до тебе и ти душкат задника?! И защо се напъха в оная забравена от бога дупка? Какво става тук?!

Той обаче не дочака отговор, а влезе в колата, запали мотора и запраши надолу по пътя.

Дейниълс стоеше срещу вятъра и гледаше как светлинките на стоповете се изгубват в снежния мрак. Той поклати глава озадачен. Шерифът бе попитал нещо, а не бе изчакал за отговор. Може би той просто не желаше отговор на въпроса си.

Дейниълс се обърна и тръгна нагоре по заснежената пътека към къщата. Искаше му се да хапне нещо и да изпие чаша кафе. Но първо трябваше да си свърши работата — да издои кравите и да нахрани прасетата. Кокошките трябваше да почакаят до сутринта — беше твърде късно за тях. Кравите сигурно чакаха при вратата на обора. Бяха чакали дълго, а не трябваше да ги оставя толкова дълго.

Той отвори вратата и влезе в кухнята.

Нещо го чакаше там. То се бе настанило върху масата, или трепкаше така ниско над нея, та изглеждаше, че сякаш е седнало отгоре ѝ. Огънят в печката бе изгаснал и в стаята бе тъмно, но създаването искреше.

Ти видя, нали? — попита то.

— Да — отвърна Дейниълс. — Видях и чух. Не зная какво да правя. Кое е добро е кое зло? Кой знае кое е добро и кое е зло?

Не си ти — отвърна съществото. — Но не съм и аз. Аз мога само да чакам и да пазя вратата.

„Тогава сигурно някой горе сред звездите знае“, помисли си Дейниълс. Може би като слушаше звездите и като се опитваше да се вмъкне в разговорите им, задавайки въпроси, той щеше да получи

отговора. Все пак трябваше да има някаква общовалидна етика! Или някакъв списък с десет общовалидни заповеди! Вероятно не точно десет... може би само две-три. Но колкото и да бяха, щеше да е напълно достатъчно.

— Сега не мога да остана, за да си говорим — рече Дейниълс. — Трябва да се погрижа за добитъка. Ти стой тук. После ще поговорим.

Той заопипва стената за газената лампа, която бе закачена там. Намери кибрит и я запали. Мъждукащият пламък образува малко светло петно сред мрака на стаята.

Има ли други, за които трябва да се погрижиш? — попита съществото. — Други, които не са като тебе, но разчитат на тебе, защото нямат твоя ум?

— Предполагам, че може и така да се каже — отвърна Дейниълс. — Никога не съм чувал, някой да го изрази по този начин.

Може ли и аз да дойда с тебе? — попита съществото. — Току-що ми хрумна, че в много отношения ние с тебе си приличаме.

— Много... — подхвана Дейниълс, но така и не довърши изречението си.

„Не е куче!“, мина през ума му. Това не беше вярното куче, а пастирът. Този ли беше отговорът? Не господарят, а заблудената овца?

И той протегна ръка към съществото в знак, че го разбира, но бързо я отдръпна, припомняйки си, че всъщност не можеше да го пипне.

Дейниълс вдигна газената лампа и се обърна към вратата.

— Хайде, ела — рече той.

Двамата заедно излязоха навън в бурята и се упътиха към обора и кравите, които чакаха.

ЕСЕННА ЗЕМЯ

Той седеше в люлеещия се стол на верандата, а разхлабената дъска в пода скърцаше ли, скърцаше. От другата страна на улицата беловласата жена режеше букет хризантеми в нескончаемата есен. Докъдето поглед стигаше — през древните къщи, та чак до далечните гори и ливади, се синееше яркото небе на сиромашкото лято. Селцето се гушеше, притихнало, както често става, със старците — беше по-скоро място, подходящо за някой заспал мечтател, отколкото за живо и енергично същество. Имаше още цял час до появата на другия немощен старец — съседът му, който щеше да застане на буренясалата пътечка и да зачука по плочките, опипвайки пътя си със своя бастун. А гълчавата от децата, които играеха някъде в далечината, нямаше да се появи преди мръкване, ако изобщо ги чуеше дори тогава. Понякога съвсем не ги чуваше.

Дали да не вземе някоя книга? Ала не му се четеше. Можеше да отиде в задния двор, още веднъж да прекопае градината и да раздробя буците пръст с греблото, за да превърне почвата в по-фина постеля, която да приеме готовите за сеитба семена... ако изобщо щеше да има сеитба. Идеята да се подготвят лежи за пролетта, която никога не идваше, бе твърде обезкуражаваща. По-рано, много, много по-рано, още преди да научи за есента и пролетта, той бе споменал нещо за градински семена пред Млекаря, който се бе смутил извънредно много.

Той бе извървял вълшебното разстояние и бе загърбил цял свят от горчивина. В началото, когато дойде тук, бе напълно доволен нищо да не прави, да бъде най-големият сред безделниците и да не чувства угризения или срам от това, че абсолютно нищо не върши, или от факта, че бе толкова близо до пълното безделие, колкото изобщо бе възможно за човека. Беше тръгнал по есенната улица сред златистата светлина и покой и първият човек, когото видя, беше старицата от другата страна на улицата. Тя стоеше при портата на дървената си ограда, така, сякаш знаеше, че той пристига и му каза: „Ти си нов сред нас. В наши дни вече не идват много тук. Къщата ти е отсреща. Зная,

че ще бъдем добри съседи с тебе.“ Той бе посегнал да свали шапката си за поздрав, забравяйки, че всъщност е без шапка. „Казвам се Нелсън Ренд“, рече ѝ той. „Инженер съм. Ще се постарая да бъда добър съсед.“ Стори му се, че старицата обикновено е по-висока и по-изправена, но сега, както бе съсухрена и приведена, тя сякаш обладаваше някакъв успокояващ душата финес.

— Заповядайте, моля — рече му тя. — Приготвила съм лимонада и курабийки. Вътре има и други гости, но няма да ви представям на тях.

Нелсън почака тя да му обясни защо не смята да го представя, но обяснение не последва и той тръгна подир нея по изтритите от времето плочки, между лехите от димитровчета и хризантеми — камари от ярки цветове и от двете страни.

В просторната гостна с висок таван и с еркерна прозорци, образуващи уютни кътчета, запълнени с огромни мебели от някакво друго време и с огъня, тихо тлеещ в огнището, старицата го заведе до един стол, поставен до малка масичка от едната страна на камината, като сама седна срещу него. После му сипа лимонада в чашата и побутна към него чиния с курабийки.

— Не им обръщай внимание — каза му тя. — Всички умират да се запознаят с тебе, но аз нямам никакво намерение да задоволя любопитството им.

За Нелсън бе лесно да не им обръща внимание, защото в стаята нямаше никой.

— Майорът, който е застанал там до камината — рече домакинята, — облакътен върху полицата (отвратителна поза, ако ме питате!), не харесва моята лимонада. Би предпочел някое по-силно питие. Моля ви, мистър Ренд, няма ли да опитате лимонадата ми? Уверявам ви, че е хубава. Сама я приготвих. Нямам прислуга, нали разбирате? Нито пък готвач. Живея съвсем сама и то съвсем доволно макар че приятелите ми понякога се отбиват при мене... доста често, отколкото на мен ми се иска.

Нелсън опита лимонадата, не без известно съмнение, но за негова най-голяма изненада, това наистина бе лимонада, при това добра. Беше също като онази, която бе пил като момче на тържествата по случай националния празник на Съединените щати^[1] и по време на

пикниците, организирани в основното училище и която от тогава не бе вкусувал нито веднъж.

— Отлична е — рече той.

— Дамата в синьо — продължаваше домакинята, — седнала до прозореца, е живяла тук преди много години. С нея бяхме приятелки, макар че преди известно време тя се премести. Изненадва ме това, че се връща тук и то често. Най-много ме вбесява това, че не мога да си спомня името ѝ, ако изобщо някога съм го знаела. Ти случайно да го знаеш?

— Боя се, че не.

— О, ама разбира се, че не! Бях забравила. Толкова много забравям напоследък. Ти си новопристигнал.

Нелсън седя там целия следобед, посрбваше от лимоната ѝ и похапваше от курабийките, а тя бърбореше безспир за своите несъществуващи гости. Чак, когато прекоси улицата и се упъти към къщата, която му бе посочила старицата, застанала сега на стълбите и махаща му за сбогом, той се сети, че тя не бе споменала името си. Дори в този момент Нелсън не го знаеше.

„Кога ли беше всичко това?“, запита се той и осъзна, че нямаше представа. Есента бе виновна за всичко. Как можеше човек да отбелязва времето, когато винаги бе есен?

Всичко започна в онзи ден, когато Нелсън караше през Айова, на път за Чикаго. „Не“, поправи се мислено той, „всичко започна със замъгляванията, макар в началото да не им обръщах внимание“. Тогава той просто само ги усещаше навярно като особено състояние на духа или като необичайно качество на атмосферата и светлината. Изглеждаше така, сякаш светът бе загубил малко от своята материалност, с която човек бе свикнал. Това създаваше усещане за тайнственост и за движение по ръба между тукашния свят и някакъв друг.

Нелсън бе загубил работата си в Уест Коуст, когато пропадна един държавен проект. Не само тяхната компания пострада. Имаше и други, чиито договори пропаднаха и точно тогава по улиците се разхождаха мнозина умислени инженери. Имаше малка възможност да започне работа в Чикаго, макар че вече мястото сигурно бе заето — Нелсън бе почти сигурен в това. Но той знаеше, че дори да не си намери работа, щеше да е в далеч по-добро положение, отколкото

мнозина други. Беше млад, ерген, имаше пари в банката, къщата му не беше ипотекирана, колата му бе изплатена и нямаше деца, чието обучение да заплаща. Трябваше да издържа само себе си — нямаше изобщо никакво семейство. Онзи стар и стиснат вуйчо, който го отгледа, след като родителите му загинаха при пътна катастрофа и при когото Нелсън здраво се трудеше както във фермата, така и в онази камениста и хълмиста земя на Уискънсин, отдавна бе потънал в миналото му, превръщайки се в доста неясна и почти непозната фигура. Нелсън Ренд си спомни, че никак не харесваше вуйчо си. Не го мразеше... просто не го харесваше. Не проля нито една сълза, когато по време на паша, старецът бе нападат от разярен бик и намушкан право в сърцето. Така че сега Ренд бе съвсем сам и дори нямаше и спомен за семейство.

Той бе събрал всичките си пари, защото без някакъв по-специален трудов стаж и предвид това, че имаше хора с много по-висока квалификация, които търсеха работа, Ренд осъзнаваше, че сигурно ще мине доста време, преди да се заложи с нещо. Раздрънканият автомобил, който караше, имаше специално отделено място за спане и от време на време той спираше на малките полянки край пътя, за да си сготви и да похапне.

Прекоси почти целия щат и пътят бе започнал да се вие безспир сред скалите по двата бряга на Мисисипи. След няколко завоя Ренд съзря в далечината комини и високи сгради, които сочеха, че там има град.

Колата изкачи скалите и градът се простря пред погледа на Нелсън — малък промишлен център, разположен по двата бряга на реката. Точно тогава Нелсън Ренд усети и видя (ако изобщо можеше да бъде видяно) замъгляването. Беше го виждал и усещал и преди. Усещаше някакво неземно качество, или ако не точно това, то поне някаква нереалност, като че ли някой гледаше света през тънък воал, който замъгляваше контрастите и заглаждаше острите ъгли. Беше точно така, както когато човек гледаше дъното на бистро езеро, а вятърът леко къдреше повърхността му. Преди Нелсън Ренд го бе отдавал на умора от дългото каране и бе отварял прозореца за малко свеж въздух; или беше спирал колата, за да се разтъпче нагоре-надолу по пътя. Тогава усещането изчезваше.

Но този път бе по-лошо от всякога и Ренд малко се уплаши. Уплаши се не толкова от явлението, а за себе си. Какво ставаше с него?!

Той спря встрани от пътя като дръпна и ръчната спирачка. В този миг му се стори, че банкетът на пътя е много по-неравен, отколкото си мислеше. Като отби встрани, замъгляването сякаш намаля и Ренд видя, че пътя е променен, което обясняваше неравностите. Повърхността му бе осеяна с големи дупки и буци цимент, а други буци пък бяха раздробени на малки парчета.

Той вдигна поглед към града, обаче там нямаше град, а само руините на някакво изравнено със земята селище. Ренд стоеше като хипнотизиран, с ръце на волана, а в тишината — в необичайната, злокобна тишина, се долови граченето на гарвани. Той гледаше глупаво и се питаше кога за последен път бе чул граченето на гарвани. И тогава Ренд ги видя — черни петънца, трепкащи над скалата. Имаше и още нещо... дърветата! Това вече не бяха дървета, а овъглени черни останки. Останките от един град и останките от дърветата, а над тях — черните, пръхащи, подобни на пращинки гарвани.

Почти без да осъзнава действието си, Ренд се измъкна от колата. Като се сещаше за това по-късно, той смяташе, че постъпката му е била особено глупава, тъй като колата беше единственото познато нещо и единствената му връзка с действителността. Когато понечи да излезе от нея, Ренд се опря с ръка върху седалката и изведнъж усети някакъв твърд и продълговат предмет. Пръстите му го обхванаха и чак, когато се изправи до колата, той разбра какво бе взел в ръката си — беше фотоапаратът върху седалката до него.

Седнал в люлеещия се стол върху проскърцващата дъска в пода, Ренд се сети, че снимките все още бяха в него... Кога ли за последен път бе мислил за тях? Преди доста време беше... когато изобщо бе мислил нещо друго, освен за живота си тук, ден след ден в тази есенна земя. Сякаш специално се пазеше от възможността да мисли и държеше ума си в неутрално положение, за да изключи всичко, което знаеше... или онова, което си мислеше, че знае.

Той не бе снимал съзнателно, макар в последствие да се опитваше да се убеди, че го е направил умишлено (обаче никога не успя напълно да повярва в това). Поздравяваше се малко кисело загдето бе успял да осигури доказателства — нещо, което паметта му

не бе в състояние да стори. Защото човек можеше да мисли за толкова много неща, да бълнува за толкова много неща и да си въобразява толкова много неща, че просто не би могъл да се довери на съзнанието си.

Цялата случка, за която Ренд се сещаше по-късно, изглеждаше смътна, като че ли разрушеният град беше в някакво друго измерение на реалността, което не би могло да бъде обяснено или дори осмислено. Той само си спомняше за фотоапарата пред очите му, който започна непрекъснато да щрака, веднага след като капачето на обектива се вдигна автоматично. Спомни си хората, хукнали надолу по хълма към него и как той успя криво-ляво да се пхне в колата си, да заключи всички врати и да включи на скорост. Възнамеряваше да се придвижва на зиг-заг по надупчената настилка, за да се спаси от крещящите човеци, които бяха само на тридесетина метра зад него.

Но когато пое отново по шосето, то вече не бе така разбито, а съвсем равно и гладко. Шосето водеше към града, който не бе вече разрушен. Ренд отново отби встрани, седнал вцепенен зад волана и останал съвсем без сила. Чак след час той успя да се съвземе и да потегли отново. Въпреки че бе потресен, Ренд караше доста бързо.

Имаше намерение да премине през реката, да продължи към Чикаго и да пристигне там вечерта. Сега обаче плановете му се промениха. Беше твърде зашеметен, а освен това трябваше да види и филмите. Помисли си също, че има нужда от време — много време, за да си помисли.

Спря при една малка поляна край пътя на няколко километра от града. Паркира до някаква скара на открито. Имаше и стара помпа за вода. Ренд измъкна малко подпалки от багажника си и накладе неголям огън. Извади кутията със съдовете за готвене и храната, закрепил джезвето върху скарата, сложи и тигана и счупи в него три яйца.

Още като отби встрани и спря, Ренд видя мъжа да върви покрай канавката, приближавайки към него. В мига, в който чукна яйцата в тигана, той видя как човекът сви към паркинга и тръгна към колата му, приближавайки помпата.

— Това нещо работи ли? — попита той.

Ренд кимна и каза:

— Току-що изпомпах вода за джезвето.

— Горещо е — рече непознатият и започна енергично да натиска нагоре-надолу ръчката на помпата. — Горещо е за ходене пеша — додаде той.

— Отдавна ли си тръгнал?

— Преди шест седмици — отвърна мъжът.

Ренд се вгледа в него по-внимателно. Дрехите му бяха стари и износени, но много чисти. Беше се бръснал преди ден-два. Косата му беше дълга... не че я обичаше дълга, а защото не я бе подстригвал от дълго време.

Водата бликна от чучура, човекът сви шепи, постави ги под него и се наведе да пие.

— Това беше добре — рече той. — Бях жаден.

— А как си с храната? — попита Ренд.

— Позакъсал съм — рече колебливо мъжът.

— Бръкни в онази кутия отзад. Вземи си чиния и някакви прибори. А също и чаша. Кафето скоро ще стане.

— Мистър, ти да не си мислиш, че дойдох тук само, за да...

— Остави това — рече Ренд. — Знам как е. Има достатъчно и за двама ни.

Непознатият си взе чиния и чаша, нож, лъжица и вилица. Приблужи се до Ренд и се настани край огъня.

— Нямам опит още в това — рече мъжът. — Никога не ми се е налагало преди. Винаги съм имал работа. Работих цели седемнадесет години...

— Заповядай — рече Ренд и хлъзна яйцата в чинията му, отиде до кутията и донесе още три.

Мъжът отиде до някаква грубо скована маса и сложи върху нея чинията си.

— Не ме чакай — каза му Ренд. — Яж докато са топли. Кафето почти е готово. — Вземи си и хляб, ако искаш.

— По-късно ще си отрежа парче — рече странникът, — за да попия остатъка от яйцата.

Човекът каза, че името му е Джон Стърлинг^[2]. А къде ли беше Джон Стърлинг сега, питаше се Ренд. Все още ли скиташе по пътищата, търсейки работа, каквато и да е работа... ден работа, час работа... Човек, който след седемнадесет години работа бе изхвърлен на улицата... Мислейки си за Стърлинг, Ренд усети болезнено жегване

— чувстваше се виновен. Беше задължен на Джон Стърлинг и не можа да му се отплати, макар че когато двамата си говореха, още не ставаше въпрос за някакъв дълг.

Те седяха, говореха си, ядяха пържените яйца, попиваха с хляб чиниите си, пиеха горещо кафе.

— Цели седемнадесет години — рече Стърлинг. — Бях механик. Квалифициран и опитен. През цялото време работих за една и съща компания и накрая те ме освободиха... Мене и още четиристотин като мене. Всичките наведнъж. По-късно освободиха и други. Бяхме много. Не ни съсякоха, просто ни освободиха. И не ни обещаха да ни вземат отново. Предполагам, че компанията не беше виновна. Някакъв голям проект се бе провалил... и нямаше работа. Ами ти? И тебе ли те освободиха?

Ренд кимна.

— Откъде разбра?

— Ами, храниш се по този начин. Така е по-евтино, отколкото в ресторант. Имаш спален чувал... В колата спиш, нали?

— Точно така — отвърна Ренд. — За мене не е толкова тежко, колкото за други. Нямам семейство.

— Аз пък имам — рече Джон Стърлинг. — Жена и три деца. Говорихме за това — жената и аз... Тя не искаше да ги напускам, но разумно бе да го направя. Всичките пари се стопиха. Парите от бюро то за безработни свършиха... Докато бях при нея, не можеше да получава пари от службата за социално подпомагане, но ако я напуснех, щеше да има право. Беше най-трудното нещо в живота ми. Беше тежко за всички ни. Някой ден ще се върна при тях. Когато си стъпя на краката, ще се върна. Семейството ще ме чака.

По аутобана профучаха коли. От едно дърво се стрелна катеричка, предпазливо се приближи до масата, после изведнъж се обърна и търти да бяга, изкатервайки се стремително по кората на близкия ствол.

— Не зная — рече Стърлинг. — Може да е прекалено голямо за нас това наше общество. Може да е неуправляемо. Аз чета много. Винаги съм обичал да чета... и винаги мисля върху онова, което съм прочел. Струва ми се, че нашите мозъци сякаш са надскочили сами себе си. Онези, които са имали първобитните хора, навярно са били съвсем наред и те ни служиха доста добре, докато ние не започнахме

да строим твърде много и твърде сложни конструкции. Навярно строим неща, които са извън капацитета на нашите мозъци. Може би мозъците ни вече не са в състояние да управляват онова, което имаме. Пуснали сме в ход стихийни икономически механизми, които не разбираме, а също и политически сили, които не разбираме. А щом не ги разбираме, ние не можем да ги управляваме. Вероятно по тази причина ти и аз сме без работа.

— Не зная — отвърна Ренд. — Никога не съм мислил за това.

— Човек мисли много — продължи Стърлинг. — И много чертае... така, както ходи... Какво друго да прави? Мечтае за глупости. Ама са глупости само на повърхността. Иначе не можеш със сигурност да кажеш, че е невъзможно да станат действителност. Случвало ли ти се е някога?

— От време на време — отвърна Ренд.

— Има едно нещо, за което много мислих. Голяма глупост е! Навярно съм мислил толкова за това, защото много ходя. Понякога хората ме взимат в колите си, но през повечето време се придвижвам пеша. Започнах да се питам дали, ако човек може да измине достатъчно голямо разстояние, би успял да остави всичко зад себе си. Колкото по-далече стига, толкова повече се отдалечава от нещата.

— А ти за къде си тръгнал? — попита го Ренд.

— За никъде. Просто поддържам движението. Това е! След около месец ще тръгна на юг... за да се предпазя от зимата. Тук в тези северни щати изобщо не се живее, когато дойде зимата.

— Останаха две яйца — каза Ренд. — Какво ще кажеш?

— Олеле, човече, не мога! Аз вече...

— Е, голяма работа! Изял си три яйца. Мога да донеса още.

— Ами... ако смяташ, че няма да се затрудниш... Виж какво ще ти кажа — дай да си ги разделим! Едно на тебе и едно на мене!

* * *

Празноглавата старица приключи с рязането на хризантемите и влезе в къщата си. От горния край на улицата се разнесе почукването на бастуна... Беше другият старец — съседът на Ренд, който излизаше за вечерната си разходка. Залязващото слънце обливаше земята с

лъчистата си благодат. Листата бяха златисти, червени, кафяви и жълти... бяха такива от деня, в който Ренд дойде тук. Тревата някак жълтееше. Не че бе изсъхнала... просто се подготвяше да загине.

Старецът се придвижваше внимателно по пътеката. Бастунът му бе нащрек, за да го предпази от падане. С него старикът си помагаше, макар че изобщо нямаше нужда от помощ. Той просто беше бавен. И това бе всичко. Старецът се спря при пътеката, която водеше нагоре, към верандата на Ренд.

— Добър ден — рече той.

— Добър ден — отвърна Ренд. — Хубав ден за разходка.

Старецът прие забележката любезно и с известна стеснителност, като че ли той по някакъв начин бе отговорен за хубавия ден.

— Изглежда, че и утре денят ще бъде хубав — рече той и продължи надолу по улицата.

Това беше ритуал. Едни и същи думи всеки ден. Положението, също както селцето и времето, никога не се променяше. Ренд би могъл да си седи тук на верандата още хиляда години и старецът всеки път щеше да минава покрай него, изричайки все същите думи — шаблон, филм, който непрекъснато се повтаряше. Тук беше станало нещо с времето. Годишната бе направила засечка на есента.

Ренд недоумяваше. Не се и опитваше да го разбере. Нямаше как да се опита. Стърлинг бе казал, че човешката интелигентност навярно е надскочила немощния, праисторическия мозък. А тук шансовете да разбере бяха много по-нищожни, отколкото там в другия свят.

Внезапно той се улови, че мисли за онзи друг свят по същия иносказателен начин, по който мислеше и за този. Сега единият изглеждаше също толкова нереален, колкото и другият. Щеше ли той отново да открие действителността, питаше се Ренд. И искаше ли?

Той знаеше, че има начин да открие действителността. „Влез в къщата, вземи снимките, които са в чекмеджето на нощното шкафче и ги разгледай! Опресни си паметта, погледни отново истината в очите!“ Защото онези снимки, колкото и мрачни да бяха, представляваха една много по-сурова реалност отколкото света, в който той живееше сега или който някога бе познавал. Защото не бяха нещо, което човешките очи виждаха, или човешкият мозък осмисляше — самите те по някакъв начин бяха факти. Фотоапаратът бе видял, каквото бе видял и нямаше начин то да е лъжа. Апаратът не фантазираше, не разсъждаваше,

нямаше неточна памет. Всичко това не можеше да се каже за човешкия мозък.

* * *

Ренд отиде във фотоателието, където бе оставил филма за проявяване. Чиновникът извади някакъв плик от една кутия зад щанда.

— Това прави три долара и деветдесет и пет цента — рече той.

Ренд извади петдоларова банкнота от портфейла си и я положи върху плота.

— Бих искал да ви попитам нещо, ако не възразявате — рече служителят. — Къде направихте тези снимки?

— Това са фотографски трикове — отвърна Ренд.

Чиновникът поклати глава.

— Ако наистина са такива, тогава те са най-хубавите, които някога съм виждал.

Служителят маркира сумата в касата, звънчето издрънча и малкото отделение за банкнотите изскочи напред. Той го остави така, върна се на щанда и взе плика.

— Коя искате? — попита го Ренд.

Човекът изтърси снимките от плика, порови малко и каза:

— Ето тази.

Ренд го гледаше втренчено.

— Че какво толкова има в нея? — попита той.

— Хората... Познавам някои. Този отпред, например. Това е Боб Джентри. Той е най-добрият ми приятел.

— Сигурно грешите — рече хладно Ренд, взе снимките от ръцете на служителя и ги пхна обратно в плика.

Чиновникът му върна рестото. Когато Ренд излезе от магазина, той все още клатеше глава, смутен и може би малко уплашен.

Ренд караше с разумна скорост, но и без да губи много време. Той прекоси града, мина по моста и когато излезе на междуградското шосе отвъд реката, увеличи скоростта. Очите му непрестанно следяха огледалото за задно виждане. Навярно чиновникът се бе смутил дотолкова, че бе позвънил в полицията. Нови хора щяха да видят снимките и също да се смутят. Макар че, според него, бе прекалено да

се мисли за полицията. Взимайки снимките, Ренд не бе извършил никакво нарушение, не бе действал незаконно. Той имаше пълно право да си вземе собствените снимки.

Като мина реката, на около тридесет километра надолу по пътя, Ренд сви по един тесен и пращен, коларски път, който в края се разширяваше в нещо като отбивка и свършваше до някакъв мост над марка рекичка. На това място Ренд спря колата. Очевидно отбивката бе доста използвана — навярно от рибари, които паркираха тук колите си, докато опитваха късмета си в реката. Сега обаче нямаше жив човек.

Ренд се притесни, когато забеляза как треперят ръцете му, докато изваждаше плика със снимките от джоба си. Извади снимките от плика и...

Ето го това... което той вече не си спомняше.

Изненада се, че бе направил толкова много снимки. Не си спомняше дори за половината от тях. Ала те бяха пред него и докато ги гледаше, паметта му, подпомогната от тях, се върна, макар че снимките бяха по-ясни, отколкото спомените му. Светът, който Ренд помнеше, бе някак мъглив и неясен, доколкото ставаше въпрос за зрителните му представи. На снимките обаче всичко бе запечатано жестоко, безмилостно и ясно. Овъглените останки стърчаха назъбени и самотни и нямаше съмнение, че отпечатаното на снимката представляваше всъщност действителността за един град след бомбардировка. Снимките на скалата показваха голите каменни сипеи, които вече зеленината не можеше да скрие. Само тук-там се виждаха скелети на дървета, оцелели като по чудо от огнената стихия, тъй като не бяха изгорели до корен. Имаше само една снимка на хората, които тичаха надолу по стръмнината към него. Това бе разбираемо, защото, след като ги бе видял, Ренд се бе втурнал към колата си. Като разгледа по-внимателно снимката, той установи, че хората бяха много по-близо до него, отколкото той си бе помислил в началото. Очевидно бяха стояли там през цялото време, само че малко встрани, и той не ги беше забелязал, изумен от онова, което се бе случило с града. Ако не бяха се развикали, те можеха да се метнат отгоре му и да го хванат, още преди да ги беше видял. Възря се още по-внимателно в снимката и забеляза, че някои от тях са много наблизко — лицата им се различаваха съвсем ясно. Ренд се запита кой ли ще е приятелят на човека от фотоателието.

Той подреди снимките в спретната купчинка и ги пхна обратно в плика, който пък сложи в джоба си. Излезе от колата и се спусна надолу до рекичката. Ренд забеляза, че реката е не повече от три метра на широчина, но точно под моста се разширяваше и образуваше вир. По брега нямаше никаква растителност и тук-там имаше утъпкани от рибарите места. Ренд се настани на едно от тези места и заоглежда недълбокия вир. Течението минаваше близо до брега и навярно го подкопаваше. Може би точно в тези подводни дупки се спотайваха рибите, които отсъстващите в момента въдичари търсеха, провесили дълги тръстикови пръчки с червеи накрая, очаквайки ги „да клъвнат“.

Мястото бе приятно и прохладно, скрито под сянката на голям клонест дъб, който растеше на брега, точно под моста. В някаква далечна ливада се чуваше пърпоренето на косачка. Тук-там по водната повърхност се появяваха тъмни петна, когато някоя риба изплуваше нагоре, за да налапа някое носещо се по водата насекомо. Хубаво място за кратък отдих, мислеше си Ренд. Добро място да поспре тук и да поседи. Той се опита да притъпи съзнанието си, да изтрие спомените за снимките, да се престори, че уж нищо не се бе случило и че нямаше нищо, за което той да иска да мисли.

Обаче имаше... Имаше нещо, за което Ренд трябваше да помисли. Нямаше предвид снимките, а нещо, което Стърлинг му бе споменал само преди един ден: „Питам се“, беше казал той, „дали ако човек може да измине достатъчно голямо разстояние, би успял да остави всичко зад себе си“.

Колко ли отчаян трябваше да бъде човек, чудеше се Ренд, за да си зададе такъв въпрос. Може би дори не точно отчаян... а само разтревожен, самотен и уморен и не виждащ края на тунела. Или това, или уплашен от онова, което го очакваше. Беше все едно да знаеш, че след няколко години може би (при това не много, защото на снимката с хората човекът от фотоателието бе видял свой познат) атомна бомба ще удари малко градче в Айова и ще го заличи от лицето на земята. Не че имаше причини за унищожаването на това градче... то не беше нито Лос Анжелос, нито Ню Йорк, нито Вашингтон. Не беше нито оживено пристанище, нито транспортен или съобщителен център, нямаше големи и важни промишлени предприятия, не беше и седалище на правителството. Беше поразено просто, защото беше точно там... поради невнимание, неизправност или грешка в изчисленията. Но

разбира се дори това нямаше значение, защото в мига, в който градчето щеше да бъде поразено, навярно цялата нация или целият свят щяха да изчезнат заедно с него. „Няколко години“, помисли си Ренд, „и всичко ще свърши по този начин“. Какъв жалък край за целия свят след всичките мъки, надежди и мечти.

Човек наистина би искал да обърне гръб на такова нещо, надявайки се след време да забрави, че то изобщо е съществувало. „Но за да се отдалечи от такава възможност“, каза си малко нехайно Ренд, „човек трябва да има изходна точка“. Не можеше току-тъй да се отдалечи от всичко като просто тръгнеше от някъде.

Беше малко несериозна мисъл, породена от искрата на разговора между него и Джон Стърлинг. Ренд, седнал безгрижно на брега на реката, се спря за дълго върху мисълта си, нежелайки да я пропъди от съзнанието си, защото тя го привличаше по особен начин, както често биваше с несериозните мисли. И както си седеше, все още погълнат от нея, в съзнанието му се появи и друга мисъл, друго време, и друго място, за да правят компания на първата. Внезапно Ренд разбра без всякакво колебание, без дори да мисли за това, без да търси отговор, че той знаеше своята изходна точка.

Вцепени се, целият нащрек, чувствайки се като глупак, попаднал в капана на собствената си развинтена фантазия. Защото точно това беше всичко до тук, казваше му здравият разум: горчивата изненада на неудачника, който кръстосва пътищата във вечно търсене на работа, шокът от онова, което бяха запечатали снимките, странната хипнотичност на този сенчест вир, който бе сякаш откъснат от солидния, материален свят... Всичко това бе плод на фантазията му.

Ренд с мъка се изправи и тръгна обратно към колата, но приближавайки се към нея, той виждаше в мислите си този свой, специален изходен пункт. Веднъж като малко момче... на колко ли беше тогава — може би на девет или десет години... той откри малка долчинка (не точно дол, но не и долина), която се спущаше покрай фермата на вуйчо му, и продължаваше надолу към реката. Никога преди това не бе стъпвал в тази долчинка и по-късно никога не я посети отново. Във фермата на вуйчо му винаги имаше много работа, твърде много неща трябваше да се свършат и не му оставаше време да отиде където и да било. Опита се да си спомни обстоятелствата, при които се бе озовал в долчинката, но не можа. Спомняше си само един

вълшебен миг, като че ли гледаше едно-единствено квадратче от филмова лента, запечатало се в паметта му... Но защо? Заради особеността изглед на този пейзаж? Защото само за миг бе видял нещо с други очи, както никога преди или след това? Защото в тази част от секундата Ренд бе почувствал простата истина зад фасадата на обикновения свят? Каквото и да беше, той знаеше, че то бе миг на вълшебство.

Ренд се върна при колата, седна зад волана и се загледа в моста, в течащата вода, в полето отвъд... Той обаче не виждаше тях, а картата, която беше в ума му. Когато се изкачеше на аутобана, Ренд щеше да свие на ляво, вместо на дясно, отправяйки се обратно към реката и към брега. Но преди да стигнеше до тях, той щеше да завие на север, поемайки по друг път, а долчинката и вълшебният миг щяха да бъдат само на някакви си сто и шестдесет километра! Той седеше зад кормилото и виждаше картата на местността, но решимостта му все повече нарастваше. „Без повече глупости“, каза си Ренд. Нямаше никакви вълшебни мигове и никога не бе имало! Щом стигнеше аутобана, щеше да завие надясно и да се надява, че онова работно място щеше да е все още свободно, когато се озовеше в Чикаго.

Обаче когато се качи на аутобана, той зави не на дясно, а на ляво.

Беше го намерил толкова лесно, мислеше си Ренд, докато седеше на верандата. Не обърка пътя, дори не спираше, за да пита някого. Отиде право там, сякаш още тогава е знаел, че ще се върне и бе съхранил пътя в паметта си. Бе спрял колата в началото на долчинката и тъй като нямаше път, бе тръгнал да се разходи из нея пеша. Сега Ренд си казваше, че би могъл лесно да се заблуди и да не намери долчинката, признавайки пред себе си за първи път, че би могъл и да не е толкова сигурен, колкото си мислеше, че е. Можеше да преброди цялата речна долина и да не открие вълшебната земя, или пък би могъл да мине покрай нея, без да я забележи — да я види с други очи и да не я познае.

Но все пак тя беше там. Ренд бе спрял колата, бе я погледнал и познал. Той отново бе на девет или десет години и всичко беше наред — вълшебството бе все още тук. Ренд бе открил пътеката, за която и не подозираше преди и бе тръгнал по нея, а магията все още го обгръщаше.

А когато се изкачи на хълма... селцето беше там. Той тръгна надолу по улицата сред златистата светлина и покой и първият човек, когото видя, беше старицата, която чакаше при портата на дървената си ограда, сякаш знаеше, че той идва.

Когато излезе от дома ѝ, той прекоси улицата и се упъти към къщата, за която старицата бе казала, че е негова. Като влезе през главния вход, Ренд чу, че някой чака на задната врата.

— Аз съм Млекарят — рече мъжът.

Той беше някак странно призачен. Никой не можеше всъщност да го види. Щом погледнеше встрани и после отново насочеше поглед към Млекаря, човек добиваше впечатлението, че го вижда за първи път в живота си.

— Млекарят ли?! — учуди се Ренд. — Да, предполагам, че ще ми трябва мляко.

— Имам също яйца, хляб, масло, бекон и други неща, които ще са ти нужни — рече Млекарят. — Ето ти и една тенекия с газ. Ще ти трябва за лампите. Килерът отвън е добре запасен. Когато провизиите привършат, ще го заредя отново. Запалките са отляво на входа.

Ренд си спомни, че никога не бе плащал на Млекаря, нито пък бе ставало дума за плащане. Млекарят не беше човек, пред когото можеше да се говори за пари. Дори не беше нужно да се пуска списък с поръчки в млекарската кутия. Млекарят изглежда знаеше кой, кога и от какво има нужда, без някой да му казва. С известен срам Ренд си спомни как веднъж бе споменал пред Млекаря за градински семена и бе предизвикал смущението не само на Млекаря, но и своето. Още щом го каза, Ренд почувства, че бе нарушил някакъв неписан закон, който би трябвало да знае.

Денят помръкваше — свечеряваше се. Трябваше вече да влезе вътре и да си приготви нещо за вечеря. „А след това какво?“, попита се Ренд. Отново можеше да чете някоя книга, но не искаше. Можеше да извади от чекмеджето на бюрото си скицата на градината и да помисли малко над нея. Ала сега той знаеше, че никога няма да засади нещо в тази градина. Човек не засаждаше градини в земята на вечната есен, а освен това нямаше семена.

Отсреща в прозорците на къщата с голямата гостна, огромните мебели, уютни кътчета и грамадна камина, стигаща чак до тавана, блесна светлина. Старецът с бастуна не се бе върнал още, а вече

ставаше късно за него. Сега в далечината се чуваше гълчавата на деца, играещи някъде в здрача.

„Старите и младите“, помисли си Ренд. Старите, които не се интересуват от нищо и младите, които не мислят. А той какво правеше тук — нито млад, нито стар?!

Ренд слезе от верандата и тръгна надолу по пътеката. Улицата бе пуста, както винаги. Той се упъти бавно надолу към малкия парк в края на селцето. Ренд често ходеше там и сядаше върху една пейка под нежно шумолящите клони на дърветата. Чувстваше, че не другаде, а точно там, ще намери децата. Ала защо мислеше, че там ще ги види, той не знаеше... Защото Ренд никога не ги откри, а само чуваше гласовете им.

Той мина покрай къщите, стърчащи унило в здрача. Дали изобщо в тях живееха хора, питаше се Ренд. Имало ли е изобщо някога хора в това безименно село? Старицата от другата страна на улицата говореше за приятели, които някога бе познавала и хора, които бяха живели тук, но си бяха отишли. Но не бяха ли това просто самите ѝ спомени или пък бе само милото старческо изкукуригване?!

Той забеляза, че къщите бяха добре поддържани. Тук-там имаше по някоя керемида за оправяне или олющена мазилка, но нямаше счупени прозорци, пробити улуци, увиснали от покривите или изгнили огради. Като че ли доскоро тук бяха живели грижовни стопани.

Ренд стигна до парка и видя, че е празен. Все още чуваше гласовете на децата, които крещяха, увлечени в играта, но бяха затихнали малко и сега се носеха от някакво място зад парка. Той прекоси парка и застана в долния му край. Загледа се в далечината над стърнищата на изоставените ниви.

На изток изгряваше луната. Имаше пълнолуние и местността бе обляна в светлина така, че Ренд виждаше всеки храст и всеки шубрак. И както стоеше там, изведнъж се стресна, при мисълта, че и тази вечер имаше пълна луна. Тя винаги бе пълна. Изгряваше по заниз слънце и залязваше точно преди изгрева. Луната винаги беше голяма и жълта като тиква — вечната септемврийска луна, огряла света на вечната есен.

Осъзнаването точно на този факт изведнъж го разтърси. Как така не го беше забелязал преди?! Ами че той бе идвал тук толкова дълго, бе съзерцавал луната толкова пъти и нищо не беше забелязал! Беше

идвал тук толкова дълго... а колко ли дълго беше това? Няколко седмици, месеци, година? Ренд откри, че не знаеше. Опита се да изчисли, но нямаше как да изчисли. Нямаше никакви указатели за време. Нищо различно не се случваше — дните бяха еднакви. Времето течеше така гладко и монотонно, че със същия успех би могло и да е спряло своя ход.

Детските гласове се отдалечаваха от него — чуваха се все по-слабо. А когато се заслуша в тях, той разбра, че гласовете съществуваха само в неговото съзнание, но не и извън него. Те бяха дошли, бяха си поиграли и си бяха отишли. Щяха пак да дойдат — ако не утре вечер, след една-две нощи. „Няма значение“, каза си Ренд, „дали ще се върнат или не, защото всъщност те не съществуват“.

Той повлече тежко крака обратно по улиците. Когато стигна своята къща, от сенките на дърветата се отдели някаква тъмна фигура и застана в очакване. Беше старицата, която живееше срещу него. Тя явно го бе чакала да се върне.

— Добър вечер, госпожо — рече тържествено Ренд. — Хубава нощ.

— Няма го — каза старицата. — Не се върна. Отиде си също като другите и не се завърна.

— Стареца ли имате предвид?

— Съседът ни — отвърна тя. — Старецът с бастуна. Не зная как се казва. Никога не съм знаела. И твоето име не зная.

— Казах ви го вече веднъж — рече Ренд, но тя не му обърна внимание.

— Живееше малко по-нагоре от мене — продължаваше старицата, — а аз изобщо не знаех името му. Сигурно и той не знаеше моето. Ние тук сме безименни хора, а да бъдеш безименен е ужасно.

— Аз ще го потърся — каза Ренд. — Може да се е загубил.

— Да, иди и го потърси — рече старицата. — Потърси го на всяка цена. Ще успокои съвестта ти. Ще облекчи чувството ти за вина, но никога няма да го намериш.

Ренд тръгна по пътя, по който старецът винаги минаваше. Беше добил впечатлението, че античният му съсед се разхождаше всеки ден до централния площад и безлюдния търговско-занаятчийски район, обаче не беше сигурен. Никога преди не му се бе струвало толкова важно да разбере ежедневния му маршрут.

Когато стигна площада, Ренд забеляза веднага тъмната фигура върху паважа и позна в нея шапката на стареца, но от него самия нямаше и следа.

Ренд излезе на площада и вдигна шапката. Той внимателно я поогъна тук-там, възвърна формата ѝ и я хвана за периферията, та да не разваля повече фасона ѝ.

Търговската зона дремеше под лунните лъчи. Статуята на безименния човек стърчеше самотно върху пиедестала си в центъра на площада. В началото, когато дойде тук, Ренд се опита да отгатне самоличността на незнайния човек, но не успя. Върху гранитния пиедестал не бе изписана никаква легенда, нямаше никаква бронзова плоча с надпис. Лицето не беше забележително, каменните одежди не наемкваха нито за личността, нито за периода. В позата или изражението на каменната фигура нямаше нищо, които да дава някаква информация. Статуята бе очевидно паметник на безименната посредственост.

Като погледна през площада, към търговско-занаятчийския район, Ренд отново бе изненадан, за кой ли път, от внимателно премерената старомодност на заведенията там: бръснарница, обор за гледане на коне, работилница за поправка на велосипеди, магазин за хомоти, бакалия, месарница, ковачница... обаче нямаше гаражи, бензиностанции, пицарии, закусвални. Къщите по тихите улици просто разказваха историята, но тук тя бе особено красноречива. Това селище бе много старо, забравено и отминато от времето — място от някой друг век. Но нещо в него тревожно напомняше, че то е нереално и че умишлено е направено така, та да представлява някакъв участък от миналото.

Ренд поклати глава. Какво му ставаше тази вечер?! През повечето време той сякаш бе напълно готов да приеме селцето такова, каквото изглеждаше, обаче сега бе споходен от тягостни съмнения.

В другия край на площада откри бастуна на стареца. Ако съседът му бе дошъл до тук, разсъждаваше Ренд, то той сигурно бе прекосил площада и бе продължил надолу по улицата, минавайки близо до мястото, където бе оставил бастуна си. Но защо бе оставил бастуна си? Първо шапката му, а сега — бастуна! Какво се бе случило?

Ренд се огледа наоколо, очаквайки да долови някакво движение, някаква блуждаеща сянка в периферията на площада. Нямаше нищо.

Ако преди се бе случило нещо, то сега нямаше и следа.

Вървейки по улицата, по която евентуално бе минал неговият съсед, Ренд напредваше много внимателно и нащрек, оглеждайки се за някакви сенки през цялото време. Сенките го подлъгваха, наподобяваха сгущени хора, които биха могли да бъдат и паднали на земята старци, но не бяха. Десетина пъти Ренд замръзваше на мястото си, когато си мислеше, че е открил някакво раздвижване, но във всички тези случаи се оказваше, че движещата се сянка е илюзия.

В края на селото улицата прекъсваше, продължавайки по-нататък като пътека. Ренд се поколеба, мъчейки се да планира действията си. Старецът бе изгубил шапката и бастуна си и местата, където ги бе изгубил показваха, че той бе възнамерявал да отиде до края на улицата, по която вървеше Ренд. Ако бе дошъл по улицата до тук, то той вероятно бе продължил и по пътеката, извън селото, бягайки навярно от нещо в самото село.

Нямаше как да е сигурен, мислеше си Ренд. Ала той бе тук и можеше поне за малко да повърви нататък. Старецът навярно бе там някъде — изтощен, сигурно ужасно изплашен, или може би паднал в канавката и нуждаещ се от помощ.

Ренд продължи упорито да напредва. Отначало пътят ясно се открояваше, но после, когато започна да се вие покрай скалите, огрени от лунните лъчи, той се превърна в едва забележима пътечка. Един подплашен заек заподскача из тревата. Някъде в далечината злоещо забуха кукумявка. Появи се мразовит западен ветрец, а с него и чувството за самота и за безбрежна пустош, населена само със зайци, кукумявки и леден вятър.

Пътеката дотолкова изтъня, че накрая съвсем се изгуби. Горичките и храсталаците и другата ниска растителност отстъпиха място на равнината с разлюляната трева, обезцветена до бяло от лунната светлина — безлична прерийна земя. Зареял поглед някъде над нея, Ренд знаеше, че тази тревиста пустиня се простираше без край. В нея се усещаше дъхът и вкусът на вечността. Той потрепери при тази гледка, а после се запита защо изобщо човек се разтреперваше при вида на нещо толкова обикновено. Но въпреки че се чудеше, той знаеше — тревата устояваше на погледа му и също го гледаше. Тя го познаваше и търпеливо го чакаше, защото след време

той щеше да дойде при нея. Щеше да се залута из нея и да се загуби, погълнат от нейната необятност и анонимност.

Без да се смущава, Ренд се обърна и хукна назад, разтреперан до мозъка на костите си и с вледеняващ ужас в сърцето и ума си. Когато най-после наближи селото, той спря и се обърна отново към прерийната пустош. Беше оставил тревата зад себе си, но усещаше, без всякаква логика, че тя го дърпа назад, приближава се към него, все още невидима, но готова да се покаже всеки момент, призрочно бяла и разлюляна от вятъра.

Ренд отново се затича, но сега вече не толкова бързо и енергично — беше по-скоро нещо като тичане за здраве надолу по улицата. Стигна площада, прекоси го и когато стигна къщата си, видя, че в къщата от другата страна на улицата бе тъмно. Той не се поколеба, а продължи надолу по улицата, по която за първи път бе дошъл в селото. Защото сега Ренд знаеше, че трябва да напусне това омагьосано място с неговото странно, притихнало и старинно селце, неговата вечна есен и вечна септемврийска луна, с безличното море от трева и с децата, които се загубваха някъде, когато някой тръгнеше да ги търси, и старецът, който бе потънал някъде в забрава, оставяйки шапката и бастуна си... Той трябваше някак да намери пътя обратно към онзи друг свят, където имаше малко работа и хората кръстосваха пътищата, за да я намерят, където в затъntenите краища на света избухваха гнусни локални войни и където фотоапаратът бе уловил и запечатал върху филма бедата, която все още предстоеше.

Ренд остави селото зад себе си и разбра, че трябва да повърви още съвсем малко, докато стигне до онази пътека, извиваща надясно и спускаща се надолу по неравния склон към долчинката и вълшебната изходна точка, която той бе намерил отново след толкова много години. Вървеше много бавно и внимаваше да не се отклони от пътеката, защото доколкото си спомняше, тя бе тясна и едва личеше. Отне му много повече време, отколкото си бе мислил, за да открие онова място, където пътеката извиваше надясно към неравния склон, но Ренд все по-ясно и по-ясно осъзнаваше, че пътеката не извиваше надясно и нямаше неравен склон.

Пред себе си той отново видя тревата, а към нея нямаше път. Ренд разбра, че е в безизходно положение и че никога нямаше да може да напусне селото, освен ако не го напуснеше така, както бе сторил

старецът — да потъне в небитието. Той не се приближи към тревата, защото знаеше, че там се крие само ужас, а за сега не му трябваше повече. „Ти си страхливец“, рече си Ренд.

Тръгна обратно по пътеката за селото като през цялото време бе нащрек и се оглеждаше, за да не пропусне отклонението, ако то изобщо бе там. Обаче го нямаше. „Някога беше тук“, казваше си Ренд, озадачен. Беше се изкачил по пътеката, бягайки от онзи, другия свят, който той бе напуснал.

Лунните лъчи, струящи през шумолящите клони на дърветата, изпъстриха селската улица със светли и тъмни петна. В къщата от другата страна все още бе тъмно и от нея лъхаше на празнота и самотност. Ренд си спомни, че не бе ял нищо друго освен сандвича, който си бе приготвил преди да мръкне. Сигурно имаше нещо в кутията на Млекарят. Той не бе поглеждал в нея тази сутрин... или може би беше? Не си спомняше.

Ренд заобиколи къщата, запътвайки се към задната веранда, където беше кутията. Млекарят стоеше там и бе по-призрачен от всякога, още по-неясен на лунната светлина.

Ренд изведнъж застана неподвижен и го изглежда слисан. Изобщо не очакваше да види Млекарят. Огрян от луната, той изглеждаше съвсем не на място, защото Млекарят бе съществото, което се появяваше само рано сутрин и по никое друго време.

— Дойдох — рече Млекарят, — за да определя дали имаш нужда от помощ.

Ренд мълчеше. Главата му бучеше кухо, всичко бе сякаш забулено в мъгла, а и нямаше какво да каже.

— Оръжие — предложи Млекарят. — Навярно искаш оръжие.

— Оръжие ли?! Защо ми е?

— Тази вечер ти доста се разтревожи. Може да се почувстваш по-спокоен и сигурен с оръжие в ръка... пистолет в кобура на кожен колан, опасал хълбоците ти.

Ренд се поколеба. Не долови ли той подигравателни нотки в гласа на Млекарят?

— Или кръст?

— Кръст ли?!

— Разпятие... символ...

— Не — отвърна Ренд. — Не ми трябва кръст.

— Може би някоя философска книга.

— Не! — кресна му Ренд. — Аз оставих всичко това. Ние се опитвахме да използваме всички тези неща, разчитахме на тях, ала те се оказаха безполезни и сега...

Той замълча, защото не това искаше да каже, ако изобщо бе възнамерявал да каже нещо. Беше нещо, за което дори не бе мислил преди... като че ли някой, скрит вътре в него, говореше с неговия глас.

— Или може би някаква валута?

— Ти ми се подиграваш — рече с горчивина Ренд, — а нямаш право...

— Просто споменавам някои неща — каза Млекарят, — на които човешката раса разчита...

— Обясни ми едно нещо — рече Ренд, — толкова просто, колкото можеш: има ли начин да се върна?

— Да се върнеш там, откъдето дойде ли?

— Да — отвърна Ренд. — Точно това имам предвид.

— Няма къде да се върнеш — отговори му Млекарят. — Всеки, който дойде тук, вече няма къде да се върне.

— Но старецът си отиде. Той носеше черна, филцова шапка и бастун. Беше ги изпуснал и аз ги намерих.

— Старецът не се е върнал, а е продължил напред, но не ме питай къде, защото не зная.

— Но ти си част от всичко това!

— Аз съм смирен слуга. Имам работа, която трябва да върша и се старая да я върша добре. Грижа се за нашите гости по възможно най-добрия начин. Но идва време, когато всеки един от тях ни напуска. Подозирам, че това място тук е междинна спирка, по пътя за някъде другаде.

— Място, където човек се подготвя — обади се Ренд.

— Какво искаш да кажеш? — попита Млекарят.

— Не зная точно — отвърна Ренд. — Не мислех да го казвам.

„За втори път днес“, мина през ума му. „За втори път казвам нещо, което не съм мислил“.

— Има една успокояваща мисъл, свързана с това село — рече Млекарят. — Една много хубава черта, която трябва да помниш — тук никога нищо не се случва.

Той слезе от верандата и застана на пътеката.

— Каза ми за стареца — продължаваше Млекарят, — но не е само той. Старата дама също ни напусна. И двамата доста бяха просрочили времето си.

— Искаш да кажеш, че съм съвсем сам тук?

Млекарят, който бе тръгнал вече надолу по пътеката, изведнъж спря и се обърна.

— Ще дойдат и други. Винаги идват и други.

Какво беше казал Стърлинг за хората, които надскачали капацитета на мозъците си? Ренд се опита да си спомни думите, ала сега, когато бе така развълнуван, той ги бе забравил. Но ако в това беше цялата работа и Стърлинг бе прав (без значение какви думи бе използвал), нямаше ли човекът нужда от място като това, където нищо не се случваше, луната винаги бе пълна и времето бе направило засечка на есента?

И изведнъж друга мисъл нахлу в съзнанието му. Ренд рязко се обърна и извика към Млекаря, обзет внезапно от паника:

— Но тези другите! Те ще говорят ли с мене?! Ще зная ли имената им?!

Млекарят бе стигнал вече до портата и като че ли не го чу.

Луната бе по-бледа от преди. На изток небето просветляваше. Щеше да се пукне зората на още един небивал, есенен ден.

Ренд заобиколи къщата. Качи се по стълбата, която водеше към верандата, седна на стола и зачака идването на другите.

[1] 4-ти юли (Б. пр.) ↑

[2] Тук навярно от Sterling (англ.) — ценен, истински, сигурен, верен. (Б. пр.) ↑

ПРИЗРАКЪТ НА ЕДИН МОДЕЛ „Т“

Прибираше се вкъщи, когато отново чу шума на модел „Т“. Не беше звук, който можеше да сбърка и не за първи път го чуваше в далечината по пътя. Макар че това му се виждаше доста чудно. Доколкото му бе известно, никой наоколо не притежаваше модел „Т“. Беше чел някъде, най-вероятно в някой вестник, че старите коли като модел „Т“ се продавали доста скъпо, макар че защо трябваше да е така, той не разбираше. При всичките лъскави и шикозни коли днес, кой щеше да поиска да има модел „Т“, ако не му хлопаше дъската?! Но в този побъркан свят днес, всичко можеше да се случи... Не беше както едно време. Но онези дни отдавна бяха минало и човек трябваше да приеме нещата такива, каквито бяха сега по възможно най-добрия начин.

Бред затвори бирарията рано. Нямаше къде другаде да отиде, освен да се прибере вкъщи. Обаче откакто умря милият Баунс, изпитваше страх да остава у дома. Баунс наистина му липсваше. Двамата се бяха разбирали направо отлично повече от двадесет години, но сега след като старото куче вече го нямаше, къщата бе някак самотна и пуста.

Той вървеше по мръсния, черен път в края на града, ровейки с крака в праха и подритвайки буците пръст. Беше вече нощ, а бе почти толкова светло, колкото през деня. Над върховете на дърветата се виждаше пълната луна. Самотните, откъслечни църкания на щурците оповестяваха края на лятото. Вървейки по пътя, той си припомни онзи модел „Т“, който имаше, когато бе още млад и зелен и как бе прекарвал часове под сайванта, преслушвайки мотора ѝ, макар един господ да знаеше, че колите модел „Т“ изобщо нямаха нужда от преслушване. Беше такава проста машинария, за каквато човек не би могъл и да мечтае дори. И въпреки известна техническа отмъстителност, тя бе най-вярната кола, която някога бе съществувала. Закарваше те някъде си, после те връщаше и това бе всичко. А и в онези дни какво повече можеше да иска човек? Калниците ѝ тракаха, твърдите ѝ гуми

подскачаха по неравния път, понякога, на баир, не искаше да запали, но ако човек знаеше как да се отнася към нея и как да я помоли, тя никога не му създаваше главоболия.

Това бяха дните, в които всичко бе така просто като един модел „Т“.

Тогава нямаше нито данъци върху дохода (обаче като се замислеше по този въпрос, той установяваше, че за него лично данъкът върху дохода никога не бе представлявал голям проблем), нито социално осигуряване, което ти отнемаше част от заплатата, нито лицензи за това или за онова, нито закони, повеляващи дадена бирария да бъде затворена в определен час... Тогава се живееше лесно. В онези дни човек просто се справяше по възможно най-добрия начин и никой не му казваше какво трябва да прави, нито пък се опитваше да му пречи.

Изведнъж осъзна, че бумтенето на модел „Т“ все повече и повече се усилва, макар че той сигурно бе погълнат твърде много от мислите си и не бе обърнал внимание в началото. Сега обаче, ако съдеше по звука, колата сигурно беше точно зад него и макар да знаеше, че е само плод на въображението му, той осъзна все пак, че звукът бе толкова естествен и толкова наблизо, че трябваше да отскочи встрани, за да не бъде блъснат от автомобила.

Колата се изравни с него и спря. Стоеше там, истинска като самия живот и всичко си й беше на мястото. Дясната предна врата (всъщност единствената врата отпред, тъй като отляво нямаше) щракна и се отвори... просто се отвори сама, защото в колата нямаше никой. Това, че вратата се отвори сама изобщо не го изненада. Доколкото си спомняше, никой, който притежаваше модел „Т“, не можеше да задържи предната врата да не се отваря. Ключалката й бе най-обикновена и всеки път, когато автомобилът подскачаше (а много рядко имаше случай, в който той да не подскача, предвид състоянието на пътищата по онова време, твърдостта на гумите и устройството на амортизаторите)...та всеки път, когато колата подскачаше, проклетата предна врата се отваряше.

Този път обаче (след всичките тези години) в начина, по който тя се отвори, имаше нещо по-особено. Имаше сякаш някаква покана... вратата не зейна бездушно, а се отвори с апломб, като че ли го подканяше да влезе вътре.

И така той влезе в колата и седна в свободната предна седалка отлясно. Веднага щом влезе, вратата се затвори и автомобилът потегли, продължавайки пътя си. Той започна да се примъква към шофьорското място, защото там нямаше никой. Наближаваше завой и някой трябваше да насочи колата така, че да вземе завоя. Ала преди да успее да докосне волана, автомобилът зави така, както би го направил с шофьор зад кормилото. Той седеше слисан и не посегна повече към волана, а завоят бе преодолян без каквото и да е колебание. Зад завоя се показва дълго и стръмно възвишение. Моторът здраво изрева, набирайки нужната скорост, за да изкачи стръмнината.

Най-смешното нещо, казваше си той, все още свит до кормилото, но не смеещ да го докосне, беше това, че знаеше пътя наизуст и по него нямаше нито завой, нито възвишения. Пътят беше съвсем прав около пет километра, преди да стигне до „Ривър Роуд“ и по него нямаше ни завой, ни чупка, а още по-малко пък възвишение. Обаче завой имаше и току-що бяха минали. Имаше и възвишение, защото колата изведнъж намали скоростта си, изкачвайки стръмнината и превключвайки на първа.

Той полека се изправи и се отпусна върху седалката, защото бе съвсем ясно, че този модел „Т“ по някаква причина изобщо нямаше нужда от шофьор... а може би дори се оправяше по добре без шофьор. Автомобилът сякаш знаеше къде отива, а то според него беше много повече от онова, което той знаеше, защото, макар и бегло позната, местността, която виждаше наоколо изобщо не беше земята на Уилоу Бенд. Тя бе неравна и хълмиста, а градчето Уилоу Бенд бе разположено в равната, мочурлива земя на реката и нямаше никакви неравности или хълмове, докато човек не стигнеше далечните скали, извисили се над долината.

Той свали шапката си и остави вятъра да разроши косата му. Нищо не можеше да попречи на това, тъй като гюрукът бе смъкнат. Колата се изкачи на върха на възвишението и започна да се спуска надолу, следвайки внимателно зигзагообразния път, виещ се по склона на хълма. Щом тръгна надолу, моторът бе изключен по някакъв начин (точно както постъпваше и той, когато караше своя модел „Т“). Цилиндриите потракваха и почукваха приятно и двигателят се поохлади.

Когато колата зави остро над някаква черна и дълбока пропаст, разположена между хълмовете, той долови сладникавия мирис на мъгла. Миризмата събуди в него стари спомени и, ако не бе убеден в обратното, би си помислил, че е в земята на своята ранна младост. Защото там, където бе отраснал, сред гористите хълмове, мъглата изпълзваше от речната долина в летните вечери и донасяше ухание на зряла пшеница от нивята, на цъфнала детелина от пасищата и много други аромати, изтръгнати от недрата на тлъстия и плодороден чернозем. Но това не би могло да е земята на неговото юношество, защото тя беше далече и до нея имаше поне един час път. Обаче къде ли се намираще все пак, питаше се той, озадачен. Такава земя в близост с градчето Уилоу Бенд не съществуваше.

Колата остави хълма зад себе си и радостно запърпори по пътя, пресичащ долината. Мина покрай една ферма, сгушила се в основата на някакъв хълм. Два прозореца в къщата светеха, хвърляйки весели отблясъци, а встрани се виждаха тъмните очертания на обора и кокошарника. Показа се куче и ги залавя. Тук нямаше други къщи, макар че в далечината по отстрещните хълмове бе забелязал тук там да мигат светлини, които сигурно бяха ферми. Не бяха срещнали други коли. Обаче като се замислеше човек, това не бе чак толкова странно. Тук в земята на фермите винаги имаше работа вечер, а и хора, които бяха на крак от ранни зори, обикновено си лягаха рано. С изключение на съботите и неделите, през другото време пътищата не бяха много оживени.

Колата модел „Т“ зави и изведнъж отпред блеснаха ярки светлини, а когато се приближи още, той чу музика. Във всичко това имаше нещо отдавна познато и то глождеше съзнанието му, ала не можеше да каже защо му се струва познато. Колата сви към ярките светлини, забавяйки ход. Сега ясно се виждаше, че това е танцовален салон. В предната част имаше дълги върволици от разноцветни електрически крушки, а други крушки блестяха от върховете на високите пилони, ограждащи паркинга. През осветените прозорци се виждаха танцьорите... и той осъзна, че музиката, която чуваше сега, не бе слушал повече от половин век. Моделът „Т“ паркира умело до един спортен максуел. „Спортен максуел ли?!“, изненада се мислено той. От години по пътищата не се срещаха максуели. Симпатягата Върдж имаше максуел на времето — тогава, когато и той караше своя модел

„Т“. „Колко ли отдавна беше това?!“ Опита се да си спомни фамилиното име на Симпатията Върдж, но не можа да се сети. Напоследък имената сякаш му се губеха. Малкото му име беше Върджил, но приятелите му го наричаха Върдж. Спомни си, че бе много близък с Върдж. Ходеха заедно на танци, пиеха контрабандно уиски, играеха на тото, ухажваха момичета — всичко каквото правеха двама млади мъже, когато имаха време и пари.

Той отвори вратата и излезе от колата. Чакълът изхруска под краката му. Точно този звук отключи спомена му и тогава се сети кое е това място — разбра защо му се стори толкова познато в началото. Той замръзна на мястото си. Беше като ударен от гръм, когато изведнъж разбра къде е, съзирайки призрачните очертания на разлистените брястове, възправили се от двете страни на огромната тъмна сянка на салона. Поглъщаше с поглед очертанията на стръмните възвишения — тези форми му бяха познати. И както стоеше там, напрягайки слух, той изведнъж чу гъргоренето на водата спускаща се от височините, която течеше по дървения канал и пълнеше дървеното корито встрани от пътя. Сега то се разпадаше, ненуждо и забравено, защото години преди това автомобилът бе изместил превозните средства, теглени от коне.

Той се обърна и седна разтреперан върху стъпалото на стария автомобил. Очите му не го лъжеха; нито пък слухът. Ясно бе чул ромона на течащата вода. Беше го чувал твърде често в ония години, за да го сбърка сега... а също и исполинските брястове, очертанията на хълмовете, чакълестата настилка на паркинга, дългите редици от цветни крушки, закрепени над входа на танцувалния салон... Като се вземеше всичко предвид, то не можеше да означава друго, освен че той бе пренесен по някакъв начин в „Биг Спринг Павилиън“. „Но това беше преди повече от петдесет години, когато бях гъвкав и млад, когато Симпатията Върдж караше своя максуел, а аз своя модел «Т»!“

В гърдите му се надигна вълнение, което надделя над изненадата му и чувството му за нелепост и абсурд. А това вълнение бе също толкова необяснимо, колкото самото място и фактът, че той беше отново там. Изправи се и прекоси паркинга, чувствайки как грубият чакъл се хлъзга, мърда и хруци под краката му. Усещаше странна лекота в тялото си — онази младежка лекота, която с години не бе чувствал. Музиката достигаше до него все по-силна и по-силна и той изведнъж се завъртя и понесе в такт с нея. Не беше като онази музика,

която обичаха младежите днес — цялата тази врява, усилена многократно от всякакви видове електрически изобретения! Не беше само стържене без мелодия и ритъм — всичката измет, която караше човек да стиска зъби, а младите малоумници да изцъклят погледи. Тази тук беше истинска музика с ритъм и такт. С нея хората можеха да танцуват и тя притежаваше някаква нетленност, която не се срещаше в съвременните песни. Партията на саксофона се чуваше ясно и силно. Кой си спомняше днес за саксофона?! Обаче сега саксът бе тук и музиката бе истинска, а светлините над входа се поклащаха от ветреца, дошъл откъм долината.

Тъкмо да влезе и изведнъж се сети, че салонът не беше безплатен. Накани се да извади малко дребни пари от джоба си (толкова, колкото бе останало след всички онези бири, изпити при Бред), когато внезапно забеляза мастиления знак на печата върху opakото на дясната си ръка. Така правеха тогава, спомни си той — отбелязваха, че си платил като ти слагаха печат на ръката. Показа ръката си на човека, застанал до входа и влезе вътре. Салонът беше по-голям, отколкото бе в спомените му. Оркестърът бе разположен върху висок подиум от едната страна на дансинга, претъпкан с танцуващи.

Години сякаш се смъкнаха от гърба му и всичко бе, както си го спомняше. Момичетата бяха облечени в красиви рокли. Нямаше нито една в дънки. Младежите носеха вратовръзки и сака. В поведението им се долавяше свян и жизнерадост, които отдавна бе забравил. Саксофонистът се изправи, а инструментът му заизвива самотно, изплаквайки мелодията. Изведнъж в салона се възцари някакво вълшебство, каквото според него вече не съществуваше.

И той се потопи във вълшебството. Без да осъзнава в началото какво прави и изненадан, когато все пак го осъзна, той се появи в средата на дансинга, затанцува сам, затанцува в едно с другите двойки, споделяйки с тях магията на този миг... станал част от него след всичките години на самота. Ритъмът на музиката изпълни целия свят, а целият свят се смали, превръщайки се в център на дансинг. И макар да нямаше партньорка, въпреки че танцуваше сам, той си спомни всички момичета, с които някога бе танцувал.

Някой сложи тежка десница върху ръката му, а друг някой каза: „О, за бога! Я оставете стареца на мира! И той иска да се весели като всички нас.“. Тежката десница се смъкна от рамото му, а притежателят

на десницата полетя и се просна върху дансинга. Изведнъж настъпи суматоха, която нямаше нищо общо с танците. Някакво момиче го хвана за ръката и рече: „Хайде, татенце, да се махаме от тук.“ Някой го побутваше откъм гърба в посоката, в която го водеше момичето. След миг той се озова навън. „Най-добре да си вървиш по пътя, татенце!“, каза някакъв младеж и добави: „Ще извикат полиция. Как ти беше името? Кой си ти?“

— Аз съм Хенк — отвърна той. — Името ми е Хенк и преди често идвах тук. Аз и Симпатията Върдж идвахме тук много често. Имам модел „Т“. Оставил съм я на паркинга. Искате ли да ви закарам?

— Ами да, защо не? — отвърна момичето. — Ще дойдем с тебе.

Поведе ги, а те го последваха. Накачиха се в колата и бяха много повече, отколкото му се бе сторило в началото. Насядаха един в друг, за да се сместят. Той седна зад волана, но изобщо не го докосна, защото модел „Т“ си знаеше какво се очаква от него и разбира се точно това направи. Запали мотора, излезе от паркинга и се отправи към шосето.

— Дръж, татенце — рече момчето до него, — дръпни му една глътка. Не е най-доброто, но все е нещо. Поне няма да те отрови. Ние всички сме все още живи.

Хенк взе бутилката и я допря до устните си. Наклони назад глава и течността забълбука в гърлото му. Ако до сега в него бе имало някакво съмнение по отношение на това къде се намира, то това съмнение бе напълно разсеяно в този миг. Защото вкуса на течността не можеше да бъде забравен, макар че не можеше и да бъде запомнен. Човек винаги трябваше да опита още веднъж, за да го запомни.

Хенк свали бутилката от устните си и я върна на младежа, който му я беше подал.

— Добро качество е.

— Не е — отвърна младежът, — но е най-доброто, което може да се купи. Тези черноборсаджийи пет пари не дават какво продават. Единственият начин да си сигурен в това, което купуваш, е да ги накараш първо те да пият, за да ги понаблюдаваш малко. Ако тези мошеници не се строполят на земята мъртви или не ослепеят, тогава можеш спокойно да пиеш.

Някой от задната седалка се наведе напред и му подаде саксофон.

— Татенце, ти май владееш това нещо — каза едно от момичетата. — Хайде, посвири ни малко.

— От къде го взехте? — попита Хенк.

— Свихме го от състава — обади се глас отзад. — Онзи тип изобщо нямаше право да го притежава. Само обиждаше инструмента!

Хенк го долепи до устните си, поигра си малко с клавишите и изведнъж саксофонът засвири. Беше много смешно, защото до този момент той не бе държал в ръцете си дори най-обикновен рог. Изобщо не беше музикален. Беше опитал да свири веднъж на устна хармоника, мислейки си, че така ще може да убива времето, но звуците, които излязоха от нея, накараха симпатягата Баунс да побегне с вой. Така че Хенк я бе оставил върху една полица и до сега не се бе сещал за нея.

Автомобилът модел „Т“ се носеше надолу по шосето и не след дълго салонът остана някъде назад. Хенк надуваше саксофона, изумен от това колко хубаво свиреше, а другите пееха и си подаваха бутилката един на друг. По пътя не се виждаха други коли. След малко модел „Т“ напусна долината и се заизкачва по някаква височина. Когато стигна върха, цялата долина се ширна отдолу, обляна от сребристата лунна светлина. Беше като в сън.

По-късно Хенк се зачуди колко ли бе продължило всичко това — колата, носеща се по билото, огряно от луната; той, свирещ на саксофона и прекъсващ музиката само, когато оставяше инструмента настрана, за да дръпне още една глътка от лунното, контрабандно питие. Когато се замисли над всичко това, стори му се че е минала цяла вечност, че колата бе пътувала от незапомнени времена, огряна от лунната светлина, оставяйки след себе си в нощта тъжния, протяжен вой на саксофона.

Отново беше нощ и Хенк се огледа наоколо. Същата пълна луна грееше в небето, ала моделът „Т“ бе спрял встрани от пътя, под едно дърво така, че лунните лъчи не попадаха директно върху него. Хенк се поразтревожи дали тази бе същата нощ или някоя друга, но нямаше как да разбере. „Пък и едва ли има значение“, каза си той. Докато имаше луна, автомобил модел „Т“ и път, по който да кара, какво повече можеше да иска?! Много важно коя беше тази нощ!

Момчетата и момичетата, които бяха с него, вече ги нямаше, но саксофонът лежеше долу, а когато Хенк се изправи, чу как в джоба му нещо бълбука. Той бръкна вътре, за да види какво е, и измъкна оттам контрабандната бутилка. Беше пълна повече от половината. Предвид колко много бяха пили, това му се видя доста странно.

Замислен, Хенк седеше зад волана и гледаше бутилката в ръката си, опитвайки се да реши дали да дръпне още една глътка. Реши, че не бива и сложи бутилката обратно в джоба си. После се пресегна за саксофона, вдигна го и го положи върху седалката до него.

Колата модел „Г“ потръпна отново, закашля се, забумтя. Потегли малко неохотно, напускайки дървото, сетне направи широк завой и се отправи към шосето. Когато се озова върху него, колата се понесе надолу, подскачайки над буците и дупките. Задницата ѝ хвърляше прах, който увисна в лунната нощ като сребърен воал.

Хенк седеше гордо зад волана като внимаваше особено много да не го пипа. Той сплете ръце, отпусна ги в скута си и се облегна назад. Беше му хубаво. Никога не се бе чувствал по-добре. Е, може би не най-добре все пак, казваше си Хенк. Защото в онези луди-млади години, когато беше жив, пъргав и изпълнен с надежда, имаше навярно мигове, в които се чувстваше също така добре, както сега. Мислите му препуснаха назад във времето и сред вехтите спомени изплува един, в който Хенк, леко пийнал (просто за настроение и съвсем не пиян) и без голямо желание за пиене, стоеше на чакълестия паркинг пред „Биг Спринг Павилиън“ и слушаше музиката, идваща от салона. Канеше се да влезе вътре с бутилка, затикната в колана под ризата му — студеното стъкло опираше в стомаха му. Целият ден бе голям пек и той бе работил на полето. Ала вече бе нощ и тя бе прохладна. Мъглата изпълзяваше от долината и носеше онзи неопределим аромат на тлъстия, плодороден чернозем. А вътре музиката свиреше и момичето, отперило взор към вратата, чакаше мига, в който той щеше да влезе.

„Хубаво беше тогава“, помисли си Хенк за спомена, изплувал от мъглата на миналото. Обаче не бе по-хубаво от настоящия момент, с колата, която се носеше по билото и целият свят, прострян в краката му и огрян от луната. Различно беше може би, но не и по-хубаво от сегашния миг.

Пътят изостави билото на височината и заизвива надолу по стръмнината към долината. За секунда на слабата светлина от фаровете се мярна заек, който заподскача през шосето. Високо в нощното небе някаква невидима птица изписука и това бе единственият звук, освен тракането и пърпоренето на модел „Г“.

Колата се понесе из долината, но тук луната често се губеше зад клоните на дърветата в гората, която стигаше чак до пътя.

Сетне изведнъж автомобилът се отклони от шосето и под гумите му изскърца чакъл. Отпред се виждаше огромна и тъмна фигура. Колата спря и Хенк застана нащрек — той знаеше къде се намира.

Модел „Т“ се бе върнал отново пред танцувалния салон, но вече нямаше нито вълшебство, нито светлини, нито хора. Паркингът беше празен. В тишината, която последва, след като автомобилът изгаси мотора си, Хенк долови шума на шуртящата вода, извираща от хълма и пълнеща дървеното корито.

Внезапно го обзе злокобно предчувствие. Тук бе така самотно и изоставено, както можеше да се случи само с много свидно и познато място, когато всички хора го напуснеха. Той неохотно се размърда и слезе от колата. Застана до нея облегал се с ръка на бронята, чудейки се защо модел „Т“ бе дошъл тук и защо той, Хенк, бе слязъл от него.

От тъмните сенки пред главния вход на танцувалния салон се отдели неясна и сгърбена фигура.

— Ти ли си, Хенк? — попита глас.

— Аз съм — отвърна Хенк.

— Господи — рече гласът, — къде отидоха всички?

— Не зная — каза Хенк. — Бях тук преди две вечери. Тогава имаше много хора.

Фигурата се приближи.

— Не ти ли се намира нещо за пиене? — рече тя.

— Разбира се, Върдж — отвърна Хенк, защото сега вече знаеше чий е този глас. — Имам нещо за пийване.

Той бръкна в джоба си, извади бутилката и я подаде на Върдж. Върдж я взе и седна на стъпалото на автомобила. Не пи веднага, а просто държеше бутилката с две ръце.

— Как я караш, Хенк? — попита той. — Господи, от кога не съм те виждал?!

— Добре съм — отвърна Хенк. — Вятърът ме отнесе към Уилоу Бенд и просто останах там. Знаеш ли Уилоу Бенд?

— Бил съм там веднъж. Просто съм минавал, но не съм спирал или нещо такова. Щях да спра, ако знаех, че ти си там. Съвсем бях изгубил дирите ти.

Имаше нещо, което Хенк бе чувал за симпатягата Върдж, и реши, че е редно да му го каже, но за нищо на света не можеше да си спомни какво бе то. Така че в крайна сметка нищо не му каза.

— Не ми провървя много — рече Върдж. — Не стана това, което очаквах. Джанет почина и ме остави сам, а после аз се пропих и загубих бензиностанцията. Сетне се залавях с различни работи, но не можах да се установя на едно място. За нищо свястно не успях да се закача.

Върдж отпуши бутилката и пи.

— Добро е — рече той, подавайки я обратно на Хенк.

Хенк също пи, седна на стъпалото до Върдж и постави бутилката помежду им.

— Известно време имах един максуел — обади се отново Върдж, — но май го изгубих. Забравих къде съм го оставил. Търсих навсякъде.

— Нямах нужда от твоя максуел, Върдж — каза Хенк. — Аз притежавам този модел „Т“.

— Господи, тук е толкова самотно и пусто! — рече Върдж. — Не мислиш ли?

— Да, пусто е. Ето, пийни още. Ще измислим какво ще правим.

— Няма смисъл да седим тук — каза Върдж. — Трябва да отидем с другите.

— Най-добре да видим колко бензин има — предложи Хенк. — Не знам колко е останало в резервоара.

Той отвори предната врата, бръкна под седалката и затърси сондата, та да провери нивото на горивото. Намери я и отвъртя капачето на резервоара. Порови из джобовете си търсейки кибрит, за да освети отвестието.

— Хей — рече Върдж, не пали кибрит близо до резервоара. Ще ни хвърлиш във въздуха като нищо. В задния си джоб имам фенерче. Виж го дали работи.

Батериите бяха изтощени, но все пак светеше, макар и слабо. Хенк пхна сондата в резервоара и я издърпа, когато тя докосна дъното, придържайки палеца си в точката отбелязваща горния край на резервоара. Пръчицата бе влажна почти до пръста му.

— Пълен е почти до горе — рече Върдж. — Кога си зареждал за последен път?

— Изобщо не съм го зареждал!

Симпатягата Върдж бе порядъчно впечатлен.

— Ама тая тенекиена кранта — рече той, — почти не гълта бензин!

Хенк затвори капачето на резервоара и те отново седнаха на стъпалото като отново дръпнаха по една глътка от бутилката.

— Струва ми се, че от дълго време тук за мене е пусто — каза Върдж. — Ужасно тъмно и пусто. Ами ти, Хенк?

— Аз съм самотен — отвърна Хенк, — откакто Стария Баунс предаде богу дух и ме остави сам. Никога не се ожених. Някак не ми остана време. Баунс и аз ходехме заедно навсякъде. Той идваше с мене в бара на Бред и лягаше под някоя маса отвън. После, когато Бред ни изхвърлеше, двамата заедно се прибирахме у дома.

— Нищо няма да свършим, ако само седим тук и се оплакваме — каза Върдж. — Така че нека да дръпнем още по една глътка, а после ще запалим двигателя с манивелата и тръгваме.

— Няма нужда от манивела — рече Хенк. — Просто се качваме и тя сама тръгва.

— Бре да му се не види! — възкликна Върдж. — Ама ти яко си я тренирал!

Двамата дръпнаха по една глътка и се качиха в автомобила, който потегли, напускайки паркинга и отправяйки се към шосето.

— Къде смяташ да отидем? — попита Върдж. — Знаеш ли някое място?

— Не, не зная — отвърна Хенк. — Нека колата да ни закара, където тя иска. Тя знае пътя.

Върдж взе саксофона от седалката и попита:

— Откъде се взе това нещо? Доколкото си спомням, ти не можеш да свириш на саксофон.

— Никога не съм могъл преди — рече Хенк, взе инструмента от ръцете на Върдж и го долепи до устните се. Саксофонът жално заплака, а след това изви бодро и отривисто.

— Да ме вземат мътните! — възкликна Върдж, — Доста добре го правиш.

Модел „Т“ се носеше весело по пътя. Калобраните му плющяха, предното стъкло потракваше, а пружинките с магнитчетата, закрепени на арматурното табло радостно потропваха. През цялото време Хенк надуваше саксофона и мелодията безсилна и истинска, а в светлината на фаровете се виждаше как подплашени нощни птици с кратки писъци се стрелваха пред колата.

Автомобилът забуботи нагоре по стръмнината, за да се изкачи на билото. Той се движеше по тесния, пращен път, огрян от светлината, минавайки покрай оградените пасища от двете страни и кравите, дремещи в тях.

— Да не ме викат Върдж, ако сега не е, както беше преди! Ние двамата заедно, тръгнали на път в лунната нощ... Какво стана с нас, Хенк? Къде сбъркахме? Сега е както преди, а така е било много, много отдавна. Какво е станало с годините между сега и тогава.

Хенк си мълчеше. Той просто продължаваше да надува саксофона.

— Никога не искахме много — рече Върдж. — Бяхме щастливи, както си бяхме. Не искахме да се променяме. Но тайфата се отдалечи от нас. Изпожениха се, намериха си стабилни служби, някои дори станаха големи клечки. А това бе най-лошото... когато станаха толкова важни! Ние останахме сами — само ние двамата, ти и аз. Ние, които не желаехме да се променяме. Ние не само не искахме да остаряваме. Имаше и нещо друго. Времето беше такова — трябваше да си млад и луда глава. Ние някак си знаехме това. И разбира се оказахме се прави. Никога след това не беше така хубаво.

Автомобилът модел „Т“ заслиза надолу по дългата стръмнина, а под тях се откри огромна магистрала — широка, с много платна и трепкащите светлини на много коли.

— Наближаваме магистралата, Хенк каза Върдж. — Може би трябва да отбием някъде. Този твой стар модел „Т“ е добър автомобил, разбира се, най-добрата кола, която съм виждал, но там долу карат доста бързо и не се шегуват.

— Но аз нищо не й правя — отвърна Хенк. — Не я управлявам. Тя си кара сама и знае какво иска.

— О, добре! Майната му! — отвърна Върдж. — Каквото ще да става! Аз съм „за“. Тук ми е добре, чувствам, че съм на сигурно място. Никога не съм се чувствал така добре през целия си скапан живот. Господи, не знам какво щях да правя, ако не беше дошъл! Защо не оставиш за малко този смешен сакс и не му дръпнеш още една глътка, преди да съм изпил всичко.

И така Хенк дръпна още няколко глътки, за да навакса пропуснатото и когато подаде обратно бутилката на Върдж, модел „Т“ се изкачваше по рампата, запътил се към магистралата. После весело

подкара в своето си платно, задминавайки няколко коли, за които не можеше да се каже, че едва вървят. Калниците тракаха от по-голямата скорост, а пружинките с магнитчетата трещяха като картечници.

— Леле! — възхити се Върдж. — Виж я само как се носи старата мадама! Има още хляб в нея! Имаш ли представа, Хенк, къде отиваме?

— Ни най-малко — отвърна Хенк като отново взе сакса.

— Ами, по дяволите! — рече Върдж. — Наистина няма никакво значение... щом сме на път... Преди малко видях една табела, на която пишеше „Чикаго“. Смяташ ли, че може да отиваме в Чикаго?

Хенк извади мундщука на саксофона от устата си и каза:

— Може би. Изобщо не бих се тревожил за това.

— И аз не се тревожа — отвърна Симпатягата Върдж. — Чикаго, ето ни идваме! До тук алкохолът все още е на лице. Той като че ли не свършва. Така редовно смучем от бутилката, а тя е все още пълна повече от половината.

— Гладен ли си, Върдж? — попита Хенк.

— Не, по дяволите! — отвърна Върдж. — Нито съм гладен, нито пък ми се спи. Никога не съм се чувствал толкова добре! Само алкохолът да не свършва и тази бричка да е цяла и невредима.

Модел „Т“ трещеше до бога, каращ в този миг успоредно с няколко гладки и лъскави коли, които не издаваха и звук. Хенк свиреше на саксофона, Симпатягата Върдж размахваше високо бутилката и крещеше, когато старата таратайка задминаваше някой линкълн или кадилак. Луната бе заседнала в небето и сякаш изобщо не се движеше. Магистралата се превърна в платен аутобан и отпред изникна първия пост.

— Предполагам, че имаш дребни пари — рече Върдж. — Колкото до мене, аз нямам и пукнат грош.

Пари обаче не бяха нужни, защото когато модел „Т“ приближи към постовата кабина, бариерата сама се вдигна и го пусна да мине без да плаща.

— Успяхме! — изкрещя Върдж. — Пътят е безплатен за нас и така трябва да бъде! След всичко, което преживяхме с тебе, най-последно малко късмет!

Чикаго се простираше пред тях и отляво на пътя. Червените сигнални светлини мигаха по върховете на небостъргачите на брега на езерото. Автомобилът направи широк завои и мина покрай тях. Ню

Йорк беше точно зад следващия остър завой, след като минаха край Чикаго и долния завой на езерото.

— Никога не съм виждал Ню Йорк — каза Върдж, — но съм виждал снимки на Манхатън. Никога не съм знаел, Хенк, че Чикаго и Манхатън са толкова близо един до друг.

— Нито пък аз — отвърна Хенк, като за миг спря да надува саксофона. — Географията е напълно объркана в случая, но какво ни засяга? С тази славна бричка целият свят е наш!

Той отново хвана саксофона, а модел „Т“ продължи да се носи напред. Минаха с трясък през каньоните на Манхатън, заобиколиха Бостън и стигнаха Вашингтон. Там на високото се възправи паметникът на Джордж Вашингтон, а родният Ейб^[1] стоеше замислен на брега на езерото Потомак.

Те продължиха до Ричмънд и се спуснаха покрай Атланта, прелетявайки през напоените с лунна светлина пясъци на Флорида. Караха по стари пътища, където дърветата бяха покрити с мъх и видяха светлините на стария и роден Ню Орлийнс някъде в далечината отляво на пътя. Сега отново се бяха насочили на север. колата отново галопираше по билото на планините, а долу се простираха полета и нивя. Върху небесния свод луната бе все още там, където бе и преди. Двата караха през един свят, в който бе вечно три часа сутринта.

— Знаеш ли? — рече Върдж. — Нямам нищо против това да продължи вечно. Не бих имал нищо против, ако изобщо не стигнем там, за където сме тръгнали. В самото пътуване има много повече забавление, отколкото в това да се тревожим за посоката. Я остави тая тръба и дръпни още една глътка! Сигурно адски ти е пресъхнало гърлото.

Хенк остави саксофона и посегна към бутилката.

— Знаеш ли, Върдж — каза той, — и аз чувствам същото като тебе. Просто няма смисъл да се тревожим за онова, което има да се случва, както и за това на къде сме тръгнали. Като че ли нищо не може да е по-хубаво от този момент.

Там някъде, при танцувалния салон Хенк си бе спомнил, че е чувал нещо за Симпатията Върдж и си бе помислил, че е редно да му го каже, но за нищо на света не можа да си го спомни. Сега обаче той изведнъж се сети: беше толкова незначително, че едва ли си струваше да се споменава.

Онова, което си спомни, беше, че Симпатягата Върдж бе отдавна покойник.

Хенк надигна бутилката и дръпна дълга глътка. Стори му се, че никога не бе вкусвал нещо толкова хубаво. Той подаде обратно бутилката, отново взе саксофона и започна енергично да натиска клавишите, напъвайки дробовете си, а призракът на модел „Т“ препускаше по огрения от лунната светлина път.

[1] Абрахам Линкълн. Б. пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.